T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

DEĞER ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMLARINA GÖRE HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

DOKTORA TEZİ

Fehmi DEMİR

Malatya – 2018

T.C
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

DEĞER ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMLARINA GÖRE HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

DOKTORA TEZİ

Fehmi DEMİR

Danışman: Prof. Dr. Feridun MERTER

Malatya – 2018

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Temel Eğitim Anabilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Fehmi DEMİR tarafından hazırlanan "Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi" başlıklı bu çalışma, 03/12/2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

		İmza
Başkan	: Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ	.....
Üye (Tez Danışmanı)	: Prof. Dr. Feridun MERTER	.....
Üye	: Prof. Dr. Ahmet KARA	.....
Üye	: Doç. Dr. Üyesi Nihal TUNCA GÜÇLÜ	.....
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Başak KASA AYTEN	.....

O N A Y

.../12/2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdür

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Feridun MERTER'in danışmanlığında doktora tezi olarak hazırladığım **Değer Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Fehmi DEMİR

ÖN SÖZ

Okul, aileden sonra insan hayatındaki en önemli kurumdur. Aile, farkında olarak veya olmayarak çocuğun kişiliği için gerekli olan temelleri atarken okul, bu temelleri programlı ve planlı etkinlikler yoluyla güçlendirip geliştirmeye çalışmaktadır. Okul bir yandan çağın ve toplumun arzuladığı insan tipini yetiştirirken diğer yandan geleceğin ideal toplumunun temellerini atmaktadır. İlkokul düzeyinde bu amaca hizmet eden derslerden biri Hayat Bilgisi Dersidir. Öğrenciler bu derste sadece birey, toplum ve doğayı tanımakla kalmaz bunun yanında karşılaştığı sorunları çözmek ve içinde bulunduğu ortama uyum sağlamak için kişisel beceriler ile birey, toplum ve doğa arasındaki ilişkileri belirleyen ortak yaşama ilişkin temel ilkeleri de öğrenirler. Bu ilkeler sayesinde beklentilerini karşılarken sorumluluklarını da yerine getirmeyi öğrenir. Bununla birlikte okulda bireysel ve toplumsal değerlere ilişkin ortak yargılar da geliştirilir. Değerler eğitimi sayesinde çocuk hem sahip olduğu değerleri hem de toplumun değerlerini tanıma fırsatı bulur. Bu araştırmada da Hayat Bilgisi Dersinde ilkokul ikinci sınıf öğrencilerine sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretim yaklaşımlarının etkisi ortaya konulmuştur.

Bu araştırmanın gerçekleşmesinde birçok kişinin katkısı olmuştur. Öncelikle araştırma konusunun belirlenmesi, planlanması, uygulanması, incelenmesi ve değerlendirilmesi aşamalarında beraber çalıştığımız yardım ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam, danışmanım, Prof. Dr. Feridun MERTER'e teşekkürü bir borç bilirim. Araştırma konusunun belirlenmesi sürecinde fikirlerine başvurduğum ve araştırmanın şekillenmesinde yardımcı olan değerli hocam, Dr. Öğr. Üyesi Başak KASA AYTEN'e; tez izleme sürecindeki faydalı eleştirileri ile katkıda bulunan değerli hocam Prof. Dr. Ahmet KARA'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca doktora eğitimi boyunca kendilerinden ders aldığım bütün hocalarıma teşekkür ederim.

Başta araştırma formlarının geliştirilmesi ve uygulamanın tasarlanması süreçlerinde olmak üzere tez çalışması boyunca fikirleri, eleştirileri ve katkılarıyla destek olan Dr. Übeydullah PLATİN'e, Dr. Öğr. Üyesi Yusuf SÖZER'e ve Dr. Öğr. Üyesi Faysal ÖZDAŞ'a; verilerin analizi aşamasında yardımcı olan Şehmus ORAL'a teşekkür ederim.

Örnek metinlerin oluşturulması ve etkinliklerin belirlenmesi sürecinde fikirlerinden yararlandığım sınıf öğretmenleri Dr. Barış YAMAN, Sadiye YEŞİLMEN,

Rıdvan KANGÜL, Mehmet Emin BİLEM'e ve oluşturulan metinlerin düzenlenmesi ve incelenmesi sürecinde değerli vaktini esirgemeyen eğitimci yazar Behçet GÜLENAY'a; tezi, dil ve yazım açısından inceleyen Türkçe öğretmeni Ahmet ŞAHİN ve Gülseren DEMİR'e katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Araştırmanın uygulandığı okulun müdürü Mehmet Şerif ÖZDEMİR'e, müdür yardımcısı Abdurrahman ÇİFTÇİ'ye, araştırmanın uygulandığı sınıfların öğretmenleri; Abdullah İÇLEK, Gonca Eda VIRIT, Dilek AYHAN ve Cafer ARAÇ'a; uygulamanın yapıldığı 2/A, 2/B, 2/C ve 2/E sınıflarının değerli veli ve sevgili öğrencilerine sonsuz teşekkür ederim.

Bütün hayatımda olduğu gibi doktora eğitimi süresince da yanımda olan ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli anne babama, çalışmanın her aşamasında destek olup moral veren sevgili eşim Meral'e, biricik kızım Erva'ya ve yolunu sabırla beklediğimiz küçük kızıma çok teşekkür ederim.

Fehmi DEMİR

ÖZET

DEĞER ÖĞRETİMİ YAKLAŞIMLARINA GÖRE HAYAT BİLGİSİ DERSİNDE DEĞERLER EĞİTİMİ

DEMİR, Fehmi

Doktora, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Feridun MERTER

Aralık – 2018, XVII+435 sayfa

Bu araştırmanın amacı ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymaktır. Bu amaçla öğrenci sorumlulukları, değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak dersin kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Bu bütünleştirmeye ait ders planları, Hayat Bilgisi Dersi ikinci sınıf ikinci ünite süresince çalışma grubuna uygulanmıştır.

Araştırma, karma araştırma desenlerinden yakınsayan paralel desen olarak tasarlanmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2017–2018 eğitim öğretim yılında Batman ili Merkez ilçesinde bulunan bir ilkokulun ikinci sınıfına devam eden dört şubedeki öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın yapıldığı şubelerdeki öğrenci sayısı 106'dır. Veri toplama araçları olarak; Çalışma Yaprakları, Açık Uçlu Anket, Görüşme Formu, Sorumluluk Kazanım Testi ve Öğrenci Gözlem Formu kullanılmıştır. Toplanan verilerin analizinde, nicel ve nitel analiz yönteminden yararlanılmıştır.

Değerler eğitimi bir ihtiyaç olarak görülmesine karşın, değerler eğitiminin programlı bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir. Ayrıca kapsamlı, teoriye dayanan uygulamaların ve içeriklerin sınırlı olması, programda değerlerin kazanımlarla ilişkilendirilmemiş olması, değer öğretiminde öğretmenin nasıl hareket edeceğinin belirlenmemiş olması değer kazanımında bir boşluğun ortaya çıkmasına sebep

olmaktadır. Hayat Bilgisi kazanımları ile kazandırılacak değerlerin ilişkilendirilmesi, bu bütünleştirmeye uygun içeriklerin ve değerlendirme araçlarının hazırlanması, belirtilen boşluğu doldurulabileceği; ayrıca belirlenen programın değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak doğrudan kazandırılması ile öğrencilerin değer kazanımının olumlu yönde değişim göstereceği düşünülmüştür.

Elde edilen bulgulara göre, araştırma sürecinden sonra uygulamanın yapıldığı bütün şubelerde, öğrencilerin belirlenen sorumlulukları kazandıkları görülmüştür. Sonuç olarak ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersinde; değer aktarma, değer açıklama, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımlarına dayanan doğrudan değer öğretimi, öğrencilerin sorumluluk değerini kazanmasında olumlu yönde bir değişim göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Hayat Bilgisi dersi, değer, sorumluluk, değerler eğitimi, değer aktarma yaklaşımı, değer açıklama yaklaşımı, değer analizi yaklaşımı, eylem (davranış) öğrenme yaklaşımı

ABSTRACT

VALUES EDUCATION IN LIFE-SCIENCE COURSE ACCORDING TO VALUES TEACHING APPROACHES

DEMİR, Fehmi
PhD, Inonu University, Institute of Educational Sciences
Department of Primary Teaching

Advisor: Prof. Dr. Feridun MERTER
December – 2018, XVII+435 pages

The aim of this research is to reveal how the value teaching approaches change in gaining value responsibility in the Life-Science Course of second grade in elementary schools. For this purpose, student responsibilities have been associated with the gains of the course in accordance with the value teaching approaches. The plans of this integration were applied to the study group during the second unit of the Life-Science Course of the second grade.

The research is designed as a covergent parallel pattern from mixed researches research designs. In the study, typical state sampling technique from purposeful sampling methods was used. The study group of research is constituted of four branches students who are in the second grade of a primary school in the district of Batman province center in the academic year of 2017-2018. The number of students in the branches is 106. Working Sheets, Open-ended Questionnaire, Semi-structured Interview Form, Responsibility Test and Student Observation Form were used as data collection tools. In the analysis of collected data, quantitative and qualitative analysis method was used.

Although values education is seen as a need, it is seen that values education is not implemented programmatically. In addition, limited comprehensive, theory-based applications and contents, values not being associated with the gains in educational program, and the teacher has not being determined how to act in value teaching causes a gap in the value gain. It is thought that the mentioned gap can be filled with associating

the values to be gained with Life-Science gains and preparing the contents and evaluation tools according to this integration. In addition, it is thought that the appreciation of the students will be positively changed by the direct acquisition of the program in accordance with the value teaching approaches.

According to the findings, after the research process, it was seen that the students gained responsibilities in all branches which the application was carried out. As a result, in the second year of Life-Science Course; direct value teaching, which is based on value incultation, value clarification, value analysis and action learning approaches, showed a positive change in terms of gaining responsibility of students.

Keywords: Life-Science course, value, responsibility, value education, value inculation, value clarification, value analysis, action learning

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ONUR SÖZÜ i
ÖN SÖZ ii
ÖZET iv
ABSTRACT vi
İÇİNDEKİLER viii
TABLOLAR LİSTESİ xii
ŞEKİLER LİSTESİ xvi
KISALTMALAR LİSTESİ xvi
EKLER LİSTESİ xvii
BÖLÜM 1 1
1. GİRİŞ 1
1.1. Problem Durumu 1
1.2. Araştırmanın Amacı 9
1.3. Araştırmanın Önemi 10
1.4. Araştırmanın Varsayımları 11
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 11
1.6. Tanımlar 11
BÖLÜM 2 13
2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 13
2.1. Kuramsal Çerçeve 13
2.1.1. Değer Nedir? 13
2.1.2. Değerler Eğitimi 17
2.1.3. Değer Öğretim Yaklaşımları 23
2.1.3.1. Değer Aktarma – Telkin Yaklaşımı 25
2.1.3.2. Değer Açıklama – Belirginleştirme Yaklaşımı 27
2.1.3.3. Değer Analizi Yaklaşımı 29
2.1.3.4. Ahlaki Gelişim – İkilem Tartışması Yaklaşımı 31
2.1.3.5. Eylem/Davranış Öğrenme Yaklaşımı 34
2.1.4. Değer Eğitimi ve Eğitim Programı 36
2.1.5. Sorumluluk Değerinin Öğretimi 40
2.1.6. Hayat Bilgisi Dersi 45
2.2. İlgili Araştırmalar 51
2.2.1. Yurtdışı Araştırmalar 51

2.2.2. Yurtiçi Araştırmalar 54
BÖLÜM 3 66
3. YÖNTEM 66
3.1. Araştırma Modeli 66
3.2. Çalışma Grubu 68
3.3. Verilerin Toplanması 69
3.3.1. Açık Uçlu Anket Formu 70
3.3.2. Ders Planları/Çalışma Yaprakları 71
3.3.3. Sorumluluk Kazanım Testi 76
3.3.4. Veli Gözlem Formu 77
3.3.5. Öğrenci Görüşmeleri 78
3.3.6. Saha Notları / Araştırmacı Günlüğü 79
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 80
3.4.1. Açık Uçlu Anketin Analizi 81
3.4.2. Çalışma Yapraklarının Analizi 82
3.4.3. Sorumluluk Kazanım Testinin Analizi 82
3.4.4. Veli Gözlemlerinin Analizi 83
3.4.5. Öğrenci Görüşmelerinin Analizi 83
3.4.6. Saha Notlarının Analizi 83
3.5. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik 84
3.6. Tez Uygulama Eylem Planı 86
3.6.1. Uygulama Sürecinden Önce Yapılan Çalışmalar 86
3.6.1.1. Uygulamanın yapılacağı okul ve sınıfların belirlenmesi 86
3.6.1.2. Uygulamanın gerçekleştirileceği Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının belirlenmesi 87
3.6.1.3. Sorumluluk değeri kapsamının belirlenmesi 88
3.6.1.4. Hayat Bilgisi dersi kazanımları ile sorumlulukların ilişkilendirilmesi 89
3.6.1.5. Uygulama sürecinde yapılacak çalışmaların belirlenmesi 93
3.6.1.6. Uygulama zamanının ve sürecinin belirlenmesi 94
3.6.1.7. Uygulamalarla ilgili öğretmen, veli ve öğrencilerin bilgilendirilmesi 95
3.6.2. Uygulama Sürecinde Yapılan Çalışmalar 96
3.6.2.1. Çalışma yaprakları, uygulama öncesi ve uygulama sonrası anketleri ile veli gözlem formlarının doldurulması 96
3.6.2.2. Saha notlarının doldurulması 97
3.6.2.3. Uygulamalarda yaşanan aksaklıkların tespit edilmesi 97

3.6.3. Uygulama Sürecinden Sonra Yapılan Çalışmalar 98
3.6.3.1. Öğrenci görüşmelerinin yapılması 98
3.6.3.2. Sorumluluk kazanım durumunun belirlenmesi 98
3.6.3.3. Verilerin düzenlenmesi 98
BÖLÜM 4 99
4. BULGULAR VE YORUM 99
4.1. Değer Aktarma Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum 99
4.1.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 99
4.1.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 110
4.2. Değer Açıklama Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum 122
4.2.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 122
4.2.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 133
4.3. Değer Analizi Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum 145
4.3.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 145
4.3.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 156
4.4. Eylem Öğrenme Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum 167
4.4.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 167
4.4.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum 178
BÖLÜM 5 190
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER 190
5. 1. Sonuçlar 190
5.1.1. Değer Aktarma Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar 190
5.1.2. Değer Açıklama Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar 193
5.1.3. Değer Analizi Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar 195
5.1.4. Eylem Öğrenme Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar 197
5.1.5. Genel Sonuçlar 199
5.2. Tartışma 203
5. 3. Öneriler 206
5.3.1. MEB Yetkililerine Yönelik Öneriler 206
5.3.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler 206
5.3.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 207
KAYNAKÇA 208
EKLER 227
EK 1: AÇIK UÇLU ANKET FORMU 227

EK 2: UZMAN GÖRÜŞ FORMU I 228
EK 3: DEĞER AKTARMA YAKLAŞIMI DERS PLANLARI 229
EK 4: DEĞER AÇIKLAMA YAKLAŞIMI DERS PLANLARI 266
EK 5: DEĞER ANALİZİ YAKLAŞIMI DERS PLANLARI 310
EK 6: EYLEM ÖĞRENME YAKLAŞIMI DERS PLANLARI 348
EK 7: UZMAN GÖRÜŞ FORMU II 385
EK 8. SORUMLULUK KAZANIM TESTİ 387
EK 9: VELİ GÖZLEM FORMU 390
EK 10: GÖRÜŞME FORMU 391
EK 11: ARAŞTIRMA İZNİ 392
EK 12: TEZ UYGULAMA YAZISI 393
EK 13: DEĞER AKTARMA YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ 394
EK 14: DEĞER AÇIKLAMA YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ 408
EK 15: DEĞER ANALİZİ YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ 417
EK 16: EYLEM ÖĞRENME YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ 427

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Uygulama Sınıflarına İlişkin Bilgiler 68
Tablo 2. Kazandırılacak Sorumluluklara İlişkin Uzman Görüşleri 72
Tablo 3. Ders Planlarına İlişkin Uzman Görüşleri 75
Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları ve Güvenirlik Değerleri 84
Tablo 5. Kazandırılacak Sorumluluklar ve İlgili Temalar 89
Tablo 6. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Birinci Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi 90
Tablo 7. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite İkinci Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi 90
Tablo 8. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Üçüncü Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi 91
Tablo 9. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Dördünü Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi 92
Tablo 10. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Beşinci Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi 92
Tablo 11. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Altıncı Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi 93
Tablo 12. Değer Öğretimi Yaklaşımlarında Sorumluluk Temaları ile Uygulama Sürecinde Yapılan Çalışmaların Eşleştirilmesi 93
Tablo 13. Araştırma Sürecine İlişkin Uygulama Planı 95
Tablo 14. Uygulama Sürecinde Yaşanan Aksaklıklar ve Çözüm Yolları 97
Tablo 15. Değer Aktarma Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar 100
Tablo 16. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu 106
Tablo 17. Veli Gözlemlerine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu 107
Tablo 18. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar 108
Tablo 19. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri 109
Tablo 20. Değer Açıklama Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Kişisel Sorumluluklar 110

Tablo 21. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu 118
Tablo 22. Veli Gözlemlerine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu 119
Tablo 23. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar . 120
Tablo 24. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluk İfadeleri 121
Tablo 25. Değer Açıklama Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar 123
Tablo 26. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu 129
Tablo 27. Veli Gözlemlerine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu 130
Tablo 28. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar. 131
Tablo 29. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri 132
Tablo 30. Değer Açıklama Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Kişisel Sorumluluklar 134
Tablo 31. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu 141
Tablo 32. Veli Gözlemlerine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu 142
Tablo 33. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar 143
Tablo 34. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Sorumluluk İfadeleri . 144
Tablo 35. Değer Analizi Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar 146
Tablo 36. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu 152
Tablo 37. Veli Gözlemlerine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu 153
Tablo 38. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar 154
Tablo 39. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri 155
Tablo 40. Değer Analizi Yaklaşımı Çalışma Yaprağına Göre Kişisel Sorumluluklar . 156

Tablo 41. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu 163
Tablo 42. Veli Gözlemlerine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu 164
Tablo 43. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar ... 165
Tablo 44. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluk İfadeleri 166
Tablo 45. Eylem Öğrenme Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar 168
Tablo 46. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu 174
Tablo 47. Veli Gözlemlerine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu 175
Tablo 48. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar. 176
Tablo 49. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri 177
Tablo 50. Eylem Öğrenme Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Kişisel Sorumluluklar 178
Tablo 51. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu 185
Tablo 52. Veli Gözlemlerine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu 186
Tablo 53. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar 187
Tablo 54. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluk İfadeleri 188
Tablo 55. Veli Gözlemlerine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu 192
Tablo 56. Veli Gözlemlerine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu 194
Tablo 57. Veli Gözlemlerine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu 196
Tablo 58. Veli Gözlemlerine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu 198
Tablo 59. Anket Verilerine Göre Genel Durum 199

Tablo 60. Sorumluluk Kazanım Testi Verilerine Göre Genel Durum 200
Tablo 61. Çalışma Yaprakları Verilerine Göre Genel Durum 200
Tablo 62. Sorumluluk Kazanım Testi Verilerine Göre Genel Durum 201
Tablo 63. Bütün Veri Toplama Araçlarına Göre Değer Öğretim Yaklaşımlarının Sorumluluk Değerini Kazandırma Durumu 202

ŞEKİLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı 46

Şekil 2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ünite Adları, Kazanım Sayıları, Öngörülen süre/Ders Saati ve Ders Saati Yüzdeleri 48

Şekil 3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Organizasyon Yapısı 49

Şekil 4. Yakınsayan Paralel Desen Tasarımı (Creswell, 2012: 541) 67

Şekil 5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları 69

KISALTMALAR LİSTESİ

f : Frekans

% : Yüzde

X : Ortalama

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TTKB : Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı

STK : Sivil Toplum Kuruluşları

Ö : Öğrenci

EKLER LİSTESİ

EK 1: Açık Uçlu Anket Formu

EK 2: Uzman Görüş Formu I

EK 3: Değer Aktarma Yaklaşımı Ders Planları

EK 4: Değer Açıklama Yaklaşımı Ders Planları

EK 5: Değer Analizi Yaklaşımı Ders Planları

EK 6: Eylem Öğrenme Yaklaşımı Ders Planları

EK 7: Uzman Görüş Formu II

EK 8: Sorumluluk Kazanım Formu

EK 9: Veli Gözlem Formu

EK 10: Görüşme Formu

EK 11: Araştırma İzni

EK 12: Tez Uygulama Yazısı

EK 13: Değer Aktarma Yaklaşımı Öğrenci Çalışma Örnekleri

EK 14: Değer Açıklama Yaklaşımı Öğrenci Çalışma Örnekleri

EK 15: Değer Analizi Yaklaşımı Öğrenci Çalışma Örnekleri

EK 16: Eylem Öğrenme Yaklaşımı Öğrenci Çalışma Örnekleri

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmaya ilişkin problem durumu, problem cümlesi, alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın varsayımları, araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmaya ilişkin tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

Değerler, hayata anlam katan, insan davranışlarını yönlendiren temel standartlardır. İnsanın iyi yönü üzerinde duran değerler, uzun bir süreçte bilgi ve birikimle oluşup insanın her türlü kararına ve davranışına etki ederler. Dolayısıyla kişisel ve toplumsal sorumlulukları yerine getiren, temel insani değerleri benimsemiş ve topluma yararlı mutlu bireyler için değerlerin kazanılması önemlidir. Bunun için iyi ve doğru olanı yapabilmek için iyi ve doğru olanı bilme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Değer, karakter oluşumunun temellerini ve kişilik gelişimini oluşturur (Mondal, 2017). Değerler, bir toplumu ayakta tutan, toplum bireylerini birbirine bağlayan unsurların başında gelir (Schwartz, 1994: 20). Sağlıklı bir toplum oluşumunda, değer kazanımının yanı sıra kazanılan değerleri temellendirmek de önemlidir. Bu açıdan değerler eğitimi önemli bir işleve sahiptir. Her ne kadar bazı dönemler, olgunluk sağlama ve düşünce gelişimi açısından daha uygun görülse de değerler eğitimi her zaman verilebilir. Ancak kişilik gelişiminin beş yaşına kadar %80 oranında tamamlandığı düşünüldüğünde değerler eğitiminin yaşamın ilk yıllarında verilmesi daha yararlı görülmektedir (Doğanay, 2012: 234; Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 10).

Değerler, öncelikle ailede yaşantı sonucu ve yakın çevredekilerin model alınması ile informal şekilde kazanılır. Ancak sağlıklı bir değer gelişiminde ailenin yanı sıra eğitim kurumlarının da önemli bir yeri vardır. Eğitim kurumlarında değer kazanımı rastlantısal değildir. Belli bir plan ve program sonuncunda öğrencilerin amaçlanan değerleri edinmesi

beklenir. Değerler eğitiminde aileden sonra en uygun ikinci ortam, okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Burada, bir yandan ailenin çocuğa verdiği değerler üzerinde durulurken diğer yandan farklı ortamlardan gelen öğrencilerin ortak değerleri kazanmaları ve değer birlikteliği yaşamaları üzerinde durulur.

Değer eğitiminde okul öncesi eğitim kurumlarından sonra ilköğretim kurumlarının birinci kademesine önemli bir görev düşmektedir (Yılmaz, 2013: 17). Çoğu öğrencinin girdiği ilk resmi sosyal ortam ilkokuldur. Bu dönemde okul hayatının işleyişine ilişkin düzenlemeler ve çocuklardan beklenen davranışlar, aileye oranla değişmekte ve toplumsal yaşam ile ilgili ilk yaşantıların temeli bu dönemde atılmaktadır. Ayrıca bu dönemde, ailede ve okul öncesinde edinilen değerler daha da temellendirilir. Bundan dolayı okulda; uyumlu, mutlu ve başarılı bireylerin yetişmesi için bilgi ve beceriler kadar, tutum ve değerlerin doğrudan veya dolaylı bir şekilde öğretilmesi önem taşımaktadır.

Okullarda değerlerin bilinçli bir şekilde öğretilmesi, sağlıklı ve bilinçli bir toplum oluşturma açısından önemlidir (Fidan, 2015: 250; Yaman, Taflan ve Çolak, 2009: 114). Bu açıdan eğitim kurumlarının değer kazandırmadaki etkisi, işlevi ve gerekliliği üzerinde önemle durulan bir konu olmuştur. Bundan dolayı değerler, değerlerin eğitimi ve öğretimi birçok araştırmacının ilgi alanına girmiştir. Bunun yanında konu ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarına bakıldığında, değerler eğitiminin okullarda verilmesinin bir gereklilik olarak ortaya tespit edilmiştir (Ateş, 2014: 115; Fidan 2013: 380; Sağlam, 2016: 723; Uygun, 2013: 276; Yalar, 2010: 142; Yeşilyurt ve Kurt, 2012: 3255).

Değerlerin kazandırılması, 2005 yılına kadar milli eğitimin genel amaçları arasında yer almış ve değer eğitiminde inisiyatif öğretmene bırakılmıştır. 2005 yılından itibaren ise ders programlarında öğretilmek üzere ders amaçlarına eklenmiş ve öğrenciye kazandırılacak değerler de eğitim programında açık bir şekilde ifade edilmiştir. Ancak öğretmendeki inisiyatif olduğu gibi kalmıştır. Dolayısıyla duyuşsal nitelik taşıyan değerlerin öğrenciye kazandırılmasında dolaylı bir şekilde hareket etmeye devam edilmiştir.

Tarihsel gelişime bakıldığında Türkiye'de, II. Meşrutiyetten günümüze kadar "değerler eğitimi", dönemlere göre farklılıklar göstermesine rağmen, verilmiştir. Günümüzde ise, sosyal bilgiler öğretim programlarının tümünde yer aldığı görülmektedir (Keskin, 2008: 496). Şu anda ise değerler eğitimine daha çok Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ile Düşünce Eğitimi gibi derslerin öğretim

programlarında açık bir şekilde, diğer derslerin öğretim programında ise örtük olarak yer verilmektedir (Erkuş, 2012: 76; Uygun, 2013: 266; Yeşilyurt ve Kurt, 2012: 3265).

İlkokulda değerler eğitimi, konunun özelliğine göre daha çok dolaylı olarak, yeri geldikçe, ders içi ve ders dışı etkinlikler ve örnek olaylar aracılığıyla verilmektedir. Bu kapsamda ders içi faaliyetler aracılığıyla değer kazandırma sürecinde işe koşulan derslerden biri de Hayat Bilgisidir (Kaymakçı, 2014: 370). Hayat Bilgisi, genel olarak doğa ve toplum bilimleriyle ilgili olarak çağın gerektirdiği en temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin seçilip örgütlenmesiyle çocukları yaşama hazırlama ve yaşam bilinci oluşturma işlevini üstlenen bir derstir (Akınoğlu, 2002: 2; Arıbaş ve Yılmaz, 2004). Bu derste, çocuğa bilgiden çok "iyi yaşayış", "iyi tutum" ve "iyi davranışlar" kazandırmaya önem verilmektedir. Bununla beraber çocuğun daha önce edindiği yanlış ve eksik bilgiler de düzeltilmektedir (Binbaşıoğlu, 2003: 36). Böylece çocuk, kendisini ve içinde yaşadığı çevreyi tanıyarak toplumun değerlerini öğrenir ve kendi değerlerini oluşturur (Öztürk, 2009: 481). Hayat Bilgisi Dersi, hem üzerinde durduğu konular hem de kazandırmayı amaçladığı nitelikler açısından değerler eğitimi için işlevsel bir derstir. Bundan dolayı Hayat Bilgisi ile değerler eğitimi arasında açık bir ilişki ortaya çıkmaktadır (Uzunkol, 2014a: 127). Buna yönelik olarak Hayat Bilgisi öğretim programında "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Beceri ve Değerleri" başlığı altında değerlere yer verilmiş ve bu değerler adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, öz güven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımlaşma olarak belirlenmiştir (Talim ve Terbiye Kurulu, 2015: 2).

Hayat Bilgisi Dersinde, 2005 yılından itibaren öğrencilere kazandırılacak değerler ve bu değerlere ilişkin kazanımlar, kişisel nitelikler başlığı altında belirtilmiştir. Ayrıca, değerlere ilişkin kazanımlar, ders amaçları ile ilişkilendirilerek bu değerlerin ne zaman kazandırılacağı belirlenmiştir. Ancak 2009 yılından itibaren değerlerle ilgili kazanımlar ve ilişkilendirme kaldırılarak kazandırılacak değerler, isim olarak beceri ve değerler kapsamında belirlenmiştir. 2017 yılından itibaren ise, değerler eğitimi başlığı altında 22 tane değer belirlenerek bu değerlerin, bütün derslerde kazandırılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, Hayat Bilgisi öğretim programı içerisinde, her ne kadar öğrencilere kazandırılacak değerler belirlenmişse de değerlerin nasıl kazandırılacağı ve kazanılıp kazanılmadığının nasıl ölçülüp değerlendirileceği ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir. Demir ve İşcan (2007: 1) de yaptıkları çalışmada, Hayat Bilgisi Dersi

öğretim programında, değerlerin nasıl öğretileceği ve nasıl değerlendirileceğine ilişkin uygun çalışmaların olmadığını tespit etmişlerdir. Sonuç olarak değerler öğretimi, öğretmene bırakılmış durumdadır. Öğretmenden beklenen, ders sürecinde yeri geldikçe değerler eğitimi üzerinde durarak kendi tutum ve davranışları ile değerleri öğrencilere kazandırmaktır. Ancak alanyazına bakıldığında değer eğitiminin etkin bir şekilde verilmediği birçok araştırmacı tarafından tespit edilmiştir. Bu durumun gerekçeleri; değerler eğitim uygulamalarının yetersiz olması, ders kitapları ile program yapısının değerler eğitimi için uygun olmaması, içeriğin yetersiz olması (Albayrak, 2015: 86; Öğretici 2011: 71; Uçar, 2009: 80); öğretmenlerin büyük bir kısmının daha önce değerler eğitimiyle ilgili herhangi bir kurs ya da seminere katılmamış ve değerler eğitimiyle ilgili yayınları ara sıra takip etmesi (Aktepe 2016; Albayrak, 2015: 89); değerler eğitiminin öğrenci başarısı üzerinde etkisi olmadığı düşüncesiyle öğrenci ve veli nazarında ağırlığının olmaması (Ateş 2014: 116); okulun etkin bir değer eğitim programının bulunmaması (Özyurt 2015: 79); öğretmenin değerler eğitimi yaklaşımlarını sistemli bir biçimde izlememesi, programda verilmemiş değerlerin bile kazandırılmaya çalışılması, ders sürecinde plansız biçimde ve yeri geldikçe değerler eğitimine yer verilmesi; ders kitaplarındaki resimlerin değerler eğitimi için uygun olmaması (Pilatin, 2016:302) olarak bulunmuştur. Bunun yanında değerler eğitimi, program tasarımları açısından değerlendirildiğinde bir bütünlük ve tutarlılık taşımamakta (Uygun, 2013: 276) ve öğretim programlarında yer alan değerleri, kısmen yeterli düzeyde kazandırdığı tespit edilmiştir (Özdaş, Çakmak ve Öter, 2017: 202).

Değerlerin açık bir şekilde kazandırılmaya çalışıldığı araştırma sonuçlarına bakıldığında ise planlı etkinliklerin, değer kazdırmada etkili olduğu görülmektedir. İşcan (2007: 310–311), ilköğretim dördüncü sınıf düzeyinde, evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırladığı değerler eğitimi programının öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına ve değerleri gösterme düzeylerine etki ettiğini ancak duyuşsal özelliklerine etki etmediğini bulmuştur. Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalardan verimli sonuçlar alınmasının, çalışmaların diğer derslerle bütünleştirilmesine, katılımcıların gönüllü olmasına ve değerler eğitiminde benimsenen çeşitli yaklaşımlara uygun ve planlı biçimde kullanılmasına bağlı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Engin (2014: 159–163) de benzer şekilde, yedinci sınıf düzeyinde Türkçe ve Beden Eğitimi öğretim programları ile bütünleştirerek hazırladığı değerler eğitimi programının öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışları, duyuşsal özellikleri ve değer gösterme düzeyleri üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Samur (2011: 112)

hazırladığı Değerler Eğitimi Programının, anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal, duygusal gelişimlerini olumlu yönde desteklediğini, Erikli (2016) 5–6 yaş çocukları için hazırladığı okul öncesi değerler eğitimi programının çocukların saygı, dürüstlük, işbirliği, paylaşım ve arkadaşlık değerlerini olumlu etkilediğini, sorumluluk değerini ise etkilemediğini; Sapsağlam (2015: 104) da hazırladığı Sosyal Değerler Eğitim Programının, anasınıfı çocuklarının sosyal beceri kazanımında etkili olduğunu tespit etmiştir. Izgar (2013: 120), ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerine uygulanmak üzere geliştirdiği değerler eğitimi programının; bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı alt boyutlarda öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etki ettiğini bulmuştur. Öğretici (2011: 69–71) de altıncı sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler derslerinde uyguladığı duyarlılık ve sorumluluk değerlerine ilişkin etkinliklerin, bu değerlere ilişkin farkındalığı artırdığını tespit etmiştir. Uzunkol (2014b: 161–168) ise Hayat Bilgisi öğretiminde uyguladığı saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeylerini artırmadığını ancak sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine olumlu etki ettiğini bulmuştur.

Yukarıda belirtilen durum, değerler eğitiminde mevcut durumun yetersizliğini ortaya koyduğu gibi değer eğitiminde alternatif uygulamalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Ancak değer öğretiminin, açık bir şekilde ve programlı olarak gerçekleştirildiği çalışmalara bakıldığında değer eğitiminin etkili olduğu ve uygulama sürecinin, öğrencilerin değer kazanımına olumlu etki ettiği görülmektedir. Bu açıdan değer öğretimimin planlı etkinlikler aracılığıyla doğrudan öğretilmesi, sorunun çözümünde önemli bir yol olarak ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak değer kazandırmada iki temel yol bulunmaktadır. Birinci yol, değerlerin gizli bir programla öğretilmesi; ikinci yol ise, değerlerin doğrudan öğretilmesidir. İlkinde değerler; okul atmosferi, törenler ve kurallar yoluyla kazandırılmaya çalışılırken diğerinde ise öğretim programlarında değerler belirlenir ve farklı öğretim yaklaşımlarıyla kazandırılmaya çalışılır. Değer öğretiminde, iki yaklaşım da birbirini tamamlar niteliktedir (Akbaş, 2014: 360). Eğitim uygulamalarına bakıldığında değerler, genelde örtük program yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çengelci, 2010: 188; Kuş, 2009: 127–128; Uygun, 2013: 263;). Örtük program, resmi veya yazılı programda belirtilmeyen ancak öğretmenler tarafından üzerinde durulan ve öğrenci davranışlarını etkileyen toplumun norm ve değerlerini içeren olumlu veya

olumsuz mesajlardan oluşur (Abdulsalam, 2008: 9; Demirel, 2010: 4; Merter, Doğar ve Filiz, 2011: 6). Açıkça ifade edilmeyen bu program, öğrenci davranışlarını etkileme gücünde olan tüm uyarıcıları kapsar (Akpınar, 2012: 8). Thornberg'e (2008: 1791) göre değerler eğitiminin büyük bir kısmı öğrencinin okuldaki günlük davranışları üzerine odaklanarak okuldaki günlük hayatlarıyla ilişkilendirilmekte ve örtük program alanına bırakılmaktadır. Ancak Akman, Çarşanbalı ve Alagöz (2017: 701), örtük programın etkin bir şekilde kullanılmadığını tespit etmişlerdir. Örtük program, olumlu özellikler taşıdığı ölçüde, ona maruz kalan bireyler daha olumlu davranışlar sergilemektedir (Sarı, 2007: 362). Ancak bunu kontrol altına almak çok güçtür. Ayrıca insan yetiştirme süreci gelişi güzelliğe terk edilmeyecek kadar önemlidir. Bunun için Fidan'ın (2015: 250) belirttiği gibi, değerlerin yeni yetişen kuşaklara bir program aracılığıyla planlı olarak kazandırılması gerekir. Aşağıdaki çalışmalarda da araştırmacıların benzer sonuçlara ulaştığı görülmektedir.

Yalar'ın (2010: 143–145) yaptığı çalışmaya göre Sosyal Bilgiler Programlarında değerler eğitimi ile ilgili kazanımlara doğrudan yer verilmeli ve programda öğrencilerin ilgisini çekecek zengin bir içerikle doğrudan değerlerle ilgili konular yer almalıdır. Bununla beraber çalışmasında; kitle iletişim araçlarındaki şiddet ve saldırganlık içeren yayınların değerler eğitimini olumsuz etkilediğini, okulda verilen değerlerin ailede ve sosyal çevrede yeterince pekiştirilmediğini ve değerler eğitimi ile ilgili bir kılavuzun olması durumunda öğretmenlerin bundan faydalanacaklarını tespit etmiştir. Ateş (2014: 115) de çalışmasında değerler eğitiminin çok önemli bir ihtiyaç olarak görüldüğünü ancak ailelerin çocuklara evrensel değerleri kazandırmada yetersiz kaldığını; medyanın, STK'ların, sosyal paylaşım sitelerinin, sokağın desteği olmadan verilecek bir değerler eğitiminin yetersiz kalacağını; eğitim öğretimde değerler eğitimi konularının öğrencinin başarısı üzerinde etkisi olmadığından dolayı öğrenci ve veli nazarında ağırlığının olmadığını ve değerler eğitiminin okulda, sosyal faaliyetler ya da etkinlikler olarak planlanması gerektiğini tespit etmiştir. Fidan (2009: 16) ise, değer öğretimi için en önemli şeyin değerleri yaşamak olduğunu, değer öğretiminin bilgi kadar önemli olduğunu, bireylerin değere verdikleri anlamların farklı olduğunu ve sorunlar yaşandığını, medyanın değer öğretiminde okulun ve öğretmenin etkisini azalttığını tespit etmiştir. Hayat Bilgisi Dersi programını karakter eğitimi açısından değerlendiren Orhan, "Hayat Bilgisi Dersi Programının Karakter Eğitimi Açısından Öğretmen ve Öğrenci Perspektiflerine Göre Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmasında, değerler eğitimine karakter eğitimi açısından yaklaşmış ve programda yer alan kişisel nitelikleri öğrencilere kazandırabilmek için okul

içinde ve okul dışında daha çok uygulamalı etkinliklere ihtiyaç olduğunu belirlemiştir (2013: 152).

Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımına bakıldığında birçok yaklaşım görülmektedir. Bu doğrultuda geçmişten günümüze farklı yaklaşımlar izlenmiştir. Bu yaklaşımlar; telkin yoluyla değer öğretimi, değerlerin açıklanması, değer analizi, ahlaki muhakeme, bütüncül yaklaşım, karakter eğitimi ile eylem ve gözlem yoluyla değerler öğretimidir (Akbaş, 2014: 355–359; Aktepe ve Tahiroğlu, 2016: 361; Doğanay, 2012: 242; Gündüz, 2015: 203; Yılmaz, 2013: 19). Konu ile ilgili yurt içinde yapılan araştırmaların bazılarında da değer eğitiminde birlik ve beraberlik olmaması ile beraber bu yaklaşımların kullanıldığı tespit edilmiştir. Çengelci (2010: 179), değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların, telkin etme, soru-cevap, değer belirginleştirme ve örtük program olduğunu; değerler eğitimi yaklaşımlarının sistemli biçimde izlenmediğini, ders sürecinde plansız hareket edildiğini ve yeri geldikçe değerler eğitimine yer verildiğini tespit etmiştir. Eryılmaz (2016) da sınıf öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersinde değerler eğitimi uygulamalarında telkin, model olma, örnek olay gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullandıklarını, değerlendirmede herhangi bir yaklaşım ve yönteme bağlı kalmadıklarını ve ayrıca bu durum hakkında bilgi sahibi olmadıklarını tespit etmiştir. Baysal (2013: 74) ise, öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarında en çok ahlaki ikilem ve en az değer analizi yaklaşımını uyguladıklarını ortaya koymuştur. Balcı ve Yelken (2013: 209), öğretmenlerin değer öğretiminde en etkili buldukları yöntemin örnek olay incelemesi, en az etkili buldukları yöntemin ise, geleneksel telkin yöntemi olduğu bulmuşlardır. Özmen, Er ve Gürgil (2012: 308) de öğretmenlerin değer eğitiminde en çok rol-model yaklaşımını daha sonra ahlaki muhakeme yaklaşımını son olarak da değeri açıklama yaklaşımını kullandıkları tespit etmişlerdir. Akpınar ve Özdaş (2013: 112) da öğretmenlerin değer öğretiminde en çok kullandıkları yöntem-tekniklerin; anlatma, model olma, drama, beyin fırtınası, hikayeleştirme, grup çalışması, örnek olay ve empati kurma olarak bulmuşlardır.

Değerler eğitimi ile ilgili yukarıda ortaya konulan durumun yanında değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmenlerin de konu ile ilgili ne hizmet öncesinde ne de hizmet içinde eğitim aldıkları, ayrıca öğretmenlerin sistemli bir şekilde değer öğretim yaklaşımlarını takip etmedikleri görülmektedir. Elbir ve Bağcı (2013: 1321), Türkiye'de değerler eğitimi üzerinde yapılan tezleri incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çalışmaların çoğunluğunda değerler eğitiminin yeteri kadar özümsenmediğini ve değerler

eğitimi alanında bir boşluğun bulunduğunu, öğretmen adayları ile görevdeki öğretmenlerin değerlerin öğretiminde yararlanabilecekleri çağdaş yöntem ve teknikler hakkında bilgiye ihtiyaç duyduklarını tespit etmişler. Dolayısıyla değer eğitimi, öğretmenin bireysel girişimi ve konuya verdiği önemle sınırlı kalmaktadır. Bu durum, değerler eğitiminin düzensiz bir şekilde verilmesine yol açmaktadır.

Kuşkusuz, öğrencinin değer gelişiminde okullara büyük sorumluluk düşmektedir. Bu sorumluluklardan biri öğrencinin görev ve sorumlulukların bilen ve bunları davranış haline getiren bireyler olmasını sağlamaktır. Bu anlamda öne çıkan değerlerden biri sorumluluktur. Sorumluluk, hem milli eğitimin genel amaçlarında hem de Hayat Bilgisi Öğretim Programında yer alan ve öğrenciye kazandırılması amaçlanan değerlerden biridir. Bununla beraber öğretmenlerin büyük çoğunluğu sorumluluk değerini önemsemekte ve öğrencilerin en çok sorumluluk sahibi olmasına yönelik etkinlikler düzenlemektedir (Can, 2008; Candan ve Ergen, 2014; Elbir ve Bağcı 2013:1328; Şahan, 2011; Yaşaroğlu, 2013;). Ancak öğretmenlerin en çok üzerinde durduğu değer sorumluluk olmasına rağmen en az kazandırılan değerdir (Aslan, 2007: 86; Sezer, 2008: 95). Ayrıca sorumluluk, Lickona'ya (1991: 44) göre iki temel değerden biridir. Buna rağmen, sorumluluk, ders ve çalışma kitaplarında yeterince yer almamakta (Çelik, 2010: 100), mevcut uygulamalar sorumluluk değerini kazandırmada etkili olmamakta (Öğretici, 2011: 71) ve öğrenciler sorumluluk sahibi olma değerini tam olarak içselleştirememektedir (Coşkun, 2011). Oysa okulun sorumluluk değeri ile öğrenci başarısı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır (Golzar, 2006; Blake, 2011).

Sorumluluk değeri çok geniş bir kapsam alanına sahiptir. Selanik ve Ay'a (2014) göre sorumluluk dört temadan oluşmaktadır. Çoban'a (2016) göre ise yedi boyutta toplanmaktadır. Temel değerlerden biri olan sorumluluğun kazandırılması, değer kazanım sürecine de dolaylı olarak katkıda bulunacağı düşünülmüştür.

Sonuç olarak, değerler eğitimi bir ihtiyaç olarak görülmesine karşın, değerler eğitimi uygulamalarına bakıldığında programlı bir uygulamanın olmadığı görülmektedir. Ayrıca kapsamlı olarak, teoriye dayanan uygulamaların ve içeriklerin sınırlı olması, ders kitaplarında değerlerin kazanımlarla ilişkilendirilmemesi, değer öğretiminde öğretmenin nasıl hareket edeceğinin belirlenmemiş olması değer kazanımında bir boşluğun ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Değerlerin uygun yöntemlerle doğrudan öğretilmesi, hayat bilgisi kazanımları ile kazandırılacak değerlerin ilişkilendirilmesi, bu bütünleştirmeye uygun örnek içeriklerin hazırlanması ve değerlendirme araçlarının belirlenmesi

durumunda öğrencinin değer kazanımının olumlu yönde etkileneceği düşünülmüştür. Ayrıca değerlerin doğrudan öğretim etkinlikleri ile kazandırılması ile belirtilen boşluğun doldurulabileceği ve öğretmenin de değer eğitiminde gelişigüzel hareket etmekten kurtulacağı düşünülmüştür. Buradan hareketle, ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite kazanımları ile ilişkilendirilen sorumlulukların, değerlerin doğrudan öğretimini temele alan değer aktarma, değer açıklama, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımlarının aşamalarına uygun olarak uygulanması sonucunda, öğrenci sorumluluklarında ortaya çıkan değişim incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Hayat Bilgisi dersi kazanımları ile öğrencilere kazandırılacak ailevi ve kişisel sorumlulukların ilişkilendirilmesi, ilişkilendirmeye uygun ders içeriklerinin hazırlanması ve bu içeriklerin değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak tasarlanmasının öğrencilerin sorumluluk değeri kazanımını geliştirileceği düşünülmektedir. Araştırma, bu düşüncenin doğru olup olmadığı ile ilgili veriler toplamayı, analiz etmeyi ve değerlendirmeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda, araştırmada, ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının nasıl bir değişim gösterdiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu genel amaç kapsamında aşağıdaki alt sorulara cevap aranmıştır:

1. Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer aktarma yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?
2. Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?
3. Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer analizi yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?
4. Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada eylem (davranış) öğrenme yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Mevcut Hayat Bilgisi Öğretim Programında değerler örtük olarak kazandırılmaktadır. Bu araştırmada ise sorumluluk değerinin doğrudan değer öğretimi yaklaşımları ile kazandırılması üzerinde durulmuştur. Araştırma sonucunun, doğrudan değer öğretiminin öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmada nasıl bir değişim sağladığını ortaya koymak bakımından önemlidir.

Değer öğretim yaklaşımlarının her birinin kendine özgü değer kazanım aşamaları bulunmaktadır. Araştırma kapsamına alınan değer öğretim yaklaşımları, uygulama süreci boyunca dört farklı sınıfta uygulanarak sorumluluk değerini kazandırmada gösterdikleri değişim ortaya konulmuştur. Bu yönüyle araştırma, doğrudan değer öğretimi yaklaşımlarının her birinin sorumluluk değerini kazandırmada nasıl bir değişim sağladığını tespit etmek yönüyle diğer çalışmalardan farklılaşmakta ve önem kazanmaktadır.

Okulda değerler eğitimi, içi tam olarak doldurulmayan, plansız ve programsız etkinlikler şeklinde olduğu görülmektedir. Bu durum, alternatif değer öğretim yaklaşımlarına ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Buradan hareketle araştırma sürecinin ve sonucunun, doğrudan değer öğretilmesine ilişkin hazırlanacak öğretim programlarına katkı sağlanması beklenmektedir.

Hayat Bilgisi Dersinde, yaşamda ihtiyaç duyulan konuları bir bütün olarak vermek esastır. Bu sebeple, değer kazanımının eğitim öğretim süreciyle bütünleştirilmesi kaçınılmazdır. Değer öğretim yaklaşımlarına uygun olarak dersin kazanımları ile öğrenci sorumluluklarını bütünleştiren örnek olay ve çalışma yaprakları tasarlamanın sorumluluk kazanımına olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu yönüyle araştırma, öğretmenlere, değer öğretiminde etkisi sınanmış içerikler sunmak açsından önemlidir.

Yurt içinde değerler eğitimi ile ilgili yapılan uygulamalı araştırmaların çoğunlukla ortaokul sosyal bilgiler dersinde yoğunlaştığı görülmektedir. Her ne kadar ilkokul düzeyinde araştırmalara rastlanmışsa da ikinci sınıf düzeyinde Hayat Bilgisi Dersinde değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak hazırlanmış bir öğretim programı ile ilgili araştırma bulunmamıştır. Bu açıdan araştırmanın ilkokul ikinci sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiş olması açısından da önemlidir.

1.4. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmanın varsayımları aşağıda sunulmuştur:

1. Araştırma sürecinde kontrol altına alınmayan değişkenlerin bütün öğrencileri benzer şekilde etkilediği varsayılmıştır.
2. Öğrencilerin ve velilerin, veri toplama araçlarındaki soruları içtenlikle cevaplandıkları varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sunulmuştur:

1. Uygulama süreci, 2017 – 2018 eğitim öğretim yılı, ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünitesi için önerilen süre ile sınırlıdır.
2. Çalışma grubu, Batman il merkezindeki 19 Mayıs İlkokulundaki dört ikinci sınıf şubesi ile sınırlıdır.
3. Araştırma, "sorumluluk" değeri ile sınırlıdır.
4. Araştırma; değer aktarma, değer açıklama, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımları ile sınırlıdır.
5. Araştırma, uygulama süresince kullanılan veri toplama araçlarıyla sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Değer: "Birey ya da toplum tarafından önem verilen, toplumun çoğunluğu tarafından onaylanan, beğenilen, istenilen şeylerdir" (Haralambos, 1987: 6).

Sorumluluk: "Kişilerin birbirlerine karşı olumlu yükümlülüklerini vurgulama; karşısındakine yönelme, ona özen gösterme ve ihtiyaçlarına aktif olarak karşılık verme anlamına gelmektedir" (Lickona, 1991: 44).

Değerler Eğitimi: "Öğrencilerin değerleri bilmesi ve anlamasını desteklemek ve belirli değerleri kişisel ve toplumsal olarak ortaya çıkarmalarını sağlamak için öğrenciye eğilim ve beceri aşılamayı amaçlayan açık veya örtük okul temelli etkinliklerdir" (Department of Education, Science and Training [DEST], 2003: 2).

Değer Aktarma Yaklaşımı: "Kişinin, kaynağı toplum veya kültür olan ölçütleri veya davranış kurallarını alarak kendi değerler sistemine yerleştirmesi veya

içselleştirmesiyle kendi değerlerini tanımlama ve sosyalleşme sürecidir" (Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford ve Johnson, 1976: 7).

Değer Açıklama Yaklaşımı: "Değerlerin açıklığa kavuşturulması için insanların amaçlarını, yönelimlerini ve önceliklerini tanıması ve oluşturması; amaçlarına, yönelimlerine ve önceliklerine ulaşmak için seçim yapması ve karar alması ile amaçlarına, kararlarına ve önceliklerine ulaşmak için belirledikleri seçimleri ve aldıkları kararları uygulamak için tasarlanmış danışmanlık yaklaşımıdır" (Kirschenbaum, 2013: 4).

Değer Analizi Yaklaşımı: "Öğrencilerin, kendi değerlerini geliştirmelerine yardımcı olan, değer seçiminde mantıksal düşünce geliştirmelerine ve değer sorunlarını çözmede bilimsel araştırma sürecini kullanmaya dayanan değer öğretimi yaklaşımıdır" (Kupchenko ve Parsons, 1987: 8).

Eylem (davranış) Öğrenme Yaklaşımı: "Değer eğitimini sadece sınıf ya da grup düzenlemeleriyle sınırlamadan, seçimler ve eylemler arasındaki etkileşimin sürdüğü ve toplumdaki deneyimsel öğrenmelere genişletildiği yaklaşımdır" (Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford ve Johnson, 1976: 177).

BÖLÜM 2

2. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde; değerler, değerler eğitimi, değer öğretim yaklaşımları, Hayat Bilgisi Dersi ve sorumluluk değerinin öğretimi başlıkları alanyazına bağlı olarak açıklanmıştır.

2.1.1. Değer Nedir?

İnsan, sosyal bir varlıktır. Sosyal yaşamın ayırt edici özelliği bazı ilke, kural ve ölçütlere dayanmasıdır. Toplumsal yaşamda, insanın bütün yaptıkları veya yapmadıkları belirli değerlere dayanmaktadır. Değerler, bireyin olgu, olay ve kişilere ilişkin yargılarını etkileyerek seçimlerine rehberlik ederler. Bunun yanında değerler, sosyal ilişkileri ve toplumsal yaşamı da şekillendirirler.

İnsanın yaptığı her şey, aldığı her karar ve davrandığı her hareket tarzı, bilinçli veya bilinçsiz inançları, tutumları ve değerlerine dayanır (Simon, Howe ve Kirschenbaum, 1972: 13). Değerler, kişinin duygularını, deneyimleriyle ilişkilendirerek seçimleri, kararları ve eylemlerine rehberlik ederler (Naagarazan, 2006: 2). Bu açıdan değerler, hem sosyal bilimlerin önemli çalışma konularından birisi hem de sosyal bilimlerin ilgilendiği temel sorunlardan biri olmuştur. Bundan dolayı da değer, birçok araştırmaya konu olmuştur (Aydın ve Gürler, 2014: 1; Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 13). Değer; insanın duygu, düşünce, davranış ve tutumları üzerindeki etkisinden dolayı, eğitim bilimlerinin de önemle üzerinde durduğu bir konudur. Değerlerin eğitimle kazandırılması ve eğitime olan katkıları birçok eğitimcinin de ilgi alanına girmektedir.

Değer kavramı felsefe, psikoloji, sosyoloji basta olmak üzere; matematik, iktisat, dini bilimler ve tarih gibi birçok bilim alanında kullanılmaktadır. Sosyal bilimler acısından değerleri bu kadar kıymetli kılan insan davranışlarını ele alıyor ve yorumluyor olmasıdır (Ulusoy, 2007: 23; Aydın, 2011: 39).

Türkçe "teğmek" sözcüğünden gelen "dokunmak", "değmek" anlamındaki "değer" sözcüğü, anlam genişlemesiyle bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüt, karşılığı, ederi anlamında kullanılmaktadır (Elkatmış, 2009: 337; Arslan ve Yaşar, 2014: 7). Türk Dil Kurumu (2017) ise "bir ulusun sahip oluğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri kapsayan maddi manevi öğelerin bütünü" olarak tanımlanmıştır. "Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan, olanla olması gereken ayırımını içeren ölçü" (Aydın ve Gürler, 2014: 1), "yapıp-etmelerimizi belirleyen, yöneten, yönlendiren, onların temelinde yatan ilkeler" (Uysal, 2003: 52) olarak ifade edilen değer, aynı zamanda felsefenin ilgi alanına giren üç konudan biridir.

Çok geniş bir kullanım alanına sahip olan değer kavramı, sosyal bilimlerde de farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Konuyla ilgili alanyazın incelendiğinde birçok tanım karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımların her biri, değerin farklı bir yönü üzerinde odaklanmaktadır.

Rokeach'a (1973: 5) göre değer, karşıt ya da zıt davranış durumunda veya nihai durumda, kişisel ya da toplumsal olarak insanın, neyi tercih ettiğine dair belirli bir davranış biçimi ya da yaşamın nihai şekline dair kalıcı inançtır. Schwartz'a (1994: 20) göre değer, belirli durumları aşan; davranış, insan ve olayların değerlendirilmesi ve insanın seçimine rehberlik eden; değer önceliği sistemini şekillendiren, diğer değerlerle ilişkili olma önemine göre sıralanmış arzulanan sonuçlar veya davranış biçimleriyle ilgili inançlardır. UNESCO'ya (2005: 13) göre ise, önceliklerimize ve seçimlerimize yansıyan devamlı ve tekrar tekrar ortaya çıkıp hayatımıza yön veren ideallerdir. Yeşil ve Aydın'a (2007: 70) göre değer, "insanın herhangi bir varlık ya da olaya bakış açısını ve verdiği önemi yansıtan, benimseme esasına dayalı, davranışlara yön verme gücüne sahip psikolojik, sosyal, ahlaki ve estetik boyutlu inanç ve kanaatler bütünü"dür. Ulusoy ve Dilmaç (2015: 13) ise değeri, bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik olarak tanımlamışlardır. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2005: 38) da değeri, bir sosyal grup veya toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli olduğu kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlâkî ilke ya da inanç olarak tanımlanmıştır.

Değer terimi, kişisel bütünlük ve kişisel kimlikle yakından ilişkili olup karar vermede veya inançları, eylemleri değerlendirmede davranışlara kılavuzluk eden veya referans noktası olan ilkeler, temel inançlar, idealler, standartlar veya hayat duruşu olarak ifade edilir (Halstead ve Taylor, 2000: 169; Halstead, 2005: 4 ve Yazıcı, 2014: 211).

Değerler, adaletli bir yaşamın kavramlarını ifade eden neyin iyi neyin kötü olduğu üzerine temellenen yargılardır. Değerler, denemeye dayalı kişisel tercihler değildir; Bir kişinin kendi çevresi ile nasıl bir ilişki kurduğu hakkında az ya da çok, açık ve sistematik fikirlere dayanan kararlardır (Veugelers ve Vedder, 2003: 379; Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, 2012: 219).

Değerler, kişinin arzu edilen davranış ölçütlerinde veya genelleştirilmiş son hallerinde neyin arzulandığının göreceli bilişsel temsilcileridir. Göreceli önemleri bakımından kişinin ideal benliğinde tecrübe edildiğinden, duygusal ve değerlendiricidirler. Değerlerin güdüsel bileşenleri de vardır. Bu bileşenler, insanların değerlendirmelerini, tercihlerini ve eylemlerini başlatmaya ve yönlendirmeye hizmet ederler (Lefkowitz, 2003: 139).

Değer, kişisel davranışları etkilemesinin yanında toplum için de önemli bir konudur. Değerler, bir yandan toplumda düşünce, davranış ve duygu birlikteliğini sağlayarak bireyleri birbirine bağlarken, diğer yandan sosyal norm ve kurallara ilişkin temel düşüncelere etki ederek insanlar arası etkileşimi şekillendirirler.

Değerler, toplum üyeleri için nelerin kabul edilebilir, nelerin kabul edilmez olduğunu; nasıl düşünülüp, nasıl hissetmeleri ve nasıl davranmaları gerektiğini belirler (Merter ve Göldağ, 2015: 136; Çınar, 2013: 194). Doğanay'a (2012: 228) göre değerler, yaşamımızı etkileyen, yaşamda önem verdiğimiz düşüncelerdir. Değerler; bireylerin, öteki insanların, toplumsal olguların ve şeylerin değerlerini ölçmede kullandıkları ölçütlerdir (Ulusoy ve Arslan, 2014: 3).

Bir şeyin sahip olduğu niteliğe değer dendiği gibi; arzulanan, kişiye rehberlik eden ve kişinin hayatında önemli olan amaçlar da değerlerdir. Toplumsal olarak da en iyi, en doğru ve en faydalı olduğu kabul edilen genelleştirilmiş davranış ilkeleridir. Bu ilkeler, ideal davranış biçimleri veya hayat amaçları hakkındaki inançlarımıza ve davranışlarımıza yön verirler. Sonuç olarak değer, her hangi bir şeye bireysel ve toplumsal açıdan tanınan önemdir. Değerlerin amacı, insanın en iyi yönünü keşfedip kişiliğini geliştirmektir. Böylece onu mükemmelliğe eriştirmektir (Aydın ve Gürler, 2014: 3-4).

Bu tanımlardan hareketle değer kavramını; insan için önemli olan, davranışlarının temellerini belirleyen, davranışlarını etkileyen ve değiştiren doğruluğu kabul edilmiş genel ahlaki ilke ve inançlar olarak tanımlayabiliriz. Yukarıda değinilen tanımlarda görüldüğü gibi değer kavramı farklı araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. Ancak farklı tanımlamalara rağmen bazı ortak özelliklerinin de olduğunu

söylemek mümkündür. Bu ortak özelliklere ilişkin öne çıkan kavramlar; ölçü, ilke, standart, inanç ve idealler olarak sıralanabilir. Ayrıca değerler, birey ya da toplumu, ortak paydada birleştiren olgulardır.

Alanyazındaki birçok değer tanımı incelendiğinde beş ortak özellik ortaya çıkmaktadır (Bilsky ve Schwartz, 1994: 164). Değerler;

a) Kavramlar veya inançlardır,

b) Arzu edilen nihai durum veya davranışlardır,

c) Belli durumları aşarlar,

d) Olayların ve davranışların değerlendirilmesine ve seçimine rehberlik ederler,

e) Önem derecelerine göre sıralanırlar.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı ve Kılavuzunda (TTKB, 2005: 38) değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

1. Toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinci değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Bireyin bilincinde yer alan ve davranışını yönlendiren güdülerdir.
5. Değer, normu içerir. Değerlerin normlardan farkı, normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır.

Değerler; kültürden kültüre, toplumdan topluma, hatta bireyden bireye farklılaşan yargılardır. Bu farklılıklardan dolayı değer, araştırmacılar tarafından farklı şekillerde tanımlandığı gibi sınıflandırmada da farklı yaklaşımlar izlenmiştir. Bundan dolayı herkesin üzerinde anlaştığı bir değer sınıflandırmasından söz etmek mümkün değildir.

Rokeach (1973: 7), değerleri amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Araç değerler, davranış biçimi ile ilgili iken amaç değerler, yaşamdaki nihai durumlarla alakalıdır. Bu iki değer, birbiri ile ilişkili olup araç değerler, amaç değerler içindir. Lickona (1991: 19), değerleri ahlaki değerler ile ahlaki olmayan değerler olarak sınıflandırırken; Spranger (2001) değerleri politik, sosyal, kuramsal, ekonomik, dini, estetik olmak üzere altı sınıfa ayırmıştır (Akbaş, 2004: 55; Atay, 2003: 88; İşcan, 2007: 22). Schwartz (1992: 23; 1999: 31) da değerleri, bireysel ve kültürel değerler olarak ikiye ayırmıştır. Bireysel boyuttaki değerleri; güç, başarı, hazcılık, uyarılma, özdenetim, evrensellik, yardımseverlik, geleneksellik, uyum ve güvenlik olarak sınıflandırmıştır. Kültürel boyuttaki değerleri de uyum, muhafazakârlık, eşitlik, entelektüel özerklik, duygusal özerklik, hiyerarşi ve egemenlik olarak sınıflandırmıştır. Kuşdil ve

Kağıtçıbaşına (2000: 61) göre bireysel ve kültürel değerler arasındaki ayırımının nedeni, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin, kültürel düzeyde aynı özellikleri sergilememesidir.

İnsan, eğitilebilen bir varlıktır. Eğitilmesindeki amaç, bireysel ihtiyaçları ve toplumun beklentileri çerçevesinde onu geleceğe hazırlamaktır. Bu kapsamda değerlerin öğretimi üzerinde özenle durulması gereken bir konudur. Değerler, bireysel eylemlerin olduğu kadar toplumsal normların da temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla değerleri yeni kuşaklara kazandırmak eğitimin önemli konularından biridir.

Genel olarak kişilik ve kültüre yönelik olan değerler, kalıtsal değildir. Ancak toplumsal hayatı şekillendiren değerlerin, yaşam içinde yeni kuşaklara kazandırılması gerekmektedir. Kişinin hayata bakışını, davranışlarını, karakterini etkilediklerinden dolayı, bireyin; değerlerin farkına varması, benimsemesi, kişiliğine mal ederek davranışlarına aktarması ve yeni değerler üretmesi başlı başına bir eğitim sorunudur. (Yeşil ve Aydın, 2007: 80). Değerler, öncelikle ailede kazanılır. Ailenin yaşam biçimi, aile bireylerinin iletişimleri, tutum ve davranışları çocuğun değer kazanımında etkili olmaktadır. Aileden sonra ise eğitim kurumları, medya, akran grupları ve oyun grupları gibi ortamlar değerlerin kazandırılmasında etkili olmaktadır (Özdaş, 2013: 31).

İnsan eğitilebilen ve eğitim süreci sonunda olumlu değişim gösterebilen bir varlıktır. Durum böyle iken bu kadar önemli bir konu olan değerlerin kazanılmasını gelişigüzelliğe bırakmak büyük kayıplara yol açabilir. Bu bağlamda, değerlerin bireylere sistematik bir şekilde kazandırılması ihtiyacı doğmaktadır (Uzunkol, 2014b: 19). Etkili bir değer eğitimi vermek için öncelikle planlı ve tutarlı bir eğitim anlayışı gereklidir. Ayrıca başarıya ulaşmada önemli olan değerleri, planlı olarak uygulamak için eğitim programlarında açık veya örtülü olarak yer almaları; öğretmenlerin yeterli deneyim, yetenek ve pedagojik becerilere sahip olmaları gerekir (Türkkahraman, 2003: 637).

2.1.2. Değerler Eğitimi

Eğitimin amacı, çocuğu sadece bilişsel amaçlarına ulaştırıp meslek sahibi yapmak, araç kullanma becerisini kazandırmak ya da teknolojik gelişmeleri tanıtmak değildir. Bunların yanında insanı insan yapan, kişinin varlığına ve yaptığı işe anlam katan değerleri de kazandırmaktır. Bu sorumluluk, ailenin olduğu kadar okulun da yerine getirmesi gereken bir görevdir. Çünkü değerlerin öğretilmesi konusu okul ve eğitim programlarının önemle üzerinde durduğu bir konudur.

Bireylerin sahip olduğu değerler gelecekte kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerleri kazanması, yeni değerler benimsemesi; bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine değerler eğitimi denir (Yaman, 2012: 18). Değer eğitimi, insanların tercihlerini belirleyen bir dizi ilkeyi öğretmektir. Sosyal yaşamın toplum tarafından onaylanan ilkelere göre oluşturulması, toplum üyelerine bu değerlerin aktarılması ve öğretilmesi önemlidir. Barışçıl bir dünya ve toplum için, kültürlerin insanlar tarafından paylaşılan ortak değerler arasında geliştirilmesi ve dönüştürülmesi esastır. Bunu yapmanın en iyi yolu değer eğitimidir. Değer eğitimi, daha iyi bir insanlık, toplum ve dünya için sağlam bir temel oluşturmaktadır (Türkkahraman, 2003: 638).

Değer eğitimi, eğitim programı ve okuldaki ahlaki iklim vasıtasıyla eğitimde değerlerin transferini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda değerler eğitimi, öğrencilerin değerlerinin geliştirilmesine odaklanmaktadır. Dolayısıyla değer eğitimi, öğrenci için gerekli olan değerlerle ilgili olarak oldukça belirgin fikirler anlamına gelmektedir (Veugelers, 2000: 38). Akbaş'a (2014: 38) göre "Değer eğitiminin iki hedefi vardır. Birincisi, bütün insanların, özellikle gençlerin, daha karakterli bir hayat sürmesi ve hayatından memnun kalmasını sağlamaktır… İkincisi de toplumun iyiliğine katkı sağlamaktır". Aydın ve Gürler'e (2014: 16) göre ise değerler eğitiminin amacı, çocuğun doğuştan getirdiği olumlu tarafını ortaya çıkarmak; kişiliğinin bir bütün olarak gelişmesini sağlamak; insani mükemmelliğe ulaşmasına yardımcı olmak; bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak ve kurtarmak, bunun yanında iyi ahlakla donatmak ve devamını sağlamaktır. Bunun için çocuklara ahlaki olan ve ahlaki olmayan özellikler hakkında doğru bilgiler verilmeli, sağlam kanaatler oluşturulmalıdır. Böylece çocuklar da iyi eğilimlerini geliştirip, kötü eğilimlerine teslim olmamayı öğrenirler. Bunun sonucunda da karakterleri olumlu yönde gelişir.

Ulusoy ve Arslan'a (2014, s.7) göre değerler eğitimi, öğrencinin kişiliğini iyileştirmeyi, geliştirmeyi ve topluma karşı sorumlulukların öğrenmeyi kapsar. Aydın ve Gürler'e (2014: 15) göre ise değerler eğitimi; girişimciliği, temel insani değerleri kazandırmayı, kendisi ve çevresiyle barışık kişiler yetiştirmeyi, etkili bir okul kültürü oluşturmayı ve toplumsal düzeni korumayı kapsamaktadır. Değerler eğitimi sayesinde bireyler içinde yaşadıkları toplumla bütünleşir, sosyalleşir ve aidiyet duygusuna sahip olmayı öğrenirler.

Değer eğitiminde en önemli kurum ailedir. Ailedeki değer kazanımı daha çok taklit etme ve çevresindeki kişileri örnek alma şeklindedir. Çocuk, okula başlayıncaya kadar değer kazanımını büyük ölçüde tamamlamış olarak gelir. Ancak durumun böyle olması, değerler eğitiminde okulun önemsiz olduğu anlamına gelmez. Bilakis çocuğun kazandığı değerler üzerinde düşünmesi, seçtiği değerleri neden seçtiğini bilmesi ve seçtiği eylemlerin altında yatan nedenleri sorgulaması açısından okul, çok önemli bir yere sahiptir. Bununla beraber değerler eğitimi belli bir dönem veya yerle sınırlı değildir.

Değerler eğitimi üzerinde her zaman durmak yararlıdır. Ancak kişilik gelişiminin yüzde seksen oranında ilk beş yılda tamamlandığı düşünüldüğünde bu yaşlarda değer eğitiminin verilmesi daha uygun olur. Genellikle çocuklar bu dönemi ailelerinin yanında geçirirler. Ailede verilen eğitim, çocuğun kişilik oluşumunda önemli bir rol oynar. Dolayısıyla çocuğun değer kazanımı öncelikle ailede başlamaktadır. Çocuğun okula başlamasıyla beraber öğretmenler değer eğitiminde etkili olmaya başlarlar. Evde edinilen değerler eğitiminin sürdürülebilmesi için okuldaki değer eğitimine ve öğretmene önemli görev düşmektedir (Demir ve Merter, 2016: 963; Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 62). Zaten eğitimin değerlerden arınmış olması düşünülemez. Toplumsal bütünlük ve huzurun devam etmesi, toplumsal değerlerin yeni nesillere aktarılmasıyla mümkündür. Çocuğun doğuştan getirdiği özellikleri ortaya çıkarmak ve geliştirmek, çocukları ahlaki davranışlarla donatmak, bireyi ve toplumu kötü ahlaktan korumak değerler eğitimi ile mümkündür (Ulusoy ve Arslan, 2014: 10).

Son yıllarda, çocukların hayatlarında anlam, amaç ve sorumluluğa öncülük etmek için eğitimde değerlere açık bir şekilde başvurma daha fazla önem kazanmıştır. İsimlendirme bazen "ahlak eğitimi", "değerler eğitimi" veya "karakter eğitimi" olarak değişir. Ancak değerler eğitimi ile ilgili yaklaşımların her biri, değer öğretiminin farklı bir yönü üzerinde durmuşlardır. Mesela; karakter yaklaşımı eyleme odaklanırken, bilişsel-gelişimsel yaklaşım etik karar alma sürecine odaklanmakta, bakım yaklaşımı da ilişki kurma, ilişkileri iyileştirme ve artırmayı amaçlamaktadır. Bazen de bu girişimler, nitelikli öğretim ve öğrenme ile ilişkilendirilmiştir (Chapman, Cahill ve Holdsworth, 2009: 26). Ne şekilde ele alınırsa alınsın eğitim, bireylere değerlerin öğretilmesinde önemli bir yere sahiptir. Bu anlamda bireyin değerlerin farkına varması, yeni değerler üretmesi, benimsemesi ve sergilemesi başlı başına bir eğitim sürecidir (Kurtdede Fidan, 2015: 253; Mutluer, 2015: 654; Cihan, 2014: 435). Kaur ve Nagbal'a (2013: 3) göre bu süreç, bireyin fiziksel, entelektüel, duygusal, sosyal, ahlaki ve manevi olarak her yönüyle geliştiği bir süreçtir.

Değerler eğitiminin geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Zaten, değerler eğitiminden ayrı bir eğitim düşünülemez. Ancak eğitimde, uzun bir süre değerlere açık bir şekilde vurgu yapılmamıştır. 19. Yüzyıldan itibaren değerlerin açık bir şekilde öğretilmesi gündeme gelmiştir. Yüzyılın başında ABD ve Avrupa'da üzerinde durulan değerler eğitimi, daha sonra ülkemizde de üzerinde durulan bir konu haline gelmiştir.

Avrupa'da Eğitimciler, 20. yüzyılın ikinci yarısında, değerler eğitimi ile farklı şekillerde uğraşmıştır. 1950'lilerde, eğitim sisteminde değerler konusundaki ana vurgu, topluma uyum üzerine iken; 1960'lı yıllar, toplumda ve eğitimde kendini tatmin etme, sosyal bağlılık ve demokrasi için öneriler olarak yer almıştır. 1980'lerde eğitimde değerlere az bir önem verilerek, teknik ve araçsal düşünce hâkim olmaya başlamıştır. Bu düşünceyle beraber değerler, pedagojik misyon, eğitim üzerine düşünme ile birlikte öğretmenlerin eğitime dair söylemlerinden de adeta tamamen yok olmuştur. 1990'lı yıllarda, bir yandan toplumda daha önce tutarlı olan değer sistemlerinin daha da gerilemesi, öbür yandan devam eden özgürleşme süreci, bireyin kendi değer yönelimlerini daha da geliştirmeye yönelik arzusu ile canlanmıştır. Bugün ise çoğu insanın, değerler konusunda tercihlerini yapmak için çok sayıda fırsatı bulunmaktadır (Veugelers ve Vedder, 2003: 377).

Değerler eğitiminin Türkiye'deki gelişimine bakıldığında ise değerler eğitiminin öncelikle, UNESCO tarafından desteklenen ve "Yaşayan Değerler Eğitim Programı" adı altında 1995 yılında Birleşmiş Milletlerin 50. yıldönümü kutlamaları için hazırlanan uluslararası bir projeye dayandığı görülmektedir (Cihan, 2014: 433). 2005 yılından bu yana da öğretim programlarda, duyuşsal alana da önem verilerek daha yoğun ve bilinçli bir şekilde değerler eğitimi uygulanmaktadır. Bu uygulamalar, 2010 yılından itibaren yeni bir ivme kazanmıştır (Baysal ve Saman, 2010: 58; Meydan, 2014: 93). 2017 yılında itibaren ise değerler eğitimi, bütün ders programlarına alınarak, derslerin doğasına uygun olarak kazanımlar içinde yer alan değer ifadelerinin, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hale getirilerek, örtük bir biçimde kazandırması hedeflenmiştir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2017:8).

Bilim ve teknolojideki gelişmeler ile insan ilişkilerindeki farklılaşmalar, değerler eğitimini daha da önemli hale getirmiştir. Bu gelişme ve değişmeler, değerler eğitimine ilişkin beklentileri de değiştirmiştir. Doğal olarak, on ya da yirmi yıl önceki değerler eğitimi yöntemlerini değiştirmek veya geliştirmek bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bundan dolayı, değerler eğitiminde bireysel ve toplumsal ihtiyaçları karşılayacak yeni yaklaşımların işe koşulması kaçınılmazdır.

Değerler, eğitim aracılığıyla geliştirilmesi ve olgunlaştırılması gereken önemli bir alanı oluşturduğu halde, halen eğitim içinde gereken yeri ve önemi bulamamıştır (Doğanay, 2006: 257). Ancak eğitim programlarında, değerlerin açık ve net olarak nasıl öğretileceğinin yer almaması, okulda değerler eğitiminin olmadığı anlamına gelmemektedir. Resmi eğitimin, öğrencilerin duyuşsal, bilişsel ve davranışsal yönlerini etkili bir şekilde geliştirmek için açık ve gizli amaçları bulunmaktadır. Çünkü çocuk ve gençlerin iyi bir insan olmaya ve toplumsal normları öğrenmeye ihtiyaçları vardır. Bundan dolayı okulun, bilginin yanında, doğru eylemleri ve duyguları da öğretmesi gerekir. Bu anlamda öğretmenlerin okulda ve sınıfta oluşturdukları kültür, örtük olarak değer eğitiminin verildiğini göstermektedir. Ancak bu eğitimin etkili ve verimli olması için örgün eğitimde planlı öğrenme yaşantılarıyla kazandırılması gerekmektedir (Hökelekli, 2010: 7; Doğanay, 2012: 227).

Değerler, başta bireysel eylemler olmak üzere kültürel ve toplumsal hareketleri etkilemekte ve yönlendirmektedir. Çocukların bireysel ve toplumsal doğruları öğrenmesi ve doğru davranışları göstermesinde eğitim de önemli bir rol üstlenmektedir. Çünkü değer oluşturma, oluşturulan değerleri çocuklara kazandırma ve toplumsal davranış kalıplarına dönüştürme, ancak amaçlı eğitim etkinlikleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir.

Değerler, öğrenilebilir ve öğretilebilir niteliklerdir. Bireyin değerler dünyasını inşa etme, başta aile olmak üzere eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Çünkü birey doğuştan neyin iyi neyin kötü, neyin doğru neyin yanlış olduğunu bilemez. Bu noktada eğitimin amacı insanın bilgi, duygu ve devinimini geliştirmektir (Elkatmış, 2009, s.347). Aile yaşantısı içinde başlayan değer sisteminin gelişimi, sosyal bir ortam olan okulda devam eder. Okul, insanın değer gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Hatta okul; hoşgörü, sevgi, saygı, dürüstlük, yardımseverlik, adil olma, sorumluluk gibi bazı değerlerin öğrenilmesinde aileden bile daha fazla önemlidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s.83). Ayrıca genel olarak toplumdaki şiddet ve saldırganlık, hırsızlık, hilekârlık, otoriteye saygısızlık, akran zorbalığı, bağnazlık, kötü dil kullanımı, erken cinsel gelişim ve taciz, ben merkezlilikteki artış ve toplumsal sorumluluktaki düşüş ve kendine zarar veren davranışlardaki artışlar, okul ve ebeveynlerin değerler eğitimine sarılmasını gerekli kılmaktadır (Lickona, 1991: 13–18).

Değerlerden soyutlanmış bir eğitim düşünülemez. Yani, eğitimin değerleri kazandırması bir zorunluluktur. Ancak değer kazandırılırken asıl önemli olan kazandırılacak değerleri belirlemekten ziyade seçilen değerlerin nasıl kazandırılacağını

ortaya konulmasıdır. Bu da insanı, bir bütün olarak, ortamı içinde ve ortamını etkileyen bir faktör olarak tanımayı gerektirmektedir.

İnsanın duyuşsal, bilişsel ve davranışsal olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Değer kazanımı, daha çok duyuşsal alandaki öğrenmedir (Bacanlı, 2006: 9; Akbaş, 2014: 347). Duyuşsal öğrenme, insan eylemlerini motive eden, sınırlayan veya şekillendiren duygular, hisler veya tutkularla ilgili öğrenmedir. Duyuşsal boyutta öğrencilere destek verilerek rehberlik edilir ve eğitimin duyuşsal ve bilişsel boyutları birbiriyle ilişkilendirilir (Lang, 1998: 5). Duyuşsal eğitim, öğrencinin entelektüel ve ahlaki özerkliğini tanıma şeklinde üstlenilen, duyuşsal öğrenmeyi getiren kasıtlı ve yapılandırılmış eğitim olarak da tanımlanabilir (Best, 2003: 14). Duygu, inanç, tutum, değer ve ahlaki yönelimler gibi unsurları kapsayan duyuşsal boyut, bireysel ve toplumsal açıdan ertelenmemesi gereken bir öneme sahiptir (Doğanay, 2012: 230).

Değerler eğitimi kapsamında hangi değerlerin kazandırılması gerektiği ile ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Aynı şekilde bu görüşler, kazandırılacak değerlerden hangilerine öncelik verilmesi gerektiği ile ilgili de farklılaşmaktadır. Ancak çocuğun öncelikle bir birey, sonra toplumun bir üyesi ve nihayetinde bir dünya vatandaşı olduğu düşünüldüğünde onu kişisel ve sosyal olarak geliştirecek, toplumun birlik ve bütünlüğüne katkıda bulunacak ve insan olmanın getirdiği sorumlulukları kazandıracak değerlerin olmasının yararlı olacağı açıktır.

Lickona (1991: 43), okulların öncelikle iki temel değer olarak, *saygı ve sorumluluğu* öğretmesi gerektiği üzerinde durmaktadır. Dürüstlük, adalet, hoşgörü, ihtiyat, öz disiplin, yardımseverlik, merhamet, işbirliği ve demokratik değerler ise saygı ve sorumluluğun biçimi olup kişinin saygın ve sorumlu davranmasına yardımcı olurlar. Bennet (1993: 18) de *öz disiplin, merhamet, sorumluluk, arkadaşlık, çalışma, cesaret, sebat, dürüstlük, sadakat ve güven* değerlerinin öğretimini önermiştir. İlkokul Hayat Bilgisi Dersi öğretim programında (2015: 2) ise öğrencilere kazandırılması hedeflenen değerler *adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, öz güven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımlaşma* olarak belirlenmiştir.

Değerlerin kazanımında öğretmenlerle birlikte, okulun diğer çalışanları, aile, dini kurumlar ve medya da etkilidir. Bu nedenle değerlerin toplum içinde nasıl öğrenildiğinin bilinmesine ihtiyaç vardır. Rokeach'a (1973: 6) göre değerlerin bir bütün olarak öğretilmesi tek başına öğretilmelerinden daha nitelikli ve dayanıklı bir öğrenme sağlar. Akbaş (2014: 350) da değerlerin öğrenilmesinde etkili olan temel faktörlerin model,

pekiştirme ve etkileşim olduğunu açıklamıştır. Ona göre faktörler, değerlerin öğrenilmesinde, hem eğitim kurumlarında hem de toplumsal yapı içinde etkili olmaktadır. Bottry (2000: 10–11) göre ezbercilik ve bilgi vericilik, otoriter yaklaşımların çekirdeğini oluşturmuş ve içselleştirme konusunda etkili olmuşlardır. Ancak bu yaklaşımlardaki merkeziyetçilik; yaklaşımların takviye edilmesini, belki de değiştirilmesini öngörmektedir. Demokratik bir toplumda bu teknikler, topluma etkin katılım için gerekli araçların sağlanamamasına neden olabilir. Demokratik bir toplum için değer eğitiminin merkezinde yer alması gereken dört ana süreci aşağıdaki gibi açıklamıştır:

Rasyonelliği geliştirme: Akılcılık üç sebepten dolayı ihtiyaçtır. Birincisi, karmaşık karar durumlarında eylemlerin kısa dönemlik etkileri ile uzun süreli sonuçları arasında denge durumlarında gereklidir. İkincisi, rasyonellik, başkalarının sıkıntısını anlamak için ihtiyaçtır. Son olarak toplum tarafından kabul gören ahlaki kararları bilmek gerekir.

Empatiyi geliştirme: Empati gelişimi, değer eğitiminde yansıtıcı bir anlayış ve hoşgörüyle beraber eylemin temelini oluşturan hayati bir bileşendir. Sadece hoşgörü ve başkalarının sıkıntılarını, acılarını ve bakış açılarını değerlendirebilme gibi kazandırılabileceği özellikleri öğrencilere sunmaktadır.

Öz saygı ve yetkilendirmeyi geliştirme: Benlik saygısı ve yetkilendirme süreçleri yakından bağlantılı süreçlerdir. Değer eğitimi için vazgeçilmez bir ön şart olan süreç, öğrencilerin yeterince güvenli ve güvende hissetmelerinin ardından diğerlerine ulaşıp başkalarına yardım edebilmeleri gerektiğidir.

İşbirliğin ilerlemesini sağlama: İşbirliği, temel öğretim süreçlerini geliştirmede, öğrenme etkinliğinin bir parçası olarak öğrencilerin birbirlerini sevmesini ve birbirlerine güvenmesini sağlamada yardımcı olur.

2.1.3. Değer Öğretim Yaklaşımları

Hangi değerlerin, neden, nasıl öğretileceği ve bu değerlerin kazanılıp kazanılmadığının nasıl değerlendirileceği, değer öğretim yaklaşımlarının üzerinde durduğu konulardır. Değer öğretim sürecinin, bir bütün olarak açık bir şekilde ortaya konulması, öğretmen ve öğrenciyi belirsizliklerden kurtaracağı gibi bu sürecin öğrenciye uygun olarak tasarlanmasını sağlayabilir. Bu açıdan, değer kazandırma sürecinde, değer öğretim yaklaşımları belli bir yol sunduklarından dolayı işlevseldirler.

Değerlerin öğretiminde, geçmişten günümüze farklı yaklaşımlar kullanılmıştır. Bu yaklaşımların kimisi değerlerin doğrudan öğretimine odaklanırken kimisi akıl yürütme, sorgulama ve yansıtıcı düşünme süreçlerine ağırlık vererek değerleri bir düşünme ve karar verme süreci olarak kazanmaya yöneliktir. Söz konusu yaklaşımların bazısı ders programları içinde etkinlik olarak yer almakta iken bazıları ise açık ve örtük tüm programı kapsamaktadır (Doğanay, 2012: 236; Uzunkol, 2014a: 134; Tahiroğlu, 2014: 341; Kurtdede Fidan, 2015: 255). Bacanlı'ya (2006: 31) göre değer eğitimi ile ilgili Kore Savaşı'ndan sonra Amerika'da iki ana eğitim yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bunlardan birincisi değer çözümlemesi üzerinde duran değerleme süreci ve değer analizi iken, diğeri de Kholberg'in ahlak eğitiminin bilişsel-gelişimsel görüşüdür. Aynı şekilde değer eğitimi açısından Amerikan ve İngiliz eğitimini karşılaştıran Halstead ve Taylor (2005: 8-9) da değerleri, öğrencilere aşılama yöntemi ve öğrencilerin değerleri keşfetmesi ile kendi değerlerini, kendilerinin oluşturması için öğretme yöntemi olmak üzere iki değer eğitim yaklaşımı olduğunu açıklamıştır.

Araştırmacıların değerler eğitimine ilişkin görüşleri arasındaki farklılıklardan dolayı, değer öğretiminde farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford ve Johnson (1976: 18) değer öğretimi yaklaşımlarını *değer aşılama, ahlaki gelişim, değer analizi, değer açıklama* ve *eylemle öğrenme* olmak üzere beş yaklaşımla ortaya koymuştur. Doğanay (2012: 236-247) da değer öğretim yaklaşımlarını; *değerlerin doğrudan öğretimi, değer belirginleştirme, değer analizi, ikilem tartışması, bütüncül yaklaşım* (Kohlberg'in Adi Topluluk Okulları) ve *karakter eğitimi* şeklinde açıklamıştır. Kirschenbaum'un (1995) çalışmasını inceleyen Akbaş (2014: 351-358) da değer eğitim akımlarını *değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, vatandaşlık eğitimi* ve *ahlak eğitimi* olarak; değer öğretim yaklaşımlarını da *değeri telkin etmek, değer açıklamak, ahlaki muhakeme* ve *değer analizi* olarak sınıflandırmıştır. Kaymakcan ve Meydan (2016: 168) ise değerler eğitimi yaklaşımlarını genel doğru olarak kabul edilen değerleri öğrenciye aşılamayı hedefleyen *tümdengelimci değer aktarma yaklaşımları*, öğrencilerin kendi değerlerini oluşturmalarına yardım eden, böylece genel doğrulara ulaşmalarını amaçlayan *tümevarımcı değer geliştirme yaklaşımı* ve bu iki yaklaşımdan da yararlanan *bütüncül yaklaşımlar* olmak üzere üç eğilim olduğunu belirtmişler.

Değer öğretim sürecinde değer öğretim yaklaşımlarının kullanılması, öğrencilerin değer kazanım sürecine olumlu katkıda bulunabilir. Bundan dolayı değer öğretim yaklaşımlarına ilişkin süreçleri, yararlanılabilecek yöntem ve teknikleri, kullanılabilecek araç-gereçleri, öğretmen ve öğrencinin rolünü, hangi sınıfta hangi düzeyde değer

kazandıracağını bilmek açısından yararlı olabilir. Bu çalışmada aşağıdaki değer öğretimi yaklaşımları üzerinde durulacaktır.

1. Değer aktarma – Telkin Yaklaşımı
2. Değer Açıklama – Belirginleştirme Yaklaşımı
3. Değer Analizi Yaklaşımı
4. Ahlaki Gelişim – İkilem Tartışması Yaklaşımı
5. Eylem/Davranış Öğrenme Yaklaşımı

2.1.3.1. Değer Aktarma – Telkin Yaklaşımı

Değer telkininde, daha önce insanların tecrübeleri sonucu ortaya çıkan değerler, genel doğrular olarak kabul edilir. Bu değerler, öğretmen tarafından öğrencilere anlatılır. Anlatılan değer, mutlak doğru olarak değerlendirildiği için ne yetişkinler ne de öğrenciler tarafından sorgulanır. Öğretmenden beklenen bu doğruları öğrenciye söylemek iken, öğrenciden beklenen de öğretmenin kendisine anlattığı değerleri sorgulamadan almaktır.

Telkin etme yaklaşımı 1970'te Blanchette ve diğerleri tarafından geliştirilmiş (İşcan, 2007: 34) öğretmenler ve yetişkinler tarafından öğrencilere tekrar ettirme yoluyla neyi öğrenip neyi öğrenmemeleri gerektiğini ifade eden öğrenme yöntemi sürecidir (Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 71). Telkin yoluyla değer öğretimi de denir (Aktepe, 2014, s. 81). Bu yaklaşım, temel olarak çocukların davranışlarını şekillendirme ve iyi alışkanlıklar geliştirmesinde yardımcı olmak için yetişkinlerin çocuklara ahlaki değerleri doğrudan öğretmekle yükümlü olduğu inancına dayanmaktadır (Gaikward, 2004: 8; Halstead ve Taylor, 2000: 181). Telkin yaklaşımında, yetişkinlerin tarihsel süreç ve deneyimler sonucu elde ettiği inanç, değer ve tutumların, bilinçdışı bir süreç aracılığıyla öğrencilere aşılanması esastır (Akbaş, 2014: 255). Öğretilen değerler ne olursa olsun, telkin destekçileri, insanların çevrelerine karşılık verdiğini kabul etmektedir. Bu açıdan toplum, kural oluşturan bir üstyapı olarak bireylerin her birinden daha önemli görülür (Kupchenko ve Parsons, 1987: 1). Burada temel amaç, belli bir değerler sistemini aktarmaya çalışmaktır. Yani önceden seçilmiş olan bir takım değerler, kasıtlı olarak yeni kuşaklara aktarılır. Bu yaklaşım, toplumda yaygın olarak kullanılan değer eğitimi modelidir (Elkatmış, 2009, s.350; Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford ve Johnson, 1976: 7; Tahiroğlu, 2014: 342).

Rath, Harmin ve Simon'a (1966: 39-40) göre değer aktarma yaklaşımı geleneksel olup öğrencilerin değerleri geliştirmesinde sıklıkla örnekler ortaya koyma, ikna etmeye

çalışma, seçimleri sınırlama, ilham, kural-düzenlemeler, kültürel ve dini doğmalar ile vicdana başvurma yöntemlerine başvurur. Bu yaklaşımda, süreç içerisinde model olma, olumlu ve olumsuz pekiştirme, küçümseme, azarlama, alternatifleri düzenleme, tamamlanmamış veya taraflı veriler sağlama, oyunlar ve benzetimler, rol oynama ve buluş yoluyla öğrenme kullanılmaktadır (Aktepe, 2010: 98; İşcan, 2007: 34). Burada, öncelikle kazandırılacak değer belirlenir. Daha sonra bu değer, belirli bir süre ve programa bağlanmış etkinlikler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılır. Bir başka deyişle, doğru ve gerekli olarak düşünülen temel değerler belirlenir. Belirlenen bu değerler efsanevi kahramanlar, öyküler, töresel oyunlar ve kahramanlık şarkıları aracılığıyla telkin ve dayatma ile öğretilir (Doğanay, 2012: 236). Okullar ve öğretmenler, öğrencilerin inançları, tutumları ve davranışları üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduklarından dolayı, öğretmenler söyledikleriyle, yaptıklarıyla, verdikleri ödüller, cezalar, gülümsemeleri, kızmaları ile önem verdikleri değerlere işaret ederler. (İşcan, 2007: 51).

Değer aktarma yaklaşımı genel bir çerçeve çizmektedir. Bu yaklaşımın kapsadığı alt yaklaşımlar da bulunmaktadır. Bu yaklaşımlarının her birinin ayırt edici özellikleri olmakla beraber genel olarak değer aktarma yaklaşımının özelliklerini taşımaktadırlar. Bacanlı'ya (2005: 34) göre değerleri aktarmak için altı yaklaşım vardır. Bunlar; model yaklaşımı, ödül-ceza yaklaşımı, açıklamacı yaklaşım, dırdır yaklaşımı, manipülasyon yaklaşımı ve aktarma liberal sanatlar yaklaşımı.

Değer aktarma sürecinde uyulması gereken ve birbirini takip eden altı işlem basamağı bulunmaktadır (Dilmaç, 2007: 36; Kaymakcan ve Meydan, 2016: 173).

1. Telkin edilecek değeri belirleme.
2. Değer seviyelerini belirleme. Bu düzeyler genel olarak; kabul etme, cevap verip gereğini yapma, değere dönüştürme, kendi değerler sistemi ile ilişkilendirme, karakter haline getirme şeklinde belirlenebilir.
3. Davranışsal amaçları belirleme.
4. Uygun yöntemleri seçme.
5. Seçilen yöntemleri uygulama.
6. Sonuçları değerlendirme.

Değer aktarma yaklaşımı, öğrencilerin kendilerine telkin edilen değerleri sorgulamadan, düşünmeden kabul etmeleri yönlerinden dolayı eleştiriler almaktadır (Doğanay, 2012: 238). Bu yaklaşımın uygulanmasına ilişkin diğer bir eleştiri de öğrencilerin, duygusal taraflarının ihmal edilme olasılığının fazla olmasıdır (Kupchenko ve Parsons, 1987: 1).

2.1.3.2. Değer Açıklama – Belirginleştirme Yaklaşımı

Değer belirginleştirme yöntemi olarak da bilinir (Aktepe, 2014: 81). Değer açıklama yaklaşımı John Dewey'in çalışmalarından ve hümanistik kuramdan etkilenerek Louis Raths, Merrill Harmin ve Sidney Simon'un popüler kitabı Values and Teaching kitabı ile ortaya çıkmıştır (Bacanlı, 2006: 37; Ulusoy ve Dilmaç, 2015). 1960'lı yılların sonlarından 1980'li yılların ortasına kadar etkili olmuş bir değer öğretim yaklaşımıdır (Kirschenbaum, 2000: 4).

Bu yaklaşım, değer aktarma yaklaşımına alternatif olarak ortaya çıkmıştır. Aktarmadaki pasif öğrenen rolüne karşılık bu yaklaşımda, aktif bir öğrenen rolü bulunmaktadır. Deneyimden daha çok akıl ön plandadır. İnsanın aklını kullanarak değerlerini inşa edebileceği kabul edilmektedir. Bu yaklaşımda mutlak doğrulardan ziyade her ortamda ortaya çıkan durumlar söz konusudur. Öğrenciden beklenen, ortaya çıkan duruma ilişkin seçenekleri değerlendirerek kendi değerler sistemini inşa etmesidir. Öğretmenden beklenen ise, belli değerleri aktarmadan öğrencinin kendi değerlerinin farkına varmasını sağlamaktır.

Değer açıklama yaklaşımı, yetişkinlerin; bireylerin davranışları, duyguları ve fikirleri aracılığıyla, yaşamları boyunca sürekli yaptıkları önemli seçimlerin neler olduğuyla ilgili farkına varmalarına yardımcı oldukları bir yöntem veya süreçtir (Hall, 1973: 51). Bu süreçte öğrenciler kendi tutumlarını, inançlarını ve değerlerini incelemekte ve değerlerine uygun olarak ödüllendirme, seçme ve hareket etme eyleminde bulunurlar (Edgington, 1996: 2). Kirschenbaum'a (2013: 20) göre değer belirginleştirme, insanlara aşağıdaki noktalarda yardım etmek için tasarlanmış bir danışmanlık yaklaşımıdır:

- Amaçlarını, yönelimlerini, önceliklerini tanımak veya oluşturmak,
- Hedeflerine, istikametlerine ve önceliklerine ulaşmalarını sağlamak için seçimde bulunmak ve karar vermek,
- Seçimlerini, kararlarını uygulamak ve böylece amaçlarını, istikametini ve önceliklerini ele geçirmek.

Yaklaşımın temel mantığı, öğrencilerin kişisel değerlerini açığa kavuşturmasına ve gerçekleştirmesine yardımcı olmaktır. Buna ek olarak, bu yaklaşım, öğrencilerin kendi kişisel davranış kalıplarını açıklamak için akılcı düşünce ve duygusal farkındalık geliştirmelerine yardımcı olmaya çalışmaktadır. Amaç, kişinin kişisel davranışları ile değerleri arasında tutarlılık sağlamaktır (Kupchenko ve Parsons, 1987: 13). Simon'a

(1972: 40-42) göre, değer belirginleştirme yaklaşımı; öğrencilerin daha amaçlı ve daha üretken olmasına, eleştirel düşünme becerisini daha netleştirmelerine ve birbirleriyle daha iyi ilişkiler kurmalarına yardım eder. Bu yararlar, aynı zamanda yaklaşımın amaçlarını oluşturmaktadır.

Değer belirginleştirmesi yaklaşımında, bir değerin kazanımında birbirinden farklı üç ana aşama bulunmaktadır. Bu aşamaların altında ise yedi tane alt aşama yer almaktadır. Bu aşamalar aşağıda belirtilmiştir (Glaser ve Kirschenbaum, 1980: 569; Hall, 1973: 57; Simon, Howe ve Kirschenbaum 1972: 13):

a. Seçme
    1. Özgürce seçme.
    2. Alternatifler arasından seçme.
    3. Her bir alternatifin sonuçlarını dikkate alarak alternatiflerden seçim yapma.
b. Ödüllendirme
    4. Seçimine değer verme ve onunla mutlu olma.
    5. Seçimin diğerleri tarafından onaylanmasını isteme.
c. Hareket
    6. Seçilen tercih ile fiili olarak bir şeyler yapma.
    7. Bazı yaşam durumlarında sürekli hareket etme.

Değer açıklama yöntemini kullanan öğretmen, değerleri öğretmeye veya dayatmaya çalışmaz, sadece açıklamaya çalışır (Elkatmış, 2009: 350). Yani, öğretmenin rolü kolaylaştırma ve liderlik etmektir. Bir başka deyişle öğretmen, uygun bir sınıf iklimi oluşturarak öğrencilerin kendi değerlerinin farkına varmalarını sağlar. Öğrenciler de öğretim süresinde aktif olarak çalışır ve derslere katılarak etkinlikleri kendileri başlatırlar. Çünkü yaklaşım, öğrencilerin kendi değerlerini kendilerinin belirginleştirmelerini ve böylece anlayışlarını artırmalarını istemektedir. Bu kapsamda öğrenciye düşen görevler; etkinliklere katılma, fikirlerini sunma, durumları değerlendirme, diğer öğrencilerin fikirlerini dinleme ve sınıf arkadaşlarının fikirleri ile kendi fikirlerini karşılaştırmaktır (Kupchenko ve Parsons, 1987: 14-15).

Değer belirginleştirme yaklaşımı, öğretim sürecinde öğretmenin kullanabileceği birçok metotlar sunar. Bu metotlar; rol yapmaya dayalı oyunlar, dramalar, yapay veya gerçek değer yüklü durumlarla yüzleşmek, benlik analizi etkinlikleri, duyarlılık çalışmaları, sınıf dışı etkinlikler, küçük grup tartışmaları, düşünce kâğıtları, tümevarım ve problem çözme gibi metotlarıdır (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 180). Bu metotlar uygulanırken yukarıda belirtilen aşamalara uygun olarak hareket edilerek öğrencinin

değerlerini bulması sağlanır. Ayrıca Akkaya'nın (2013: 64) belirttiği gibi yaklaşımın uygulanması ile birey, aktif bir rol oynayarak sorumluluk, karar verme, etkili iletişim, problem çözme gibi becerileri de geliştirir.

Değer belirginleştirme yaklaşımı, ahlâkî olan ve ahlâkî olmayan değer konuları arasındaki farkları açıklama, ahlâkî olan ve ahlaki olmayan konuları ayrıştırmadığı, aile ve öğrenci mahremiyetini ortadan kaldırma ve öğretmeni terapist rolüne sokma noktalarında eleştirilmektedir (Doğanay, 2012: 242; Yazıcı, 2006: 511). Ancak eleştirilere rağmen bireyin değerlerinin farkına varmasını sağlama, değerleri üzerinde düşünme, değerlerin toplumsal yaşamdaki rolünü anlama ve değerlerine uygun karar alma becerilerinin kazandırılmasında kullanılmaya devam edilmektedir (Akbaş, 2014: 357).

2.1.3.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, değer öğretiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi amaçlayan bir öğretme yoludur (Aydın ve Gürler, 2014: 78). Bir başka deyişle, değer içeren soru ya da sorunları, mümkün olduğunca duyguları katmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak inceleyerek karara varma sürecidir (Elkatmış, 2009: 350). Bu yaklaşımın en belirgin özelliği, sosyal problemleri içeren olayları doğrudan ya da hikâyeler yoluyla ele almasıdır. Sosyal olaylardaki benzerlik ve farklılıklar analiz edilerek neden, niçin ve nasıl sorularının cevapları alınır. Hikâyeler incelenirken hikâyede geçen olaylar mantıklı ve sistemli bir şekilde incelenir. İnceleme sonucunda ulaşılan yargılara kanıtlar gösterilerek sağlıklı değerlere ulaşılmaya çalışılır. Değer analizi yaklaşımı, öncelikle toplumsal değerlerle ilgilenerek konuları mantıksal ölçüde analiz edip hükme varır (Aktepe: 2010: 105).

Amerikan Ulusal Sosyal Bilgiler Kurulu tarafından geliştirilmiştir. Yaklaşımın hedefleri; bir değer nesnesini belli bir şekilde değerlendirmeyi öğretmek, öğrencilerin söz konusu değer nesnesi hakkında en akılcı yargıya ulaşmalarına yardım etmek, en akılcı yargıya ulaşmayı öğretmek ve nasıl genel bir değer yargısını paylaşan bir grubun üyesi olunabileceğini öğretmek olarak belirlenmiştir (Bacanlı, 2006: 34-35). Bu yaklaşımda birey, bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı öğrenir (Aktepe, 2014: 82).

Değer analizi yaklaşımının amacı, öğrencilere, değer konuları ile uğraşırken mantıklı düşünce ve bilimsel araştırma yöntemlerini kullanmalarına yardımcı olmaktır. Öğrenciler kendi değer konumları için mantıksal gerekçeler bulmaya teşvik edilir.

Değerler, olgunun iyiliği veya değeri hakkında doğrulanabilir gerçekler olarak kabul edilir. Bu yaklaşımın savunucularına göre değer verme süreci, gerçeklerin ve gerekçelerin yetkisi altında yürütülmektedir (Superka, Johnson ve Ahrens, 1975: 24). Bu süreçte değer içeren sorun ya da sorunlar, olabildiğince duygulara başvurmadan, akıl yürütmeye dayalı olarak incelenip karara varıldığı için üst düzey bilişsel süreçler sıklıkla kullanılır (Doğanay, 2012: 242). Öztürk'e (2009:488) göre değer analizi, öğrencilere, hem diğer insanların hem de kendi değerlerini incelemede yardımcı olan bir yaklaşımdır. Ele alınan konuyla ilgili farklı bakış açılarını analiz etmek için mantıksal düşünme becerilerinin kullanılmasını gerektirir. Değerlerle ilgili sorunları çözmek için Dewey'in düşünce stratejisini yansıtacak şekilde adım adım ele alır.

Değer analizi yaklaşımı problem çözme basamaklarıyla benzerlik gösteren yedi aşamada uygulanır. Bu aşamalar; sorunu belirleme ve tanımlama, sorunun ve alternatif yolların açıklanması, soruna ve alternatiflere ilişkin bilgi ve kanıtlar toplama ve kanıtların doğruluğunu değerlendirme, olası çözüm yollarını tahmin etme, değerlendirme, alternatif çözüm yolları arasından seçim yapma ve karar doğrultusunda eylemde bulunma (Kaymakcan ve Meydan, 2016: 179; Akbaş, 2014: 44).

Bu yaklaşım, değer belirginleştirme yaklaşımında akla verilen önemi bir adım daha ileri götürerek olayları, mantıksal analiz çerçevesinde değerlendirmektedir. Değer belirginleştirme yaklaşımında, bireyin mantıksal olarak seçtiği seçimin çevresi tarafından onaylanması önemli iken bu yaklaşımda, olay ve durumların bireyi ilgilendiren sonuçları önemlidir. Kişi kendi açısından sonuçları olumlu olan eylemleri doğru olarak kabul eder. Dolayısıyla, mantıksal olarak ulaşılan sonuçlar değerlidir. Öğrenciden beklenen, bilimsel araştırma basamaklarına uygun olarak değerlerini inşa etmesidir. Yani akıl ve düşünme ön plandadır. Değer kazanım sürecinde, öğretmenden beklenen ise öğrenciye rehberlik etmesidir.

Değer eğitimi için analiz yaklaşımında en sık kullanılan öğretim yöntemleri, toplumsal değer problemleri ve konuları ile ilgili bireysel ve grup çalışmaları, kütüphane ve saha araştırmaları ile rasyonel (seminer ve Sokrat tipi) sınıf tartışmalarıdır. Değer analizinde sıklıkla kullanılan düşünsel işlemler; konunun belirlenmesi, ifadelerin uygunluğunun sorgulanması veya doğrulanması, benzer durumların değer durumlarına uygunluğunun sağlanması ve analiz edilmesi, tartışmalarda mantıksal ve deneysel tutarsızlığın belirtilmesi, karşı kanıtları tartılması ile kanıt arama ve test etmeyi içermektedir (Superka, Jhonson ve Ahrens, 1975: 25).

Analiz yaklaşımı, öğrencilerin kamusal ihtilafların çözümüne odaklandığı için öğrencilerin aktif bir öğrenme rolü almasını gerektirir. Bu rol, öğrencilerin sorun türlerini belirlemelerini, kanıt ve bilgi talep etmelerini ve toplamalarını, veri ve iddialardaki tutarsızlıkları belirlemelerini ve benzerlikleri kullanmalarını ve tanımalarını gerektirir. Sınıf tartışmaları (öğrenci-öğretmen ve öğrenci-öğrenci diyalogları) bu yaklaşımın vazgeçilmez unsurlarıdır. Sonuç olarak, öğrencilerin farklı bakış açılarını dinlemeleri ve yanıt vermeleri, ilgili soruları tanımlamaları ve farklı değer konumlarını özetlemeleri teşvik edilir. Öğrenciler kararlar almalı ve görüşlerini belirtmelidirler. Bu yaklaşımda öğretmenin rolü, sınıftaki kamusal meselelerin çözümü için uygun koşulları oluşturmasıdır. Öğretmenin başlıca sorumluluğu, uygun toplumsal konuları seçmek, tartışma sürecini başlatmak için yeterli ilgili veriyi sağlamak ve öğrencilerin kendi gelişimlerini başlatabilecekleri model benzetmeler oluşturmaktır (Kupchenko ve Parsons, 1975: 12).

Değer analizi yaklaşımı uygulamada bir takım sınırlılıkları bulunmaktadır. Kaymakcan ve Meydan'a (2016: 180) göre duyguların büyük oranda ön planda olduğu değer öğretiminde mantıksal ve bilimsel süreçlere çok fazla vurgu yapılmaktadır. Ayrıca uygulama açısından değer öğretimi uzun zaman almaktadır.

2.1.3.4. Ahlaki Gelişim – İkilem Tartışması Yaklaşımı

Ahlaki gelişim yaklaşımı, Jean Piaget ve Lawrence Kohlberg gibi bilişsel gelişim psikologlarının teorisi ve araştırmalarına dayanır. Bu yaklaşımın savunucuları, *değer vermek* terimini kullanmazlar ve *değerler* terimini de tanımlamazlar. Ancak akıl yürütme ve düşünme üzerine yapılan vurgu, değerlerin bilişsel ahlaki inançlar veya kavramlar olarak tasarlandığını göstermektedir. Bu yaklaşım; öncelikle dürüstlük, adalet, eşitlik ve insanlık onuru gibi ahlaki değerlere odaklanmaktadır. Diğer değer türleri olan sosyal, kişisel ve estetik değerler ise genellikle dikkate alınmaz (Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford ve Johnson, 1976: 31).

Ahlaki gelişim yaklaşımının mantığı, bir dizi giderek gelişen ve karmaşıklaşan aşamalar aracılığıyla, öğrencilerin ahlaki akıl yürütme becerilerini teşvik etmektir. Bu yaklaşımın önde gelen savunucularından Kohlberg'e göre ahlaki gelişimin amacı, ne öğrencilerin kültürel değerler konusundaki bilgilerini artırmak ne de dışardaki değerleri öğrencilere aşılamaktır. Ona göre asıl amaç, öğrencileri, daha çok hâlihazırda eğimli

oldukları kendi değer kalıplarına doğru cesaretlendirmektir (Kupchenko ve Parsons, 1975: 12).

Ahlaki ikilem yaklaşımı, birbiriyle çatışma durumunda ve iki tarafı da tartışılabilir doğru olduğu seçeneklerden birini, akıl yürütmeye dayalı olarak seçme sürecidir. Değerin, iyi ve doğru; değer eğitiminin de iyinin ve doğrunun eğitimi olduğu düşünüldüğünde bu yaklaşım, iyi ve doğru olanın öğretiminden çok, tartışmalı bir doğrunun neden seçildiği ile ilgilidir. Dolayısıyla seçimlerin arkasındaki neden önemlidir. Zaten yaklaşımın amacı da bunu ortaya koymaktadır. Oysa değer eğitiminde önemli olan, doğru olarak kabul edilen eylemin tercih edilmesidir.

Kohlberg'in (1966,1972) ahlaki gelişim teorisi, ahlaki gelişim yaklaşımının mantığını ortaya koymak için en çok kullanılan teoridir. Bu teori, Piaget'in (1962) çocuklardaki ahlaki yargı ve kültürlerarası kapsamlı klinik çalışmalarına dayanılarak geliştirilmiştir. Teori, üç düzeyden oluşmaktadır. Her düzey de kendi içinde iki aşamaya ayrılmaktadır (Uzunkol, 2015: 158; Kholberg, 1975: 671).

1. *Düzey – Gelenek öncesi düzey*: Bu düzeyde çocuk, kültürel kuralları iyi-kötü, doğru-yanlış olarak isimlendirmektedir. Fakat bu isimlendirme ya eylemin fiziksel sonucu ya da sonucunda haz olması (ceza, ödül, beğeninin değişimi) açısından yorumlanmaktadır. Bu düzey iki aşamaya ayrılmıştır:
    1. *Aşama – Ceza ve itaat yönelimi (4-6 yaş)*: Kişi cezadan kaçtığı için kurallara uyar.
    2. *Aşama – Araçsal ilişkiler yönelimi (6-9 yaş)*: Kişi ödüle ulaşmak için kurallara uyar.
2. *Düzey – Geleneksel düzey*: Bu düzeyde birey, yakın ve açık sonuçları ne olursa olsun; ailesinin, grubunun veya ulusunun beklentilerini, kendininkinden daha değerli olarak algılar. Bireyin tavrının sadece kişisel beklentilere ve toplumsal düzene uygun olması yetmez; sadakatle, emri aktif olarak sürdürmesi, desteklemesi ve haklı göstermesi gerekir. Ayrıca birey, içinde yer aldığı kişiler veya gruplarla da özdeşleşmesi gerekir. Bu düzey iki aşamaya ayrılmıştır:
    3. *Aşama – Kişilerarası uyum ya da "iyi çocuk-güzel kız" yönelimi* (10-15 yaş): Birey başkalarının onayı almak için kurallara uyar.
    4. *Aşama – Kanun ve düzen yönelimi (15-18 yaş)*: Birey; otoriteye, sosyal kurallara ve kanunlara suçluluk ve dışlanma kaygısından dolayı uyar.
3. *Düzey – Gelenek sonrası, özerk veya ilkeli düzey*: Bu seviyede; kişilerin, grupların yetkisinden ve kişilerin bu gruplarla bağlantılarından ayrı olarak geçerliği olan

ahlak değerleri ve ilkeleri tanımlamak için açık bir çaba bulunmaktadır. Bu düzey iki aşamaya ayrılmıştır:

5. *Aşama – Sosyal sözleşme, hukuki yönelim*: Doğru hareket, genel insan hakları ve standartlarında tanımlandığı gibi, eleştirel olarak incelenip bütün toplum tarafından üzerinde anlaşmaya varılmış olandır.
6. *Aşama – Evrensel ahlak ilkeleri yönelimi:* Doğru; insan hakları, özgürlük ve demokrasi gibi ahlaki ilkelere ve vicdana uygun olarak, bütün insanlığın yararı için seçilen karar olarak tanımlanır.

Kholberg; kuramı üzerinde 30 yıldan fazla çalıştıktan sonra, 1970'lerin ikinci yarısından itibaren, kuramın eğitsel uygulamaları üzerinde düşünmeye başlamıştır. Kholberg'in altı basamaklı bilişsel gelişimci ahlak kuramı, okullarda üç şekilde kullanılabilir (Doğanay, 2012: 244):

1. Çocukların mevcut ahlaki akıl yürütme düzeylerinin tespit edilmesi.
2. Ahlaki akıl yürütme düzeylerinin yükseltilmesinde.
3. Adil toplum okulların oluşturulmasında.

Ahlaki gelişim kuramında çocuklara kendi değerlerini keşfetme ve geliştirmeleri için öğretilen iki alternatif bulunmaktadır. Bunlar, Kholberg (1981–1984) ile ilişkili olan *ahlaki ikilem* ve *adil topluluk* yaklaşımlarıdır. Ahlaki ikilemde çocuklara, ahlaki ikilemler sunularak bu ikilemleri tartışmaları teşvik edilmektedir. Amaç, mevcut ahlaki düşüncelerinin yetersizliklerini görmek ve daha yüksek bir seviyeye gelmeleri için onlara yardımcı olacaktır. Adil toplum yaklaşımı da öğrencilerin grup normlarını ve topluluk duygusunu paylaşarak sorumlu ahlaki davranış geliştirmelerine yardımcı olmak için tasarlanmıştır (Berkowitz ve Bier, 2005: 8; Halstead ve Taylar, 2005: 9).

Doğanay'a (2012: 244) göre "çocukların ahlaki akıl yürütme düzeylerinin tespit edilmesi ve geliştirilmesinde ahlaki ikilem denilen problem durumları kullanılmaktadır. Ahlaki ikilem, iki farklı değer ilkesinin çatıştığı gerçek yaşam problemleridir". "Bu yaklaşımda temel amaç, öğrencilerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardım etmektir. Öğrenci, değerlendirme yaparken kullandığı dayanaklar, bireyin ahlaki gelişimi hakkında bilgi verir. Burada öğrencinin çözümü değil çözüme ulaşma yolu önemlidir" (Akbaş, 2014: 358).

Uzunkol (2014a: 140–141), NSCC'nin (National School Climate Center) Ahlaki ikilem tartışmasının basamaklarını şu şekilde açıklamıştır:

1. Basamak: Tartışma için hazırlık: İkilem durumu öğrencilerin seviyesine, programa ve amaçlarına uygunluğu değerlendirilir. Pozitif bir sınıf iklimi oluşturulmalı, öğrenciler tartışamaya katılması için cesaretlendirilmeli.
2. Basamak: İkilemin sunulması: İkilem etkili bir şekilde öğretmen tarafından okunur.
3. Basamak: İkileme ilişkin olası sonuçların tartışılması: Her öğrenciden izlenecek yola ilişkin bir seçim yapması istenir.
4. Basamak: İkilemin küçük gruplarla tartışılması: Öğretmen küçük gruplar oluşturur ve gruplar kendi aralarında yaklaşık 10 dakika tartışırlar.
5. Basamak: Büyük grup tartışması: Bu basamakta bütün öğrenciler birlikte tartışırlar.
6. Basamak: Sonucun tartışılması.

Bu yaklaşımda, değer öğretiminde yararlanılan yöntemler; örnek olay, tartışma ve küçük grup tartışmasıdır. Bu yöntemlerin uygulanırken kullanılabilecek materyaller ise film, kayıt ve tarihi dokümanlar olabilir.

Ahlaki gelişim yaklaşımında öğrenciler, aktif öğrenen olup sınıf ortamında aktif olarak yer alır, kararlar alır ve görüşlerini dile getirirler. Bununla birlikte, öğrencilerin sadece bilgileri ve fikirlerini paylaşmanın ötesine geçerek temel inançlarıyla ilgili gerçek düşüncelerini ortaya koyması gerekir. Ahlaki gelişim kuramında öğretmenin rolü de öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci ve öğrenci-öz benlik konuşmalarını geliştirecek etkinlikleri başlatmaktır. Bu, öğretmenin sınıfın merkezi ve kontrol gücü olduğu anlamına gelmez. Daha çok öğretmenin, planlanan faaliyetlerle sınıfa girip daha büyük ahlaki gelişimi sağlayacak diyalogları teşvik edeceği anlamına gelir (Kupchenko ve Parsons, 1975: 12).

2.1.3.5. Eylem/Davranış Öğrenme Yaklaşımı

Eylem/davranış öğrenme yaklaşımı, Jones (1971) ve Newmann (1972) tarafından geliştirilmiş (Aladağ, 2009: 31), yaparak yaşayarak öğrenme öğretme (Aydın ve Gürler, 2009: 89) olarak da adlandırılan bir yaklaşımdır. Elkatmış'a (2009: 350) göre eylem öğrenme yaklaşımı, "değerlerin gelişim sürecinde, biliş ve duyuş kadar eyleme geçme sürecini de içerdiği yönündeki bakış açısından doğmuştur". Bu yaklaşım, "bir değerin kazandırılması ve geliştirilmesi için o değerin öneminin bilinmesi tek başına yeterli değildir" varsayımına dayanmaktadır (Tahiroğlu, 2014: 345).

Eylem öğrenme yaklaşımının mantığı, kendi kişisel değerlerini dile getirebilmeleri için öğrencilerin, kişisel ve sosyal ortamlarda doğrudan hareket etme yeteneklerini geliştirmeye dayanmaktadır. Buna ek olarak bu yaklaşım, öğrencilerin toplumsallaşma duygusunu zenginleştirmeye ve kamusal konularda yeteneklerini geliştirmeye çalışmaktadır (Kupchenko ve Parsons, 1976: 15). Eylem öğrenme yaklaşımının ayırt edici özelliği, öğrencilerin kendi değerlerine göre hareket edebilmeleri için belirli fırsatlar sağlamasıdır. Yani değer eğitimini, sadece sınıf ya da grup ortamına bırakmaz; bunun yanında, toplumsal hayattaki seçimlerle eylemler arasındaki etkileşimin sürüp gittiği deneyimsel öğrenmeleri de içine alır (Superka, Jhonson ve Ahrens: 1975: 35).

Andres ve Andres'e (1994: 114) göre eylem öğrenme, insanın kendini gerçekleştirme sürecidir. Bu süreçte birey, çevresiyle etkileşim halindedir. İnsan ve onun algıladığı çevresi karşılıklı belirleyicidirler. Değerlerin kaynağı sadece toplum ya da birey değil, kişi ile toplum arasındaki etkileşimdir. Değer verme, öncelikle kendini gerçekleştirme sürecidir. Bu süreç, ders içi ve ders dışı eylemleri kapsamaktadır. Kendini gerçekleştirme, toplumsal faktörler ve grup baskısıyla kıvamını bulur.

Bu yaklaşımın değer inşa süreci, bireyin öncelikle bir sorunun farkına varıp eyleme geçip geçmeyeceğine karar vermesi, sonra da bu karara uygun olarak eylemlerini düşünüp hayal etmesine dayanmaktadır. Yani, değer ortaya çıkmadan önce, zihinsel olarak bir ölçme ve biçme sürecinden geçmektedir. Bu yaklaşımda, değer belirginleştirme ve değer analizi yaklaşımlarındaki mantıksal düşünmeye bağlı hareket etme, daha da ileri taşınarak, doğru olarak kabul edilip uygulanan seçimlerin sonuçları üzerinde de düşünmek söz konusudur. Uygulanacak eylem, değerlendirildikten sonra tercihte bulunulur. Bundan dolayı eylem öğrenme yaklaşımının, döngüsel bir süreç olduğu söylenebilir. Değer analizi yaklaşımındaki bireysel faydadan farklı olarak bu yaklaşımda, sonuçlar değerlendirilirken hem birey hem de toplumun beklentileri dikkate alınmaktadır.

Eylem öğrenme yaklaşımı, değer açıklama ve değer analizi yaklaşımlarına benzemektedir. Bunlardan farklı olarak, uygulamayı getirmektedir. Bu yaklaşımda öğrenciden, yukarıda açıklanan değer telkini, değer açıklama, değer analizi ve ahlaki ikilem yaklaşımlarını gerekli yer ve zamanda kullanması ve sahip olduğu duygu ve düşüncelerini çeşitli toplumsal konularda eyleme geçirmesi beklenmektedir (Huitt, 2004). Superka, Jhonson ve Ahrens'e (1975: 36-37) göre bu model, doğrusal olmaktan ziyade daireseldir. Öğrenci, modelle ilgili işlem basamaklarından herhangi birisinden girip aşağı veya yukarı hareket edebilir. Modelin aşamaları şu şekilde belirtilmiştir:

1. *Bir sorun veya meselenin farkına varma*: Öğrencinin, başkalarını veya kendisini rahatsız eden bir sorun hakkında bilinçlenmesine yardımcı olma.
2. *Sorun veya meselenin anlaşılması ve pozisyon alınması*: Öğrenciye bilgi toplama, analiz etme ve konu ile ilgili kişisel duruş sergileme konusunda yardım etme.
3. *Harekete geçip geçmeyeceğine karar verme*: Öğrenciye kişisel katılım için eyleme geçme ve karar alma ile ilgili değeri belirginleştirmede yardım etme.
4. *Stratejileri ve eylem adımlarını planlama*: Beyin fırtınası yapma, muhtemel eylemleri organize etme, beceri uygulama ve tekrar için öğrencilere yardımcı olma.
5. *Stratejilerin uygulanması ve harekete geçilmesi*: Bireylere tek başına ya da bir grubun üyesi olarak planlarını gerçekleştirmeleri için fırsatlar sağlama.
6. *Alınan eylemler üzerine yansıtma ve sonraki adımları düşünme*: Öğrenciyi başkaları, kendisi ve sorunla ilişkili sonuçlar; ayrıca bir sonraki adım hakkında düşünmesi için yönlendirme.

Eylem öğrenme yaklaşımının hedefine ulaşabilmesi için gerçekleştirilebilecek deneyime dayalı yöntemler ve faaliyetler; eylem projeleri, yapılandırılmış mantıksal tartışma, vaka analizi, tartışma, araştırma, öz analiz egzersizleri, duyarlılık faaliyetleri, küçük grup tartışmaları, rol yapma oyunu ve Simülasyon oyunları olabilir (Anders ve Anders, 1994: 114).

2.1.4. Değer Eğitimi ve Eğitim Programı

Eğitim programı; öğrenene, okulda ve okul dışında, planlanmış etkinlikler yoluyla sağlanan öğrenme yaşantıları düzeneğidir. Belirlenen hedefler doğrultusunda planlanan tüm eğitim etkinliklerini kapsamaktadır. Öğretim programı ise okulda veya okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimi ile ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir (Demirel, 2010: 6-7). Akpınar'a (2012: 10) göre öğretim programı, ders programlarının toplamından oluşup, eğitim programını oluşturan birçok alt programdan birisidir. Öğretim programı, eğitimin yakın amaçlarına işaret ederken eğitim programı, uzak amaçlarını da kapsayan genel amaçları işaret etmektedir. Eğitimin uzak amaçları, toplumun değerlerini ve ideallerini oluşturur (Aydın ve Gürler, 2014: 48). 1739 Milli Eğitim Temel Kanunu'nda eğitimin uzak amaçları üç madde halinde belirlenmiştir. Bunlar; iyi insan, iyi yurttaş ve iyi meslek adamının özellikleridir (Sönmez, 2009: 30).

Değerler eğitiminin dayanağı milli eğitimin uzak amaçlardır. Uzak amaçlar, eğitimin düzenlenmesinde temel olacak esasları belirleyerek, yetiştirilecek ideal insanı ortaya koymaktadır. Milli eğitimin amaçlarında belirtilen "beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip, topluma karşı sorumluluk duyan" kişileri yetiştirmek ancak değerler eğitimi ile mümkündür. Bu yönüyle değerler eğitimi, toplumun istediği ideal insanı yetiştirme eğitimidir.

Değerler eğitiminin en somut şekilde görüldüğü yer, eğitim programlarıdır. Eğitim programları hazırlanırken program öğeleri bir felsefe, değer ve inanca dayanmaktadır. Programlar genel olarak, toplumun ve bireyin felsefesini, kültürünü ve değerlerini içermektedir. Dolayısıyla eğitimdeki hiçbir çalışma, değerlerden bağımsız olarak düşünülemez. Değerler eğitimi, bir yönüyle devletin eğitim yoluyla kazandırmayı amaçladığı bilgi, beceri ve tutumların yer aldığı resmi bir belge iken diğer yönüyle okul çevresi, öğretmen davranışları, öğrenci algısı ve velilerin yaklaşımı ile birlikte resmi belgeden farklı bir şekilde gerçekleşmektedir (Mizikacı, 2015: 5-6). Aydın ve Gürler'in (2013: 48) belirttiği gibi değerler eğitimi, ya doğrudan programlar yoluyla ya da örtük programlar yoluyla gerçekleşmektedir.

Değerlerin doğrudan öğretimi, değerlerin açık bir şekilde, programlı olarak öğretimini ifade eder. Açık değer öğretiminde öncelikle öğrenciye kazandırılacak değerler belirlenir. Sonra bu değerlerle ilgili amaç ve kazanımlar oluşturulur. Daha sonra amaçlara ulaşmak ve kazanımları gerçekleştirmek için içerik hazırlanır ve uygulanır. Son aşamada ise uygulanan eğitimin başarısı değerlendirilir. Değerlerin açık bir şekilde öğretilmesinde izlenen tek bir yaklaşım yoktur. Alanyazında bu konuda, araştırmacılar tarafından ortaya konulan farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.

Değerlerin doğrudan öğretimi, öğretmen merkezli olup sık kullanılan bir yoldur. Bu öğretimde anlatım, gösteri, alıştırma-tekrar yapma ve öğretici soru sorma yöntemler kullanılmaktadır. Tümden gelimci bir yapıya sahip olduğundan öncelikle, kural ve genellemeler, daha sonra da destekleyici olacak şekilde örnekler üzerinde durulur (Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 69). Doğrudan öğretim modelinde öğrenciye sunulacak materyallerin yapılandırılması ve aşama aşama öğrenciye sunulmasında öğretmen etkindir. Ders, akademik odaklı olup öğrenci katılımı önemlidir. Öğrenciye kazandırılacak hedefler, hedeflere ulaştırılacak etkinlikler, etkinlikler için ayrılan zaman bellidir. Öğrenme keyifli bir akademik atmosferde gerçekleşir. Öğrencinin performansı izlenir ve öğrenciye anında dönüt verilerek öğrenci yönlendirilir (Senemoğlu, 2011: 492).

Doğrudan eğitim programı, genellikle okulun planlanan eğitimsel deneyimleri, olası seçeneklerin evrenden bilgi ve becerilerin seçimi ve organizasyonu olarak düşünülür. Bu eğitim programı, temel olarak, değerleri bilişsel seviyede ele almaktadır. Bununla birlikte, resmi eğitim programının içeriği değer yüklüdür ve öğretmenler, bilerek veya bilmeyerek öğretme sürecindeki etkileşimler yoluyla öğrencilerle bu değerleri paylaşmaktadır. Program, içerisindeki değerlerin doğrudan iletilmesinin yanı sıra, öğretmenlere manevi veya dini değerleri resmi eğitim programı ile bütünleştirme olanağını da verir (Gaikward, 2004: 9).

Eğitim programında değer eğitiminin açık bir şekilde yer almaması öğretmene değer öğretiminde serbest hareket etme olanağı sunmaktadır. Ayrıca bu konuda bütün öğretmenlere ortak bir eğitimin verilmemiş olması, gelişigüzel bir eğitime sebep olmaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin, programda yer almayan değerlere daha çok ağırlık verme gibi bir risk de bulunmaktadır. Bu sebeplerden dolayı değerlerin açık öğretimi daha fazla yarar sağlayabilir.

Karakter eğitimi savunucularına göre iyi karakter (değerler), açıkça öğretilmelidir (Milson ve Ekşi, 2003: 100). Değer eğitiminde, doğrudan öğretim yaklaşımını savunan Wilson da değer ve ahlak eğitiminin, diğer ders programlarında tartışmalara yer vererek gerçekleştirilmeyeceğini belirterek değer ve ahlak kavramının, tek başına bir konu olarak ele alınması gerektiğini savunmuştur. Bu konuların diğer ders programlarının yan ürünü olarak gerçekleştirilmesinin yeterli olmadığını savunmuştur (Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 70). Ancak Doğanay (2012: 251), öğrencinin değer gelişimindeki sorumlulukların sadece yazılı programda yer alan içerik ve etkinliklerle yerine getirilmesinin çok zor olduğunu belirterek, bu sorumluluğun yerine getirilmesinde örtük programın önemli bir işlevi olduğunu belirtmiştir.

Vallance (1973: 5), örtük programı; sistematik olarak ortaya çıkan, ancak eğitimin herhangi bir seviyesinde açıkça belirtilmeyen ve akademik olmayan, fakat eğitimsel açıdan önemli sonuçları olan program olarak tanımlamıştır. Yüksel (2005: 330) de örtük programı, resmi eğitim programına dâhil edilmeyen ve gizli olarak adlandırılan unsurları içeren, özellikleri açık ve net bir şekilde belirlenmeyen öğretim programı olarak tanımlamıştır. Otewa (2016: 120) ise örtük programı, öğrencilerin okulda öğrendikleri yazılı ve basılı olmayan, gayri resmi ve çoğu zaman kasıtlı olmayan dersler, değerler ve bakış açıları olarak kullanmaktadır.

Gizli program veya gayri resmi program olarak da bilinen örtük program, öğretmenler ve okul yetkilileri tarafından açıkça kabul edilmeyen öğretim normları ve

değerleri kapsamaktadır. Okulun bu gizli gündemi, genellikle okulun faaliyet gösterdiği egemen değer sistemi olan "okul kültürü" içinde yer almaktadır. Örtük program, bir anlamda okul kültürünü oluşturmaktadır (Wang, 2006: 20). Okuldaki ilişkilerin doğası, sosyal etkileşimin baskın biçimleri, öğretmenlerin tutum ve beklentileri, öğrenme ortamı, fikirlerin çözülme biçimi, fiziksel çevre, okuldaki öğrenci katılımının niteliği, disiplin biçimleri, zorbalık ve ırkçılık karşıtı politikalar, yönetim biçimleri, okulun temel felsefesi ve amaçları bir okuldaki kültürü oluşturmaktadır (Halstead and Taylor, 2000: 176).

Yüksel (2005: 330), değer kazanım sürecinde örtük programın, resmi eğitim programdan daha etkili olduğunu bulmuştur. Williams (1993: 22) da ahlaki değerlerin ve karakter özelliklerin, sınıflarda nasıl öğretildiğini ve öğrencilerin nasıl öğrendiğini araştırdığı çalışmasında saygı ile ilgili verdiği resmi derslerin iyi sonuçlar vermesini beklerken ulaştığı bulgular, saygının en iyi örtük program vasıtasıyla, olumlu ahlaki iklimi oluşturan nitelikli eğitim ve model almayla, öğretildiğini bulmuştur. Merter ve Akbulut (2011: 282-301) da örtük program etkinliklerinin öğrencilerin özerk davranma, sorumluluk alma, düzenli-dakik olabilme, başladığı işi bitirebilme… gibi bazı becerileri kazanmalarında etkili olduğunu tespit etmişlerdir.

Hangi okul düzeyinde olursa olsun, örtük program bir şekilde oluşur ve eğitimin niteliğine etki eder. Bunun için açık bir girişime gerek yoktur. Çünkü okulu oluşturan paydaşların her birinin, orada bulunma gibi bir amacı bulunmaktadır. Bu kişilerin bir araya gelmesiyle hepsinin hayatını etkileyen doğal beklentilerin ortaya çıkması da kaçınılmazdır. Ancak bu program, açıkça belirtilmediği için öğretim programının amaçlamadığı durumları da kapsayabilir. Dolayısıyla her okulun veli, öğrenci, öğretmen ve yönetici beklentileri çerçevesinde birbirinden farklı amaçları ortaya çıkabilir. Yerine ve kişilerine göre din, mezhep, ırk veya farklı görüşler baskın hale gelebilir. Bunların ortaya çıkması kaçınılmaz olduğundan, açık bir değer eğitiminin olması ortaya çıkacak bu durumları dengelemede faydalı olabilir.

Halı hazırda ilköğretim kurumlarında değerler eğitimine yönelik olarak bağımsız bir ders bulunmamaktadır. Değerler, daha çok Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri kapsamında kazandırılmaktadır. Doğal olarak belirlenmiş amaçlar, planlanmış etkinlikler, yöntem-teknik, araç bilgisi ile ölçme ve değerlendirme durumu da yoktur. Ancak söz konusu derslerin öğretim programlarında kazandırılacak değerler belirlenmiştir. Örneğin Hayat Bilgisi öğretim programında "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Beceri ve Değerleri" başlığı altında öğrencilerin

kazanması istenen değerler belirlenmiştir. Değerlerin kazandırılması ise, yeri geldiğinde öğretmen inisiyatifine bırakılmış durumdadır.

2.1.5. Sorumluluk Değerinin Öğretimi

İnsan sosyal bir varlık olduğu için varlığı, ancak diğer insanlarla etkileşim ve iletişim halinde olduğu müddetçe anlam kazanır. Kuşkusuz, bu etkileşim ve iletişimi anlamlı ve önemli kılan değerlerdir. Ancak bazı değerler vardır ki yaşam boyunca vazgeçilmez bir yere sahiptir. Bireyin bu değerlerden tamamen soyutlanmış bir şekilde yaşaması mümkün değildir. Çünkü insan, yaşadığı sürece az veya çok bu değerlere uygun yaşamak durumundadır. İşte bu değerlerden biri de sorumluluk değeridir. Sorumluluk, hayatın her aşamasında önemli olan bir değerdir. Ancak bu değerin erken yaşlarda eğitimi, sağlıklı insan ilişkileri yanında mutlu birey ve mutlu toplum temelini oluşturması açısından çok önemlidir. Bu değerin pekiştirilip geliştirilmesinde okul çağı, ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur.

Öğrencilere kazandıracak değerler, değerler eğitiminin önemle üzerinde durduğu konulardandır. Genel kanaat, evrensel olarak kabul görmüş temel değerlerin öğretimi yönündedir. Bunun yanında, bireysel ve toplumsal yaşama olumlu katkı sağlayacak değerlerin öğretimi de önemlidir. Bu anlamda sorumluluk değeri, bir yönüyle temel evrensel değerlerden olması diğer yönüyle de bireysel ve toplumsal yaşama katkı sağlaması yönünden özellikle öğretilmesi gereken bir değerdir (Uzunkol, 2014: 41). Kepenekçi'ye (2003: 283) göre sorumluluk eğitiminin temelinde öğrencinin kendini kontrol etmesi ve çevresine uyum sağlama becerilerinin geliştirilmesi bulunur. Bu eğitim, öğrencinin üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmesi amacıyla verilir. Sorumluluğun öğretilmesiyle, hem sınıf seviyesi ve öğrenme düzeyi yükseltilir hem de toplumda sorumlu vatandaşlar ve üretken insanlar yetişmesine yardım edilir Coffman'a (2003: 4)

Sorumluluk kişinin yükümlüklerini, kendisine ve çevresine karşı görevlerini, yapmak zorunda olduğu işleri ve üstlendiği görevlerle ilgili hesap vermesini ifade etmektedir. Sorumlulukta, gönüllülük ve zamanlama önemlidir. İsteklilik, kişinin özgür iradesi ile seçimde bulunmayı, zaman da aldığı görevi belirli bir vakitte yerine getirmeyi ifade etmektedir.

Sorumluluk, genel anlamıyla "karşılık verme yeteneği" demektir. Yani diğerlerine yönelme, onlara dikkat etme, ihtiyaçlarına aktif olarak cevap vermeyi ifade eder. Saygı ile beraber temel değerleri oluşturmaktadır. Diğer değerler, bu iki değerden türemiştir.

Yardımseverlik, merhamet ve işbirliği gibi değerler, sorumluluk bilincinin geniş kapsamlı bir şekilde yerine getirilmesinde yardımcı olan değerlerdir (Lickona, 1991: 44). Raffoul'a (2010: 6) göre sorumluluk, hesap verilebilirlik kavramı ile ilişkili olup, eylemlerin zeminini ve sebebini belirleyen bir etkendir. Sorumluluğu bireysel ve sosyal sorumluluk olmak üzere iki şekilde inceleyen Hellison (2014: 20-21) sorumluluğu beş seviyede açıklamıştır. Bu seviyelerin her birinin ayrıca sorumluluk eğitiminde hedef olduğunu belirtmiştir. Bu seviyeler aşağıda sunulmuştur:

1. Diğerlerin hak ve duygularına saygı gösterme
2. Çaba ve işbirliği
3. Kendini yönlendirme
4. Başkalarına yardım etmek ve liderlik
5. Sınıf dışına aktarım

İlk iki aşama olan saygı ve çaba, sorumluluk gelişiminin başlangıcını oluşturur. Her ikisi de olumlu bir öğrenme ortamı oluşturmada çok önemlidir. Sonraki iki aşama olan kendini yönlendirme ve yardımlaşma ise, öğrenim ortamının geliştirilmesinde iş görürler. Son aşama ise sorumluluk gelişiminin en ileri noktasını oluşturmaktadır. Bu aşamada sınıfta öğrenilen sorumlulukların okulda, evde ve arkadaşlar arasında geliştirilmesi sağlanır.

Genel olarak öğrenci sorumluluklarını arttırma isteği ile ilgili fikir birliği vardır, ancak bu amacın nasıl başarılacağıyla ilgili sorular bulunmaktadır. Bu sorular, öğrenci davranışlarının sorumluluğu görevini, sonuçları değiştirip kontrol ettiği için öğretmene mi yoksa iç kontrol uygulayan öğrenciye mi verilmeli etrafında dönmektedir. Sorumluluk yüklemek için fırsatlar vermek önemli bir faktör olarak değerlendirilmesine rağmen, öğretmenlerin bu konuda sorumluluktan vazgeçmeden daha fazlasını yapabileceğini göstermektedir. Örneğin, öğretmenler, öğrencilerin algılarını kontrol etme ve bilişsel stratejilerini değiştirme çabalarında onlara yardımcı olabilirler. Bu tür bir eğitim sağlanmadan öğrenciye sorumluluk vermek, birçok öğrencinin başarısız olmasına yol açacaktır. Kısacası, öğrencilerden sorumluluk kabul etmelerini istemeden önce öncelikle öğretmenler sorumluluğu kabul etmelidir (Anderson ve Prawat, 1983: 65).

Değer kazanım sürecinde öğretmene düşen en önemli görev, üzerine düşen rol ve sorumlulukların farkında olmaktır. Sonra, üstlendiği sorumluluğun ihtiyaç duyduğu araçları temin ederek süreci planlaması gelmektedir. Daha sonra sürece uygun olarak temin edilen araçlar ve tasarlanan öğrenme ortamı ile öğrenciyi öğrenmeye teşvik etmektir. Gardner, Cairns ve Lavton'a (2003: 333) göre öğretmenler ilk yıllarda ahlaki

özerkliğe yoğunlaşmak yerine, bireyin ve toplumun refahını ilerletecek değerler üzerine tartışma sağlamalı ve düşünmeyi vurgulamalıdır.

Sınıf içi süreçlerde öğrenciye sorumluluk kazandırma noktasında öğretmenlere düşen sorumlulukları Lickona (1991: 68-70) dokuz tane strateji ile açıklamıştır. Bu stratejiler:

1. *Bakıcı, model ve danışman olarak davranma*: Öğrencilere sevgi ve saygı ile davranma, iyi örnek ayarlama, topluma yararlı davranışları destekleme ve zararlı eylemleri düzeltme.
2. *Sınıfta ahlaki bir topluluk oluşturma*: Öğrencilerin birbirlerini tanımaları, birbirlerine dikkat etmeleri ve saygı duymaları ve grubun değerli bir üyesi olduklarını hissetmeleri için yardım etme.
3. *Ahlaki disiplini uygulama*: Ahlaki muhakemeyi, kendini kontrol etmeyi ve diğer insanlara saygı duymayı kuralların oluşturulması ve uygulanmasında teşvik edici bir fırsat olarak görme.
4. *Demokratik bir sınıf ortamı yaratma*: Öğrencileri karar alma süreçlerine katma ve sınıfın iyi bir yer ve öğrenme ortamı olması için sorumluluğu paylaşma.
5. *Öğretim programı aracılığıyla değerleri öğretme*: Akademik konuları etik konuların incelenmesinde bir araç olarak kullanma.
6. *İşbirliğine dayalı öğrenmeyi kullanma*: Çocuklara birbirlerine yardım etme ve birlikte çalışma becerilerini öğretme.
7. *Beceri bilinci geliştirme*: Öğrencilerin akademik sorumluluklarını, öğrenme ve işin değerine ödül olarak teşvik edici olarak kullanma.
8. *Ahlaki yansıtmayı cesaretlendirme*: Okuma, yazma, tartışma karar alma alıştırmaları ve münazara ile öğretme.
9. *Uyuşmazlığın çözümünü öğretme*: öğrencilerin çatışmaları dürüst ve şiddet içermeyen yollarla çözmede söz ve kapasite sahibi olması.

Hayat Bilgisi Öğretim Programına bakıldığında öğrencilere kazandırılması gereken değerler arasında sorumluluk değerinin yer aldığı görülmektedir. Bu değerle ilgili kazanımlar incelendiğinde öğrencinin "evde sorumluluk alması", "görev ve sorumlulukları arasında bağlantı kurması" ile "doğayı ve çevreyi koruma konusunda sorumluluk alması" gibi kazanımları kazanmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu açıdan sorumluluk öğretiminde öğretmenin rolü kadar öğrencinin rolü üzerinde de durmakta fayda vardır.

Schoeman (1987), sorumluluk ile ilgili iki boyuta değinmektedir. Birincisi, kişinin kendisine karşı sorumluluklarını kapsarken ikincisi, kişinin etrafına karşı olan sorumluluklarını kapsamaktadır. Çoban (2016: 160) da öğrencide görülen sorumlulukların aileye karşı, akademik, sağlıklı olma, kişiler arası, doğal çevreye karşı, dini ve kamusal sorumluluklar olmak üzere yedi farklı boyutta toplandığını bulmuştur. Douglass (2001: 3), saygı ve sorumluluk eğitimine yönelik olarak hazırlamış olduğu programda, sorumluğu beş prensiple açıklamıştır:

1. Öğrenci yapması gereken her şeyden sorumludur.
2. Öğrenci, iyi bir iş ve hayat tarzı için eğitiminden kendisi sorumludur.
3. Öğrenci, ailesindeki ve çevresindeki diğer kişileri anlayış ve saygı çerçevesinde eğitmekten sorumludur.
4. Öğrenci; halkına, uluslara ve dünyaya destek olmaktan sorumludur.
5. Öğrenci, dünyayı sevgiyle umursamak ve daima korumaktan sorumludur.

Duke ve Jones (2009: 280-281) yaptıkları alanyazın incelemesinde öğrencilerin daha sorumlu olmasına yardımcı olacak ve sınıf öğretmenleri tarafından kullanılabilecek 14 genel yaklaşım bulmuşlar. Bu yaklaşımlar;

1. *Kendini izleme*: Öğrencilere, akademik ilerlemeleri ile ilgili davranışlarının, belli davranışsal beklentilere ne ölçüde uyduğu konusunda veri toplamaları öğretilir.
2. *Hedef ayarlama*: Öğrenciler, gerçekçi akademik ve davranışsal hedefler belirleme konusunda öğretim görürler. Öğretmenler de hedef belirleme konusunda ayrı birimler sunabilir veya beceri geliştirme faaliyetlerini günlük talimatlarına dâhil edebilirler.
3. *Kendi kendine konuşmak*: Öğrenciler, bilişsel davranış değiştirme adı verilen süreçle, davranışlarını kontrol etmeyi öğrenirler. Öğretmenler; hayal kırıklığı, başarısızlık veya sosyal becerileri ele almak için uygun ve başarılı yöntemler oluşturur ve öğrencilere, bir sorunla başa çıkmak için kullanabilecekleri sözlü talimatlar sağlarlar.
4. *Fiziksel uyum stratejileri*: Dürtüsel davranan gençlere gerginlik, endişe ve sıkıntı yönetimi için çeşitli teknikler öğretilebilir. Gevşeme becerileri, en yaygın öğretilen ve genelleştirilebilir tekniktir.
5. *İletişim becerileri*: Temel iletişim becerileri, etkili bir şekilde ihtiyaçlarını ifade etmek ve çatışmaları çözmek için sorumluluk almak şarttır. Öğrencilere, mesaj gönderme ve alma becerilerinin yanı sıra, kişiler arası iletişimin ardındaki nedenleri daha iyi anlamalarına yardımcı olacak modeller de öğretilebilir.

6. *Sosyal beceriler:* Öğrencilere tanışma, yardım isteme, başkalarını destekleme ve akran baskısına karşı koyma gibi konularda yardımcı olunmalıdır.
7. *Çalışma becerileri:* Bu beceriler, öğrencilerin yeni insanlarla tanışmalarına, yardım talep etmelerine, başkalarını güçlendirmelerine ve olumsuz akran baskısına direnmelerine yardımcı olur.
8. *Grup becerileri:* Öğrencilere, öğrenme takımları içinde nasıl çalışacakları öğretilebilir. Materyaller, öğretmene, öğrenciye bilgiyi nasıl organize edeceğini, fikirleri genelleştireceğini, bilgiyi pekiştirip özetleyeceğini, sonuçları sorgulayacağını ve grup sonuçlarını paylaşacağını noktalarında yardımcı olur.
9. *Karar verme becerileri:* Sosyal beceri eğitimiyle yakından ilişkili olan programlar, öğrencilerin etkili kararlar vermelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır. Bu programlar genellikle, gençleri sakinleştirmek ve durumlarını değerlendirmek, alternatif stratejiler veya tepkiler düşünmek ve en iyi seçeneği seçmek için öğretmeye odaklanmaktadır.
10. *Çatışma çözüm becerileri:* Çatışmaları etkili bir şekilde çözmek için öğrencileri eğitmek, sorumluluk geliştirmeyi kolaylaştırmanın bir başka yoludur. Gerçeklik terapisi, öğretmen etkinliği eğitimi ve yaşam alanı görüşmesi gibi yaklaşımlar öğretmenlere, öğrencilerin problemlerin kökünü tanıması ve muhtemel çözümleri üretmesi için yardımcı tekniklerdir.
11. *Belirli değerlerin öğretimi:* Öğrenci sorumluluğu, öğrencinin toplum tarafından kabul edilebilir değerleri içselleştirmesini teşvik ederek geliştirilebilir. Hukukla alakalı eğitim programları, öğrencilere toplumun çalışma prensipleri hakkında bilgi ve deneyim kazandırır.
12. *Ahlak gelişimi etkinlikleri:* Öğrencilere ahlaki yargıları incelemek ve kendi ahlaki akıl yürütme becerilerini genişletmek için yapılandırılmış fırsatlar sağlanabilir.
13. *Akran desteği becerileri:* Pozitif akran kültürü ve akran danışmanlığı gibi programlar, öğrencilere günlük sorunlarını çözmede birbirilerine yardımcı olma beceresini sağlayabilir.
14. *Öğrenme ortamını izleme:* Kişilerin iyi bir öğretiminin özelliklerini nasıl öğrendiğinin ve öğrenme çevresinin neden öyle olduğunun farkına varması, okul iklimi ve öğretmen etkililiği ile ilgili yararlı bilgiler verebilir.

2.1.6. Hayat Bilgisi Dersi

Çocuk eğitimini etkileyen iki önemli çevre, aile ve okuldur. Aile, çocuğu hayata hazırlayan en küçük toplumsal kurumdur. Ailede çocuğa, kendisi için gerekli olan temel bilgi, beceri ve değerler kazandırılır. Okul da çocuğun toplumsal hayata girdiği ilk resmi kurumdur. Okulda, bir yandan çocuğa yeni bilgi, beceri ve değerler kazandırılırken öbür yandan evde edindiği bilgi, beceri ve değerler geliştirilir. "Okula başlamadan önce çocukların dünyası, aileleri ve ailelerinin onlara sağlayabildiği olanaklarla sınırlıdır. Okul, çocuklara farklı olanaklar sunarak, daha geniş bir dünyaya açılmalarını sağlar. Hayat Bilgisi Dersi de bu geniş dünyada çocuklara rehber olacak bir derstir" (Talim ve Terbiye Kurulu, 2005: 22). Bu ders, çocuğun çeşitli açılardan gelişmesine katkıda bulunarak mevcut bilgilerini tamamlamasına ve sistemleştirmesine, yeni bilgi, beceri ve tutumlar kazanmasına zemin hazırlar (Akınoğlu, 2002: 8).

Hayat Bilgisi, ilkokulun ilk üç sınıfının ders programlarında yer alan bir derstir. Dersin programında yer alan konular, çocukların yaşantı dünyasına uygun olarak ev, okul ve yakın çevre konularından seçilir ve ders, konu merkezlidir (Kabapınar, 2009: 1). Hayat Bilgisi Dersi, "hayat" ve "bilgi" değişkenleri üzerine oturtulmuş, bir yanıyla fen bilimlerine bir yanıyla da toplumsal bilimlere dayanmaktadır (Güleryüz, 2008: 2-4).

Alanyazına bakıldığında Hayat Bilgisi Dersi, konu ile ilgilenen eğitimciler tarafından değişik şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Sönmez (2010: 2) Hayat Bilgisini "doğal ve toplumsal gerçekle kanıtlanmaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bu sürecin sonunda elde edilen dirik bilgiler" şeklinde tanımlarken Akınoğlu (2002: 2), "çocukların eğitim süreciyle iyi bir insan, iyi bir vatandaş olması, çevresine etkin bir biçimde uyum sağlaması için gereken temel davranışları kazanmasına aracılık eden ilk ders" olarak tanımlamaktadır. Binbaşıoğlu'na (2003: 36) göre Hayat Bilgisi Dersi, "çocuğun içinde bulunduğu toplumsal ve kültürel çevreyi incelemesini sağlayarak, çevresi ve çevre sorunları hakkında doğru ve sağlam bilgiler ile çevrede uyumda iyi alışkanlıklar ve gerekli beceriler öğretmek amacıyla düzenlenen bir derstir". Gültekin (2015: 16) de Hayat Bilgisini, "toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulmuş, çocuklara, gelişim özelliklerine uygun biçimde yaşamla ilgili temel beceri ve alışkanlıklar kazandıran, çocukların kendilerini ve çevresini tanımasına yardım eden ve çocuğun çok yönlü gelişmesini sağlayan bir yaşam dersi" olarak tanımlamaktadır.

Karabağ'a (2009: 4) göre Hayat Bilgisi Dersi, "çocuğun ruhu dikkate alınarak çeşitli disiplinlerin birleşiminden oluşturulmuş, çocuğu yaşamsal bilgilerle yaşama hazırlayan, yaparak yaşayarak öğretim yoluyla iyi bir insan olmalarını sağlayan ve bir üst

eğitim basamağına hazır hale getiren bir öğretim programıdır.” Sağlam (2015: 3) da Hayat Bilgisini “iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmek amacıyla sosyal bilimlerin ve doğa bilimlerinin yaşama yönelik konularını kaynaştırarak bir bütünlük içerisinde ele alan bir ilkokul dersi” olarak tanımlamıştır. Şimşek (2014: 3) ise, “çocukların birçok alana özgü bilgi, beceri, tutum ve değerleri bütüncül bir anlayışla öğrenmesini sağlayan ders” olarak tanımlamaktadır.

Yapılan tanımlardan anlaşılmaktadır ki Hayat Bilgisi Dersi, birden fazla disiplinin verilerinden yararlanarak çocuğu bir bütün olarak ele almaktadır. Bir yönüyle çocuğun çevresine uyumu ve hayata etkin katılımı üzerinde dururken diğer yönüyle de sonraki yıllarda okuyacağı derslere bir alt yapı oluşturmaktadır. Sonuç olarak Hayat Bilgisi, çocuğun ruhsal ve bedensel gelişimini dikkate alarak onun iyi bir insan ve iyi bir vatandaş olması için sosyal bilimlerin ve fen bilimlerinin verilerinden bir bütün olarak yararlanıp çocuğu yaşama hazırlayan ilk ders olarak tanımlanabilir.

Hayat Bilgisi Dersi eğitimde toplulaştırma ilkesinden hareketle oluşturulmuş bir derstir. Bireyin karşılaşabileceği çeşitli sorunlara en uygun seçenekleri ortaya koyabilmesi için, bireyi hayata hazırlamayı, hayatın içinden olaylarla bu olaylardan hangi sonuçları çıkarması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır ve öğretir (Akınoğlu, 2002: 11). Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanan bu ders, 1924, 1936, 1948, 1968, 1998, 2005 ve 2009 ilköğretim programlarında da yer almıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2009: 5). En son hazırlanan 2017 yılı programında da aynı adla yer almaya devam etmektedir.

Türkiye’de ilkokul çocuklarına yaşam ve vatandaşlık için gerekli bilgi, beceri, alışkanlık ve değerler Hayat Bilgisi Dersi kapsamında kazandırılmaktadır. Bunun için sosyal bilimlerden ve doğa bilimlerinden seçilen konular, disiplinler arası bir anlayışla Hayat Bilgisi Dersi aracılığıyla öğrencilere kazandırılmaya çalışılmaktadır (Sağlam, 2015: 4). Bu nedenlerden dolayı Hayat Bilgisi Dersi doğal ve toplumsal bilim alanlarını kapsadığı gibi düşünsel ve sanatsal alanları da içerebilir. Bu durum Şekil-1’de gösterilmektedir (Sönmez, 2010: 2).

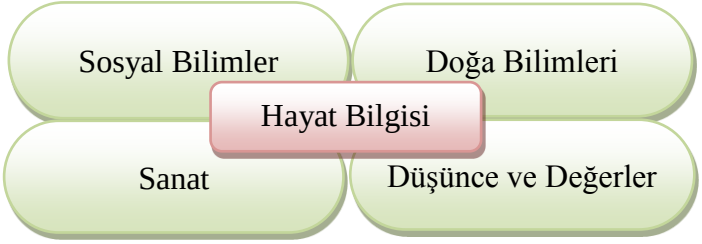

Kaynak: Hayat Bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu 2010, s.2.

Şekil 1. Hayat Bilgisi Dersinin Kapsamı

Şekil 1'de görüldüğü gibi Hayat Bilgisi Dersi; sosyal bilimler, doğa bilimleri, sanat ile düşünce ve değerlere ilişkin bilgiler üzerinde temellenmektedir. Bu alanlara ilişkin bilgiler, bir bütün olarak Hayat Bilgisi Dersinin içeriğini oluşturmaktadır.

Hayat Bilgisi Dersi sadece öğrencilerin toplum hayatı ve doğa ile ilgili bilgileri öğrendiği bir ders değil aynı zamanda kendine özgü öğrenme yolları belirleyeceği formal öğrenim hayatının ilk derslerinden biridir. Bu yüzden Hayat Bilgisi Dersi hem içeriği hem de öğrenme ortamları hazırlanması yönünden önemlidir (Bektaş, 2009b: 14).

Hayat Bilgisi Dersi programı, ilkokul birinci ve ikinci sınıflarda haftada dörder ders saati, üçüncü sınıfta ise haftada üç ders saati olarak tasarlanmıştır. Hayat Bilgisi öğretim programı; amaç, beceri ve değerler ile ölçme ve değerlendirme anlayışı üzerine kurulmuştur. Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yer alan genel amaçlara, üniteler çerçevesinde ele alınan kazanımlarla ulaşılması benimsenmiştir.

Hayat Bilgisi Dersinin vizyonu; temel yaşam becerilerine sahip, kendini tanıyan, sağlıklı ve güvenli bir yaşam süren, doğaya ve çevreye duyarlı, araştıran, öz güveni yüksek, çevresi ve kendisiyle barışık, millî ve manevi değerleri içselleştirmiş bireyler yetiştirmektir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2015: 1). Hayat Bilgisi Dersi programının vizyonu dikkate alındığında çocuğun merkeze alındığı ve öğrencinin her yönü ile gelişimini öngördüğü görülmektedir. Programın öngörüler çerçevesinde uygulanması durumunda, bireyin doğal ve toplumsal çevresini tanımasına ve bunlarla ilgili beceri, değer, alışkanlık ve tutum kazanmasın hizmet edecektir (Tay ve Baş, 2015: 363).

Hayat Bilgisi öğretim programı, dayandığı yaklaşım bakımından yapılandırmacı kuramdır. Bu anlayışta eğitim etkinlikleri, üst düzey zihinsel süreçlere dayalı olarak yürütülmektedir. Yapılandırmacılık, büyük ölçüde Piaget'in bilişsel gelişim ve bilginin oluşumu ile ilgili çalışmalarından etkilenilerek oluşturulmuş öğrenme kuramıdır. Yapılandırmacılığa göre öğrenme, bireyin kendi bilgisini oluşturması, keşfetmesi ve geliştirmesi anlamına gelmektedir. Bundan dolayı kullanılan strateji ve yöntemler gösterip yaptırmaya, buluşa, araştırma ve incelemeye, beyin fırtınası, çözümleme ve bireşim düzeyli çalışmalara dayalıdır (Çengelci Köse, 2014; Güleryüz, 2008: 15).

Ünite temelli yaklaşım esas alınarak geliştirilen Hayat Bilgisi öğretim programı ilkokulun ilk üç sınıfında aynı isimle belirtilen altı ünite olarak tasarlanmıştır. Ünite isimleri; "Ben ve Okulum", "Ailem ve Evim", "Sağlıklı Hayat", "Güvenli Hayat", "Ülkemi Seviyorum" ile "Doğa ve Çevre"dir. Ünitelerin her sınıf düzeyinde aynı adlarla

aynı konuları kapsayacak şekilde ele alınması, programın sarmal olarak düzenlendiğini göstermektedir.

Sarmal programda, belli başlı konuların öğretimi birbirini izleyen yıllarda devam eder. Konular; basitten karmaşığa, kolaydan zora, özelden genele, somuttan soyuta, yakın zamandan ve çevreden uzak zamana ve çevreye, önkoşul olacak şekilde açılarak ve derinleştirilerek ele alınması ilkelerine göre düzenlenir. Konuların kapsamı, yıllar geçtikçe genişler. Öğrenciler üst sınıflara geçtikçe ilk yıllardaki temel ve somut düzeyin ötesine geçerek konuları, karmaşık olarak öğrenmeye devam ederler (Sönmez, 2010: 44; Öztürk ve Dilek, 2002: 64). Üç sınıf boyunca Hayat Bilgisi Dersi öğretim programında yer alan ünite adları, kazanım sayıları öngörülen süre/ders saati ve ders saati yüzdeleri Şekil 2'de gösterilmiştir.

Sınıf	Ünite No	Ünite Adı	Kazanım Sayısı	Ders Saati (Öngörülen Süre)	Ders Saati Yüzdesi
1	1	Ben ve Okulum	14	28	19,44
	2	Ailem ve Evim	6	20	13,9
	3	Sağlıklı Hayat	12	28	19,44
	4	Güvenli Hayat	7	24	16,67
	5	Ülkemi Seviyorum	7	16	11,11
	6	Doğa ve Çevre	8	28	19,44
Toplam			54	144	100
2	1	Ben ve Okulum	11	24	16,6
	2	Ailem ve Evim	6	20	13,9
	3	Sağlıklı Hayat	7	28	19,4
	4	Güvenli Hayat	8	28	19,4
	5	Ülkemi Seviyorum	7	16	11,1
	6	Doğa ve Çevre	10	28	19,4
Toplam			49	144	100
3	1	Ben ve Okulum	6	20	18,5
	2	Ailem ve Evim	6	14	12,9
	3	Sağlıklı Hayat	5	16	14,8
	4	Güvenli Hayat	10	24	22,2
	5	Ülkemi Seviyorum	9	16	14,8
	6	Doğa ve Çevre	7	18	15,7
Toplam			43	108	100

Kaynak: İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2015, s.11

Şekil 2. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Ünite Adları, Kazanım Sayıları, Öngörülen süre/Ders Saati ve Ders Saati Yüzdeleri

Hayat Bilgisi Dersi öğretim programındaki kazanımlar; sınıf düzeyi, ünite numarası ve kazanım numarası esas alınarak numaralandırılmıştır. Kazanımlarla ilgili

sınırlamalar, açıklamalar veya uyarılar kazanımı izleyen satırda italik yazı karakteriyle ifade edilmiştir. Ünite içerisinde verilen kazanımlar Şekil-3'te görüldüğü gibi organize edilmiştir (TTKB, 2015: 3).

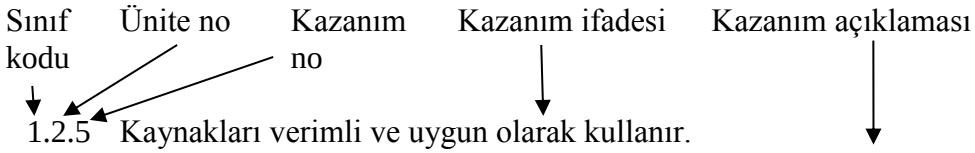

Kaynak: İlkokul Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2015, s.3

Şekil 3. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın Organizasyon Yapısı

Hayat Bilgisi Dersinin amacı, bireyleri toplumsal hayata hazırlamaktır. Değerler eğitiminin amacı da bireyleri sosyal kural ve normlara göre hareket eden bireyler haline getirerek, toplumdaki diğer insanlarla olan etkileşimlerini kolaylaştırmaktır. Bu sebeple değerler eğitimi programı ile Hayat Bilgisi programının amaçları açısından birbirine benzemektedir. Kurtdede Fidan'a (2015: 254) göre de değerler eğitiminin amaçları ile Hayat Bilgisi Dersinin amaçları birbiriyle örtüşmektedir. Çünkü ikisi de öğrencilerin topluma uyum sağlamasına yardımcı olacak bilgi, beceri ve değerleri kazandırarak sağlıklı kişilikler geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Hayat Bilgisi Dersinin konusu vatandaşlık bilgileri, sosyal bilimler ve doğa bilgileridir. Doğal olarak Hayat Bilgisi Dersi, sosyal bilgiler kapsamındaki tarih, coğrafya ve ekonomi; fen bilgisi kapsamındaki fizik, kimya ve biyolojiyi ile vatandaşlıkla ilgili bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Ancak Hayat Bilgisi bağımsız bilgi birimleri üzerinde durmaktan ziyade dersin kapsamındaki konular üzerinde bir bütün olarak durmaktadır.

Hayat bilgisindeki konular, çocukların dünyasına uygun olarak aile, okul ve yakın çevre gibi konulardan oluşmaktadır. Bu konular, hem somut durum ve olguları içermekte hem de çocuğa yakın olandan başlamaktadır. Konuların kapsamı, her yıl yoğunlaşarak devam etmektedir (Bektaş, 2009a: 11; Kabapınar, 2009:1-2).

Hayat Bilgisi Dersinin konusu çocuğun çevresindeki nesne ve olaylar olduğundan her durum ve çevre için geçerli bir konu ve bu konu veya konuları işleyen bir kitap olamaz. Beklenmedik bir zamanda çevrede çıkan bir yangın, sel, deprem gibi olaylar da "fırsat eğitimi" ilkesine göre bu derste birer inceleme konusu yapılabilir" Fakat genel nitelikteki bazı konuları kazandırmaya yarayacak araç ve gereçler hazırlanabilir.

Programda geçen Hayat Bilgisi Dersinin konusu olan üniteler genel niteliklerdir. Öğretmene düşen bu nitelikleri çevrenin özelliklerine ve öğrencilerin ilgilerine göre geliştirmektir (Karabağ, 2009: 4; Binbaşıoğlu, 2003: 56; Akınoğlu, 2002: 4).

Hayat Bilgisi Dersinde öğrenciye kazandırılacak değerler, dersin vizyonunda ve dersin amaçlarında yer almaktadır. Dersin vizyonunda yetiştirilecek bireylerin sahip olması istenen değerler, milli ve manevi değerler olarak görülürken, dersin amaçlar incelendiğinde kazandırılacak değerler; aile, millet, maneviyat ve insanlıkla ilgili değerler olarak görülmektedir. Bu anlamda Hayat Bilgisi Dersinin değer kazandırma dersi olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü Hayat Bilgisi öğretim programında çocukların becerilerin yanı sıra, değerleri de kazanmaları amaçlanmaktadır. Kazandırılacak değerler, öğretim programında "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Beceri ve Değerleri" başlığı altında yer almaktadır.

Öğretim programı incelendiğinde ilk üç sınıfta Hayat Bilgisi Dersi kapsamında 20 tane değer belirlenmiştir. Bu değerler aşağıda görüldüğü gibi gibidir (TTKB, 2015: 2):

- Adalet
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Doğa Sevgisi
- Doğruluk
- Dürüstlük
- Estetik
- Güven
- Hoşgörü
- Merhamet
- Misafirperverlik
- Öz Güven
- Paylaşma
- Sabır
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Vatanseverlik
- Yardımlaşma

2017 yılında hazırlanan son Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında diğer bütün derslerde olduğu gibi değerler eğitimi, bu dersin de omurgasına yerleştirilmiştir. Kazandırılacak değerler olarak 22 tane değer belirlenmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda dersin doğasına ve kazanımlara uygun olarak doğrudan "adalet, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık (doğal çevreye duyarlılık, kültürel mirasa duyarlılık), doğruluk, dostluk, dürüstlük, estetik, güven, merhamet, misafirperverlik, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, vefa, yardımseverlik" değerlerine yer verilmiştir (TTKB, 2017: 7).

2.2. İlgili Araştırmalar

Konu ile ilgili yapılan alanyazın taramasında ulaşılan yurtdışı ve yurtiçi çalışmalar, araştırma konusu ve kapsamı açısından; Hayat Bilgisinde değerler eğitimi, değer eğitimi yaklaşımları ve sorumlulukla ilgili araştırmalar dikkate alınarak aşağıda sunulmuştur.

2.2.1. Yurtdışı Araştırmalar

Paleeri (2015) araştırmasında revize edilmiş Bloom Taksonomisinde önerilen süreç boyutlarına uygun olarak eğitim hedeflerini hazırlama ve değer eğitiminde öğrenci odaklı veya süreç temelli sınıflar düzenleme fikrini ele almıştır. Araştırma bulgularına göre mevcut eğitim sistemi öğrenciler arasında değer teşvikine uygun değildir. Öğretmenler değerlerin mantık ve bilgisi konusunda yetersizdir. Öğretmen ve diğer kaynak kişilerin değer anlatımı, değer konusunu çocuklara etkin bir şekilde kazandıramamaktadır. Öğrenci ve öğretmenlerin yeni değer kazanım ve değer işleme yöntemlerine ihtiyacı bulunmaktadır. Dolayısıyla, değer eğitimi sistemi değiştirilmeli ve değerleri işleme metodu farklı bir şekilde takip edilmelidir.

Blake (2011) çalışmasında okulların misyon açıklamalarında kullanılan değer temelli terminoloji ile öğrenci başarı puanları arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışmıştır. Araştırma bulgularına göre eğitimsel olarak dezavantajlı öğrencilerin %30 – 70'ini oluşturan bir çoğunluğa hizmet eden okulun sorumluluk değeri ile başarı puanları arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Diğer bütün değer kategorilerinde de güç olarak zayıf ancak pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak doğru bir şekilde ifade edilmiş bir misyon ifadesinin okulun başarısına katkıda bulunabileceği söylenebilir. Ancak misyon ifadesi tek başına başarı sağlamaz.

Frydaki (2009), öğretimdeki değerler ve değerleri öğretme adlı çalışmasında tarihsel, kuramsal ve araştırma temelli yaklaşımlara dayalı olarak öğretimdeki değerleri gözden geçirmiştir. Araştırma bulgularına göre değere dair akademik söylem ve müfredat eğilimlerinin değerleri çevreyle bütünleştirmeden kişilerin özerk değerlerine, geçmişe bağlılıktan eleştirel düşünmeye, toplumsal kurallara bağlılıktan kişisel sorumluluğa, saygı ve işbirliğine kaydığını göstermektedir. Öte yandan araştırmanın ortaya koyduğu bazı sonuçlar da şu şekildedir: Öncelikle öğretmenler, her ne kadar değer iletişim sürecine kendilerini katmaktan sakınsalar da çeşitli yollarla değerlerini sınıfa aktarmaktadırlar. Sonra, değer iletişim sürecinde farkında olma ve kendi bağlılıklarını, inançlarını ve

değerlerinin nasıl şekillendirdiklerine dair eleştirel yansıtma yetersizliğinden dolayı nadiren ne yaptıklarının farkındadırlar. Son olarak öğretmenler her ne kadar zorla kabul ettirmekten sakınsalar bile öğrencilerin kendi değerlerini ve kişisel kimliklerini kendi deneyimleriyle geliştirmelerini yeterince dikkate almadıkları görülmektedir.

Brady (2008) değerler eğitimindeki stratejileri incelemiştir. Araştırma sonucunda değerlerin öğretilmesine yönelik yaklaşımların (ahlak bilinci yoluyla öğretim yaklaşımı, değerlerin açıklığa kavuşturulması ve ahlaki ikilem ve rol oynamanın öğretildiği bilişsel yaklaşım) teori ve pratikte belirgin bir şekilde farklı olduğunu tespit etmiştir.

Thornberg (2008), öğretmenlerin değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin algılarını araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre değerler eğitimi uygulamaları bazı yönlerden sorunlu görülmüştür. Öncelikle ortak bir etik dilin, konuyla ilgili teorik bilgilerin, eğitimdeki ve davranış bilimlerindeki araştırmaların eksikliği, öğretmenlerin mesleki gelişimine ve değerler eğitimi uygulamalarına engel olmaktadır. Bundan dolayı değerler eğitimi genellikle tepkisel ve planlanmamış şekilde gerçekleşmektedir. İkincisi, değerler eğitiminin büyük bir kısmı öğrencinin okuldaki günlük davranışları üzerine odaklanarak, okuldaki günlük hayatlarıyla ilişkilendirilmekte ve örtük program alanına bırakılmaktadır. Böylece öğrencinin okulda neyi öğrendiğine ilişkin kontrol ve farkındalığı yok olmaktadır. Son olarak, değerler eğitiminde kurallar, davranışlar, uyumlu ve hoş bir karakter olma ve eğitilmiş kişi olma üzerinde çokça odaklanması, etiğin norm aktarım ve kural eksikliği sorununa indirgenmesine sebep olmaktadır. Bundan dolayı da değerler eğitimi çoğunlukla veya kısmen bilinçsiz bir şekilde gerçekleşmektedir. Dahası, öğretmenler arasında değerler eğitimi alanına ilişkin mesleki bilgi, eksik görünmektedir

Perry ve Wilkenfeld (2006) öğrencilerin sorumlu, etkili ve bilinçli vatandaşlar olarak gelişmesine katkıda bulunmak için derslerde kullanılabilen bir program geliştirmişlerdir. Elde edilen sonuçlara göre geliştirilen programın değer kazandırmada başarılı olduğu ve öğrencilerin sorumluluk alma düzeyini artırdığı bulunmuştur.

Howard (2005) hazırladığı karakter eğitim programının ortaokuldaki öğrencilerin akademik performansı, çabası ve tutumu üzerine etkililiğini belirlemeye çalışmıştır. Bu amaçla deney grubuna sorumluluğun karakteristik özellikleri üzerine yoğunlaşan 12 saatlik ders dizisini altı haftalık süreyle işlemiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin akademik performansı, çabası ve tutumunu etkileyebilecek birçok faktör bulunmuştur. Altı derse veya altı çaba puanına genelleme yapacak istatistiki anlamlılık bulunmamıştır. Bazı konularda kimi sınıf düzeylerinde bazı iyileşmeler görülürken, diğer derslerde puanlar aynı seviyede düşüş göstermiştir. Aynı şey, her sınıf seviyesinde çaba

puanları için de gerçekleşmiştir. Sonuç olarak kontrol grubu da gelişmeler ve düşüşler gösterdiği için sonuçlar deney grubuna genellenememiştir.

Thompson (2002) yaptığı araştırmada karakter eğitiminin öğrenci davranışlarını nasıl etkilediğini belirlemeye çalışmıştır. Araştırmada öğretmen yorumları, ebeveyn görüşmeleri ve disiplin kayıtlarına göre ilkokulda karakter geliştirme programının uygulanmasından sonra öğrenci davranışlarının iyileştiği görülmüştür. Bütün veliler ve öğrencilerin neredeyse yarısı davranış değişikliğinde öğretmenleri birincil faktör olarak algılarken bütün öğretmenler karakter eğitim programını birincil faktör olarak algılamıştır. Bu da mantıksal olarak karakter eğitim programının davranış gelişimine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca, karakter eğitim programının öğrenci davranışlarındaki değişikliklere katkıda bulunduğunu ebeveyn (%50) ve öğrenci (%40) görüşleri ile desteklenmektedir.

Lydia (1999) çalışmasında ortaokul öğrencileri için değerler eğitiminin niteliği ile ilgili Değer Belirginleştirme Eylem Planının etkisini incelemiştir. Araştırma sonuca göre öğretmen adaylarının değerleri tanımlama, eylem odaklı stratejiler hazırlama, eylem planı kullanarak değerleri uygulama ve değer içerikli dersler vermek suretiyle sağlanan rehberlik ve güdüleme ile öğretmen adaylarının değerlerini belirginleştirmesi, değerlerin kişiselleştirilmesinde pozitif yönde olumlu bir etki oluşturmuştur. Öğretmen adaylarının deneyimleri onlara, kelimelerin ve imajların ötesine geçerek, hayatta olan her şeyin anlamını ve gerçek derinliğini bulma becerisi sağlamaktadır. Değerlerin kişiselleştirilmesi, etkili bir değerler eğitimi için güçlü bir temel ve dayanak sağlamakta, ayrıca öğretmen adaylarının öğretmenlik ve uygulama konularında tutarlı olmalarına yardımcı olmaktadır.

Kupchenko (1987) çalışmasında altı farklı değer öğretim yaklaşımını gözden geçirmiştir. Her yaklaşımı; yaklaşımın mantığı, değerleme süreci, yaklaşımı belirli bir amaca ulaştırmak için kullanılan öğretim yöntemleri, öğretmenlerin yaklaşımı gerçekleştirmek için kullandıkları öğretim biçimi veya prosedür sistemi; her yaklaşımda öğrencinin ve öğretmenin rolleri ile öğretim ve öğrenme materyallerinin özellikleri açısından incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre ahlaki gelişim yaklaşımı, temel olarak öğrencilere giderek artan ileri ve karmaşık aşamalar yoluyla ahlaki akıl yürütme güçlerini ilerletmeye teşvik etmek için kullanılmaktadır. Analiz yaklaşımı, öğrencilerin mantıksal düşünmeyi geliştirmelerine ve değer sorunlarının çözümünde bilimsel sorgulama becerilerini kullanmalarına yardımcı olmaya dayanmaktadır. Açıklama yaklaşımı, öğrencilerin kişisel değerleri açıklığa kavuşturmasına ve gerçekleştirmesine yardımcı

olmaktır. Eylem öğrenme yaklaşımı, öğrencilerin kişisel değerlerini denemeleri için kişisel ve sosyal durumlarda doğrudan hareket etme yeteneklerini geliştirmektedir. Değerler eğitiminde duygusal-rasyonel yaklaşım, öğrencilerin kendilerine olduğu kadar başkaları için de bakım ve düşünmeye dayalı bir yaşam tarzını anlamalarına ve benimsemelerine yardımcı olmaya çalışmaktadır.

Anderson ve Prawat (1983), öğrenci sorumluluklarının artırılmasının arzu edildiğini, ancak bu hedefin nasıl gerçekleştirileceğiyle ilgili birçok soru bulunduğunu ifade etmiştir. Bu sorulardan biri öğrenci davranışları için sorumluluğun öğretmene mi yoksa öğrenciye mi ait olacağıdır. Temel sorun ise öğrenciye ne kadar sorumluluk verilmesi gerektiğidir. Her ne kadar sorumluluğu uygulama için fırsatlar sunmak önemli bir faktör olarak görülmüşse de öğretmenin, öğrenciyi cesaretlendirmek için sorumluluk vermekten daha fazlasını yapabileceği üzerinde durulmuştur. Öğrencilerin bilişsel stratejilerini uygulamak için algılarını kontrol etme ve değiştirmede, öğretmenin, onlara yardım edebileceği ortaya koymuştur. Öğrenciye sadece sorumluluk vermenin, öğrenciyi başarısız yapacağı belirtmiştir. Kısacası öğretmenin; sorumluluğu öğretmek için önce kendisinin sorumluluğu kabul etmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Barman (1980), değerlerin okullarda sürekli öğretildiğini belirtmiştir. Ancak öğretilen değerlerin, öğretmenlerin öğrenciler üzerindeki konumlarına bağlı direktifler şeklinde olduğunu ifade etmiştir. Ona göre bu tür değerler eğitimi yaklaşımı, öğrencilerin değer gelişimini etkiler fakat onların değerlerini seçmelerinden sorumlu kişiler olmalarına yardım etmez. Neyin iyi neyin kötü olduğu söylenen öğrenciler, gelecekte de değer ile ilgili kararlarını vermek için yetkili bir cevap arayışına girmeye devam edecektir. Bilim, toplumun bütün üyelerinin yüzleşeceği bir dizi değer sorunu yaratarak, toplum üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Kaldı ki bilim, bu değer sorunlarını sürekli yaratmaya devam etmektedir. Bu nedenle fen bilimleri dersinde, bilimin yarattığı sorunlarla başa çıkma yollarının öğrencilere öğretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bunun için öğrencilerin bu konularda kendi inançlarını incelemelerine ve bilinçli kararlar almalarına olanak sağlayacak öğretim stratejilerinin tasarlanması üzerinde durmuştur.

2.2.2. Yurtiçi Araştırmalar

Yıldırım, Becerikli ve Demirel (2017) Sosyal Bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, sosyal bilgiler dersi gören ortaokul öğrencilerinin ve velilerinin, karşılaştırmalı olarak

görüşlerini araştırmışlar. Araştırmada öğretmen, öğrenci ve velilere göre aileden kazanıldığı düşünülen başlıca değerler; saygı, sevgi, dürüstlük, yardımseverlik ve hoşgörü değerleridir. Katılımcıların tümüne göre okulda kazanıldığı düşünülen değerler, sorumluluk ve duyarlılık değerleridir. Veliler, genellikle, okuldan akademik başarıyı destekleyecek değerler (düzenli ve planlı olma, iş birliğine yatkınlık gibi) kazandırılmasını beklemektedirler. Değer edinme yaklaşımı olarak bütün katılımcıların öğretmenin rol-model olması, yaşantısıyla ve davranışıyla örnek olması gerektiğini vurguladığı görülmektedir. Öğretmenler doğrudan aktarımı kullanmadıklarını belirtseler bile, öğretmen adaylarının gözlemlerine göre öğretmenler en çok telkin etme yaklaşımını kullanmaktadırlar. Bununla birlikte öğrencilerin ve velilerin bekledikleri yöntemler arasında da telkin etme yaklaşımı yer aldığını tespit etmişler.

Çoban (2016) araştırmasında ilkokul Hayat Bilgisi Dersi ve sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında öğrencilere kazandırılmak istenen sorumluluk değerinin altıncı sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığını ve öğrencilerde görülen sorumluluk türlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrenciler sorumluluğu kendilerine, başkaları tarafından (anne, baba, büyükler) verilen görevler olarak belirtmişler. Yapılan odak grup görüşmelerinden sonra görev değil, yapılması gereken işler olarak ifade etmişlerdir. Öğrencilerde görülen sorumluluk türleri aileye karşı sorumluluklar, kişisel-akademik sorumluluklar, kişisel-sağlıklı olmak ile ilgili sorumluluklar, kişiler arası sorumluluklar, doğal çevreye karşı sorumluluklar, dini sorumluluklar, kamusal sorumluluklar olmak üzere yedi farklı boyutta toplanmıştır. Uygulama öncesi, uygulama sonrası ve kalıcılık ile ilgili verilere göre yaşantı oluşturularak sokratik sorgulamanın kişiler arası sorumluluk, çevreye karşı sorumluluk ve kamusal sorumlulukları daha fazla geliştirdiği tespit edilmiştir.

Eryılmaz (2016) sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Dersinde değerler eğitimi ile ilgili yaptıkları uygulamalara ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmasında şu sonuçlara ulaşmıştır: Öğretmenler, Hayat Bilgisi Dersi Değerler Eğitimi uygulamalarında soru-cevap, telkin, model olma, örnek olay gibi değer kazandırma yollarını etkin bir şekilde kullanmaktadır. Değerlendirmede herhangi bir yaklaşım ve yönteme bağlı olmadıkları gibi bu durum hakkında bilgi sahibi de değiller.

Sezer ve Çoban (2016) 1-3. sınıflarda Hayat Bilgisi programında öz yönetim becerisi altında, sosyal bilgiler programında 5. sınıf "Birey ve Toplum" öğrenme alanı, 6. sınıf "Üretim, Dağıtım ve Tüketim" öğrenme alanında doğrudan verilen Sorumluluk değerinin ortaokul öğrencileri tarafından nasıl algılandığını araştırmıştır. Araştırma

kapsamında, “Öğrencilerin sorumluluk algıları nedir?” ve “Öğrencilerin sorumluluk algıları sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?” sorularına cevap aranmıştır. Araştırma sonucunda araştırmaya katılan ortaokul öğrencilerinin “Aileye karşı sorumlulukları”, “Kişisel sorumluluk (akademik)”, “Kişisel sorumluluk (sağlık)”, “Kişiler arası sorumluluk”, “Çevreye karşı sorumluluk”, “Dini sorumluluk” ve “Kamusal sorumluluk” olmak üzere öğrencilerin yedi farklı sorumluluk algısı tespit edilmiştir.

Aktepe ve Tahiroğlu (2015), çalışmalarında, değerlerin çocuklara kazandırılmasına yönelik etkinlik örneklerini, değerler eğitimi yaklaşımlarından yararlanarak geliştirmeye çalışmışlar. Araştırmalarında, nitel araştırma yöntemlerinden "doküman incelemesi" yöntemini kullanarak bazı değerler eğitimi yaklaşımlarını incelemiş ve bu yaklaşımların her birine uygun etkinlik örnekleri geliştirilmişler. Etkinliklerin geliştirilmesi aşamasında öncelikle ilkokul dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki üniteler, konular ve kazandırılması planlanan değerleri dikkate almışlar. Daha sonra kazandırılması planlanan değer ile ilgili temel kavramları, o değerin önemi, gerekliliği vb. bilgilerin kazandırılmasına yönelik süreçleri geliştirmiş, bu süreçlerin devamında ise öğrenenlerin kendi değerlerini doğru bir şekilde seçmelerine ve bu değerleri davranışa dönüştürmelerine yardımcı olmak için değerler eğitimi yaklaşımlarından “Değer Aktarma”, “Değerlerin Açıklanması (Değer Aydınlanması)”, “Değer Analizi”, “Ahlaki İkilem (Muhakeme)”, “Bütüncül Yaklaşım” ve “Eylem ve Gözlem Yoluyla Öğrenme” gibi yöntemlerden yararlanılarak etkinlikler hazırlanmışlar.

Sever (2015) ilkokul üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders programında yer alan değerlerin kazandırılması sürecini öğretmen ve veli görüşleri doğrultusunda incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; öğretmenler üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Dersi programındaki değerlerin programda yer alma düzeylerini yeterli bulmakla beraber, bu değerlerin programda daha üst düzeyde yer alması gerektiğini düşünmektedir. Programda kazanımlar, içerik ve etkinlikler boyutlarında en yüksek ortalamaya sahip ilk üç değer, vatanseverlik, yardımseverlik ve saygı; en düşük ortalamaya sahip üç değer ise barış, sabır ve adalet değerleridir. Değerlerin kazandırılma düzeyine ilişkin olarak yapılan analizlerde, öğretmen ve velilerin değerlerin kazandırılma düzeyini üst düzeyde yeterli bulmadıkları belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerine göre; kültürel değerleri koruma ve geliştirme, hoşgörü, sabır, barış, özgüven, özsaygı değerlerin orta düzeyin altında kazandırılmakta iken; yeniliğe açıklık, adalet, doğruluk-dürüstlük, yardımseverlik, sevgi değerleri ise orta düzeyin üzerinde kazandırılmaktadır. Velilere göre özsaygı, özgüven, toplumsallık, hoşgörü, sevgi-saygı, yardımseverlik, vatanseverlik, kültürel değerleri

koruma ve geliştirme, adalet, barış, doğruluk-dürüstlük değerleri, orta düzeyin üzerinde kazandırılmaktadır. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu değerleri kazandırmada kılavuz kitapta yer alan etkinlikleri değiştirerek uyguladıklarını; kılavuz kitaptaki etkinliklerin dışında, en çok drama yaptırma, görsel materyaller kullanma, film izletme ve örnek olay gibi etkinlikler düzenlediklerini belirtmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre öğrencilerin günlük yaşamlarına en az yansıttıkları ilk üç değer sabır, özsaygı ve barış; günlük yaşama en çok yansıtılan ilk üç değer ise yardımseverlik, sevgi ve doğruluk-dürüstlük değerleridir. Veli görüşlerine göre ise sabır, toplumsallık ve hoşgörü değerleri dışındaki değerler günlük yaşama iyi düzeyde yansıtılmaktadır. Yapılan görüşmelere göre; öğretmenler değerlerin kazandırılma sürecini en çok etkileyen beş faktörün sırasıyla; ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, çevre, arkadaş ortamı, okul ve sınıf ortamı ve öğretmen olduğunu belirtmişken; veliler ise bu faktörleri sırasıyla aile, okul, çevre, arkadaşlar ve medya şeklinde sıralamışlardır. Hem veli hem de öğretmen görüşlerine göre değerlerin kazandırılma sürecinde karşılaşılan sorunların başında ailenin ve sosyal çevrenin olumsuz etkisi gelmektedir. Bunların yanında, etkinliklerin öğrenci seviyesine, bölgesel farklılıklara uygun olmayışı, fiziksel olanakların yetersizliği değer kazanımını olumsuz etkileyen sorunlar olarak görülmüştür. Analizler sonucunda, hem öğretmen hem de velilerin, okul-aile işbirliğinin geliştirilmesi ve çevrenin olumsuz etkisinin bertaraf edilmesi gerektiği şeklinde ortak görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca hem öğretmen hem de velilerin önerilerine göre çocuğun öğrenmede aktif olması; etkinlik ve öğrenme ortamının buna göre düzenlenmesi; medyanın olumsuz etkileriyle mücadele edilmesi; velilere, değerlerle ilgili bilgilendirme etkinlikleri yapılması gibi uygulamalar öğrencilere değerlerin kazandırılmasında etkili olabilir.

Tahiroğlu ve Aktepe (2015) değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirdikleri demokrasi eğitimi etkinliklerinin, altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin demokratik değerlerini geliştirmesine ve demokrasi algılarına etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre deney grubu lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. Yani değer eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen demokrasi eğitimi etkinliklerinin (öğrenci ve öğretmen görüşlerine göre) saygı, hoşgörü, eşitlik ve diğer demokratik değerlerin geliştirilmesine olumlu katkı sağladığı ayrıca demokrasiye yönelik olumlu davranışları artırdığı bulunmuştur.

Candan ve Ergen (2014) ilköğretim üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarını temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre ilköğretim üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarında en çok ele alınan, işlenen

değerlerin sevgi ve sorumluluk; en az işlenen değerlerin ise misafirperverlik ve barış değerleri olduğu görülmüştür. Özellikle değerler ile ilgili farkındalığın sağlanmasında, resimlere, tarihteki önemli kişilere, örnek şahsiyetlere yer verildiği tespit edilmiştir. Sonuç olarak: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 2012-2013 öğretim yılından itibaren 5 yıl süre ile okutulmaya karar verilen, İlköğretimde değerler eğitiminin sunulduğu ders kitapları olmaları açısından önem arz eden üçüncü sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının; temel evrensel değerler açısından yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gündüz (2014) İlköğretim üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisini ve öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Araştırma sonucunda; Proje tabanlı sorumluluk değeri öğretimin yapıldığı deney grubundaki öğrencilerin hem başarılarının arttığı hem de öz bakım ve görev bilinci anlamında tutum puanlarının yükseldiği görülmüştür. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin deney öncesi ve deney sonrası sorumluluk değeri tutum puanları, cinsiyete ve ailelerinin gelir durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılık göstermemiştir. Proje tabanlı sorumluluk değeri eğitiminin öğretim süreci ve sürece ilişkin bulguları incelendiğinde; süreci somutlaştırdığı, anlamlı ve kalıcı öğrenmeleri sağladığı, öğrenciler üzerinde etkili olduğu ve eğitim sürecini zevkli bir hale getirdiği gözlenmiştir.

Kaplan (2014) ilkokul öğretmenlerinin değer eğitiminde uyguladıkları yöntem ve teknikleri belirleme, değer öğretimiyle ilgili mevcut durumu tespit etme ve değer eğitiminin daha etkin nasıl uygulanması gerektiği ile ilgili öğretmen görüşlerini araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre değer eğitimi genellikle Hayat Bilgisi/Sosyal Bilgiler, Türkçe, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Serbest Etkinlik derslerinde verilmekte ve değer eğitiminde genellikle örnek olay, tartışma, empati kurdurma, atasözleri ve özlü sözler kullanılmaktadır. Değer eğitiminde ölçme ve değerlendirme kriterleri ve materyallerin eksik olup, değer eğitimiyle ilgili yıllık, aylık plan olmadığı ve sürenin yetersiz olduğu bulunmuştur.

Selanik Ay ve Dal (2014) ilköğretim öğrencilerinin sorumluluk değeri algılarını, öğrenciler tarafından oluşturulan yazılı anlatım ürünlerine dayalı olarak araştırmışlar. Bu amaçla öğrencilerin görüşleri yazılı anlatım ile alınmıştır. Yazılı anlatım ürünleri doküman incelemesi yoluyla analiz edilerek öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin algıları belirlenmiştir. Öğrencilerin sorumluluk değeri algılarına ilişkin olarak dört tema ve 23 alt temaya ulaşılmıştır. Öğrencilerin, sorumluluk değeri algılarında yer verdikleri temalar incelendiğinde belirlenen temaların 36'sının kişisel sorumluluklar, 45'inin evdeki

sorumluluklar, 102'sinin okuldaki sorumluluklar, 45'inin ise toplumsal sorumluluklar ile ilgili olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra ilköğretim öğrencilerinin sorumluluk değeri algılarının sınıf düzeyi arttıkça çeşitlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Uzunkol (2014b) Hayat Bilgisi öğretiminde uyguladığı saygı ve sorumluluk temelli değerler eğitimi programının ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerinin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisini incelemiş ve öğrencilerin uygulama sürecine ilişkin görüşlerini almıştır. Araştırma sonucunda, uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeylerini artırmada etkili olmadığı; sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeyleri üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Balcı ve Yelken (2013) yaptıkları araştırmada, öğretmenlerin değer öğretiminde en etkili buldukları yöntemin örnek olay incelemesi, en az etkili yöntemin ise geleneksel telkin yöntemi olduğunu bulmuşlar. **Kurtdede Fidan (2013)** da öğretmenlerin değer eğitiminde en fazla kullandıkları yaklaşımın telkin ve model olma yaklaşımları olduğunu bulmuştur.

Izgar (2013), ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerine uygulamak üzere hazırladığı değerler eğitimi programının öğrencilerin demokratik tutum ve davranışlarına etkisini belirlemeye çalışmıştır. Araştırma bulgularından elde edilen veriler göre uygulanan değerler eğitimi programı ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin bağımsızlık, insan onuruna saygı, arkadaşlık, eşitlik, dürüstlük, sorumluluk, adalet, çeşitlilik, gizlilik ve çevreye saygı alt boyutlarındaki demokratik tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmiştir.

Orhan (2013) ilköğretim Hayat Bilgisi Dersi programındaki kişisel niteliklerin (özsaygı, özgüven, toplumsallık, sabır, hoşgörü, sevgi, barış, yardımseverlik, doğruluk, dürüstlük, adalet, yeniliğe açıklık, vatanseverlik, kültürel değerleri koruma ve geliştirme) karakter eğitimindeki bileşenlerle olan ilişkilerini öğrenci ve öğretmen perspektifleriyle ortaya koymuştur. Araştırma sonuçlarına göre Hayat Bilgisi Dersi programında yer alan kişisel nitelikleri (özsaygı, sevgi, barış vb.) öğrencilere kazandırabilmek için okul içinde ve okul dışında daha çok uygulamalı etkinliklere ihtiyaç olduğu bulunmuştur. Öğretmenlerin karakter eğitimi konusunda herhangi bir bilgilerinin olmamasına rağmen görüş olarak karakter eğitiminin temel taşlarına yönelik vurgular yaptıkları bulunmuş, büyük bir çoğunluğu da öğretmenlerin model olarak karakter eğitimine katkı sağlaması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlere göre okul idarecileri karakter eğitimi açısından öğrencilere model olmaları gerekir. Ailenin, öğrencinin karakter eğitimindeki rolünü çok

önemli bulan öğretmenler, karakter eğitiminde en önemli faktörü, aile olarak belirtmiştir. Kitle iletişim araçlarını ve din eğitimini öğrencinin karakter gelişiminde çok etkili bulan öğretmenler, kitle iletişim araçlarının kullanımında kontrol mekanizmasının sağlanması, din eğitiminin de korkuya dayalı değil, sevgiye dayalı olması gerektiğini belirtmiştir.

Yaşaroğlu (2013), Hayat Bilgisi öğretim programında insani değerlerin ne ölçüde yer aldığını belirlemeyi amaçladığı araştırmasında, Hayat Bilgisi öğretim programında yer alan kazanımları, değerler eğitimi açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersi temalarında yer alan 95 kazanımdan 31 tanesinin insani değerler ile ilgili olduğunu belirlemiştir. Kazanımların temalara göre dağılımlarını; "Okul Heyecanım" temasında 15, "Benim Eşsiz Yuvam" temasında dokuz ve "Dün, Bugün, Yarın" temasında ise yedi kazanım olduğunu bulmuştur. Bazen tek kazanım, birden fazla değer ile ilişkiliyken, bazen de bir değer birden fazla kazanımda vurgulanmıştır. Kazanımlarda dokuz tekrar ile en çok sorumluluk değeri yer almıştır. İşbirliği değeri yedi; saygı, hoşgörü ve kendini analiz etme değerleri altışar; sevgi değeri dört; birlik, mutluluk, empati, dürüstlük, kendisine ve çevresine saygılı olmak değerleri üçer; sabır, doğruluk ve kendini kontrol etme değerleri ikişer; barış, şiddetsiz hayat, ahlak değerleri ise birer defa yer almıştır. Dostluk, cömertlik, sebatkârlık, cesaret, minnettarlık, iyimserlik, paylaşma, alçakgönüllülük, şefkat ve samimiyet değerlerinin ise kazanımlarda hiç yer almadığı görülmüştür.

Aladağ (2012), ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde uyguladığı değer öğretim programının, öğrencilere "sorumluluk" değerini bilişsel düzeyde kazanmalarına etkisini araştırmıştır. Araştırmada, programa katılan öğrencilerin sorumluluk değerine ilişkin bilişsel düzeyleri, değer eğitimi yaklaşımlarına göre öğretim yapılmayan gruba göre daha etkili olduğu bulunmuştur.

Yiğittir ve Kaymakcı (2012) araştırmalarında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı Uygulama Kılavuzu'nda yer alan etkinliklerin, değer eğitimi yaklaşımları açısından durumunu araştırmışlar. Araştırmayı, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirmiştir. Veri kaynağı olarak Sosyal Bilgiler Dersi (4-7.sınıflar) Öğretim Programı Uygulama Kılavuz kitapları kullanılmıştır. Veriler, içerik analiziyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda toplam 98 etkinlikte (%40.2) değer eğitimi yaklaşımlarına yer verildiği tespit edilmiştir. Etkinliklerde en çok değer açıklaması yaklaşımının kullanıldığı ve değer etkinliklerinin de en çok yedinci sınıf düzeyinde bulunduğu tespit edilmiştir.

Coşkun (2011), ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerlerden sorumluluk sahibi olma, doğal çevreye ve tarihsel mirasa duyarlılık, İstiklal Marşına ve bayrağa saygı ile hoşgörü değerlerini esas alarak öğrencilerin bu değerleri algılama düzeyleri hakkında bir durum değerlendirmesi yapmıştır. Çalışmasında nitel araştırma yöntemini kullanmış, araştırma verilerini de görüşme tekniğiyle elde etmiştir. Elde ettiği verileri betimsel analiz yaklaşımıyla yorumlamıştır. Çalışmada ulaşılan sonuçlara göre; öğrencilerin sorumluluk sahibi olma değerini tam olarak içselleştiremediklerini, bu değerin gerektirdiklerini çoğu zaman bildiklerini ancak uygulamaya geçiremediklerini tespit etmiştir.

Tahiroğlu (2011) yaptığı araştırmada, ilköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde, "doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme" değerlerinin öğretimi ve öğrencilerin bu değerlere ilişkin tutumlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bu amaçla; doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerinin kazandırılmasına yönelik hazırlanan etkinlikleri uygulamıştır. Uygulanan etkinliklerin öğrencilerin tutumlarına etkisi tespit edilmiş, öğrenci görüşleri ve uygulama süreci değerlendirilmiştir. Çalışmada, "karma yöntem" kullanılmıştır. Araştırma sonucunda: değer eğitimi yöntemlerine uygun olarak geliştirilen etkinliklerin uygulandığı deney grubundaki öğrencilerin doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme değerlerine ilişkin tutum puanlarının yükseldiği görülmüştür.

Bahçe (2010) Hayat Bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeyini öğretmen görüşlerine göre araştırmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler, Hayat Bilgisi programında yer alan değerleri kazandırmak için en çok drama ve örnek olay yöntemlerini tercih etmekte ve Hayat Bilgisi kılavuz kitabındaki etkinlikleri yeterli görmektedir. Hayat Bilgisi programında kazandırılmak istenen doğruluk, dürüstlük, adil olma ve bağımsızlık gibi değerlerin kalıcı olması için ise en çok tercih edilen etkinliklerin öğrenci merkezli etkinlikler olduğu bulunmuştur. Öğretmenler, öğrencilere toplumsallık, sabır, misafirperverlik ve yardımseverlik gibi değerleri kazandırmada büyük oranda çevrenin etkili olduğunu ve aile-okul-çevre işbirliğinin önemli olduğu yönünde görüş bildirmiş; özsaygı, özgüven, hoşgörü, duyarlılık ve yeniliğe açıklık gibi değerleri kazandırmak için aile desteğinin önemli olduğunu belirtmişler. Ayrıca öğretmenler, öğrencilere kazandırmaya çalıştıkları sevgi, barış, vatanseverlik ve kültürel değerleri koruma ve geliştirme gibi değerlerin toplumun değişim ve gelişiminden olumsuz etkilendiğini belirtmişlerdir. Bilimsellik, çalışkanlık, sorumluluk gibi değerleri kazandırmak amacıyla ise öğretmenler, daha çok sınıf içi etkinliklere yer vermektedir.

Temizlik ve sağlıklı olmaya önem verme gibi değerleri kazandırmak için en çok tercih ettikleri yöntemler de bilişim teknolojilerinden faydalanma ve model olmadır. Öğretmenlerin Hayat Bilgisi programı haricinde (ifade ve beceri derslerinde ve ders dışı etkinliklerde) değerler öğretimi konusunda en çok resim yapma, gezi, bilişim teknolojilerinden faydalanma, sanatsal etkinlikler yapma, drama, müzik aleti çalma ve oyun oynatmayı tercih ettikleri görülmüştür.

Çengelci (2010) ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde, değerler eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde, değerler eğitiminde kullanılan yaklaşımların telkin, soru-yanıt, değer belirginleştirme yaklaşımı ve örtük program olduğu belirlenmiştir. Öğretmenler, sosyal bilgiler dersinde değerleri kazandırmaya çalışırken yaşamdan örnekler verme, atasözleri ve deyimlerden yararlanma, model olma, örnek öğrencileri model olarak gösterme, belirli gün ve haftalardan yararlanma, drama, güncel olaylardan yararlanma, empati, benzetimden yararlanma, yakın çevreden yararlanma, diğer ders ve disiplinlerden yararlanma, aileden yararlanma, ödevlerden yararlanma, sivil toplum kuruluşları, dernek ve vakıfların çalışmalarını örnek gösterme, internetten yararlanma ve sınıf dışı etkinliklerden yararlanma gibi etkinlik ve çalışmalara başvurmaktadır. Değerler eğitimini gerçekleştirmeye yönelik etkinliklerde kullanılan materyallerin ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı olduğu, değerler eğitiminde ders kitabında yer alan fotoğraflardan, bilgilendirici açıklama, metin ve etkinlikler ile sorulardan yararlanılmaktadır. Ödev tahtası ve süreli yayınlar, değerler eğitiminde yararlanılan diğer materyaller arasındadır. Değerler eğitiminde kullanılan değerlendirme tekniklerinin gözlem, verilen ödevlerin kontrolü yoluyla yapılan değerlendirme ve öz değerlendirmedir. Araştırma sonucunda ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan ve programda verilmemiş kimi değerlerin dersin içeriği ve günlük yaşamla bağlantılı olarak çeşitli etkinlik ve materyaller yoluyla öğrencilere kazandırılmaya çalışıldığı görülmüştür. Öğretmenlerin, değerler eğitimi yaklaşımlarını sistemli biçimde izlemediği, ders sürecinde plansız biçimde hareket ettiği, yeri geldikçe değerler eğitimine yer verdiği tespit edilmiştir. Değerler eğitiminde, gözleme dayalı değerlendirmenin ağırlık taşıdığı görülmüştür. Öğretmenler, sosyal bilgiler dersinin değerler eğitiminde son derece önemli bir işleve sahip olduğunu düşünmekte; ancak aile ve toplumun değerler eğitimini yeterince desteklememesi, medyanın olumsuz etkisi ve olumsuz arkadaşlardan kaynaklanan sorunlar ile özellikle sınıf dışı etkinliklerin yeterince gerçekleştirilememesinden kaynaklanan sorunların, değerler eğitiminde yaşanan

sorunların başında geldiğini tespit etmiştir. Öğrencilerin, sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili olarak sorumluluk, yardımlaşma ve dayanışmayı öğrendikleri; saygı, hoşgörü ve yardımseverlik değerlerini günlük yaşamlarına aktarmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Baydar (2009) ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında yer alan değerler (adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık) eğitimini araştırmıştır. Öğrencilere uygulanan ahlaki ikilem formları sonucuna göre sosyo-ekonomik düzeyin, değer kazanımında farklılık yaratmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak yükseköğrenimi tamamlamış ailelerin çocukları, değer kazanımında öğrenim düzeyi düşük velilerin öğrencilerine göre daha başarılı oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin adil olma, sorumluluk, dayanışma ve tarihsel mirasa duyarlılık değerlerini kazanım düzeyleri, Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre ikinci düzey olan geleneksel düzeyde yer almaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin değer kazanımında yetersiz olduklarını ve bunun ailelerin öğrenim düzeylerinden kaynaklı olabileceğini belirtmiştir. Alt sosyoekonomik düzey ve üst sosyo-ekonomik düzey, öğrencilerin değer kazanımında kimi zaman olumlu bir etken iken, kimi zaman da olumsuz bir etken olarak ortaya çıkmıştır.

Kurtulmuş (2009) ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan değer analizi yaklaşımının etkililiğini araştırmıştır. Elde edilen bulgulara göre deney ve kontrol grubunun İstiklal Marşı ve bayrağa saygı, dayanışma, akademik dürüstlük ve adil olma değeri son test puanları arasında, deney grubu lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Aydın (2008), yardımseverlik ve sorumluluk karakter eğitim programının uygulama etkililiğini ve öğrencilerin ahlaki karakter düzeylerine etkisini araştırmıştır. Araştırma sonucuna göre uygulanan programın ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde etkili olduğu bulunmuştur.

Can (2008) araştırmasında dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi ile ilgili uygulamalara ilişkin görüşlerini araştırmıştır. Betimsel yöntemle gerçekleştirilen araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formlarıyla elde edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarında en çok sorumluluk sahibi olmaya ilişkin etkinlikler düzenledikleri, değer eğitiminde telkin, model olma, empati kurma ve değer aydınlatması gibi değer kazandırma yolları etkin bir şekilde kullanırken değerler analizi ve ahlaki muhakeme gibi yöntemleri yeterince kullanmadıkları; öğretmenlerin en çok işbirliğine dayalı öğrenme ve yaratıcı drama

yöntemlerini kullandıkları; değerler eğitimi uygulamalarında gözlem, örnek olay yöntemi, tartışma yöntemi, soru cevap tekniği ve velilerle görüşme yöntemini kullandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin, öğrencilerin değerleri kazanıp kazanmadıklarını en çok davranışlarını gözlemleyerek anladıklarını bulmuştur.

Tepecik (2008) araştırmasında sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşlerini araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre öğretmenler, sorumluluk değerinin ilk önce ailede verilmesi gerektiğini belirtmiş ve toplumda karşılaşılan sorunların kaynağını, ailede verilmeyen ya da eksik verilen sorumluluk duygusu olarak değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerini kazandırma ödevi hem değerlendirme hem de etkinlik aracı olarak kullandıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin gözlemi en önemli değerlendirme aracı olarak kullandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin alternatif değerlendirme yöntemlerini bildikleri ancak ya fazla zaman aldığı ya da iş yükü getirmesinden dolayı geleneksel değerlendirme yollarını uygulamayı tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerini kazandırırken karşılaştıkları sorunlar; ailelerin çocuklarına yeterli düzeyde sorumluluk eğitimi vermemesi, okulda kazanılan davranışların ailede ve çevrede tekrar edilmemesi ve ders saatinin yeterli olmaması olarak bulunmuştur.

İşcan (2007), ilköğretim düzeyinde bazı derslerle bütünleştirerek hazırladığı değerler eğitimi programının, öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özeliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisi ile bu uygulama sürecinin öğrencilere katkılarını incelemiştir. Araştırmada nitel ve nicel araştırma desenleri birlikte kullanılmıştır. Çalışmada evrensellik ve iyilikseverlik değerlerini kazandırmaya yönelik hazırlanan değerler eğitimi programının; öğrencilerin değerlerle ilgili bilişsel davranışlarına, duyuşsal özeliklerine ve değerleri gösterme düzeylerine etkisini saptamıştır. Sonuç olarak, değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalardan verimli sonuçların alınması ve böylece iyi insan yetiştirilmesi, bu çalışmaların diğer derslerle bütünleştirilerek gerçekleştirilmesine, katılımcıların gönüllü desteğinin sağlanmasına ve değerler eğitiminde benimsenen çeşitli yaklaşımların uygun ve planlı biçimde kullanılmasına bağlı olduğu bulunmuştur.

Öğretici (2007) ilköğretim altıncı sınıf öğrencilerine sosyal bilgiler derslerinde uygulanan duyarlılık ve sorumluluk değerlerine ilişkin etkinliklerden hareketle, değerler eğitiminde etkinliklere dayalı uygulamaların etkililiğini araştırmıştır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden temellendirilmiş kuram ile yapılmıştır. Araştırmacı aynı

zamanda uygulayıcı olarak sahada bulunmuştur. Araştırma sonunda duyarlılık ve sorumluluk değerlerine ilişkin uygulanan sınıf içi etkinliklerin, bu değerlere ilişkin farkındalığı artırdığını, mevcut değerler eğitimi uygulamalarının yetersiz olduğunu, ders kitapları ile programın yapısının değerler eğitimi için uygun olmadığını bulmuştur.

Kepenekçi (2003), Türk eğitim sisteminde, ilköğretim kurumlarında insan hakları ve sorumluluk eğitimi açısından mevcut durumun ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında, Hayat Bilgisi ve sosyal bilgiler ders kitaplarını içerik analizi yöntemiyle incelemiştir. İnceleme sonucunda, genel olarak ders kitaplarında insan hakları konusuna, sorumluluk konusundan daha fazla yer verildiği, ancak küçük sınıflarda sorumluluk eğitiminin, büyük sınıflarda ise insan hakları eğitiminin yoğunluk taşıdığını tespit etmiştir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, verilerin toplanmasında kullanılan ölçme araçlarının hazırlanması ve uygulanması hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca, verilerin toplanması ve çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler de açıklanmıştır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntem, araştırma problemini anlamak için tekli veya çoklu çalışmalarla nitel ve nicel yöntemlerle veri toplama, analiz etme ve bütünleştirmeye olanak veren araştırmadır (Creswell, 2012: 535). Yıldırım ve Şimşek'e (2013: 351) göre, olay ve olgular basit ve tek boyutlu değildir. Bundan dolayı onları algılamak için çoklu yöntemler kullanılmalıdır. Gerçeği bütüncül ve zengin bir çerçevede anlamak için hem nicel hem de nitel boyutunun incelenmesi gerekir. Bu kapsamda araştırma probleminin anlaşılabilmesi için farklı yöntemler bir arada kullanılmıştır. Toplanan veriler, birbirini teyit etmek amacıyla kullanılmıştır. Uygulama da, ya araştırmacıların, nicel ve nitel verileri aşamalar (sırayla) halinde topladıkları ya da aynı zamanda toplamaları anlamına gelir. Veriler aşamalar halinde toplandığında, ya niteliksel ya da niceliksel veriler ilk önce gelir (Creswell, 2002: 242).

Karma yöntemde çeşitli desenler bulunmaktadır. Bu araştırmada karma yöntem desenlerinden Yakınsayan Paralel Desen kullanılmıştır. Creswell'e (2012:540) göre Yakınsayan Paralel Desende desenin amacı, araştırma problemini anlamak için hem nicel hem de nitel verileri eşzamanlı olarak toplamak, birleştirmek ve sonuçları kullanmaktır. Bunun sebebi araştırma probleminin kapsamlı bir şekilde açıklanması için bir veri formundaki zayıflıkların diğer veri formu ile dengelenmesidir. Araştırmacı, hem nicel hem de nitel verileri toplar, her iki veri kümesini ayrı ayrı analiz eder. Sonuçları, her iki veri setinin analizinden karşılaştırır ve sonuçların birbirini destekleyip desteklemediğine

dair bir yorum yapar. İki veri kümesinin araştırmacı tarafından doğrudan karşılaştırılması, veri kaynaklarının "yakınsama"sını sağlar. Yakınsayan Paralel Desen'in tasarımı Şekil 4'te gösterilmiştir.

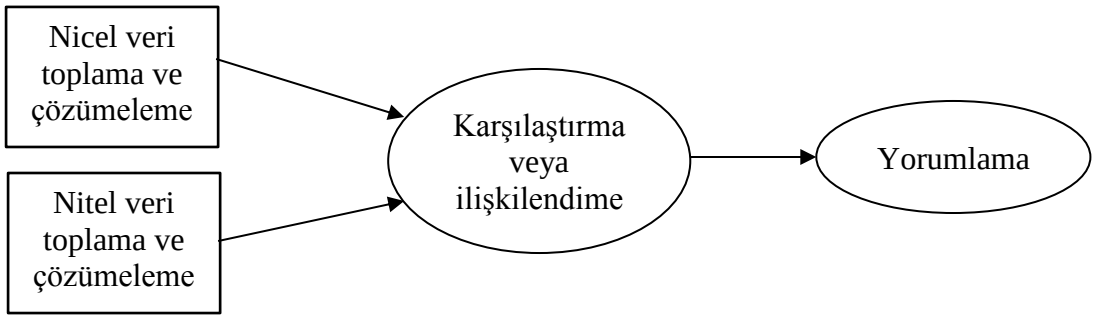

Şekil 4. Yakınsayan Paralel Desen Tasarımı (Creswell, 2012: 541)

Şekil 4'te görüldüğü gibi araştırmacı öncelikle hem nicel hem de nitel verilere eşit öncelik verir. Sonra çalışma boyunca eşzamanlı olarak nicel ve nitel verileri toplar. Son olarak da iki veri tabanının benzer ve farklı sonuçlara yol açıp açmadığını belirlemek için sonuçları nicel ve nitel analizlerle karşılaştırır. Karşılaştırma çeşitli şekillerde olabilir. Bu karşılaştırma çeşitli şekillerde ortaya çıkabilir. En yaygın yaklaşım, araştırmanın tartışma bölümünde nicel ve nitel sonuçların yan yana tanımlanmasıdır. Örneğin, araştırmacı ilk olarak nicel istatistiksel sonuçları sunacak ve daha sonra istatistiksel sonuçları doğrulamak veya onaylamak için niteliksel alıntılarla destekleyecektir. Diğer bir yaklaşım, nicel ve nitel verileri tek bir tabloda birleştirmektir. Araştırmadaki her önemli konu için araştırmacı, her bir konuyla eşleşen sütunlardaki niceliksel sonuçları ve nitel temaları sıralayabilir. Üçüncü yaklaşım, veri kümelerinden birini, diğer veri kümesi ile doğrudan karşılaştırılabilecek şekilde dönüştürmektir. Örneğin, görüşmeler sırasında tanımlanan niteliksel temalar nicelleştirilir ve sıklıklarına göre puanlanır. Bu puanlar, daha sonra temalarda aynı fikirleri ele alan diğer ölçme araçlardan elde edilen puanlarla karşılaştırılır.

Bu desenin gücü, her bir veri formunun avantajlarını birleştirmesidir. Yani niceliksel veriler genellenebilirliği sağlarken, nitel veriler bağlam veya ortam hakkında bilgi sunar. Bu desen, bir araştırmacının hem nicel hem de nitel veri toplamanın en iyi özelliklerini kullanan bilgileri toplamasını sağlar (Creswell, 2012: 542).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmada çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Batman ili Merkez ilçesinde bulunan bir ilkokuldaki ikinci sınıf öğrencileri ve onların velileridir. Yakınsayan paralel desende nitel ve nicel veriler için araştırmaya katılacak iki farklı şekilde seçilebilir. Bu araştırmada farklı örneklem seçimi yapılmayıp hem nicel hem de nitel veriler aynı katılımcılardan toplanmıştır. Araştırmanın örneklem seçiminde amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örnekleme tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013: 138) göre bu teknikte, araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan çok sayıdaki durumdan tipik olan bir durum belirlenerek bu örnek üzerinden bilgi toplanır. Bu çerçevede Batman ili Merkez ilçesinde yer alan sıra dışı özellik göstermeyen, bir ilkokulun seçilmesinin araştırma açısından yeterli olacağı düşünülmüştür.

Araştırmada dört tane değer öğretimi yaklaşımının sorumluluk öğretiminde nasıl bir değişim gerçekleştireceği incelendiğinden dört sınıfa ihtiyaç duyulmuştur. Bunun için en az dört ikinci sınıf şubesi olan okulların yöneticilerine ulaşılarak araştırma konusu, amacı, kapsamı ve uygulama süreci anlatılmıştır. İstekli olan okulların öğretmenleri ile görüşülerek araştırmanın sınıflarında uygulanmasını uygun gören bir 19 Mayıs İlkokulu seçilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı okulda beş tane ikinci sınıf şubesi bulunduğundan kura ile dört şube seçilmiştir. Bu seçime göre çalışma grubuna alınan sınıflar 2/A, 2/B, 2/C ve 2/E sınıfları olmuştur. Bu sınıfların mevcutları sırasıyla 26, 26, 25 ve 29 öğrenciden oluşmaktadır. Bu şubelerde uygulanacak değer öğretimi yaklaşımları da kura ile belirlenmiştir. Kura sonucunda 2A sınıfında, değer açıklama yaklaşımı; 2B sınıfında, değer aktarma yaklaşımı; 2C sınıfında, eylem öğrenme yaklaşımı ve 2E sınıfında da değer analizi yaklaşımının uygulanması kararlaştırılmıştır. Araştırmanın uygulandığı sınıflara ilişkin bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Uygulama Sınıflarına İlişkin Bilgiler

Sınıf/Şube	Sınıf Mevcudu	Değer Öğretim Yaklaşımı
2/A	26	Değer Açıklama (Belirginleştirme)
2/B	26	Değer Aktarma (Telkin)
2/C	25	Eylem Öğrenme
2/E	29	Değer Analizi

Tablo 1'de görüldüğü gibi, araştırma, okulun dört şubesindeki 106 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Her şubede belirlenen değer öğretimi yaklaşımına uygun süreç izlenerek toplamda dört değer öğretimi yaklaşımı uygulanmıştır.

Araştırmaya bütün şubelerin velileri dâhil edilmiştir. Velilerle sınıf öğretmenleri aracılığıyla iletişime geçilmiş ve veliler, genel olarak araştırma sürecinde üzerlerine düşen görevleri yerine getirmede istekli olduklarını belirtmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması

Bilgi toplamak, araştırma planın bir parçası olarak, araştırma sorusuyla ilgilidir. Katılımcı araştırmacı, araştırdığı konuya ışık tutabilecek çeşitli kaynaklardan bilgi toplar (Stringer, 2008: 54). Karma yöntem çalışmasında, veri toplama yöntemleri genellikle sayılar veya sayısal veriler ve kelimeler veya metin ve görüntü verileriyle ilişkilendirilir. Yakınsayan paralel desende aynı zamanda nicel ve nitel veri toplama teknikleri kullanılır (Creswell, 2012: 548). Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının geliştirilmesinde araştırmanın amacı ve araştırma deseni göz önünde bulundurulmuş; veri toplama süreci, çeşitli veri toplama kaynaklarından veri elde edilmekle zenginleştirilmiş, nicel ve nitel veri toplama yaklaşımına uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Şekil 5'te sunulmuştur.

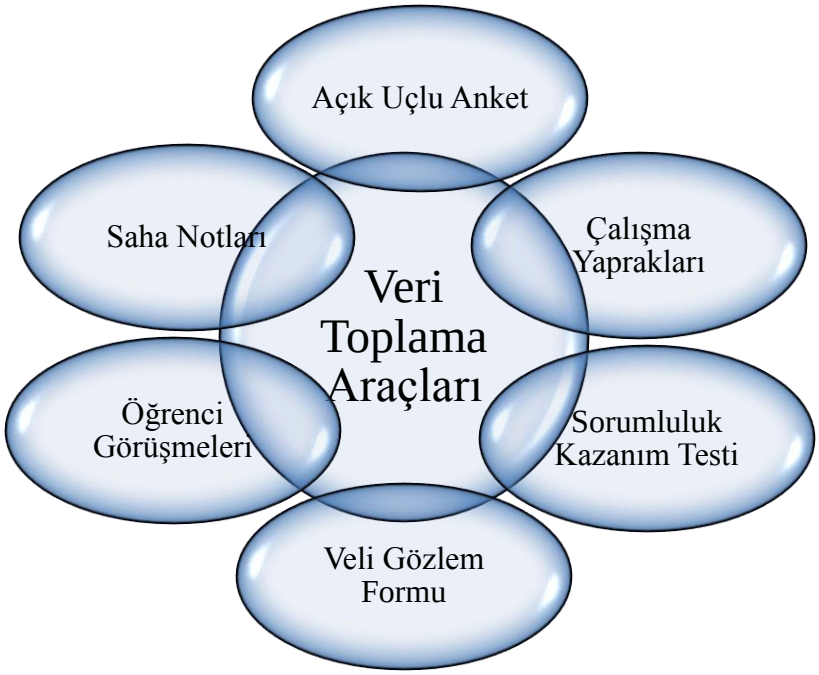

Şekil 5. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Şekil 5'te görüldüğü gibi, araştırmada veri toplam araçları olarak Açık Uçlu Anket Formu, Çalışma Yaprakları, Veli Gözlem Formu, Sorumluluk Kazanım Testi, Öğrenci Görüşmeleri ve Saha Notları kullanılmıştır. Bu araçlardan Sorumluluk Kazanım Testi ve Veli Gözlem Formundan nicel veriler edilmişken, Çalışma Yaprakları ve Öğrenci Görüşmelerinden nitel veriler elde edilmiştir. Açık Uçlu Anketten ise hem nicel hem de nitel veriler elde edilmiştir.

Uygulamadan önce her değer kazanım yaklaşımının aşamalarına uygun olarak günlük planlar ve günlük planlara bağlı çalışma yaprakları hazırlanmıştır. Öğrencilere hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra Açık Uçlu Anket Formu uygulanarak durumları ortaya konulmuştur. Uygulamadan sonra ayrıca sorumluluk kazanım testi uygulanmış, her sınıftan seçilen 10 öğrenci ile görüşme yapılmış ve velilerin öğrencileri ile ilgili gözlemlerine başvurulmuştur. Uygulama süreci ile ilgili olarak da araştırmacı tarafından saha notları tutulmuştur. Araştırma verileri, bu formlardan elde edilen bilgilerden oluşmaktadır.

3.3.1. Açık Uçlu Anket Formu

Açık uçlu anket, öğlencilerin ailelerine ve kendilerine karşı bildikleri ve yerine getirdikleri sorumluluklarda nasıl bir değişim gerçekleştiğini tespit etmeye yönelik yarı yapılandırılmış bir veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Anket hazırlanırken soruların, uygulama sürecinde kazandırılması amaçlanan sorumlulukları kapsamasına dikkat edilmiştir. Anket soruları hazırlandıktan sonra sorularla ilgili doktora eğitimi devam eden bir öğretmenin ve üç tane doktor öğretim görevlisinin görüşüne başvurulmuştur. Bu görüşler doğrultusunda sorularda düzeltmeler yapılmıştır. Görüşler dikkate alınarak son hali verilen anket formunda dört adet açık uçlu soruya yer verilmiştir. İlk iki soru, öğrencinin ailesi ve kendisi ile ilgili farkında olduğu, bildiği sorumlulukları tespit etmeye yönelik iken, son iki soru ailesi ve kendisi ile ilgili yerine getirdikleri sorumlulukları tespit etmeye yöneliktir.

Açık uçlu anket formu, uygulamaya başlamadan bir hafta önce öğrencilerin ailelerine ve kendilerine karşı sorumluluklarını bilme ve yerine getirme açısından mevcut durumlarını tespit etmeye yönelik bir araç olarak kullanılmıştır. Anket, araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır. Anket uygulanmadan önce çalışma grubundaki öğrencilere yönlendirici herhangi bir bilgi verilmemiştir. Anket formları öğrencilere verilmeden önce öğrencilere anket ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamalarda,

anketin bir sınav olmadığı ve cevaplardan puan alınmayacağı söylenmiştir. Öğrenci cevaplarına araştırma kapsamında ihtiyaç duyulduğu belirtilerek bu cevapların gizli tutulacağı söylenmiştir. Anket, araştırma kapsamındaki sınıfların bütün öğrencileri tarafından cevaplanmıştır.

Uygulama tamamlandıktan sonra açık uçlu anket sorularında herhangi bir değişiklik yapılmadan tekrar uygulanmıştır. Anketin tekrar uygulanmasının amacı, sürecin öğrencilerin sorumluluk kazanımında nasıl bir değişim sağladığını ortaya koymaktır. Uygulama sonrası anket de araştırma kapsamındaki şubelerde bulunan öğrencilerin tamamına uygulanmıştır. Açık Uçlu Anket Formu EK 1'de sunulmuştur.

3.3.2. Ders Planları/Çalışma Yaprakları

Çalışma yaprakları, araştırma sürecinde işe koşulan veri toplama araçlarından biridir. Çalışma kapsamındaki değer öğretim yaklaşımları ile ilgili günlük planlar, örnek olaylar ve çalışma yaprakları hazırlanmadan önce öğrencilere kazandırılacak sorumluluklar belirlenmiştir. Belirlenen sorumluluklar iki tema altında toplanmıştır. Bu temalar "Ailevi Sorumluluklar" ve "Kişisel Sorumluluklar" olarak adlandırılmıştır. Sorumluluklar belirlenirken Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programındaki kazanımlar ve ilgili alanyazından yararlanılmıştır. Belirlenen sorumluluk ifadeleri ile ilgili dört sınıf ve bir Türkçe öğretmeninin görüşüne başvurulmuştur. Gelen görüşler doğrultusunda düzeltmeler yapılarak Kazandırılacak Sorumluluklar Formu oluşturulmuştur. Sorumluluk Kazanım Formu'nda öğrencinin ailevi ve kişisel sorumluluklarını içeren 31 madde yer almıştır. Kazandırılacak sorumluk ifadelerinin kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman Görüş Formu, EK 2'de sunulmuştur. Uzmanlardan her bir sorumluluk ifadesini "amacına uygunluk" açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Belirtilen sorumluluk ifadesi, amaç kapsamında ise "Gerekli"; madde, amaç kapsamında ama düzeltilmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa "yararlı ancak yetersiz"; madde, amaç kapsamında değilse "gereksiz" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Bu amaçla biri ölçme ve değerlendirme, ikisi değerler eğitimi ve ikisi de eğitim programları ve öğretim alan uzmanı olmak üzere beş uzmanın görüşü alınmıştır.

Uzman görüşleri, Lawshe (1975) tekniğine göre hesaplanarak önce her maddenin kapsam geçerlik oranları sonra da testin toplam kapsam geçerlik indeksi bulunmuştur. Her maddenin kapsam geçerlik oranı, maddeye gerekli diyen uzman sayısı, toplam uzman sayısının yarısına bölünüp bir eksiği alınarak bulunmuştur. Sonucu negatif çıkan

"*Uyarılmadan görevlerini yapar*", "*Havlusunu düzgün bir şekilde asar*", "*Okul dönüşü beslenme çantasını boşaltır*" ve "*Yıkandıktan sonra banyoyu temiz bırakır*" maddeleri testten çıkarılmıştır. Uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda dört sorumluluk ifadesi formdan çıkarılmış bir sorumluluk ifadesinde ise, düzeltme yapılmıştır. Sonucu pozitif çıkan maddelerin ortalaması alınarak kazandırılacak sorumlulukların toplam kapsam geçerlik indeksi 0,89 olarak bulunmuştur. Son hali ile kazandırılacak sorumluluklar 27 maddede toplanmıştır. Kazandırılacak sorumluluklara ilişkin kapsam geçerlik hesaplaması Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Kazandırılacak Sorumluluklara İlişkin Uzman Görüşleri

S. No	Sorumluluklar	Gerekli	Yararlı ama yetersiz	Gereksiz	Kapsam Geçerliği Oranı
1	Akrabalarına saygı duyar.	4	1		0,60
2	Alışverişe yardım eder.	5			1,00
3	Anne babasının sözünü dinler.	5			1,00
4	Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	5			1,00
5	Ev işlerinde anne ve babasına yardım eder.	4	1		0,60
6	Gereksiz yanan lambaları söndürür.	5			1,00
7	Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	5			1,00
8	Televizyon izleme saatlerine uyar.	5			1,00
9	Tuvaleti temiz kullanır.	5			1,00
10	Uyarılmadan görevleri yapar.	2	2	1	-0,20*
11	Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	5			1,00
12	Ayakkabısını düzenli bırakır.	4	1		0,60
13	Ayakkabısını temiz tutar.	4		1	0,60
14	Havlusunu düzgün bir şekilde asar.	1	2	2	-0,60*
15	Dişlerini düzenli fırçalar.	5			1,00
16	Elbiselerini temiz kullanır.	5			1,00
17	Elini yüzünü yıkar.	5			1,00
18	Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	5			1,00
19	Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	4	1		0,60
20	Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	4	1		0,60
21	Odasını temiz tutar.	5			1,00
22	Okul çantasını hazırlar.	5			1,00
23	Okul dönüşü beslenme çantasını boşaltır.	2	1	2	-0,20*
24	Okula zamanında gider.	5			1,00
25	Hikâye kitabını okur.	5			1,00
26	Ödevlerini zamanında yapar.	5			1,00
27	Saçlarını tarar.	4	1		0,60
28	Tabağındaki yemeği bitirir.	4		1	0,60
29	Yatağını toplar.	5			1,00
30	Yıkandıktan sonra banyosunu temiz bırakır.	1	2	2	-0,60*
31	Zamanında uyur.	5			1,00
Kapsam Geçerlik Oranı				**0,89**	

* Çıkarılan maddeler

Sorumluluklar belirlendikten sonra değer öğretim yaklaşımlarının işlem basamakları tespit edilmiştir. Değer aktarma yaklaşımının ders planları/çalışma yaprakları hazırlanırken Superka, Ahrens, Hedstrom, Ford, Johnson'ın (1976: 10) belirlediği altı aşama dikkate alınmıştır. Bu aşamalar aşağıda verilmiştir:

1. Telkin edilecek değeri belirleme.
2. Değer seviyesini belirleme
3. Davranışsal amaçları belirleme.
4. Uygun yöntemi seçme.
5. Seçilen yöntemi uygulama.
6. Sonuçları değerlendirme.

Değer açıklama yaklaşımının ders planları/çalışma yaprakları hazırlanırken Raths, Harmin ve Simon (1966: 30) tarafından belirlenen aşağıdaki aşamalar dikkate alınmıştır:

a. Seçme
  1. Özgürce seçme.
  2. Alternatifler arasından seçme.
  3. Her alternatifin sonuçlarını dikkate alma.
b. Ödüllendirme
  4. Seçimine değer verme ve onunla mutlu olma.
  5. Seçiminin diğerleri tarafından onaylanmasını isteme.
c. Hareket
  6. Seçilen tercih ile fiili olarak bir şeyler yapma.
  7. Bazı yaşam durumlarında sürekli hareket etme.

Değer analizi yaklaşımının günlük planları/çalışma yaprakları hazırlanırken Welton ve Mallan (1999) tarafından belirlenen aşağıdaki yedi aşamada dikkate alınmıştır (Akt., Ulusoy ve Dilmaç, 2015: 75):

1. Sorunu belirleme ve tanımlama.
2. Sorunun ve alternatif yolların açıklanması
3. Soruna ilişkin bilgi ve kanıtlar toplama.
4. Kanıtların doğruluğunu değerlendirme.
5. Olası çözüm yollarını tahmin etme.
6. Değerlendirme.
7. Alternatif çözüm yolları arasından seçim yapma.

Eylem öğrenme yaklaşımının günlük planları/çalışma yaprakları hazırlanırken de Superka, Jhonson ve Ahrens (1975: 36–37) tarafından belirlenen aşağıdaki işlem basamaklarını dikkate alınmıştır:

1. Bir sorun veya meselenin farkına varma.
2. Sorun veya meselenin anlaşılması, pozisyon alınması.
3. Harekete geçip geçmeyeceğine karar verme.
4. Strateji ve eylem adımlarını planlama.
5. Stratejinin uygulanması ve harekete geçilmesi
6. Alınan eylemler üzerinde yansıtma ve sonraki adımları belirleme.

Günlük planların/çalışma yaprakların hazırlanmasında dikkate alınacak yaklaşım aşamaları belirlendikten sonra sorumluluk değerinin işleneceği ünite için ikinci sınıf Hayat Bilgisi Dersi öğretim programı incelenmiştir. Konu ve kazanım uygunluğu açısından araştırmanın ikinci ünite süresince gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Bunun için öncelikle ünite kazanımları ile kazandırılacak sorumluluklar ilişkilendirilmiştir. Sonra her değer öğretimi yaklaşımına uygun olarak kazanım ve ilişkili sorumlulukları kapsayan örnek olaylar hazırlanmıştır. Hazırlanan örnek olaylarla ilgili dört sınıf öğretmeni, bir eğitimci yazar ve iki Türkçe öğretmeninin görüşüne başvurulmuştur. Sınıf öğretmenlerinden ve eğitimci yazardan örnek olayları öğrenci seviyesi ve konuya uygunluk açısından; Türkçe öğretmenlerinden dil ve üslup açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Gelen görüşler doğrultusunda örnek olaylar kısa ve sade hale getirilmiş ve düzeltmeler yapılmıştır. Daha sonra değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak örnek olaylarla ilgili çalışma yaprakları hazırlanmıştır. Son olarak örnek olayları ve çalışma kâğıtları kapsayacak şekilde değer öğretim yaklaşımlarının aşamalarına uygun olarak günlük planlar hazırlanmıştır. Değer öğretimi yaklaşımlarına ait ders planları EK 3, EK 4, EK 5 ve EK 6'da sunulmuştur.

Planlar ile ilgili düzeltmeler yapıldıktan sonra örnek olaylar, çalışma yaprakları ve planlarla ile ilgili biri sınıf öğretmenliği diğeri eğitim programları ve öğretim alanında doktora yapan iki doktora öğrencisinin görüşüne başvurulmuştur. Görüşler doğrultusunda düzeltmeler yapıldıktan sonra taslak planlarla ilgili Uzman Görüş Formu geliştirilmiştir. Geliştirilen formun kapsam geçerliği için ikisi eğitim programları ve öğretim, biri ölçme ve değerlendirme ve ikisi de değerler eğitimi alan uzmanı olan beş akademisyenin görüşü Davis (1992: 196) tekniğine göre alınmıştır. Uzmanlardan her değer öğretimi yaklaşımına uygun olarak hazırlanan günlük planların, belirtilen sorumlulukları net olarak içermekte ise "*A. Plan, sorumlulukları kapsamakta*"; eğer sorumluluk(lar), plan kapsamında ama

biraz düzeltilmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa "*B. Planın biraz düzeltilmeye ihtiyacı var*"; eğer sorumluluk(lar), plan kapsamında ama çok sayıda düzeltilme ya da değiştirme gerekiyorsa "*C. Planın oldukça düzeltilmeye ihtiyacı var*" ve eğer sorumluluk(lar) belirtilen plan kapsamında değilse "*D. Plan sorumlulukları kapsamamakta*" seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Tablo 3'te ders planlarında kazandırılacak sorumluluklara ilişkin uzman görüşleri sunulmuştur.

Tablo 3. Ders Planlarına İlişkin Uzman Görüşleri

Ders Planı	**Kazanım**	**İlişkilendirilen Sorumluluklar**	**Değer Aktarma**	**Değer Açıklama**	**Değer Analizi**	**Eylem Öğrenme**
1 – 4	Yaşadığı evin adresini bilir.	Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	1.00	1.00	1.00	1.00
5 – 8	Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.	Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Odasını temiz tutar.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Okul çantasını hazırlar.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Okula zamanında gider.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Hikâye kitabını okur.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Ödevlerini zamanında yapar.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Tabağındaki yemeği bitirir.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Tuvaleti temiz kullanır.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Zamanında uyur.	1.00	1.00	1.00	1.00
9 – 12	Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.	Ayakkabısını düzgün bırakır.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Ayakkabısını temiz tutar	1.00	1.00	1.00	1.00
		Dişlerini düzenli fırçalar.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Elbiselerini temiz kullanır.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Eliniz yüzünü yıkar.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Saçlarını tarar.	1.00	1.00	1.00	1,00
		Yatağını toplar.	1.00	1.00	1.00	1.00
13 – 16	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.	Gereksiz yanan lambaları söndürür.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Televizyon izleme saatlerine uyar.	1.00	1,00	1.00	1.00
17 – 18	Yakın akrabalarını tanıtır.	Akrabalarına saygı duyar.	1.00	1.00	1.00	1.00
19 – 20	Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.	Alışverişe yardım eder.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Anne babasının sözünü dinler.	1.00	1.00	1.00	1.00
		Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	1.00	1.00	1.00	1.00

Tablo 3'te görüldüğü gibi, sorumlulukların her biri ile ilgili uzmanlardan gelen görüşler doğrultusunda A ve B seçeneklerini işaretleyen uzmanların sayısı toplam uzman sayısına bölünerek kapsam geçerlik indeksi tespit edilmiştir. Kapsam geçerlik indeksi en az 0,80 olan sorumluluklar geçerli kabul edilmiştir.

Her yaklaşım için haftalık dört ders saati olacak şekilde ikişer saatlik planlar hazırlanmıştır. Bu planlar, ikişer ders olarak peş peşe işlenmiştir. İlk derste konu işlenirken ikinci derste çalışma yaprakları cevaplanmıştır. Hangi yaklaşımın hangi sınıfta işe koşulacağı da uygulamadan önce sınıf öğretmenleri ile yapılan toplantıda kura ile belirlenmiştir. Planlar, her sınıfta beş hafta süreyle uygulanmıştır.

3.3.3. Sorumluluk Kazanım Testi

Öğrencilerin testlerden, ev ödevlerinden, sınavlardan ve standartlaştırılmış değerlendirme araçlarından aldıkları puanlar da veri kaynağı olarak kullanılabilir (Johnson, 2005: 76). Öğretmen, her öğrencinin dersin öğrenme hedeflerini ne ölçüde gerçekleştirdiğini ölçerek, öğrencilerin performansını izlemek için testler yapar. İyi yapılandırılmış bir test, ders amaçlarında tanımlanmış farklı bilgi veya beceri türlerinin her birini ölçerek net bir katılım ölçüsü sağlayabilir. Test sonuçları, öğrencinin müfredatın her alanındaki ilerlemesini takip etme veya sınıfın genel performansının net bir resmini elde etmeyi sağlar. Bu tür veriler, öğrenci performansını izlemek veya öğretimin etkinliğini değerlendirmek için yararlıdır (Stringer, 2008: 79).

Sorumluk Kazanım Testi, uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumlarını tespit etmeye yönelik kullanılan bir veri toplama aracıdır. Test, kazandırılmak istenen ailevi ve kişisel sorumluluklar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Testte 27 adet sorumluluk cümlesi yer almaktadır. Her cümle için bir resim seçilmiş, resmin altına da sorumluluk ifadesi eksik olacak şekilde hazırlanmıştır. Öğrencilerden, resimden de yararlanarak eksik ifadeyi tamamlamaları istenmiştir. Test hazırlanırken soruların, uygulama sürecinde kazandırılması amaçlanan sorumlulukları kapsamasına dikkat edilmiştir. Ayrıca sorularla ilgili üç sınıf öğretmeni ve üç alan uzmanı akademisyenin görüşüne başvurulmuştur. Görüşler doğrultusunda sorumluluk kazanım testinde düzeltmeler yapılarak teste son şekli verilmiştir.

Test, çalışma grubundaki öğrencilere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulamadan önce, test ile ilgili açıklamalar yapılmıştır. Ancak öğrencileri yönlendirici

herhangi bir bilgi verilmemiştir. Sorumluluk kazanım testi, araştırma kapsamındaki dört şubedeki öğrencilerin tamamı tarafından cevaplanmıştır. Sorumluluk Kazanım Testi, EK 8'de sunulmuştur.

3.3.4. Veli Gözlem Formu

Gözlem, "Herhangi bir ortamda ya da kurumda oluşan davranışı ayrıntılı olarak tanımlamak amacıyla kullanılan yöntem"dir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 199). Bu anlamda uygulama sürecinin öğrenci davranışları üzerindeki etkisini ayrıntılı olarak tanımlamak için yararlanılan veri toplama araçlarından biri de gözlemdir. Gözlem verileri aracılığıyla, öğrencilerin dile getirdikleri ile yaptıkları arasında bir tutarlılık olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamındaki sorumluluklar, öğrencinin evdeki sorumlulukları olduğu için bu sorumlulukların ev ortamında gözlemlenmesine karar verilmiştir. Araştırmacının söz konusu sorumlulukları ev ortamında gözleme şansı olmadığından dolayı velinin gözlemlerine başvurulmuştur.

Nitel araştırmada gözlem, sayısal veri üretmekten çok, araştırmaya konu olan olay, olgu ve duruma ilişkin derinlemesine ve ayrıntılı açıklamalar ve tanımlamalar yapmaya yönelmektedir. Bu amaçla hazırlanan gözlem formları da sayısal gözlem formlarında olduğu gibi birbirinden bağımsız belirli insan davranışları yerine, insan davranışlarının bütüncül bir anlayışla tanımlanması ve kendi ortamı içinde açıklanması öncelik kazanmaktadır. Bu yönüyle gözlem, bireysel bir deneyim haline gelmekte ve gözlenen olguların anlamlılığı ve geçerliği araştırmacının becerisi ve deneyimi ile yakından ilişkili olabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 200).

Gözlemci ile gözlenen arasındaki fiziki yakınlığa, bir diğer deyişle katılımcının araştırmadaki rolüne göre iki tür gözlem vardır: Dışarıdan gözlem ve katılımcı gözlem (Balcı, 2015: 207; Yıldırım ve Şimşek, 2013: 200; Büyüköztürk vd., 2011: 145-148; Karasar, 2010: 158).

Dışarıdan gözlem, gözlemci dışarıdan hiçbir etki etmeden gözlem yapar. Bu gözlemde iki rol ön plana çıkmaktadır: Katılımcı olarak gözlemci ve etkisiz gözlemci. Katılımcı olarak gözlemci faaliyetlerde hiçbir rol olmaz ancak araştırmacı olduğu katılımcılar tarafından bilinmektedir. Etkisiz gözlemci ise gözlem yapılan ortamın dışındadır. Gözlemlenenler tarafından görülmez ve bilinmez. Bu nedenle gözlemcinin gözleneni etkilemesi en az seviyede gerçekleşir. *Katılımcı gözlem*de gözlemci, gözlenenlerle birlikte olup, onlardan biri gibi davranır. Bu teknik genel olarak nitel

araştırma yöntemi olarak adlandırılmaktadır. Buradaki temel veri kaynağı, gözlemcinin etrafında olup bitenlere dair gözlemci olarak yaptığı yorumlardır.

Gözlem türlerinin yapıya göre sınıflandırılmasında da gözlem, yapılandırılmamış ve yapılandırılmış gözlem olarak ikiye ayrılır (Balcı, 2015: 207; Yıldırım ve Şimşek, 2013: 200; Büyüköztürk vd., 2011: 145-148). *Yapılandırılmamış gözlem*, gözlemciye bilgi toplamada ve kayıt etmede özgürlük sağlayan bir yöntemdir. Veri toplama; not alma, günlük tutma ve genellikle bilgi sunandan bilgi toplama şeklinde olup betimsel tanımlamalara dayanmaktadır. Gözlemcinin bilgileri sentezleme, soyutlama ve organize etmesini gerektiriyor. *Yapılandırılmış gözlem*, gözlemden önce yapılanma, yönelim ve sistematik bir yaklaşım kullanılmaktadır. Gözlemcinin, gözleme başlamadan oluşturulmuş bir kodlama sistemi bulunmaktadır. Genelde davranışın frekansını kayıt için bir kontrol listesi bulunmaktadır. Bu yöntemde bilgi toplamada güvenirlik ve geçerliğe ulaşmak daha kolaydır.

İnsan davranışlarının doğal ortamda incelenmesi ile davranışlarının anlaşılması ve yorumlanması mümkün olabilir. Bu araştırma kapsamındaki kazanımların gözlemlenmesi için velinin gözlemine başvurulmuştur. Bunun için gözlemlenecek 27 adet sorumluluğa ilişkin tam yapılandırılmış bir Veli Gözlem Formu hazırlanmıştır. Veli Gözlem Formu EK 9'da sunulmuştur. Bu çerçevede velilere yönelik yapılan bilgilendirmede gözlem formunun amacı, kapsamı ve süresi hakkında bilgi verilmiştir.

3.3.5. Öğrenci Görüşmeleri

Uygulama sürecinin öğrenciler üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla öğrenci görüşlerine başvurulmuştur. Görüşmeler, uygulama süreci tamamlandıktan sonra, her sınıftan kura ile seçilen 10 öğrenci ile bireysel görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Böylece öğrencilerin sorumluluğa ilişkin deneyimleri, tutumları, düşünceleri, davranışları ve yorumları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği olan görüşme (Karasar, 2010: 165), başkalarının bakış açısının anlamlı, bilinebilir ve açıklanabilir olduğu varsayımıyla başlar (Patton, 2002: 341). Ayrıca araştırmacılar, bir anketin geçerliliğini, katılımcıların küçük örneklemiyle yüz yüze görüşme yaparak, ankete katılanların deneyimlerine ve perspektiflerine daha yakından uyan kavram ve fikirlere dayandırılmasını sağlayarak artırabilirler (Stringer, 2008: 77). Karasar'a (2010: 167) göre görüşmeler kuralların katılığına göre üçe ayrılır: yapılanmış, yarı yapılanmış ve yapılanmamış görüşme. Bu

çalışmada görüşmeler, yarı yapılanmış görüşme olarak gerçekleştirilmiştir. Bunun için görüşmeye başlamadan önce sorulacak soruları da kapsayan görüşme protokolü hazırlanmış ve görüşmeler buna göre yürütülmüştür. Böylece öğrencilerin verdikleri bilgiler arasında paralellik ve farklılık tespit edilerek karşılaştırmalar yapılmıştır.

Patton'a (2002: 342) göre üç tür görüşme yaklaşımı vardır: sohbet tarzı görüşme, görüşme formu yaklaşımı ve standartlaştırılmış açık uçlu görüşme tarzı. Bu çalışmada görüşme formu yaklaşımı kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek'e (2013: 150) göre görüşme formu, araştırma problemi ile ilgili tüm boyutların ve soruların kapsamasını güvence altına almak için geliştirilmiş bir yöntemdir. Bunun için görüşmeye başlamadan önce her öğrencide kontrol edilecek bilgiler, ana hatları ile belirlenmiş ve bu bilgileri yoklamaya yönelik sorular hazırlanmıştır. Görüşme formu hazırlandıktan sonra üç uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Görüşler doğrultusunda görüşme formuna nihai şekil verilmiştir. Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce dört öğrenci ile deneme amaçlı görüşme sorularının anlaşılırlığı test edilmiştir. Daha sonra görüşmelere geçilmiştir. Görüşme formunun son hali EK 10'da sunulmuştur.

Görüşmeler, görüşme öncesi hazırlanan görüşme formuna sadık kalınarak gerçekleştirilmiştir. Ancak sorular sorulurken cevabı alınan sorular tekrar sorulmamıştır. İhtiyaca göre bazen soruların cümle yapısı ve sırası değiştirilmiştir. Bazen de öğrencilerden verdiği cevaplara örnekler vermesi istenmiştir. Yapılan görüşmeler, sesli kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Bunun için uygulama öncesinde veliler ve öğrenciler bilgilendirilmiş ve izin alınmıştır. Tutulan kayıtlar, görüşmeden sonra yazıya geçirilmiştir.

3.3.6. Saha Notları / Araştırmacı Günlüğü

Saha notları; araştırmacının, araştırma alanında aldığı notlardır. Eğitim araştırmalarında ise araştırmacının eğitim ortamında neler olup bittiğini gözlemledikleri veya bilgi verenlerle görüştükleri ayrıntılı notları ifade eder (Fraenkel, Wallen ve Hyun, 2011: 512). Araştırmacılar tarafından gerek veri toplama gerekse yansıtma amacıyla yazılan günlüklerdir (Ersoy, 2015: 550: Woll, 2013: 1). Bir araştırma aracı olarak saha notları, diğer yöntemlerle erişilmesi zor olan kişisel olguları anlamak için sıkça kullanılır (Zimmerman ve Wieder, 1977: 48).

Araştırma günlüğü, araştırmanın tüm bölümleriyle ilgili düşünceleri ve gözlemleri kaydetmek için kullanılan bir araçtır. Araştırma sürecinin her adımını açıklamak için

kullanılır (Johnson, 2005: 63). Bundan hareketle araştırmacı, saha notlarını, uygulama süresince her iki ders süresinden sonra tutulmuştur. Araştırmacı, saha notları ile uygulama süreci boyunca veri toplama ve toplanan verileri işleme sırasında duyduklarını, gördüklerini, deneyimlediklerini ve düşündüklerini yazılı olarak anlatmıştır. Bununla, zamansal değişime ilişkin gelişmeleri ortaya koyma imkânı olmuştur. Notlarda sürecin araştırmacıya hissettirdikleri, süreçte karşılaşılan zorluklar, araştırmacının ilgisini çeken ayrıntılar, sürece ilişkin düşünceler ele alınmıştır. Böylece araştırmacı, uygulama sürecine ilişkin görüş ve gözlemlerini ortaya koymuştur.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Veri analizi; verilerin düzenlenmesi, araştırma soruları çerçevesinde betimlenmesi ve yorumlanması aşamalarından oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 341). Karma yöntem araştırmasında veri analizi; nitel veriyi nitel yöntemlerle ve nicel veriyi de nicel yöntemlerle analiz etmeyi içerir (Clark ve Creswell, 2014: 217). Bu kapsamda veri toplama araçlarından elde edilen veriler araştırma sorularına göre nicel ve nitel analize tabi tutulmuştur.

Bu araştırmada toplanan verilerin analizi ile verilerin, araştırma problemine ilişkin neleri ifade ettiği veya hangi sonuçları ortaya koyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca uygulama sürecinde nelerin ortaya çıktığı, alınan eğitime ilişkin öğrencilerin ve velilerin neleri söylediği ile diğer veri toplama araçlarının hangi sonuçları ortaya koyduğu açıklanmaya çalışılmıştır. Bu amaçla nitel ve nicel analiz yöntemlerinin ikisinden de yararlanılmıştır. Nitel analizde betimsel analiz yönteminden yararlanılmıştır.

Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önce belirlenen temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasıdır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256).

Betimsel analiz yapılırken öncelikle bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre araştırma kapsamındaki sorumluluk değeri iki tema altında incelenmiştir. Bu temalar: ailevi sorumluluklar ve kişisel sorumluluklar olarak belirlenmiştir. Elde edilen veriler, bu çerçeveye göre okunup düzenlenmiştir. Sonra, düzenlenen veriler tanımlanarak doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Son olarak da tanımlanan bulgular, araştırma sorularına göre açıklanmış, anlamlandırılmış ve ilişkilendirilmiştir. Veriler çözümlenirken, güvenirliği test etmek için veriler, iki araştırmacı tarafından kodlanmıştır.

Kodlamayı yapan ikici araştırmacı, eğitim programları ve öğretim programında doktora öğrencisi olup aynı zamanda okul müdürü olarak görev yapmaktadır. İkinci araştırmacı verilerin %30-35'ini kodlayıp ilişkilendirmiştir. Verilerdeki kodlama sonuçları arasındaki uzlaşma, Miles ve Huberman (1994) tarafından geliştirilen formüle göre hesaplanmıştır. Formüle göre %70'in üzerinde bulunan değerler güvenilir olarak kabul edilir. Formül şu şekildedir: $\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma+Uzlaşmama Sayısı}}$ (Tavşancıl ve Aslan, 2001: 80-81).

Verilerin analizinde nitel analiz ile birlikte nicel analiz de yapılmıştır. Nicel verilerin analizinde betimsel analiz ile başlanıp daha sonra çıkarımsal analiz yapılmıştır. Elde edilen bulgular, kavramsal çerçeveye uygun olarak ortalama, yüzde ve frekans bilgileri ile gösterilmiştir. Bulguların sunumundan sonra araştırma sonuçları tartışma bölümünde yorumlanmıştır. Yorumlamada ayrıntılı bir şekilde sunulan bulgular özetlenmiş ve araştırma soruları, literatür ve kişisel deneyimler göz önünde bulundurularak daha geniş anlamlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Aşağıda veri toplama araçlarına ilişkin açıklamalara yer almaktadır.

3.4.1. Açık Uçlu Anketin Analizi

Açık uçlu anketin ön ve son uygulamasına dört sınıftaki bütün öğrenciler katılmıştır. Öğrencilerin isimleri gizli tutularak öğrenci isimleri Ö1, Ö2… şeklinde kodlanmıştır. Analiz sürecinde, öğrencilerle ilgili bütün verilerin analizinde bu kodlar kullanılmıştır.

Açık uçlu anketlerin analizinde her soruya verilen cevaplar kodlanmış ve ilgili temaya yazılmıştır. Açık uçlu anketlerin ön ve son uygulama analizlerinde nicel analize de başvurulmuştur. Nicel analiz yapılırken yüzde, frekans ve ortalama hesaplaması yapılmıştır. Elde edilen veriler, ilgili tema altında tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablolara ilişkin açıklamalar, tabloların altına yazılmıştır. Tabloda sunulan bilgilerin anlaşılırlığı için ayrıca öğrenci cevaplarından kesitler verilmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi durumları tespit edilerek verilen eğitimin etkisi ortaya konulmuştur.

Açık uçlu anketlerin analizinde kodlamayı yapan iki araştırmacının arasında güvenirlik değeri hesaplanmış ve 0,96 olarak bulunmuştur.

3.4.2. Çalışma Yapraklarının Analizi

Çalışma yaprakları, nitel bir veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Çalışma kâğıtlarından elde edilen veriler, görüşme ve gözlem yoluyla elde edilen verileri desteklemek veya bulunan sonuçlara alternatif açıklamalar getirmek amacıyla kullanılmıştır. Dokuz plana ait çalışma yapraklarının analizi ayrı ayrı yapılmıştır. Çalışma yapraklarının analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır.

Çalışma yaprakları, uygulama süresince kullanılmıştır. Her değer öğretim yaklaşımı için farklı olarak tasarlanan çalışma yaprakları, her iki ders saati için bir tane olacak şekilde uygulanmıştır. Çalışma yaprakları, her sınıfta ders işlenişinden sonra öğrenciler tarafından doldurulmuştur. Çalışma yapraklarındaki cevaplar, ilişkilendirilen sorumlulukları içerip içermediği yönüyle analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, ilgili tema altında tablolaştırılarak sunulmuştur. Çalışma yapraklarındaki cevapların değerlendirilmesi; "çok iyi", "iyi" ve "geliştirilmeli" şeklinde olmuştur. Çalışma yapraklarında, kazanımla ilişkilendirilen sorumluluğu açık bir şekilde ifade eden cevaplar "çok iyi", dolaylı bir şekilde ifade eden cevaplar "iyi" ve ilgisiz kalan cevaplar da "geliştirilmeli" düzeyde değerlendirilmiştir. Ayrıca gelmeyen öğrenciler de bir sütunda gösterilmiştir.

Çalışma yaprakları iki araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir. İki araştırmacı arasındaki uzlaşma değeri hesaplanarak güvenlik değeri 0,84 olarak bulunmuştur.

3.4.3. Sorumluluk Kazanım Testinin Analizi

Sorumluluk kazanımı testi, uygulama sürecinden sonra bütün sınıflarda uygulanmıştır. Uygulamaya bütün öğrenciler katılmıştır.

Sorumluluk kazanım testinin analizinde nicel analizden yararlanılmıştır. Sorular 100 tam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Testte 27 soru yer aldığından her soru, 3,70 puan olarak hesaplanmıştır. Sayısal analiz yapılırken yüzde, frekans ve ortalama hesaplaması yapılmıştır. Elde edilen veriler, ilgili tema altında tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablolara ilişkin açıklamalar tabloların altına yazılmıştır.

Sorumluluk kazanım testinde güvenirlik değeri hesaplanmamıştır.

3.4.4. Veli Gözlemlerinin Analizi

Veli gözlem formları, uygulama sürecinden sonra, öğrenci velileri tarafından doldurulmuştur. Uygulamaya bütün öğrenci velileri katılmıştır. Veli gözlemleri formları nicel analize tabi tutularak incelenmiştir. Nicel analiz yapılırken yüzde, frekans ve ortalama hesaplaması yapılmıştır.

Elde edilen veriler, ilgili tema altında tablolaştırılarak sunulmuştur. Tablolara ilişkin açıklamalar tabloların altına yazılmıştır. Böylece uygulama sürecinin öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur.

3.4.5. Öğrenci Görüşmelerinin Analizi

Öğrenci görüşmeleri, uygulama süreci tamamlandıktan sonra araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Görüşme için her sınıftan beş kız beş erkek öğrenci kura ile seçilmiştir. Görüşmeler, bu öğrencilerle bireysel görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmeler, ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır.

Öğrenci görüşmelerinin analizi sürecinde öncelikle ses kayıtları bilgisayar ortamına aktarılmış, daha sonra ses kayıtları yazıya geçirilmiştir. Öğrenci gözlemlerinin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Öğrenci görüşmelerine ilişkin veriler ait olduğu temanın altında tablolaştırılarak sunulmuştur.

Öğrenci görüşmelerinde kodlamayı ve ilişkilendirmeyi yapan iki araştırmacı arasındaki güvenirlik değeri 0,94 olarak bulunmuştur.

3.4.6. Saha Notlarının Analizi

Saha notları, uygulama süresi boyunca tutulmuş ve yardımcı bir veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Saha notları, uygulamada, süreç içinde ihtiyaca göre değişiklikler yapma olanak sunmaktadır. Saha notlarından bu anlamda yararlanılmıştır. Saha notlarına göre örnek olaylarda ve çalışma yapraklarında şubedeki duruma ve ihtiyaca göre güncellemeler yapılmıştır. Ayrıca sürece ilişkin unutma faktörünü ortadan kaldırmak ve önemli noktalara odaklanmak için saha notlarından faydalanılmıştır.

Saha notlarına ilişkin güvenirlik değeri hesaplanmamıştır. Aşağıda araştırmada kullanılan veri toplama araçları ile hesaplanan güvenirlik değerleri Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları ve Güvenirlik Değerleri

Veri Toplama Aracı	Güvenirlik Değeri
Açık Uçlu Anket	0,96
Çalışma Yaprakları	0,84
Sorumluluk Kazanım Testi	Hesaplanmamıştır
Veli Gözlemleri	Hesaplanmamıştır
Öğrenci Görüşmeleri	0,94
Saha Notları	Hesaplanmamıştır

Tablo 4'te görüldüğü gibi, güvenirlik değeri hesaplanan veri toplama araçlarının uzlaşma değeri 0,70'den büyüktür. Bunun için, yapılan analizlerin güvenilir olduğu söylenebilir.

3.5. Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik

Her araştırmanın nihai hedefi gerçek sonuçlara ulaşmaktır. Gerçek sonuçlar ise ancak gerçek bulgulara dayalı olarak ileri sürülebilir. Onun için bilimsel bir araştırmada araştırma bulgularının güvenilir ve geçerli olması önemlidir. Çünkü bulguların ve sonuçların güvenilir ve geçerli olması araştırmanın değerini belirler. Bu açıdan nitel araştırmalar için güvenirlik ve geçerlik kavramlarının ne anlama geldiği ve bu araştırmada geçerlik ve güvenirliğin nasıl sağlandığı açıklanmıştır.

Güvenilirlik, bilimsel bulguların tekrarlanabilirliği ile ilgili iken geçerlilik, bilimsel bulguların doğruluğu ile ilgilidir. Dış güvenirlik, bağımsız araştırmacıların aynı olguyu keşfedip keşfedemeyeceği ya da aynı ya da aynı ayarlarda benzer yapılar üretip üretmeyeceği konusunu ele alırken; iç güvenirlik, diğer araştırmacıların aynı verilerle daha önce oluşturulmuş yapılara ulaşıp ulaşmayacağını ele alır. İç geçerlik, araştırma sonuçlarına ulaşırken izlenen sürecin çalışılan gerçekliği ortaya çıkarma yeterliliğini ifade ederken; dış geçerlik ise elde edilen sonuçların benzer gruplara veya ortamlara aktarılabilirliğini ifade eder. (LeCompte ve Goetz, 1982: 32).

Miles ve Huberman (1994: 279–280) bir araştırmada, araştırmacının iç ve dış geçerlik ile iç ve dış güvenirliğe ilişkin yanıtlaması gereken bazı sorulara yer vermişler. Araştırmacı, bu soruları yanıtlayarak ve araştırma sürecinde bazı önlemler alarak geçerlik ve güvenirlikle ilgili tedbirleri kontrol etmiştir. İç geçerliğin sağlanması için aşağıdaki tedbirler alınmıştır:

- Araştırma bulguları, verilerin elde edildiği ortama bağlı olarak tanımlanmış ve araştırma verileri bu ortam dikkate alındığında anlamlı çıkmıştır.
- Bulgular kendi içinde tutarlı ve anlamlıdır. Ortaya çıkan kavramlar anlamlı bir bütün oluşturmuştur.
- Araştırmada elde edilen bulgular, farklı veri kaynakları, farklı veri toplama yöntemleri ve farklı analiz stratejileri kullanılarak teyit edilmiştir. Elde edilen bulgular anlamlı bir bütün oluşturmaktadır.
- Elde edilen bulgular, daha önce oluşturulan kavramsal çerçeve ve kurallarla uyumludur. Bu çerçeve, veri toplamada rehber olmuştur.
- Araştırma bulgularından yola çıkarak yapılan tahminler ve genellemeler elde edilen verilerle tutarlıdır.

Yukarıdaki ölçütler değerlendirildiğinde iç geçerliğin sağlandığı düşünülmektedir. Araştırmada dış geçerliğin sağlanması için aşağıdaki önlemler alınmıştır:

- Araştırma çalışma gruplarının, ortamının ve sürecinin özellikleri başka çalışma grupları ile karşılaştırma yapabilecek düzeyde ayrıntılı olarak tanımlanmıştır.
- Araştırma, olası genellemelere olanak verecek şekilde kapsamlı tanımlara yer veriyor.
- Araştırma sonuçları, araştırma sorusu ile tutarlıdır.

Buna göre dış geçerliğin sağlandığı düşünülmektedir. Araştırmada dış güvenirliğin sağlanması için aşağıdaki önlemler alınmıştır:

- Araştırmacı, araştırmanın yöntemini ve aşamalarını açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlamıştır.
- Veri toplama, işleme, analiz etme, yorumlama ve sonuçlara ulaşma konularında neler yapıldığı açık bir şekilde anlatılmıştır.
- Araştırma sonuçları, ortaya çıkan verilerle açık biçimde ilişkilendirilmiştir.
- Araştırmacının izlediği yöntem ve süreç konusunda kayıtların kapsamı açık ve ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır.
- Araştırmanın ham verileri başkaları tarafından incelenebilecek biçimde saklanmıştır.

Buna göre dış güvenirliğin sağlandığı düşünülmektedir. Araştırmada iç güvenirliğin sağlanması için aşağıdaki önlemler alınmıştır:

- Araştırma soruları açık bir biçimde ifade edilmiş ve araştırmanın çeşitli aşamaları araştırma soruları ile tutarlıdır.
- Araştırmacı, araştırma sürecindeki konumunu açık bir biçimde tanımlamıştır.
- Araştırma sonuçları verilerle uyumludur.
- Veriler, araştırma sorularının gerektirdiği biçimde ayrıntılı ve amaca uygun olarak toplanmıştır.

Buna göre iç güvenirliğin sağlandığı düşünülmektedir.

3.6. Tez Uygulama Eylem Planı

Tez sürecindeki aşamaları ve işlemleri açık ve ayrıntılı bir şekilde açıklamak için tez uygulama hazırlanmıştır. Tez uygulama planında, uygulama sürecinden önce yapılanlar, uygulama sürecinde yapılanlar ve uygulama sürecinden sonra yapılanlar yer almaktadır.

3.6.1. Uygulama Sürecinden Önce Yapılan Çalışmalar

Uygulama sürecinde, uygulamaya başlamadan önce, uygulamaya hazırlık amacıyla bazı çalışmalar yapılmıştır. Bu kapsamda yapılan çalışmalar aşağıda açıklanmıştır.

3.6.1.1. Uygulamanın yapılacağı okul ve sınıfların belirlenmesi

Yapılan alan araştırmasında değerlerin doğrudan öğretiminin daha etkili olduğunu belirten araştırma sonuçları ile karşılaşılmıştır. Bunun yanında değerlerin doğrudan öğretiminde tarihsel süreç içinde ortaya çıkmış çok sayıda değer öğretim yaklaşımı bulunmaktadır. Araştırmacı, dört tane değer öğretim yaklaşımını seçerek doğrudan öğretim yoluyla Lickona'ya (1991: 43) göre bireyin ve toplumun iyiliğini teşvik eden, evrensel ahlakın temelini oluşturan iki değerden biri olan sorumluluk değerini sınamaya karar vermiştir. Sorumluluk değeri seçilirken, eğitim programının kazandırmayı amaçladığı değerlerden biri olmasına da dikkat edilmiştir. Araştırmacı, sorumluluk

değerinin doğrudan öğretimiyle, öğrencilerin sorumluluk kazanımını araştırmayı kararlaştırmıştır.

Dört değer öğretim yaklaşımın etkililiği araştırıldığından en az dört sınıfı olan okulların müdürlerine ulaşılmıştır. İstekli olan okullar ziyaret edilerek ikinci sınıf öğretmenleri ile görüşülmüş ve araştırma süreci anlatılmıştır. Görüşmeler sonucunda beş tane ikinci sınıf şubesi olan bir okula karar verilmiştir. Uygulama yapılacak şubeler ve değer öğretim yaklaşımının hangi sınıfa uygulanacağına ilişkin karar, okul müdür yardımcısı ve zümre öğretmenlerinin katıldığı toplantıda kura ile belirlenmiştir. Tez uygulamalarına ilişkin planlamalar, buna göre yapılmıştır. Uygulama süreci, araştırmacı tarafından kura ile seçilen dört ikinci sınıf şubesinde gerçekleştirilmiştir.

3.6.1.2. Uygulamanın gerçekleştirileceği Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının belirlenmesi

Sorumluluk değerinin kazandırılması için Hayat Bilgisi Dersi seçilmiştir. Hayat Bilgisi Dersinde, bir ünite belirlenerek uygulamaların bu ünite boyunca gerçekleştirilmesi planlanmıştır. Uygulamanın gerçekleştirileceği ünite, konu ve kazanım uygunluğu açısından "Ailem ve Evim" ünitesi olarak belirlenmiştir. "Ailem ve Evim" ünitesinde 6 kazanım bulunmaktadır. İlk dört kazanımın her biri için programda dörder ders saati ayrılmışken son iki kazanım için ise ikişer ders saati ayrılmıştır. İlk üç kazanım ve ilişkili sorumluluklar için ikişer örnek olay, son üç kazanım ve ilişkili sorumluluklar içinse birer tane örnek olay olmak üzere toplamda dokuz örnek olay planlanmıştır. "Ailem ve Evim" ünitesinde yer alan kazanımlara aşağıda yer verilmiştir:

1. Yaşadığı evin adresini bilir.
2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.
3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.
4. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.
5. Yakın akrabalarını tanıtır.
6. Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.

3.6.1.3. Sorumluluk değeri kapsamının belirlenmesi

Sorumluluk, eğitimin her kademesinde üzerinde önemle durulan bir değerdir. Mevcut Hayat Bilgisi programı incelendiğinde sorumluluk ile ilgili olabilecek kazanımlar ve içerik bulunmaktadır. Ancak sorumluluk ile ilgili kavramlar, farklı ünitelerde dağınık bir şekilde yer aldığı ve belli bir düzene göre olmadığı görülmektedir. Sorumluluk değeri de diğer değerler gibi örtük bir şekilde kazandırılmaktadır. Bu nedenle sorumluluğun doğrudan öğretimi için kapsamı belirlenmiştir.

Sorumluluk değeri kapsamının belirlenmesi için sorumluluk ile ilgili yerli ve yabancı alanyazın taranmış ve bu alanda yapılmış çalışmalar incelenmiştir. Sorumluluk değerinin kapsamı belirlenirken ilgili alanyazındaki çalışmaların yanı sıra Hayat Bilgisi öğretim programından da yararlanılmıştır. Ulaşılan kaynaklarda ve ilgili araştırmalarda, öğrencilere kazandırılacak sorumlulukların geniş bir dağılım gösterdiği görülmüştür. Bundan dolayı araştırmacı, uzmanlardan da yardım alarak kazandırılacak sorumluluklar listesini belirleme yoluna gitmiştir. Sonuç olarak sorumluluğun, evdeki sorumluluklar boyutunun araştırılmasına karar verilmiştir. Bu boyutla ilgili yapılan çalışmalarından da yararlanılarak sorumluluk ifadeleri hazırlanmıştır. Araştırmacı, oluşturduğu sorumluluk ifadelerini bir araya getirerek öğrencilere kazandırılacak sorumluluklar listesi oluşturmuştur. Öğrencinin evdeki sorumlulukları ile ilgili sorumluluklar listesi oluşturulduktan sonra, bu sorumlulukların farklı temalara yerleştirilebileceği görülmüştür. Bunun için sorumluluk ifadeleri gruplandırılarak ailevi sorumluluklar ve kişisel sorumluluklar olmak üzere iki tema belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında sorumlulukların bazılarının, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünitesi olan "Ailem ve Evim" ünitesinde yer aldığı görülmüştür. "Ailem ve Evim" ünitesi, genel olarak öğrencinin evdeki sorumlulukları içeren bir ünite olduğu için, bu ünitede kazandırılacak sorumlulukların, araştırmada kazandırılması amaçlanan sorumluluklara yakın olduğu görülmüştür.

Evdeki sorumluluklar olarak ifade edilen sorumlulukların, sayıca daha fazla olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple gerek öğrencilerin kazanması gereken sorumluluklar gerekse belirlenen temalar altında kazandırılacak sorumlulukları daha da çoğaltmak mümkündür. Ancak seçilen Hayat Bilgisi Dersi ünitesi ve ünitenin işlenme süresi, ele alınacak sorumlulukların sınırlı tutulmasını gerekli kılmıştır. Bundan dolayı, ele alınan Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünitesi kazanımları ile ilişkilendirilebilecek ve önerilen zamanda uygulamayı olanaklı kılacak sorumluluklar sürece dâhil edilmiştir. Tez

uygulamaları, sorumluluk değeri ile sınırlı tutularak Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk kazanımına yönelik hazırlanmıştır. Tablo 5'te sorumluluk kapsamında belirlenen temalar ve temalar altında yer alan alt sorumluluklara yer verilmiştir.

Tablo 5. Kazandırılacak Sorumluluklar ve İlgili Temalar

Tema	Sorumluluklar
Ailevi Sorumluluklar	Akrabalarına saygı duyar.
	Alışverişe yardım eder.
	Anne babasının sözünü dinler.
	Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.
	Ev işlerinde anne ve babasına yardım eder.
	Gereksiz yanan lambaları söndürür.
	Suyu ihtiyacı kadar kullanır.
	Televizyon izleme saatlerine uyar.
	Tuvaleti temiz kullanır.
Kişisel Sorumluluklar	Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.
	Ayakkabısını düzenli bırakır.
	Ayakkabısını temiz tutar.
	Dişlerini düzenli fırçalar.
	Elbiselerini temiz kullanır.
	Elini yüzünü yıkar.
	Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.
	Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.
	Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.
	Odasını temiz tutar.
	Okul çantasını hazırlar.
	Okula zamanında gider.
	Hikâye kitabını okur.
	Ödevlerini zamanında yapar.
	Saçlarını tarar.
	Tabağındaki yemeği bitirir.
	Yatağını toplar.
	Zamanında uyur.

3.6.1.4. Hayat Bilgisi dersi kazanımları ile sorumlulukların ilişkilendirilmesi

Değer öğretim yaklaşımlarının her biri için olarak dokuz örnek olay tasarlanmıştır. Bu örnek olaylara bağlı olarak dokuz ders planı hazırlanmıştır. Kazandırılacak sorumluluklar örnek olaylarda işlenmiştir. Hazırlanan örnek olaylar, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Böylece hem dersin kazanımı hem de belirlenen sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Aşağıda, Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarının hangi örnek olay ve sorumluluklarla ilişkilendirildiği gösterilmiştir. Hayat

Bilgisi Dersi ikinci ünitesi birinci kazanımı "*Yaşadığı evin adresini bilir*" kazanımı ile ilişkilendirilen sorumluluklar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Birinci Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi

Yaşadığı evin adresini bilir.			
Ders	**Değer Öğretim Yaklaşımı**	**Örnek Olay**	**Kazandırılacak Sorumluluk**
1-2	Değer Aktarma	Ayşe Okula Gitmek İstiyor	• Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz • Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.
	Değer Açıklama	Yolu Kaybetmek	
	Değer Analizi	AVM'de Unutulan Çocuk	
	Eylem Öğrenme	Lunapark	
3-4	Değer Aktarma	Serap'ın Kararı	
	Değer Açıklama	Beklenmedik Kaza	
	Değer Analizi	Biri Eksik	
	Eylem Öğrenme	Görünmez Kaza	

Tablo 6'da görüldüğü gibi, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite birinci kazanımı *Yaşadığı evin adresini bilir*, her değer öğretim yaklaşımı için farklı iki örnek olay aracılığıyla işlenmiştir. Kazanım işlenirken, iki tema altında yer alan iki sorumluluk, Hayat Bilgisi kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar, *ailevi sorumluluklar* temasında yer alan *evin adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz* ve *kişisel sorumluluklar* temasında yer alan *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister* sorumlulukarıdır. Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünitesi ikinci kazanımı, "*Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*" ile ilişkilendirilen sorumluluklar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite İkinci Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi

Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.			
Ders	**Değer Öğretim Yaklaşımı**	**Örnek Olay**	**Kazandırılacak Sorumluluk**
5-6	Değer Aktarma	Hafta Sonu	• Odasını temiz tutar. • Okul çantasını hazırlar. • Tuvaleti temiz kullanır. • Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar. • Okula zamanında gider. • Hikâye kitabını okur. • Ödevlerini zamanında yapar. • Tabağındaki yemeği bitirir. • Zamanında uyur.
	Değer Açıklama	Evde Görev Var	
	Değer Analizi	Yardım Edemem, İşlerim Var	
	Eylem Öğrenme	Söylemekle Olmuyor	
7-8	Değer Aktarma	Aylin'in Günlüğü	
	Değer Açıklama	Hacer'in Sorumsuzluğu	
	Değer Analizi	Ertelemenin Sonu	
	Eylem Öğrenme	Oda Temizliği	

Tablo 7'de görüldüğü gibi, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite ikinci kazanımı *Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*, her değer öğretim yaklaşımı için iki farklı örnek olay aracılığıyla işlenmiştir. Sorumluluğa ilişkin iki temada yer alan dokuz sorumluluk, bu kazanım ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar *ailevi sorumluluklar* temasında yer alan *tuvaleti temiz kullanır* ile *ailevi sorumluluklar* temasında yer alan *okul çantasını hazırlar, okula zamanında gider, hikâye kitabını okur ve ödevlerini zamanında yapar, kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar, odasını temiz kullanır, tabağındaki yemeği bitirir ve zamanında uyur* sorumluluklarıdır. Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite üçüncü kazanımı, "*Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır*" ile ilişkilendirilen sorumluluklar Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Üçüncü Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi

Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.			
Ders	**Değer Öğretim Yaklaşımı**	**Örnek Olay**	**Kazandırılacak Sorumluluk**
9-10	Değer Aktarma	Kişisel Eşyalar	• Ayakkabılarını düzenli bırakır. • Ayakkabısını temiz tutar • Elbiselerini temiz kullanır. • Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır. • Saçlarını tarar. • Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir. • Eliniz yüzünü yıkar. • Dişlerini düzenli fırçalar. • Yatağını toplar.
	Değer Açıklama	Sözünü Unutmak	
	Değer Analizi	Dağınık Oda	
	Eylem Öğrenme	Ev Ödevi	
11-12	Değer Aktarma	Ayak İzi	
	Değer Açıklama	Ev Ziyareti	
	Değer Analizi	Bir Şans Daha	
	Eylem Öğrenme	Soğuk Algınlığı	

Tablo 8'de görüldüğü gibi, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite üçüncü kazanımı *Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*, her değer öğretim yaklaşımı için farklı iki örnek olay aracılığıyla işlenmiştir. Kazanım gerçekleştirilirken, sorumluluğa ilişkin bir temada yer alan dokuz sorumluluk, bu kazanım ile ilişkilendirilmiştir. Bu sorumluluklar kişisel sorumluluklar temasında yer alan *ayakkabısını düzenli bırakır, ayakkabısını temiz tutar, dişlerini düzenli fırçalar, elbiselerini temiz kullanır, elini yüzünü yıkar, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir, kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır, saçlarını tarar ve yatağını toplar* sorumluluklarıdır. Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite dördüncü kazanımı, "*Evinde kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir*" ile ilişkilendirilen sorumluluklar Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Dördünü Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi

Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.			
Ders	**Değer Öğretim Yaklaşımı**	**Örnek Olay**	**Kazandırılacak Sorumluluk**
13-16	Değer Aktarma	Mustafa'nın İsteği	• Gereksiz yanan lambaları söndürür. • Suyu ihtiyacı kadar kullanır. • Televizyon izleme saatlerine uyar.
	Değer Açıklama	Bilinçsiz Tüketim	
	Değer Analizi	Bozuk Olan Ne?	
	Eylem Öğrenme	Farklı Faturalar	

Tablo 9'da görüldüğü gibi, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite dördüncü kazanımı *Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir*, her değer öğretim yaklaşımı için farklı örnek olaylar aracılığıyla işlenmiştir. Sorumluluğa ilişkin bir temadaki dört sorumluluk, bu kazanım ile ilişkilendirilmiştir. Bu sorumluluklar, *ailevi sorumluluklar* temasında yer alan *gereksiz yanan lambaları söndürür, suyu ihtiyacı kadar kullanır* ve *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluklarıdır. Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite beşinci kazanımı, "*Yakın akrabalarını tanıtır*" ile ilişkilendirilen sorumluluklar Tablo 10'da sunulmuştur.

Tablo 10. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Beşinci Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi

Yakın akrabalarını tanıtır.			
Ders	**Değer Öğretim Yaklaşımı**	**Örnek Olay**	**Kazandırılacak Sorumluluk**
17-18	Değer Aktarma	Özlem'in Ailesi	• Akrabalarına saygı duyar.
	Değer Açıklama	Yasin'in Heyecanı	
	Değer Analizi	Hoş Geldin Demek Yok Mu?	
	Eylem Öğrenme	Bayram Günü	

Tablo 10'da görüldüğü gibi, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite beşinci kazanımı *Yakın akrabalarını tanıtır*, her değer öğretim yaklaşımı için farklı örnek olaylar aracılığıyla işlenmiştir. Sorumluluğa ilişkin bir temadaki bir sorumluluk, Hayat Bilgisi kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bu, *ailevi sorumluluklar* temasında yer alan *akrabalarına saygı duyar* sorumluluğudur. Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünitesi altıncı kazanımı, "*Yakın akrabalarını tanıtır*" ile ilişkilendirilen sorumluluklar Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11. Hayat Bilgisi Dersi İkinci Ünite Altıncı Kazanımı ile Kazandırılacak Sorumlulukların İlişkilendirilmesi

Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.			
Ders	**Değer Öğretim Yaklaşımı**	**Örnek Olay**	**Kazandırılacak Sorumluluk**
19-20	Değer Aktarma	Ev Ödevi	• Anne babasının sözünü dinler. • Ev işlerinde anne babasına yardım eder. • Alışverişe yardım eder.
	Değer Açıklama	Yardım Eder Misiniz?	
	Değer Analizi	Yardım Etseniz Keşke	
	Eylem Öğrenme	Yardım Etseniz Keşke	

Tablo 11'de görüldüğü gibi, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünite altıncı kazanımı *Aile bireyleri ve akrabaları arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir*, her değer öğretim yaklaşımı için farklı örnek olaylar aracılığıyla işlenmiştir. Sorumluluğa ilişkin bir temadaki üç sorumluluk, Hayat Bilgisi kazanımı ile ilişkilendirilmiştir. Bunlar *ailevi sorumluluklar* temasında yer alan *anne babasının sözünü dinler, ev işlerinde anne babasına yardım eder, alış verişe yardım eder* sorumluluklarıdır.

3.6.1.5. Uygulama sürecinde yapılacak çalışmaların belirlenmesi

Burada uygulama sürecinde yapılması planan çalışmalar ve uygulanacak veri toplama araçlarının zamanı belirgin hale getirilmiştir. Böylece araştırma boyunca uygulanan tüm çalışma yaprakları ile uygulamadan önce ve uygulamadan sonra uygulanan veri toplama araçlarından elde edilen veriler, ilişkili olduğu sorumluluk temasında ele alınarak genel bir bakış ortaya konulmuştur. Tablo 12'de değer öğretimi yaklaşımlarının tümü için uygulama süresince yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

Tablo 12. Değer Öğretimi Yaklaşımlarında Sorumluluk Temaları ile Uygulama Sürecinde Yapılan Çalışmaların Eşleştirilmesi

Sorumluluk Teması	**Uygulama Öncesi**	**Uygulama Süreci**									**Uygulama Sonrası**
	• Açık Uçlu Anket	Planlar (Örnek Olaylar)									• Açık Uçlu Anket • Veli Gözlemleri • Öğrenci Görüşmeleri • Sorumluluk Kazanım Testi
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Kişisel Sorumluluklar	*	*	*	*	*	*	*			*	*
Ailevi Sorumluluklar		*	*	*	*			*	*		

* İşareti ilgili uygulamayı göstermektedir

Tablo 12'de görüldüğü gibi, öğrencilere uygulama sürecinde kazandırılacak sorumlulukların hangi örnek olaylarda (ders planında) ve hangi sorumluluk temasından yer aldığı gösterilmiştir. Buna göre kazandırılacak *kişisel sorumluluklar* 1, 2, 3, 4, 5, 6. ve 9. örnek olaylarda (ders planlarında) yer verilmiştir. Kazandırılacak *ailevi sorumluluklara* ise; 1, 2, 3, 4, 5. ve 6. örnek olaylarda (ders planlarında) yer verilmiştir. Bütün sınıflarda uygulamalardan önce ve sonra veri toplama araçlarından açık uçlu ankete yer verilmiştir. Uygulama sürecinden sonra ise bütün sınıflarda değer öğretimi yaklaşımlarının etkililiğine tespit etmek için veli gözlemleri başvurulmuş ve her sınıftan kura ile belirlenen öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca uygulamadan sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumu, hazırlanan sorumluluk kazanım testi ile de tespit edilmiştir.

3.6.1.6. Uygulama zamanının ve sürecinin belirlenmesi

Uygulama zamanı, örnek olayların ve bunlara bağlı olarak çalışma yapraklarının geliştirilmesi ve ilgili Hayat Bilgisi Dersi ünitesi kazanımları ile ilişkilendirmelerin tamamlanmasına bağlı olarak belirlenmiştir. Buna göre uygulama süreci, Hayat Bilgisi Dersi ikinci ünitesi "Ailem ve Evim" için önerilen sürede uygulanacağından, etkinliklerin yıllık plana uygun olarak 30.10.2017 ile 01.12.2017 tarihleri arasında uygulanması amaçlanmıştır. Ancak zümre öğretmenleri ile yapılan değerlendirmede öğrencilerin okuma yazma becerilerinin daha da gelişmesi açısından bir sonraki ünitede uygulamanın yapılması teklif edilmiştir. Bunun üzerine ikinci ve üçüncü ünitelerin yerleri zümre kararı ile değiştirilerek uygulama sürecinin 11.12.2017 ile 12.01.2018 tarihleri arasında uygulanmasına karar verilmiştir.

Hayat Bilgisi Dersi yıllık planında, "Ailem ve Evim" ünitesi için haftada dört ders saati olmak üzere beş haftalık süre ayrılmıştır. Örnek olaylar, bu ünite kazanımları ile ilişkilendirilerek 20 ders saati boyunca uygulanmıştır. Araştırma sürecine ilişkin uygulama planı Tablo 13'te yer verilmiştir.

Tablo 13. Araştırma Sürecine İlişkin Uygulama Planı

Hafta	Süre (Ders Saati)	Yapılacaklar
1	2	• Ön uygulama anketi uygulanır. • Birinci kazanıma ilişkin birinci örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
	2	• Birinci kazanıma ilişkin ikinci örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
2	2	• İkinci kazanıma ilişkin üçüncü örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
	2	• İkinci kazanıma ilişkin dördüncü örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
3	2	• Üçüncü kazanıma ilişkin beşinci örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
	2	• Üçüncü kazanıma ilişkin altıncı örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
4	4	• Dördüncü kazanıma ilişkin yedinci örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
5	2	• Beşinci kazanıma ilişkin sekizinci örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur.
	2	• Altıncı kazanıma ilişkin dokuzuncu örnek olaylar sınıflarda işlenerek ilgili çalışma kâğıtları doldurulur. • Uygulama sonrası anket uygulanır.

Araştırmanın uygulama süreci, Tablo 13'te planlandığı şekilde uygulanmıştır. Uygulanan her örnek olay ve ilgili çalışma yapraklarının doldurulması için iki ders saati ayrılmış olup her iki ders saati için bir ders planı hazırlanmıştır. Ancak dördüncü kazanımda dört saat için bir ders planı hazırlanmıştır.

3.6.1.7. Uygulamalarla ilgili öğretmen, veli ve öğrencilerin bilgilendirilmesi

Araştırmacı, ilk olarak uygulama yapmayı planladığı sınıfların öğretmenleri ile görüşmüştür. Öğretmenlerle toplantı yaparak, tez uygulamalarını sınıflarında yapmak istediğini söylemiştir. Öğretmenler, araştırmacının bu isteğini olumlu karşılamıştır. Araştırmacı, araştırma ile ilgili olarak velileri bilgilendirmek için öğretmenlerden yardım istemiştir. Böylece sınıf öğretmenleri aracılığıyla velilerle iletişime geçilmiştir. Sınıf öğretmenleri, araştırmacının tez uygulamaları kapsamında sınıflarında uygulamalar yapma isteğini öğrenci velilerine iletmiştir. Velilerin sözlü onaylarından sonra izin kâğıtları hazırlanarak sınıf öğretmenlerine verilmiştir. Veli toplantısında izin kâğıtları gönüllülük esasına göre veliler tarafından doldurulmuştur. Toplantıya katılan bütün velilerden uygulama için izin alınmıştır. Toplantıya katılmayan velilerle daha sonra

görüşme yapılarak öğrenci izinleri alınmıştır. Böylece velilerin tamamının izni alınmıştır. Veliler, araştırmacının yapmayı planladığı uygulamayı çocukları için fırsat olarak değerlendirmiş; uygulamalarla ilgili ihtiyaç olması durumunda yardımcı olabileceklerini da belirtmiştir.

Araştırmacı, uygulamalara başlamadan önce, uygulama sürecine ilişkin iki ders saati öğrencilere uygulamalarla ilgili bilgi vermiştir. Örnek olay ve çalışma kâğıtları ile ilgili bilgiler verilerek uygulama esnasında ortaya çıkabilecek zaman kaybının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Araştırmacı, etkinlikler esnasında fotoğraflar çekeceğini ve ses kayıtları alacağını söylemiş, bu kayıtları alma sebebinin onlara not vermek olmadığını, süreci daha iyi gözlemlemek için böyle bir yola başvurduğunu anlatmıştır. Gerekli açıklamaları yaptıktan sonra, soru-cevap yöntemiyle öğrencilerin akıllarına takılan soruları cevaplamıştır.

3.6.2. Uygulama Sürecinde Yapılan Çalışmalar

Uygulama sürecinde yapılanlar *çalışma kâğıtları*, *uygulama öncesi ve uygulama sonrası anketin uygulanması, veli gözlem formlarının doldurulması; araştırmacı günlüğünün (saha notlarının) doldurulması; uygulamalarda yaşanan aksaklıkların tespit edilmesi* başlıkları altında açıklanmıştır.

3.6.2.1. Çalışma yaprakları, uygulama öncesi ve uygulama sonrası anketleri ile veli gözlem formlarının doldurulması

Araştırmacı, uygulama sürecinde uygulayıcı ve araştırmacı rollerinin ikisini beraber yürütmüştür. Yani bir yandan çalışmaları uygularken diğer yandan araştırmacı rolünün gereklerini yerine getirmiştir. Öğretmen rolünün gereği olarak sınıflarda belirlenen planlamaya göre uygulamaları gerçekleştirirken, araştırmacı olarak da uygulama öncesi ve uygulama sonrası anketleri sınıflara uygulamış ve öğrencilerle görüşmeleri gerçekleştirmiştir. Ayrıca uygulamadan sonra öğrencilerin araştırma kapsamındaki sorumlulukları kazanım durumuna ilişkin veli gözlemlerini almıştır. Veli görüşleri, geliştirilen tam yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir.

3.6.2.2. Saha notlarının doldurulması

Saha notları, araştırmacı tarafından uygulama süreci boyunca yaşanan durumlara ve uygulamalara ilişkin tutulan duygu ve düşüncelerden oluşmaktadır. Notlar, uygulamaların yapıldığı derslerden sonra düzenli bir şekilde tutulmuştur. Uygulama süreci, uygulayıcıya ihtiyaç duyulan değişiklikleri yapma fırsatı verdiğinden, saha notlarına göre ihtiyaç duyulan düzeltmeler veya ekleme/çıkarmalar yapılmıştır. Böylece bir yandan sürecin iyileştirilmesi sağlanırken diğer yandan da benzer problemlerin yaşanmasının önüne geçilmiştir.

3.6.2.3. Uygulamalarda yaşanan aksaklıkların tespit edilmesi

Uygulama süreci, genel olarak, planlamaya uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Ancak buna rağmen uygulama sürecinden kaynaklanmayan bazı aksaklıklar da ortaya çıkmıştır. Araştırmacı, uygulama sürecinde uygulayıcı olarak yer aldığından ortaya çıkan aksaklıkları zamanında tespit etmiş ve bu aksaklıkların çözümüne yönelik ya önlem alma yoluna gitmiş ya da ilgili şubenin sınıf öğretmeni ile işbirliğine gitmiştir. Uygulamalarda yaşanan aksaklıklar ve onlara yönelik geliştirilen çözümler Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14. Uygulama Sürecinde Yaşanan Aksaklıklar ve Çözüm Yolları

Yaşanan Aksaklı	Geliştirilen Çözüm
Bazı öğrencilerin, anlaşılır yazı yazmaması	Sınıf öğretmenleri ile görüşülerek dik yazı sürecini anlatmalarının istenmesi
Bazı öğrencilerin, dersin olduğu gün okula gelmemesi	Her dersin başında önceki dersin tekrarının yapılması
Birden fazla değer öğretimi yaklaşımı ile çalışılması	Saha notları tutma, verileri sistemli dosyalaması
Alternatif çözüm gerektiren durumlarda öğrencilerin farklı seçenekler getirememesi.	Farklı bakış açılarına yönlendirici soruların sorulması

Tablo 14'te belirtilen çözümler genel olarak işe yaramıştır. Ancak birden fazla çözüm yolu gerektiren çalışmalarda farklı seçenekler ifade etmesi gereken öğrenciler, farklı seçenekler sunmada zorlanmaya devam etmiştir.

3.6.3. Uygulama Sürecinden Sonra Yapılan Çalışmalar

Uygulama sürecinden sonra yapılan çalışmalar *öğrenci görüşmelerinin yapılması, uygulama sonrası anketin uygulanması, veli gözlemlerinin alınması, verilerin düzenlenmesi* başlıkları altında açıklanmıştır.

3.6.3.1. Öğrenci görüşmelerinin yapılması

Uygulama süreci tamamlandıktan sonra, öğrencilerle planlanmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen öğrenciler kura ile belirlenmiştir. Araştırmacı, öğrencilerin tamamı ile görüşme fırsatı bulmadığından dolayı her sınıftan beşi kız beşi erkek olmak üzere onar öğrenci ile bireysel görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmeler gerçekleştirildikten sonra ses kayıtları, bilgisayar ortamında yazıya geçirilmiştir.

3.6.3.2. Sorumluluk kazanım durumunun belirlenmesi

Uygulamadan sonra kazandırılacak sorumluluklar ölçüt alınarak öğrencilerin sorumluluk kazanım durumu tespit edilmiştir. Bunun için 27 maddeden oluşan sorumluluk kazanım testi kullanılmıştır. Sorumluluk kazanım testi, uygulamalar tamamlandıktan sonra araştırmacı tarafından bizzat uygulanmıştır.

3.6.3.3. Verilerin düzenlenmesi

Araştırmada nicel ve nitel olarak farklı veri toplama araçları ile elde edilen veriler kullanılmıştır. Bu araçlardan elde edilen veriler, araştırma soruları dikkate alınarak toplanmıştır. Elde edilen verilerin düzenlemesinde araştırma soruları dikkate alınmıştır. Bunun yanında verilerin düzenlenmesinde değer öğretim yaklaşımları ve kazandırılacak sorumluluklara dikkat edilmiştir. Tüm veriler, ilgili olduğu sorumluluk teması altında sunulmuştur.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, veri toplama araçlarından elde edilen verilerin yöntem bölümünde açıklanan tekniklerle analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgular ile bu bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması amacıyla gerekli durumlarda bulgular tablolaştırılarak verilmiştir.

4.1. Değer Aktarma Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum

Birinci alt soru, "Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer aktarma yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Değer aktarma yaklaşımının uygulama süreci, 2/B sınıfı ile gerçekleştirilmiştir. Probleme ilişkin veriler, bu sınıfın öğrenci ve velilerinden elde edilmiştir. Elde edilen veriler, ailevi sorumluluklar ve kişisel sorumluluklar temaları altında analiz edilmiştir.

4.1.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular, 1-6. ile 13-20. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15. Değer Aktarma Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar

Sorumluluk	Düzeyler			Gelmeyen
	Çok İyi	İyi	Geliştirilmeli	
Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz	0	21	3	2
Gereksiz yanan lambaları söndürür	25	0	0	1
Suyu ihtiyacı kadar kullanır	25	0	0	1
Televizyon izleme saatlerine uyar	9	16	0	1
Akrabalarına saygı duyar	24	0	0	2
Anne babasının sözünü dinler	0	25	0	1
Ev işlerinde anne babasına yardım eder	13	12	0	1
Alışverişe yardım eder	13	12	0	1

İlk dört derste ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber, "*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Tablo 15'te görüldüğü gibi, derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci katılmamıştır. Çalışma yaprağında, öğrencilerden adres ve telefon numaralarını yazmaları, adreste geçen kavramları bulmacadan seçerek işaretlemeleri ve adreslerini bilmenin ne işlerine yarayacağını ifade etmeleri beklenmiştir. Bunun için ders sürecini dikkate alarak çalışma yapraklarını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz,* sorumluluğuna ilişkin Ö2, Ö5 ve Ö19'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.1) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğuna, derse katılan öğrencilerden 20 tanesi iyi, üçü de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. İyi düzeyde cevap veren Ö2, "*Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir?*" sorusuna, "*Evimizi tanımaya yarar. Acil durumlarda işimize yarayabilir. Evimizi tanımadığımızda işimize yarayabilir*" şeklinde cevap vermiştir. Ö2, acil durumlarda ve evini tanımadığı zamanlarda işine yarayacağını ifade ederek adresin öneminin farkında olduğunu belirtmiştir. Bundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö5 de "*Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir?*" sorusuna, "*Evimizi tanımaya yarayabilir. Kaybolduğumuzda evimizi öğrenebiliriz ya da biri bize zarar verebilir*" şeklinde cevap vermiştir. Ö5, evimizi tanımaya yarayabilir, diyerek adresin öneminin farkında olduğu görülmektedir. Ancak iki öğrenci de kaybolduklarında adresi kime soracaklarını belirtmediklerinden dolayı cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö19 ise aynı soruya, "*Evimizi tanımalıyız.*

Numarasını tanımalıyız. Annemizden ayrılmamalıyız. Annemiz bir yere gittiğinde evden hiç ayrılmamalıyız" şeklinde cevap vermiştir. Ö19, evi tanımayı belirtmiş ancak acil durumlarda kimlerden yardım alabileceğinden söz etmemiştir. Bundan dolayı cevabı geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın genelinin acil durumların farkında olduğu görülmektedir. Ancak ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmamada öğrencilerin çoğunluğunun iyi düzeyde cevap verdiği ortaya çıkmıştır. Ders süresince, sorular sorulurken, öğrencilerin çoğunluğu yardım alacak kişileri doğru cevap verdiği gözlemlenmiştir. Benzer durumun çalışma yaprağında ortaya çıkmaması soru ifadesinden kaynaklanmış olabilir.

13-16. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Gereksiz yanan lambaları söndürür*", "*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" ve "*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Bu sorumlulukların işlendiği derslere 25 öğrenci katılmış bir öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden, çalışma yaprağına, evde kullandıkları kaynakları belirterek bu kaynakları nasıl kullandıklarını yazmaları istenmiştir. Derse katılan öğrencilerin tümü, "*Gereksiz yanan lambaları söndürür*" ve "*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" sorumluluklarını çok iyi düzeyde cevaplamıştır. Aşağıda, bu sorumluluğa ilişkin Ö8 ve Ö12'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.2) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

Ö8, "*Evdeki kaynakları nasıl kullanmalıyız*" sorusuna, "*Suyu, sabunu, elektriği, kömürü, odunu, diş macunu ve tüp gazı düzenli, tasarruflu kullanmalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Ö8, genel olarak evde kullanılan kaynakları tasarruflu kullanmak gerektiğini ifade etmiştir. Yörede elektrik kavramı, aynı zamanda lamba anlamında da kullanılmaktadır. Bu açıdan Ö8'in gereksiz yanan lambaları ve açık olan suları açık bir şekilde ifade ettiği söylenebilir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Televizyon izleme saatlerine uyarım*" sorumluluğunu, derse katılan öğrencilerin tamamı iyi düzeyde cevap vermiştir. Ö12, "*Evdeki kaynakları nasıl kullanmalıyız*" sorusuna, "*Suyu düzenli ve tasarruflu, elektriği düzenli kullanmalıyız. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmasak paramız boşu boşuna gidecek*" şeklinde cevap vermiştir. Ö12, evdeki kaynaklardan suyu ve elektriği ifade etmiş ve enerjinin israf edilmesi ile aile

bütçesi arasındaki bağı belirtmiştir. Ancak evdeki kaynakları sıralarken televizyonu açık bir şekilde ifade etmemiştir. Bundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre sınıfın tümünün gereksiz yanan lambaları söndürme ve suyu ihtiyacı kadar kullanma sorumluluklarını yerine getirmede çok iyi düzeyde cevap verdikleri ortaya çıkmıştır. Ancak televizyon izleme saatlerine uyar, sorumluluğunun sınıfın çoğunluğu tarafından dolaylı olarak belirtildiği bulunmuştur. Buna rağmen ders işleme sürecinde ilk iki sorumluluğun yanında televizyon izleme saatleri üzerinde de durulmuş ve öğrencilerin bu sorumluluğu da sözlü örneklerinde verdikleri gözlemlenmiştir.

17. ve 18. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yakın akrabalarını tanıtır*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber, "*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Çalışma yaprağında, evde kullandıkları kaynakları belirterek bu kaynakları nasıl kullandıklarını yazmaları istenmiştir. Bu sorumlulukla ilgili derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci katılmamıştır. Aşağıda, bu sorumluluğa ilişkin Ö4 ve Ö7'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.3) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğuna derse katılan öğrencilerin tümü çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö4, "*Akrabalarımıza karşı sorumluluklarımız nelerdir?*" sorusuna, "*Saygı duymak, onlara yardım etmek, onların sözünü dinlemek, ziyaret etmek*" şeklinde cevap vermiştir. Ö4, akrabalara karşı diğer sorumlulukların yanında saygı duymayı açık bir şekilde ifade etmiştir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö7 de aynı soruya, "*Saygı duymak, selam vermek ve yardım etmek*" şeklinde cevap vermiştir. Ö7 de saygı duymayı açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre akrabalara saygı duyma sorumluluğu sınıfın tümü tarafından çok iyi düzeyde kazanıldığı söylenebilir. Benzer durum, araştırmacı tarafından, uygulama sürecinde öğrencilerin verdikleri sözlü cevap ve örneklerde de gözlemlenmiştir.

19. ve 20. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi kazanımı "*Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışmaya ve yardımlaşmaya örnekler verir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Anne babasının sözünü dinler*", "*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" ve "*Alışverişe yardım eder*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Bu sorumluluklarla ilgili derse 25 öğrenci katılmış bir öğrenci katılmamıştır. "*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" ve "*Alışverişe yardım eder*" sorumlulukları ile

ilgili derse katılan öğrencilerin 13 tanesi çok iyi, 12 tanesi de iyi; "*Anne babasını sözünü dinler*" sorumluluğuna ise bütün öğrenciler iyi düzeyde cevap vermiştir. İlgili çalışma yaprağında öğrencilerden evde kime, hangi konuda yardım edip destek olduklarını yazmaları istenmiştir. Aşağıda, bu sorumluluklara ilişkin Ö16 ve Ö22'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.4) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

Çok iyi düzeyde cevap veren Ö16, "*Evde kime, hangi konuda yardım edip destek olursunuz?*" sorusuna, "*Anneme, babama, kardeşime, ablama ve abime yardım ederim*" şeklinde cevap vermiştir. Ö16, evde yardımcı olduğu kişileri genel olarak ifade etmiştir. Ancak yerine getirdiği sorumlulukları açık bir şekilde ifade etmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö22 de aynı soruya, "*Kardeşime bisiklet sürmede; anneme, odayı temizlemede; abime, eşyalarını toplamada; babama, işlerinde*" şeklinde cevap vermiştir. Ö22'nin ifade ettiği sorumluluklardan anlaşıldığı gibi anne babasına yardım etmektedir. Dolayısıyla alış verişe de yardımcı olduğu söylenebilir. Bunun için iki öğrencinin de cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak her ne kadar ders işleme sürecinde öğrenciler tarafından açık bir şekilde söylendiği gözlemlenmişse de anne babanın sözünü dinleme, açık bir şekilde ifade edilmediği için öğrenci cevapları bu sorumluluk için iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre üç sorumluluk da sınıfın yarısı tarafından çok iyi veya iyi düzeyde cevaplanmıştır. Ancak araştırmacı, ders sürecinde, öğrencilerin bu sorumluluklara verdikleri cevapları daha iyi düzeyde olduğunu gözlemlemiştir.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı görüşmedir. Değer aktarma sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sınıftan kura ile belirlenen 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu öğrenciler *Ö1, Ö2, Ö5, Ö8, Ö13, Ö16, Ö20, Ö22, Ö24 ve Ö25* kodlu öğrencilerdir. Görüşmede altı soru sorulmuştur. İlk soru ailevi sorumluluklara yönelik olup bu soruda öğrencilere adres ile ilgili neler öğrendikleri, nelere dikkat ettikleri ve nasıl davrandıkları sorulmuştur. Soruya dokuz öğrenci doğru cevap verirken bir öğrenci ise cevap vermemiştir. Alınan cevaplara göre öğrencilerin adreslerini tanımadığı kişilerle paylaşmamayı, kaybolma durumunda ise polisten ve anne babalarının tanıdığı kişilerden yardım istemeyi öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Öğrenciler, adreslerini yabancılarla paylaşmama nedenlerini genel olarak hırsızlık ve zarar görme ihtimali olarak belirtmiştir. Öğrenci görüşlerine göre öğrencilerin ev adreslerini tanımadıkları kişilerle paylaşmamayı

öğrendikleri söylenebilir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö1: Adresimizi kimseye söylememeyi öğrendim. Söylersem, bize gelip hırsızlık yapabilirler.

Ö2: Adresimi tanımadığım kişilerle paylaşmamayı öğendim. Kaybolduğumda polise ve anne babamızın bildiği kişilere sormalıyım.

Ö8: Yabancılara adresimi söylemem. Çünkü onlara söylesem bize zarar verebilirler.

Ö13: Adresimi tanımadığım kişilere vermiyorum. Çünkü bize hırsızlık yapmaya gelebilirler.

Görüşmedeki dördüncü soru ailevi sorumluluklarla ilgili olup soruda, öğrencilere, evdeki kaynakları kullanırken nelere, neden dikkat ettikleri sorulmuştur. Soruyu bütün öğrenciler doğru cevaplamıştır. Cevaplara göre öğrencilerin, evdeki kaynakların kullanımına dikkat ettikleri, kaynakları gereksiz yere harcamadıkları, kaynakları ihtiyaçları kadar kullandıkları ortaya çıkmıştır. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanma nedenlerini altı öğrenci, faturaların yüksek gelmemesi ve paranın gereksiz yere gitmemesi, olarak belirtirken dört öğrenci, herhangi bir neden belirtmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö5: Elektriği düzenli kullanıyorum. Fazla açmıyorum. Fazla açarsam paramız boşu boşuna gider.

Ö16: Evdeki kaynakları tasarruflu kullanıyorum. Fazla kullanırsam paramız gider.

Ö22: Tasarruflu kullanıyorum. Buzdolabını açık bırakmıyorum ki fazla para gitmesin.

Ö24: Düzenli kullanıyorum. Suyu ihtiyacım kadar kullanıyorum. Ellerimi yıkadıktan sonra kapatıyorum. Elektrik açıksa kapatıyorum.

Görüşmedeki beşinci soru, ailevi sorumluluklarla ilgili olarak sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, yakın akrabalarına karşı nasıl ve neden öyle davrandıkları sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, yakın akrabalarına karşı saygılı davrandıklarını, onlara yardım ettiklerini ve sözlerini dinlediklerini ifade etmiştir. Sekiz öğrenci, saygılı davranma nedenini, büyükleri ve akrabaları olmaları ve onların da kendilerini sevmeleri olarak belirtirken iki öğrenci, herhangi bir neden belirtmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö1: Saygılı davranıyorum. Onlara yardım ediyorum. Çünkü onlar bizim büyüklerimiz.

Ö5: Onlara yardım ediyorum. Onların sözünü dinliyorum. Dediklerini yapıyorum. Dediklerini yapmasam onlar da beni sevmezler.

Ö20: Saygılı davranıyorum. Akrabalarımız oldukları için.

Ö25: Yakın akrabalarıma karşı saygılı davranıyorum. Çünkü onlar da beni seviyor.

Görüşmedeki ikinci sorunun bir kısmı ailevi sorumluluklara yönelik olarak sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, akrabalarına ve evde ailelerine karşı yerine getirdikleri sorumluluklar sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, ailelerine karşı sorumluluklarını; yatakları kaldırmada, aileden biri bir şey istediğinde, yemek hazırlamada, ev temizliğinde ve kardeşlerine yardım etmek ile anne babalarının sözlerini dinlemek olarak ifade etmiştir. Cevaplara bakıldığında, söz edilen sorumlulukların süreç boyunca üzerinde durulan sorumluluklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak alış verişe yardım etme ile tuvaleti temiz bırakma sorumluluklarının diğer sorumluluklara oranla daha az ifade edildiği görülmüştür. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö2: Anneme yardım ediyorum. Annem, ekmek al dediğinde alıyorum. Anneme mutfakta yardım ediyorum. Odaları temizliyorum. Babam, bir bardak su getir dediğinde, getiriyorum.

Ö8: Anneme yardım ederim. Babamın sözünü dinlerim. Bulaşıkları yıkıyorum. Anneme evi temizlemede yardım ediyorum. Babam, arabadan bir şey istediğinde, getiriyorum. Kardeşlerime, ödevlerinde yardımcı oluyorum. Annem bir şey istediğinde veriyorum. Akrabalarım bir şey istediğinde veriyorum.

Ö16: Elektriği açık bırakmıyorum. Tuvaleti temiz tutuyorum. Anneme, bulaşık yıkamada yardımcı oluyorum. Kardeşlerime, oyuncakları toplarken, babama çarşıya çıkarken ve dayıma arabasını yıkarken yardımcı oluyorum.

Ö24: Anne-babama yardım ederim. Anne babamın istediklerini yapıyorum. Annem, su istediğinde; babam da telefonu istediğinde getiriyorum. Kardeşlerime de ödevlerinde yardım ediyorum. Akrabalarım bir şey istediklerinde yerine getiriyorum (telefonu getirmek gibi).

Öğrenci görüşmelerine göre, uygulama süresince kazandırılması amaçlanan dokuz ailevi sorumluluğun öğrenciler tarafından ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere göre değer aktarma yaklaşımı, sorumluluk değerini kazandırmaya olumlu etki ettiği ortaya çıkmıştır.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı sorumluluk kazanım testidir. Değer aktarma yaklaşımını temele alan uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte dokuz adet ailevi sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre altı öğrenci bütün sorumlulukları doğru ifade etmişken dört öğrenci sekiz, 15 öğrenci yedi ve bir öğrenci de altı sorumluluğu doğru

ifade etmiştir. Öğrencilerin ailevi sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	f	%	X
1. Akrabalarıma saygı duyarım.	26	100,00	
2. Alışverişe yardım ederim.	24	92,31	
3. Anne babamın sözünü dinlerim.	22	84,62	
4. Ev adresimi tanımadığım kişilerle paylaşmam.	25	96,15	
5. Ev işlerinde anne babama yardım ederim.	24	92,31	84,19
6. Gereksiz yanan lambaları söndürürüm.	26	100,00	
7. Suyu ihtiyacım kadar kullanırım.	17	65,38	
8. Televizyon izleme saatlerine uyarım.	11	42,31	
9. Tuvaleti temiz kullanırım.	22	84,62	

Tablo 16'da görüldüğü gibi, öğrencilerin ailevi sorumlulukları %84,19 düzeyinde kazandığı ortaya çıkmıştır. Bütün öğrenciler *akrabalarıma saygı duyarım* ve *gereksiz yanan lambaları söndürürüm,* sorumluluklarını doğru ifade etmiştir. Ancak *televizyon izleme saatlerine uyarım,* sorumluluğuna öğrencilerin yarısından azı doğru cevap vermiştir. Bu durum, ilgili sorumluluğun doğrudan örnek olay içinde ele alınmamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Buna rağmen öğrencilerin, araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukları çoğunlukla kazandıkları söylenebilir.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından bir tanesi de öğrenci velilerinin gözlemleridir. Araştırma kapsamındaki sorumluluklar, ailevi ve kişisel sorumluluklar olduğu için bu sorumlulukların en iyi gözlemleneceği ortamın ev ortamı olacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı, değer aktarma yaklaşımına uygun olarak gerçekleştirilen uygulama sürecinden sonra öğrenci velilerinin gözlemine başvurulmuştur. Velilerden, süreç boyunca öğrencilerinin evdeki davranışlarını dikkate alarak yapılandırılmış gözlem formunu doldurmaları istenmiştir. Gözlem formunu bütün veliler cevaplamıştır. Öğrenci velilerinin ailevi sorumluluklara ilişkin gözlemleri, Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17. Veli Gözlemlerine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	Farkında değil	Farkında	Farkında ama yapmıyor	Farkında ama bazen yapıyor	Farkında ve her zaman yapıyor
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	3	0	5	18
2. Alışverişe yardım eder.	1	2	2	11	10
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	2	1	7	16
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	1	8	2	4	11
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	2	3	2	9	10
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	0	4	1	11	10
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	0	4	0	11	11
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	2	3	12	6	3
9. Tuvaleti temiz kullanır.	8	1	0	3	14

Tablo 17'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin büyük çoğunluğunun ailevi sorumlulukların farkında olduğu görülmektedir. Her ne kadar bazı sorumlulukların farkında olup bu sorumlulukları yapmayan öğrenciler belirtilmişse de öğrencilerin çoğunluğunun, ailevi sorumlulukların farkında olduğu ve bu sorumlulukları her zaman yerine getirdikleri söylenebilir. Ancak öğrencilerin *televizyon izleme saatlerine uyar*, sorumluluğunun farkında olmasına rağmen yerine getirmedikleri ortaya çıkmıştır. Ayrıca sekiz öğrencinin *tuvaleti temiz kullanır,* sorumluluğunun farkında olmadığı belirtilmiştir. Veli görüşlerine göre öğrencilerin *televizyon izleme saatlerine uyar* ve *tuvaleti temiz kullanır,* sorumluluklarını tam olarak kazanmadığı ancak diğer sorumlulukları kazandıkları ortaya çıkmıştır.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ankettir. Değer aktarma yaklaşımına uygun olarak tasarlanan uygulama süreci gerçekleştirilmeden önce ve uygulama süreci gerçekleştirildikten sonra öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulama sonrası ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi ve uygulama sonrası ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayıları Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	2	4	2	Ö14	2	4	2
Ö2	3	4	1	Ö15	2	2	0
Ö3	4	3	-1	Ö16	3	6	3
Ö4	4	4	0	Ö17	2	1	-1
Ö5	3	5	2	Ö18	4	6	2
Ö6	2	3	1	Ö19	2	4	2
Ö7	2	2	0	Ö20	2	6	4
Ö8	2	6	4	Ö21	2	4	2
Ö9	3	4	1	Ö22	3	2	-1
Ö10	2	2	0	Ö23	3	2	-1
Ö11	2	3	1	Ö24	4	5	1
Ö12	3	2	-1	Ö25	2	3	1
Ö13	3	5	2	Ö26	2	2	0

Tablo 18'de görüldüğü gibi, hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra ankete 26 öğrenci cevap vermiştir. Bu öğrencilerin uygulamadan önce ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayısı 68, sınıf ortalaması da 2,62 olarak bulunmuştur. Uygulamadan sonra aynı anket sınıfa tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 94'e, sınıf ortalaması ise 3,62'ye yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %38,24 düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir. Uygulamadan önce ve sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı karşılaştırıldığında beş öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı düşerken altı öğrencinin ise değişmemiştir. Buna karşılık, 16 öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir.

Son uygulamada, öğrencilerin ifade ettikleri sorumlulukların sıklığında bir yükselme ortaya çıkmıştır. Ön uygulamaya göre sınıfın yarısından fazlasının ifade ettiği sorumluluk sayısı artmıştır. Uygulama öncesinde ifade edilen ailevi sorumlulukların, son uygulamada daha çok kişi tarafından ifade edildiği ve uygulama öncesinde hiç ifade edilmeyen ailevi sorumlulukların ise uygulama sonrasında ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan artış ve değişim, değer aktarma yaklaşımına uygun yürütülen uygulama sürecinin, öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmaya olumlu yönde etki ettiğini ortaya çıkarmıştır. Öğrenci görüşlerine göre değer aktarma yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan ailevi sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Alış verişe yardım etme		2
2	Anne babanın sözünü dinleme	4	8
3	Anne babaya yardım etme	25	25
4	Ayakkabıları rafa yerleştirme		1
5	Bulaşıkları yıkama	2	4
6	Çamaşırları asma		1
7	Çöpleri çöp kutusuna atma	3	
8	Diş macunu ve sabunu yerine koyma		1
9	Elbiseleri çamaşır makinasına atma		2
10	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanma		2
11	Evi temiz tutma (kirletmeme)	1	4
12	Evi temizleme	4	8
13	Evi toplama	3	4
14	Gereksiz yanan lambayı kapatma		4
15	Kardeşlere yardım etme	24	17
16	Musluğu açık bırakmama		4
17	Saygılı olma	1	2
18	Sofraya kurma (hazırlama)		1
19	Tuvaleti temiz tutma.	1	4

Tablo 19'da görüldüğü gibi, değer aktarma yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ailelerine karşı ifade ettikleri sorumluluklar 10 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *anne babaya yardım etme ile kardeşlere yardım etme,* ifadelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Uygulama sonrasında ise bu sorumlulukların yanında öğrenciler tarafından belirtilen dokuz ailevi sorumluluk daha ortaya çıkmıştır. "*Çöpleri çöp kutusuna atma*" sorumluluğu, araştırma kapsamında olmayan bir sorumluluk olup uygulamadan önce dile getirilmiş ancak uygulamadan sonra ifade edilmemiştir. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ifadelerin, 18 maddede toplandığı ve uygulama öncesi gibi *anne babaya yardım etme ile kardeşlere yardım etme,* sorumlulukları üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Uygulama öncesinde öğrenciler tarafından 10 tane sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra, 18 sorumluluk ifade edilmiştir. Her ne kadar öğrencilerin çoğunluğu tarafından dile getirilmemiş olsa bile ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan dokuz ailevi sorumluluk olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, uygulama öncesine göre uygulama sonrasında ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı ve cevap veren öğrenci sıklığında artış gerçekleşmiştir. Aşağıda, Ö8 ve Ö18'in uygulamadan önce ve sonra açık uçlu ankete verdikleri cevapları (Bkz. 13.5) sunulmuştur.

Ö8, uygulamadan önce "A*nnemize yardım etmek"* ve *"Ablamıza yardım etmek"* olarak iki tane ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra "*Anne babamızın*

sözünü dinlemeliyiz", *"Annemize babamıza yardım etmek"*, "*Kardeşlerimize yardım etmek", "Evi süpürürüm, bulaşıkları yıkarım"* ve *"Ayakkabıları toplarım"* olmak üzere beş ailevi sorumluluk ifade etmiştir. *Ö18* de uygulamadan önce *"Anne babamıza yardım etmeliyiz", "Kardeşlerimize yardım etmeliyiz", "Bulaşıkları yıkamalıyız"* ve *"Evi süpürmeliyiz"* olarak dört tane sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Anne babama yardım etmek", "Ablama yardım etmek", "Tuvaleti, banyoyu temiz tutmak", "Kardeşlerime yardım etmek" ve "Yerleri yıkamak"* olmak üzere beş sorumluluk ifade etmiştir.

4.1.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Burada, kişisel sorumluluklarla ilgili veri toplama araçlarının her birinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Kişisel sorumluluklara ilişkin çalışma yapraklarından elde edilen bulgular, 5-12. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Ancak "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğuna ilişkin bulgular, 3-4. derslere ait çalışma yaprağından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre kişisel sorumlulukların gerçekleşme düzeyi Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20. Değer Açıklama Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Kişisel Sorumluluklar

Sorumluluk	**Düzeyler**			**Gelmeyen**
	Çok İyi	**İyi**	**Geliştirilmeli**	
Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	5	16	3	2
Odasını temiz tutar.	23	2	0	1
Okul çantasını hazırlar.	23	2	0	1
Hikâye kitabını okur	16	9	0	1
Ödevlerini zamanında yapar.	19	6	0	1
Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	24	0	2
Ayakkabısını temiz tutar.	13	11	0	2
Elbiselerini temiz kullanır.	14	10	0	2
Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	19	5	0	2
Saçlarını tarar.	24	0	0	2
Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	20	4	0	2
Elinizi yüzünü yıkar.	24	0	0	2
Dişlerini düzenli fırçalar.	24	0	0	2
Yatağını toplar.	20	4	0	2

İlk dört derste Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" işlenirken kişisel sorumluluklardan "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Daha sonra, öğrencilerden ders sürecini de dikkate alarak çalışma yapraklarını doldurmaları istenmiştir. Tablo 20'de görüldüğü gibi, derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci ise katılmamıştır. Derse katılan öğrencilerin beşi çalışma yaprağına çok iyi düzeyde cevap verirken 16 tanesi iyi, üç öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Aşağıda *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister,* sorumluluğuna ilişkin Ö14, Ö25 ve Ö26'nın çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.6) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

Çok iyi düzeyde cevap veren öğrencilerden Ö25, "*Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir?*" sorusuna, "*Kaybolduğumuzda adresimizi komşularımıza sorabiliriz, polise sorabiliriz*" şeklinde cevap vermiştir. Ö25, kaybolduğunda adresini komşularına ve polise soracağını belirterek tanımadığı kişilerle adresini paylaşmayacağını ve acil durumlarda doğru kişilerden yardım alacağını belirtmiştir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö14 aynı soruya, "*Evimizi tanımaya, kaybolduğumuz zaman ve acil durumlarda işimize yarayabilir*" şeklinde cevap vermiştir. Ö14, adresin ne işe yarayacağını ifade etmiş ancak ihtiyaç durumunda adresi kime soracağını belirtmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö26 da aynı soruya, "*Kaybolduğumuz zaman ablamlara gitmeliyiz.*" şeklinde cevap vermiştir. Ö26, adresin ne işe yarayacağını belirtmediği gibi acil durumlarda kimlerden yardım alacağını da belirtmemiştir. Bundan dolayı da cevabı geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın genelinin acil durumların farkında olduğu ve acil durumlarda yardım alacak doğru kişileri bildiği ortaya çıkmıştır. Benzer durum, ders sürecinde öğrencilere yöneltilen sorulara, sınıfın çoğunluğunun yardım alacak doğru kişileri ifade etmesinde de gözlemlenmiştir.

5-8. derslerde kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Odasını temiz tutar", "Okul çantasını hazırlar", "Tuvaleti temiz kullanır", "Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atar", "Okula zamanında gider", "Hikâye kitabını okur", "Ödevlerini zamanında yapar", "Tabağındaki yemeği bitirir"* ve *"Zamanında uyur*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 25 öğrenci katılmış bir öğrenci katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını

doldurmaları istenmiştir. Aşağıda o*dasını temiz tutar,* sorumluluğuna ilişkin Ö19 ve Ö23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.7) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Odasını temiz tutar*" sorumluluğuna 23 öğrenci çok iyi, iki öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Odasını temiz tutma sorumluluğu ile ilgili olarak Ö9, odanın temizliği ile ilgili eksik bırakılan cümleyi "*temiz ve düzenli*" sözcüklerini ekleyerek cevaplamıştır. Bu cevapla Ö9'un odasını temiz ve düzenli kullanma farkındalığına sahip olduğu söylenebilir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö19 ise aynı cümleyi "*toplamalı ve düzenli*" sözcüklerini ekleyerek cevaplamıştır. Ö19, odanın toplanması gerektiğini ifade etmiş ancak temiz tutmak gerektiğini belirtmemiştir. Odayı toplama ve düzenli tutma, temizlikle ilişkilidir. Ancak odanın temiz tutulması, açık bir şekilde ifade edilmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *okul çantasını hazırlar,* sorumluluğuna ilişkin Ö13 ve Ö22'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.8) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Okul çantasını hazırlar*" sorumluluğunu 23 öğrenci çok iyi, iki öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır Okul çantasını hazırlama sorumluluğu ile ilgili olarak Ö13, "*Çantamı özenle kullanırım*" şeklinde cevap vermiştir. Bu sorumluluk, *kişisel eşyalarınızı temiz kullanmak için neler yaparsınız*, sorusuna verilen cevaplardan yola çıkılarak değerlendirilmiştir. Çantasını özenle kullanan öğrencinin çantasını hazırlaması da beklenir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö22 ise, "*Çantamı dolaba koyarım*" şekliden cevap vermiştir. Burada çantanın yerine konulması ve düzenli bırakılması istenen bir davranış, ancak kullanımı ile ilgili açık bir ifade belirtmediğinden cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *hikâye kitabını okur,* sorumluluğuna ilişkin Ö12 ve Ö14'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.9) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Hikâye kitabını okur*" sorumluluğunu 16 öğrenci çok iyi, dokuz öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumluluk ile ilgili olarak Ö12, evdeki sorumluluklarını yazarken "*Hikâye kitabımı okurum*" şeklinde cevap vermiştir. Ö12, hikâye kitabını okuduğunu açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö14'ün cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Çünkü Ö14, evdeki sorumluluklarını ifade ederken "*ödevimizi yapmak*" şeklinde cevap vermiştir. Ancak yerine göre ödev yapmak, hikâye okumayı da kapsadığından dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ödevlerini zamanında yapar,* sorumluluğuna ilişkin Ö7 ve

Ö8'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.10) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ödevlerini zamanında yapar*" sorumluluğunu 19 öğrenci çok iyi, altı öğrenci iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumluluk ile ilgili olarak Ö8, sorumluluklar ile ilgili cümleler kurarken "*Her gün ödevlerimi düzenli yaparım*" şeklinde cevap vermiştir. Ö8, ödevini düzenli yaptığını açık bir şekilde ifade etmekle zamanında yaptığını belirtmiştir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö7, sorumluluklar ile ilgili cümle oluştururken "*Düzenli çalışırım ve ödevimi yaparım*" şeklinde cevap vermiştir. Ödevini yapması sorumluluğunu bildiğini göstermektedir. Ancak zamanını açık bir şekilde belirtmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın büyük çoğunluğunun çok iyi düzeyde odasını temiz tutar, okul çantasını hazırlar, hikâye kitabını okur ve ödevlerini zamanında yapar sorumluluklarını ifade ettiği görülmüştür. Ancak ders sürecinde belirtilen örnekler arasından olmasına rağmen "*Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar*", "*Okula zamanında gider*", "*Tabağındaki yemeği bitirir*" ve "*Zamanında uyur*" sorumlulukları öğrenci cevaplarında ortaya çıkmamıştır. Bu durum, soru ifadesinden veya çalışma yapraklarındaki soruların sınırlı kalmasından kaynaklanmış olabilir.

9-12. derslerde kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Ayakkabısını düzenli bırakır", "Ayakkabısını temiz tutar", "Elbiselerini temiz kullanır", "Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır", "Saçlarını tarar", "Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir", "Elini yüzünü yıkar", "Dişlerini düzenli fırçalar"* ve *"Yatağını toplar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Tablo 20'de görüldüğü gibi, derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yapraklarını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *ayakkabısını düzenli bırakır*, sorumluluğuna ilişkin Ö18 ve Ö26'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.11) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını düzenli bırakır*" sorumluluğunu bütün öğrenciler iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumluluğa ilişkin bulgular, öğrencilerin evdeki sorumluluklar ile ilgili eksik bırakılan cümlelere verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö18, "*Evdeki eşyalarımızı toplamalıyız*" şeklinde cevap vermiş, Ö26 de "*Evdeki eşyalarımızı düzeltmeliyiz*" şeklinde cevap vermiştir. Ayakkabı, evdeki eşyalardan biri olduğundan dolayı evdeki eşyalarını toplamak ve düzeltmek, ayakkabıyı da toplama ve

düzeltmeyi kapsamaktadır. Ancak ayakkabısını düzenli bırakma açık bir şekilde ifade edilmediği için öğrencilerin cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ayakkabısını düzenli tutar*, sorumluluğuna ilişkin Ö5 ve Ö24'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.12) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını temiz tutar*" sorumluluğunu 13 öğrenci çok iyi, 11 öğrenci iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumluluk ile ilgili bulgular, öğrencilerin "*Kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız?*" sorusuna verdikleri cevaplardan alınmıştır. Öğrencilerden Ö24, "*Ayakkabımı kirletmem*" şeklinde cevap vermiştir. Kirletmemek, temiz tutmak anlamına geldiği için Ö24'ün cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö5, "*Islak mendille silerim*" şeklinde cevap vermiştir. Burada temiz tutmanın dışında kirlenmiş olanı temizleme belirtilmiştir. Ancak ayakkabıyı temizlemek, istenen bir davranış olduğu için cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *elbiselerini temiz kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö2 ve Ö19'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.13) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

Bu sorumluluk ile ilgili bulgular, öğrencilerin "*Kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız?*" sorusuna verdikleri cevaplardan alınmıştır. "*Elbiselerini temiz kullanır*" sorumluluğunu 14 öğrenci çok iyi, 10 öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Elbiselerini temiz kullanma sorumluluğu ile ilgili olarak Ö19, cevabında "*Gömleğimi kirletmem*" şeklinde cevap vermiştir. Bir elbise olarak gömleği kirletmemek, elbiselerini temiz kullandığı anlamına geldiğinden cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö2'nin cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Çünkü Ö2, cevabında "*Kazağımı yıkarım*" diyerek, temiz tutmaktan ziyade temizlemeyi ifade etmiştir. Ayrıca kazak yıkama sorumluluğu kendisine ait olmayan bir sorumluluktur. Ancak temizlemenin farkında olduğundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö9 ve Ö10'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.14) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

Bu sorumluluk ile ilgili bulgular, öğrencilerin "*Kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız?*" sorusuna verdikleri cevaplardan elde edilmiştir. "*Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır*" sorumluluğunu 19 öğrenci çok iyi, beş öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanma sorumluluğu ile ilgili olarak Ö10, "*Kalemimi, çantamı, havlumu, tarağımı, sabunumu düzenli kullanırım*" şeklinde cevap vermiştir. Açık bir şekilde kişisel eşyalarını düzenli kullanmayı ifade ettiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö9'un cevabı iyi düzeyde

değerlendirilmiştir. Çünkü Ö9, "*Elbisemi, masa örtümü yıkarım*" şeklinde cevap vermiştir. Temizlemek, düzenli olmayı açık bir şekilde ifade etmemektedir. Ayrıca elbisesini yıkamak, öğrenciye ait olmayan bir sorumluluktur. Bundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *saçlarını tarar,* sorumluluğuna ilişkin Ö25 ve Ö26'nın çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.15) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Saçlarını tarar*" sorumluluğu, bütün öğrenciler tarafından çok iyi düzeyde cevaplanmıştır. Saçlarını tarama sorumluluğu ile ilgili olarak Ö26'nın cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö26, "*Tarağı, saçımı taramak için kullanıyorum*" şeklinde cevap vererek saçını taradığını belirtmiştir. Ö25'in cevabı da çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Çünkü Ö25, "*Tarağı, saçım temiz ve güzel olsun diye kullanıyorum*" şeklinde cevap vermiştir. Görüldüğü gibi Ö25, saçını taramanın ötesinde tarama gerekçesini de ifade etmiştir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir,* sorumluluğuna ilişkin Ö3 ve Ö4'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.16) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir*" sorumluluğunu 20 öğrenci çok iyi, dört öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme sorumluluğu ile ilgili Ö4'ün cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Çünkü Ö4, evdeki sorumlulukların sorulduğu soruya, "*Elbiselerimizi dolaba düzgün bir şekilde yerleştirilmeliyiz*" şeklinde cevap vermiştir. Ancak Ö3, aynı soruya "*Elbiselerimizi dolapta tutmalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Elbiselerin dolapta olması istenen bir durumdur. Ancak dolapta nasıl tutulduğu belirtilmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *elini yüzünü yıkar,* sorumluluğuna ilişkin Ö16 ve Ö22'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.17) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Elini yüzünü yıkar*" sorumluluğunu, bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumlulukla ilgili Ö22, "*Elimizi temiz olması için yıkıyoruz*" derken Ö16, "*Sabunla yıkayınca elim kirlenmez*" şeklinde cevap vermiştir. İki cevaptan da öğrencilerin elini yüzünü yıkadığı açık bir şekilde anlaşıldığından öğrenci cevapları çok düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *dişlerini düzenli fırçalar,* sorumluluğuna ilişkin Ö13 ve Ö18'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.18) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Dişlerini düzenli fırçalar*" sorumluluğunu 17 öğrenci çok iyi, yedi öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Dişlerini düzenli fırçalama sorumluluğu ile ilgili olarak Ö13, diş fırçalama gerekçesini "*Dişlerimi temiz tutmak için fırçalarım*" şeklinde cevaplamıştır. Ö18 de "*Ağzım kokmasın diye dişlerimi fırçalarım*" şeklinde cevap vermiştir. Diş fırçalama ile beraber gerekçesi ortaya konulduğundan dolayı cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *yatağını toplar,* sorumluluğuna ilişkin Ö1 ve Ö2'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 13.19) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Yatağını toplar*" sorumluluğunu 20 öğrenci çok iyi, dört öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Çok iyi cevap veren öğrencilerden Ö2, "*Yatağımızı güzel bir şekilde toplamalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Yatağını toplamayı açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö1, "*Yatağımızı iyi bir şekilde temizlemeliyiz*" şeklinde cevap vermiştir. Yatağı temiz tutmanın farkında olması iyi, ancak asıl üzerinde durulan yatağı toplama olduğundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı görüşmedir. Değer aktarma sürecinden sonra öğrencilerin kişisel sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Görüşmedeki ikinci soruda yer alan iki alt sorudan biri, evdeki kişisel sorumlulukları tespit etmek için sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, evde yerine getirdikleri kişisel sorumluluklarının neler olduğu sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler evdeki kişisel sorumluluklarını elbise ve ayakkabısını temiz tutmak, dişlerini fırçalamak, elini yüzünü yıkamak, kirli elbiselerini çamaşır sepetine atmak, odasını temiz tutmak, çantasını hazırlamak, okula zamanında gitmek, ödevlerini yapmak, hikâye kitabını okumak, saçlarını taramak ve yatağını toplamak olarak ifade etmiştir. Ortaya çıkan cevaplara bakıldığında uygulama süresince kazandırılması amaçlanan 18 sorumluluktan 13 tanesinin açık bir şekilde ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö1: Ödevimi yapıyorum. Hikâye kitabımı okuyorum. Çalışıyorum. Oyun oynuyorum.*
>
> *Ö5:Ödevlerimi yapıyorum. Odamı temizliyorum. Yatağımı düzenliyorum. Çantamı hazırlıyorum. Banyo yapıyorum. Hikâye kitabımı okuyorum.*
>
> *Ö20: Dişimi fırçalıyorum. Ayakkabılarımı temiz tutuyorum. Saçlarımı tarıyorum. Kirli elbiselerimi çamaşır sepetini atıyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Hikâye kitaplarını okuyorum.*

Ö25: Elbiselerimi ve ayakkabımı temiz tutarım. Saçlarımı tararım. Elimi yüzümü yıkarım. Dişlerimi fırçalarım. Çantamı ve beslememi hazırlıyorum. Hikâye kitabı okuyorum.

Görüşmedeki üçüncü soru öğrencilerin kişisel eşyalarını nasıl ve neden kullandıklarını tespit etmek için sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel eşyalarını temiz, düzenli ve özenle kullandıklarını ifade etmiştir. Kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanma nedenlerini ise kirlenmemesi, mikrop kapmaması ve yırtılmaması için, şeklinde belirtmişlerdir. Ortaya çıkan cevaplara göre uygulama süresince kazandırılması amaçlanan 18 sorumluluktan üç tanesinin daha ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö2: Kişisel eşyalarımı özenli, düzenli ve temiz kullanıyorum. Kirletirsem sorumsuz olurum.

Ö8: Kişisel eşyalarımı düzenli ve temiz kullanıyorum. Eğer kirli olsa tembel olurum.

Ö16: Kişisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanıyorum. Başka biri kullanırsa bize mikrop geçer.

Ö22: Kişisel eşyalarımı düzenli ve özenle kullanıyorum. Böylece yırtılmaz.

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere göre, öğrencilerin kazandırılması amaçlanan 18 kişisel sorumluluğun 16 tanesinin açık bir şekilde ifade edildiği ancak *tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumluluklarının ifade edilmediği ortaya çıkmıştır. Bu durum, süreç boyunca bu sorumluluklar üzerinde yeterince durulmamış olmasından veya örnek olaylarda doğrudan geçmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Buna rağmen, değer aktarma yaklaşımının öğrencilere, kişisel sorumlulukları kazandırmaya olumlu etki ettiği ortaya çıkmıştır.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı sorumluluk kazanım testidir. Uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte 18 adet kişisel sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin en az sekiz en çok 17 sorumluluk ifadesini doğru cevapladığı tespit edilmiştir. Öğrenci cevapları incelendiğinde üç öğrenci 17, iki öğrenci 16, beş öğrenci 15, dört öğrenci 14, üç öğrenci 13, bir öğrenci 12, iki öğrenci 11, 3 öğrenci 10, iki öğrenci dokuz ve bir öğrenci de sekiz sorumluluk ifadesini doğru cevaplamıştır. Ortaya çıkan bulgular, bir sorumluluk ifadesi hariç diğer sorumluluk ifadelerinin en az sınıfın yarısı tarafından kazanıldığını ortaya koymuştur. Öğrencilerin kişisel sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 21'de gösterilmiştir.

Tablo 21. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	f	%	X
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim.	8	30,77	73,29
2. Ayakkabımı düzenli bırakırım.	24	92,31	
3. Ayakkabımı temiz tutarım.	19	73,08	
4. Dişlerimi düzenli fırçalarım.	18	69,23	
5. Elbiselerimi temiz kullanırım.	13	50,00	
6. Elimi yüzümü yıkarım.	26	100,00	
7. Eşyalarımı düzgün bir şekilde yerine yerleştiririm.	22	84,62	
8. Kirli elbiselerimi çamaşır sepetine atarım.	22	84,62	
9. Kişisel eşyalarımı dağıtmadan kullanırım.	19	73,08	
10. Odamı temiz tutarım.	22	84,62	
11. Okul çantamı hazırlarım.	16	61,54	
12. Okula zamanında giderim.	23	88,46	
13. Hikâye kitabımı okurum.	18	69,23	
14. Ödevlerimi zamanında yaparım.	12	46,15	
15. Saçlarımı tararım.	23	88,46	
16. Tabağımdaki yemeği bitiririm.	13	50,00	
17. Yatağımı toplarım.	23	88,46	
18. Zamanında uyurum.	22	84,62	

Tablo 21'de görüldüğü gibi, öğrencilerin kişisel sorumlulukları %73,29 düzeyinde kazandığı ortaya çıkmıştır. Bütün öğrenciler *elimi yüzümü yıkarım,* sorumluluk ifadesini doğru cevaplamıştır. Bunun yanında sınıfın yarısı, araştırma kapsamındaki sorumlulukların üçte ikisini doğru cevaplamıştır. Ancak *acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim* ve *ödevlerimi zamanında yaparım* sorumluluk ifadeleri öğrencilerin yarısından azı tarafından doğru cevaplanmıştır. Buna rağmen sınıfın, araştırma kapsamındaki sorumlulukları çoğunlukla kazandıkları ortaya çıkmıştır.

Değer aktarma sürecinin etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı ise gözlemdir. Değer aktarma yaklaşımına uygun gerçekleştirilen uygulama sürecinden sonra öğrenci velilerinin gözlemlerine başvurulmuştur. Veli gözlemlerinden elde edilen verilere göre öğrencilerin, genel olarak, kişisel sorumlulukların farkında oldukları ve bu sorumlulukları çoğunlukla yerine getirdikleri bulunmuştur. Öğrenci velilerinin kişisel sorumluluklara ilişkin gözlemleri Tablo 22'de gösterilmiştir.

Tablo 22. Veli Gözlemlerine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	Farkında değil	Farkında	Farkında ama yapmıyor	Farkında ama bazen yapıyor	Farkında ve her zaman yapıyor
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	1	8	0	4	13
2. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	4	2	12	8
3. Ayakkabısını temiz tutar.	0	0	1	12	13
4. Dişlerini düzenli fırçalar.	0	7	2	13	4
5. Elbiselerini temiz kullanır.	0	2	0	7	17
6. Elini yüzünü yıkar.	0	1	0	5	20
7. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	5	3	13	5
8. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	0	6	2	8	10
9. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	2	5	4	10	5
10. Odasını temiz tutar.	0	3	4	10	9
11. Okul çantasını hazırlar.	0	1	1	7	17
12. Okula zamanında gider.	0	1	0	4	21
13. Hikâye kitabını okur.	0	2	1	6	17
14. Ödevlerini zamanında yapar.	0	2	1	4	19
15. Saçlarını tarar.	2	4	1	3	16
16. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	6	3	10	7
17. Yatağını toplar.	2	6	2	11	5
18. Zamanında uyur.	0	3	4	10	9

Tablo 22'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin farkında olup en çok yerine getirdikleri ilk üç sorumluluk *okula zamanında gider*, *elini yüzünü yıkar* ve *ödevlerini zamanında yapar,* olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında dokuz sorumluluk da öğrencilerin çoğunluğu tarafından her zaman yerine getirildiği gözlemlenmiştir. Bu sorumluluklar a*cil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*, *ayakkabısını temiz tutar*, *elbiselerini temiz kullanır*, *elini yüzünü yıkar*, *okul çantasını hazırlar*, *okula zamanında gider*, *ödevlerini zamanında yapar* ve *saçlarını tarar*dır. Geriye kalan dokuz sorumluluk ise öğrencilerin farkında olmasına rağmen bazen yerine getirdikleri gözlemlenmiştir. Ancak *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır*, *odasını temiz tutar* ve *zamanında uyur,* sorumluluklarının dörder öğrencinin farkında olunmasına rağmen yerine getirmediği gözlemlenmiştir. Her ne kadar kişisel sorumlulukların farkında olup yerine getirmeyen az sayıda öğrenci belirtilmişse de öğrencilerin büyük çoğunluğunun kişisel sorumlulukların farkında olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca veli gözlemlerine göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu, kişisel sorumlulukları bazen veya her zaman yerine getirdiği tespit edilmiştir.

Değer aktarma yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ankettir. Uygulama sürecinden önce ve uygulama sürecinden sonra öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulama sonrası ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulamadan önce ve uygulamadan sonra ifade ettikleri sorumluluk sayıları Tablo 23'te sunulmuştur.

Tablo 23. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	4	3	-1	Ö14	4	7	3
Ö2	3	3	0	Ö15	0	2	2
Ö3	4	3	-1	Ö16	2	3	1
Ö4	1	5	4	Ö17	0	5	5
Ö5	2	4	2	Ö18	2	2	0
Ö6	1	6	5	Ö19	3	2	-1
Ö7	1	1	0	Ö20	3	6	3
Ö8	3	3	0	Ö21	2	4	2
Ö9	3	5	2	Ö22	3	6	3
Ö10	1	6	5	Ö23	4	7	3
Ö11	2	3	1	Ö24	0	5	5
Ö12	2	6	4	Ö25	2	4	2
Ö13	2	6	3	Ö26	0	4	4

Tablo 23'te görüldüğü gibi, hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra ankete 26 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin uygulamadan önce ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayısı 54 iken sınıf ortalaması da 2,08 olarak bulunmuştur. Uygulamadan sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 111'e, sınıf ortalaması ise 4,27'ye yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %105,56 düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir. Uygulamadan önce ve sonra ifade edilen sorumluluk sayıları karşılaştırıldığında, üç öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısı düşerken dört öğrencinin değişmemiştir. Buna karşılık 19 öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısında artış meydana gelmiştir. Ön uygulamaya göre sınıfın üçte ikisinden fazlasının ifade ettiği sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan değişim, ifade edilen kişisel sorumluluk ifadelerinde de görülmüştür. Uygulamadan sonra ile uygulamadan önceki kişisel sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığında ifade edilen sorumluluk sayısı ile cevap veren öğrenci sayısı artmıştır. Öğrenci görüşlerine göre değer aktarma yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan

sonra ortaya çıkan kişisel sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 24'te sunulmuştur.

Tablo 24. Değer Aktarma Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Ayakkabısını temiz tutma		9
2	Banyo yapma, duş alma	1	10
3	Beslenme çantasını temizleme		1
4	Çantasını hazırlama	1	2
5	Ders çalışma	4	2
6	Dişlerini fırçalama	1	7
7	Elbiselerini düzgünce yerleştirme		2
8	Elbiselerini temiz tutma		6
9	Elini yüzünü yıkama	2	5
10	Eşyalarını dağıtmama		2
11	Hikâye kitabını okuma	11	5
12	Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atma		1
13	Masasını toplama	1	1
14	Odasını temiz tutma	8	11
15	Odasını toplama	7	11
16	Okula gitme		1
17	Oyuncaklarını toplama		9
18	Ödevini yapma	17	17
19	Saçını tarama		5
20	Televizyon izleme saatlerine dikkat etme		1
21	Yatağını toplama	1	3

Tablo 24'te görüldüğü gibi, değer aktarma yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ifade ettikleri kişisel sorumluluklar 11 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *hikâye kitabını okuma* ile *ödevini yapma* ifadelerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Uygulamadan sonra ise bunların yanında öğrenciler tarafından belirtilen 10 kişisel sorumluluk ifadesi daha ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ifadelerin, uygulama öncesinden farklılaşarak *banyo yapma veya duş alma, odasını temiz tutma, odasını toplama* ve *ödevini yapma* üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Uygulamadan önce 11 tane sorumluluk ifadesi dile getirilmişken uygulamadan sonra 21 sorumluluk ifade edilmiştir. Her ne kadar sınıfın çoğunluğu tarafından dile getirilmemiş olsa bile ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan 18 kişisel sorumluluğun 14'ünün kapsadığı ortaya çıkarmıştır. Uygulama sonrasında ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı, uygulama öncesine göre hem kişisel sorumluluk sayısında hem de cevap veren öğrenci sıklığında artmıştır. Bu bulgulara göre değer aktarma yaklaşımının sorumluluk değerini

kazandırmada olumlu bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Aşağıda, uygulamadan önce ve uygulamadan sonra Ö9 ve Ö25'in açık uçlu ankete verdikleri cevaplar (Bkz. Ek 13.20) sunulmuştur.

Ö9, uygulamadan önce "*Ödevimizi güzel yapmak", "Evde dersimizi düzenli çalışmak" ve "Odamı toplamak"* olmak üzere üç kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *" Odamı temizlerim", "Dişlerimi fırçalarım", "Ödevlerimi yaparım", "Okul için çantamı hazırlarım", "Havluyu yerine koyarım*" olmak üzere beş tane kişisel sorumluluk ifade edilmiştir. Ö25 de uygulamadan önce "*Ödevimizi yamak"* ve *"Odamızı toplamak"* olarak iki kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Elbiselerimi temiz tutarım", "Banyomu yaparım", "Kirli elbiselerimi çamaşır sepetine atarım"* ve *"Elbiselerimi düzenli kullanırım"* olmak üzere dört kişisel sorumluluk ifade etmiştir.

4.2. Değer Açıklama Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum

İkinci alt soru, "Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada, değer açıklama yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Değer açıklama yaklaşımı uygulama süreci, 2/A sınıfı ile gerçekleştirilmiştir. Problemin çözümüne ilişkin veriler, bu sınıfın öğrenci ve velilerinden elde edilmiştir. Elde edilen veriler, ailevi sorumluluklar ve kişisel sorumluluklar temaları altında analiz edilmiştir.

4.2.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular, 1-6. ile 13-20. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular Tablo 25'te sunulmuştur.

Tablo 25. Değer Açıklama Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar

Sorumluluk	Düzeyler			Gelmeyen
	Çok İyi	İyi	Geliştirilmeli	
Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz	22	0	0	4
Gereksiz yanan lambaları söndürür	25	0	0	1
Suyu ihtiyacı kadar kullanır	25	0	0	1
Televizyon izleme saatlerine uyar	0	25	0	1
Akrabalarına saygı duyar	0	23	0	3
Anne babasının sözünü dinler	22	2	0	2
Ev işlerinde anne babasına yardım eder	24	0	0	2
Alışverişe yardım eder	0	24	0	2

İlk dört derste ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanım ile beraber, "*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğu üzerinde de durulmuştur. Çalışma yaprağında, öğrencilerden kendilerini örnek olaydaki kişinin yerine koyarak olaya ilişkin sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Bunun için ders sürecini dikkate alarak çalışma yapraklarını doldurmaları beklenmiştir. Tablo 25'te görüldüğü gibi, derse 22 öğrenci katılmış dört öğrenci ise katılmamıştır. Aşağıda *ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz,* sorumluluğuna ilişkin Ö10 ve Ö22'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.1) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğu ile ilgili derse katılan öğrencilerin tümü çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö10, "*Hastane çalışanı yerinde olsaydın ne yapardın?*" sorusuna, "*Polise, emniyete haber verirdim*" şeklinde cevap vermiştir. Ö10, polise haber vereceğini ifade ederek tanımadığı kişilerle adresini paylaşmayacağını göstermiştir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö22 de aynı soruya, "*Okul müdürünü arardım*" şeklinde cevap vermiştir. Ö22, tanınan kişi olarak okul müdürünü seçmesi ve ondan bilgi almak istemesi, adresini herkesle paylaşmak istemediğini göstermektedir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın tümünün acil durumların farkında olduğu ve ev adresini tanımadıkları kişilerle paylaşmama açısından çok iyi düzeyde oldukları görülmüştür. Benzer durum, ders sürecinde öğrencilerin verdikleri cevaplarda da gözlemlenmiştir.

13-16. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber, "*Gereksiz yanan lambaları söndürür*", "*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" ve "*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Bu sorumluluklar ile ilgili derslere 25 öğrenci katılmış bir öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden, ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Çalışma yaprağında, örnek olaydaki sorunun kendi başlarına gelmesi durumunda ne yapacaklarını ifade etmeleri beklenmiştir. Aşağıda *gereksiz yanan lambaları söndürür, suyu ihtiyacı kadar kullanır ve televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluklarına ilişkin Ö16 ve Ö19'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14. 2) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Gereksiz yanan lambaları söndürür*" ve "*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" sorumlulukları ile ilgili bütün öğrencilerin cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Bu sorumluluklarla ilgili Ö16, "*Örnek olaydaki sorun sizin başınıza gelseydi ne yapardınız?*" sorusuna, "*Evdeki kaynakları daha dikkatli kullanırdım"* şeklinde cevap vermiştir. Ö16, evdeki kaynakları daha dikkatli kullanacağını açık bir şekilde ifade ederek gereksiz yanan lambaları ve açık olan suları kapatacağını belirtmiştir. Televizyon da bir kaynakla çalıştığı için dolaylı olarak televizyon izlemede de ölçülü davranacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı Ö16'nın cevabı ilk iki sorumluluk için çok iyi, son sorumluluk için ise iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö19 da "*Hatırladığım zaman dikkatli kullanırım*" şeklinde cevap vermiştir. Ö19'un faturaların çok gelmemesi için evdeki kaynakları, unutmaması durumunda dikkatli olacağını belirtmesi suyu ve elektriği ölçülü kullanacağı anlamına gelmektedir. Bu açıdan iki sorumluluk için bütün öğrencilerin cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Elektrik faturasının az gelmesi için gösterilen dikkatin televizyon izlemeye de gösterileceği değerlendirilmiştir. Ayrıca televizyon izlemeye açık bir şekilde vurgu yapılmadığından, "*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumluluğu ile ilgili bütün öğrencilerin cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre sınıfın tümünün gereksiz yanan lambaları söndürme ve suyu ihtiyacı kadar kullanma sorumluluklarını yerine getirmede çok iyi düzeyde cevap verdikleri ortaya çıkmıştır. Ancak televizyon izleme saatlerine uyar, sorumluluğu açık bir şekilde ifade edilmeyip dolaylı olarak belirtilmiştir. Ancak ders sürecinde ilk iki sorumluluğun yanında televizyon izleme saatleri üzerinde de durulmuş ve öğrenci cevaplarında gözlemlenmiştir.

17. ve 18. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yakın akrabalarını tanıtır*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber, "*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Bu sorumluluklarla ilgili derse 23 öğrenci katılmış üç öğrenci katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Çalışma yaprağında, evlerinde kullandıkları kaynakları yazarak bu kaynakları nasıl kullandıklarını yazmaları beklenmiştir. Aşağıda *akrabalarına saygı duyar,* sorumluluğuna ilişkin Ö4 ve Ö24'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.3) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğu ile ilgili olarak bütün öğrencilerin cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Çünkü akrabaya saygı, öğrenci cevaplarında açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Bununla ilgili Ö4, "*Örnek olaydaki durum senin başına gelseydi ne yapardın?*" sorusuna, "*Özür dileyerek hoş geldiniz derdim*" şeklinde cevap vermiştir. Bu cevabı seçme nedenini de "*Böylece terbiyeli olurdum*" şeklinde cevaplamıştır. Ö4'in örnek olaydaki çocuğun akrabalarına karşı ilgisizliğini doğru bulmaması ve "*Özür dileyerek hoş geldiniz derdim*" demesi, akrabalarına değer verdiğini ve saygı gösterdiğini göstermektedir. Öğrencinin cevabında her ne kadar saygı duymak, açık bir şekilde ifade edilmemişse de ima ettiği davranma şekli, akrabalarına saygı duyduğunu ortaya koymuştur. Bundan dolayı da cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Ö24, "*Örnek olaydaki durum senin başına gelseydi ne yapardın?*" sorusuna, "*Özür dileyerek hoş geldiniz derdim*" şeklinde cevap vermiştir. Bu şekilde davranma nedenini "*Çünkü onlar bizim akrabalarımız*" şeklinde ifade etmiştir. Ö24'ün özür dileyeceğini söylemesi, davranışı doğru bulmadığını göstermektedir. Hoş geldiniz derdim demesi de uygun davranışı ortaya koymaktadır. Bu şekilde davranma gerekçesini misafirlerin akrabaları olmasına bağlaması, akrabalarına değer verdiğini ve saygı duyduğunu göstermektedir. Ancak Ö24, örnek olaydaki çocuğun davranışını saygısızlık olarak değerlendirmemiş ve saygıyı açık bir şekilde ifade etmemiştir. Bundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Bu durum, ders sürecinde daha çok örnek olaydaki durum üzerinde odaklanmaktan kaynaklanmış olabilir. Ancak araştırmacı, uygulama sürecindeki gözlemlerinden yola çıkarak, akrabalara saygı duyma sorumluluğunun öğrenciler tarafından ifade edildiğini gözlemlemiştir.

19. ve 20. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi kazanımı "*Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışmaya ve yardımlaşmaya örnekler verir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Anne babasını sözünü dinler*", "*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" ve "*Alışverişe yardım eder*" sorumlulukları üzerinde

durulmuştur. Bu sorumluluklarla ilgili derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Çalışma yaprağında evde kime, hangi konuda yardımcı ve destek olduklarını yazmaları beklenmiştir. Aşağıda *ev işlerinde anne babasına yardım eder,* sorumluluğuna ilişkin Ö6 ve Ö23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.4) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" sorumluluğu ile ilgili olarak derse katılan bütün öğrencilerin cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö6, "*Aynı şey senin başına gelse ne yapardın?*" sorusuna, "*Anneme yardım ederim*" şeklinde cevap vermiş. Ö6, açık bir şekilde annesine yardım etmeyi ifade ettiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö23 ise aynı soruya, "*Annemi çok severdim*" demiş, "*Sizce anneniz seçiminize ne der?*" sorusuna da "*Annemize sarılacağız*" şeklinde cevap vermiş. Ö23'ün cevabı açık veya dolaylı bir şekilde anne babaya yardımı etmeyi belirtmediğinden dolayı ilgisiz görülmüştür. Ancak daha sonra örnek olayı tamamlarken annesine yardım edip evi temizleyeceğini açık bir şekilde dile getirmiştir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *anne babasının sözünü dinler,* sorumluluğuna ilişkin Ö16'nın çalışma yaprağından (Bkz. Ek 14.5) elde edilen cevap ve yoruma yer verilmiştir.

"*Anne babasının sözünü dinler*" sorumluluğu ile ilgili olarak derse katılan 22 kişinin cevabı çok iyi, iki kişinin de iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Bu sorumlulukla ilgili olarak Ö16, "*Sizce annenizin ne diyeceği önemli mi?*" sorusuna, "*Evet önemli, annemin üzülmesini istemem*" şeklinde cevap vermiştir. Ö16'nın annesinin sözünün önemli görmesi, anne babasının sözünü dinlediğini göstermektedir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Bunun yanında, "*Annemin üzülmesini istemem*" demesi de annesine yardım edeceğini, annesinin ondan istediğini yerine getireceğini göstermektedir. Buradan hareketle, Ö16'nın alış verişe de yardımcı olacağı anlamı ortaya çıkmıştır. Bunun için Ö16'nın cevabı, "*Alışverişe yardım eder*" sorumluluğu açısından iyi düzeyde bir cevap olarak değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre öğrencilerin büyük çoğunluğu anne babasının sözünü dinlemeyi ve ev işlerinde anne babasına yardımcı olmayı çok iyi düzeyde kazandıkları söylenebilir. Ancak alışverişe yardımcı eder, sorumluluğu için aynı durum ortaya çıkmamıştır. Buna rağmen çalışma yapraklarından elde edilen veriler, değer açıklama yaklaşımının sorumluluk değeri kazandırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı görüşmedir. Değer açıklama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sınıftan kura ile belirlenen 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu öğrenciler *Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14, Ö16, Ö22, Ö23 ve Ö24* kodlu öğrencilerdir. Görüşmede altı soru sorulmuştur. İlk soru ailevi sorumluluklara yönelik olup soruda öğrencilere adres ile ilgili neler öğrendikleri, nelere dikkat ettikleri ve nasıl davrandıkları sorulmuştur. Soruya dokuz öğrenci doğru cevap vermiş bir öğrenci ise cevap vermemiştir. Öğrencilerden alınan cevaplara göre öğrencilerin adreslerini tanımadığı kişilerle paylaşmamayı öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Adreslerini yabancı kişilerle paylaşmama nedenlerini genel olarak "hırsızlık" ve "zarar görme" ihtimali olarak belirtmişlerdir. Buna göre öğrencilerin ev adreslerini tanımadıkları kişilerle paylaşmamayı öğrendikleri ortaya çıkmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö7: Evimin ve sokağımın ismini öğrendim. Tanımadığım kişilerle evimin adresini paylaşmıyorum.*
> *Ö11: Adresimizi tanımadığımız kişilere vermiyorum. Verirsem evimize girip hırsızlık yapabilirler.*
> *Ö23: Annemin ve babamın adres ve telefon numarasını öğrendim. Bilmediğim biri adresimi sorarsa söylemem.*
> *Ö24: Tanımadığımız kişilere adresimizi vermemeliyiz. Çünkü onlar bize zarar verebilir.*

Görüşmedeki dördüncü soru ailevi sorumluluklarla ilgili olup soruda, öğrencilere evdeki kaynakları kullanırken nelere, neden dikkat ettikleri sorulmuştur. Soruya dokuz öğrenci doğru cevap vermiş bir öğrenci ise cevap vermemiştir. Doğru cevapların tamamında evdeki kaynakların tasarruflu kullanımı açık bir şekilde ifade edilmiştir. Öğrencilerin sekiz tanesi tasarrufun nedenlerini faturaların yüksek gelmemesi veya paranın boşa gitmemesi için, şeklinde ifade etmiştir. İki tane öğrenci ise herhangi bir neden ifade etmemiştir. Aşağıda görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö7: Suyu yeterli miktarda kullanıyorum. Lambayı eğer gerekli değilse açmıyorum. Açık olan su ya da elektriği de kapatıyorum.*
> *Ö12: Suyu tasarruflu kullanıyorum. Elektriği ışıkları açık bırakmıyorum. Elektriği tasarruflu kullanmazsam faturalar yüksek gelir ve paramız azalır.*
> *Ö14: Suyu ve elektriği açık olduğunda kapatıyorum. Sobayı da kapatıyorum. Gereksiz yere açık olduğunda kapatıyorum. Kapatmazsam faturalar yüksek gelir.*
> *Ö16: Evdeki kaynakları düzenli kullanıyorum. Eğer düzenli kullanmazsak çok su harcamış oluruz. Elektrik boş boş yanarsa biraz daha fazla para ödeyebiliriz*

Görüşmedeki beşinci soru, ailevi sorumluluklarla ilgili olarak sorulmuştur. Soruda öğrencilere, yakın akrabalarına karşı nasıl ve neden o şekilde davrandıkları sorulmuştur. Soruya sekiz öğrenci doğru cevap vermiş iki öğrenci ise cevap vermemiştir. Öğrenciler, yakın akrabalarına karşı saygılı davrandıklarını, onlara yardım ettiklerini ve sözlerini dinlediklerini ifade etmiştir. Davranma nedenlerini beş öğrenci, büyükleri ve akrabaları oldukları ile onların da kendilerini sevmesi için, olarak belirtmiştir. Ancak üç öğrenci, herhangi bir neden belirtmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö8: Yakın akrabalarıma karşı saygılı ve hoşgörülü davranıyorum. Onları sevdiğim için.

Ö10: Onlara saygılı davranıyorum. Onlara kötü söz söylemiyorum. Onlarla eşyalarımı paylaşıyorum. Çünkü onlar akrabalarımız.

Ö14: Yakın akrabalarım eve geldiğinde onlara hoş geldiniz diyorum. Sonra ellerini öpüyorum. Annemin dediğini yapıyorum.

Ö22: Onlara karşı saygılı davranıyorum. Büyüklerim oldukları için.

Görüşmedeki ikinci sorunun bir kısmı ailevi sorumluluklara yönelik olarak sorulmuştur. Soruda öğrencilere, akrabalarına ve evde ailelerine karşı yerine getirdikleri sorumluluklar sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, ailelerine karşı sorumluluklarını yatakları kaldırmak; aileden biri bir şey istediğinde, yemek hazırlamada, ev temizliğinde ve kardeşlerine yardım etmek ile anne babalarının sözlerini dinlemek, şeklinde ifade etmiştir. Cevaplara bakıldığında, belirtilen sorumlulukların süreç boyunca üzerinde durulan sorumluluklar olduğu görülmüştür. Ancak alış verişe yardım eder, sorumluğuna az değinilirken, tuvaleti temiz bırakma sorumluluğuna hiç değinilmemiştir. Bunun yerine evi temiz tutarım ve evi temizlerim şeklinde genel deyimler kullanılmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö8: Anneme ve kardeşime yardım ediyorum. Annemin sözünü dinliyorum. Evi dağıtmıyorum. Kardeşlerimin istediğini yapıyorum. Babam; su istediğinde, getiriyorum. Kardeşim oyun oynarken yardım ediyorum. Akrabalarım, benden bir şey istediğinde getiriyorum.

Ö12: Sofrayı kurmada yardımcı oluyorum. Babama telefon ve ayakkabılarını getiriyorum. Amcam, odun taşırken ve kırarken ona yardımcı oluyorum. Kardeşim oyuncaklarını toplarken yardımcı oluyorum. Babamın ayakkabısını temizliyorum.

Ö16: Sofrayı kurmada anneme yardım ediyorum. Bakkaldan ekmek alıyorum. Ailemin dediklerini yapıyorum. Babam, sakalını kesmek için amcamdan makine istediğinde, gidip getiriyorum.

Ö22: Anneme yardım ediyorum. Sofrayı kurmada yardımcı oluyorum. Kardeşlerime bakıyorum. Anne babama yardım ediyorum. Babam su istediğinde, ona su getiriyorum. Akrabalarım hastalanınca annemle onların yataklarını topluyoruz ve onların ilaçlarını onlara veriyorum.

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere göre uygulama süresince kazandırılması amaçlanan dokuz ailevi sorumluluğun tümünün öğrenciler tarafından doğru olarak ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Görüşmeden elde edilen verilere göre değer açıklama yaklaşımının sorumluluk değerini kazandırmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı da sorumluluk kazanım testidir. Değer açıklama yaklaşımını temele alan uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte dokuz adet ailevi sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre yedi öğrenci sekiz, üç öğrenci yedi, dokuz öğrenci altı, iki öğrenci beş, üç öğrenci dört, bir öğrenci üç ve bir öğrenci de iki sorumluluğu doğru cevaplamıştır. Ancak bütün sorumlulukları doğru cevaplayan öğrenci olmamıştır. Ayrıca beş öğrencinin sorumlulukların yarısından azına doğru cevap verdikleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında öğrenci cevapları incelendiğinde bazı sorumlulukların daha az doğru cevaplandığı görülmüştür. Bu durum, ilgili sorumluluğun örnek olayda doğrudan ele alınmamış olmasından kaynaklanmış olabileceği gibi yöntemin anlaşılmamasından da kaynaklanmış olabilir. Ancak öğrenci cevaplarına göre sınıfın, araştırma kapsamındaki sorumlulukları genel olarak kazandığı söylenebilir. Sorumluluk bazında öğrencilerin ailevi sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 26'da gösterilmiştir.

Tablo 26. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	**f**	**%**	**X**
1. Akrabalarıma saygı duyarım.	16	61,54	
2. Alışverişe yardım ederim.	17	65,38	
3. Anne babamın sözünü dinlerim.	23	88,46	
4. Ev adresimi tanımadığım kişilerle paylaşmam.	20	76,92	
5. Ev işlerinde anne babama yardım ederim.	22	84,62	67,52
6. Gereksiz yanan lambaları söndürürüm.	20	76,92	
7. Suyu ihtiyacım kadar kullanırım.	16	61,54	
8. Televizyon izleme saatlerine uyarım.	5	19,23	
9. Tuvaleti temiz kullanırım.	19	73,08	

Tablo 26'da görüldüğü gibi öğrenciler, sorumluluk ifadelerinin tümüne doğru cevap vermemiştir. Ancak öğrenciler, en çok *anne babamın sözünü dinlerim* sorumluluk ifadesini doğru cevaplamıştır. Buna karşın *televizyon izleme saatlerine uyarım*,

sorumluluğu sadece beş öğrenci tarafından doğru cevaplanmıştır. Bu durum, ilgili sorumluluğun doğrudan örnek olay içinde ele alınmamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Ancak bu sonuçlara göre sınıfın araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukları kısmen kazandıkları ortaya çıkmıştır.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı da gözlemdir. Araştırma kapsamındaki sorumluluklar, ailevi ve kişisel sorumluluklar olduğundan dolayı bu sorumlulukların en iyi gözlemleneceği ortamın aile olacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı değer açıklama yaklaşımına uygun tasarlanan uygulama sürecinden sonra öğrenci velilerinin gözlemine başvurulmuştur. Velilerden, süreç boyunca öğrencilerinin evdeki davranışlarını göz önüne alarak yapılandırılmış gözlem formunu doldurmaları istenmiştir. Gözlem formunu 26 veli cevaplamıştır. Öğrenci velilerinin ailevi sorumluluklara ilişkin gözlemleri Tablo 27'de sunulmuştur.

Tablo 27. Veli Gözlemlerine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	1	0	5	20
2. Alışverişe yardım eder.	0	2	0	17	7
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	1	0	3	22
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	0	5	2	9	10
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	0	3	0	13	10
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	0	0	1	13	12
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	0	8	0	7	11
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	2	7	6	8	3
9. Tuvaleti temiz kullanır.	0	4	0	4	18

Tablo 27'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu ailevi sorumlulukların farkında olduğu ve sorumluluklarını bazen veya her zaman yerine getirdikleri ortaya çıkmıştır. Ancak iki öğrencinin *televizyon izleme saatlerine uyar,* sorumluluğunun farkında olmadıkları ve altı öğrencinin de farkında olmasına rağmen yerine getirmedikleri belirtilmiştir. Buna göre öğrencilerin *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluğunu tam olarak kazanmadığı ancak diğer ailevi sorumlulukları kazandıkları ortaya çıkmıştır.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ankettir. Değer açıklama yaklaşımına uygun olarak uygulama sürecinden önce ve uygulama sürecinden sonra öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulama sonrası ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulamadan önce ve sonra ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayıları Tablo 28'de sunulmuştur.

Tablo 28. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	4	5	1	Ö14	3	5	2
Ö2	2	5	3	Ö15	3	2	-1
Ö3	2	4	2	Ö16	2	4	2
Ö4	3	4	1	Ö17	1	2	1
Ö5	2	9	6	Ö18	1	5	4
Ö6	6	6	0	Ö19	2	2	0
Ö7	4	10	6	Ö20	3	2	-1
Ö8	4	6	2	Ö21	5	3	-2
Ö9	1	3	2	Ö22	3	6	3
Ö10	5	3	-2	Ö23	2	5	3
Ö11	5	6	1	Ö24	1	3	2
Ö12	3	4	1	Ö25	5	1	-4
Ö13	3	3	0	Ö26	2	2	0

Tablo 28'de görüldüğü gibi, hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra ankete 26 öğrenci cevap vermiştir. Bu öğrencilerin uygulamadan önce ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı 77 iken sınıf ortalaması da 2,96 olarak bulunmuştur. Uygulamadan sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 110'a, sınıf ortalaması ise 4,23'ye yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %42,86 düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir. Uygulamadan önce ve sonra, ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı karşılaştırıldığında beş öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı düşerken dört öğrencinin ise değişmemiştir. Buna karşılık, 17 öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ön uygulamaya göre sınıfın yarısından fazlasının ifade ettiği sorumluluk sayısı artmıştır. Ortaya çıkan değişim, dile getirilen ailevi sorumluluk ifadelerinde de görülmüştür. Uygulama sonrası ile uygulama öncesi ailevi sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığında ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı ile cevap veren öğrenci sayısı artmıştır.

Öğrenci görüşlerine göre değer açıklama yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan ailevi sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 29'da sunulmuştur.

Tablo 29. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Alış verişe yardım etme	2	4
2	Anne babanın sözünü dinleme	12	13
3	Anne babaya yardım etme	14	20
4	Ayakkabıları temizleme		1
5	Banyoyu temiz tutma	1	1
6	Bulaşıkları yıkama	5	7
7	Çamaşırları asma	1	2
8	Çöpleri çöp kutusuna atma	5	4
9	Elbiseleri çamaşır makinasına atma	1	2
10	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanma		2
11	Evi temiz tutma (kirletmeme)	1	2
12	Evi temizleme	11	14
13	Evi toplama	4	6
14	Gereksiz yanan lambayı kapatma		3
15	Kardeşlere yardım etme	5	6
16	Musluğu açık bırakmama		3
17	Saygılı olma		3
18	Sofraya kurma (hazırlama)	4	10
19	Sofrayı toplama (kaldırma)	6	2
20	Tuvaleti temiz tutma.	1	2
21	Yatakları kaldırma	3	2
22	Yumurtaları toplama	1	1

Tablo 29'da görüldüğü gibi, değer açıklama yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ailelerine karşı ifade ettikleri sorumluluklar, 17 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *anne babanın sözünü dinleme, anne babaya yardım etme* ve *evi temizleme* ifadelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Uygulamadan sonra, ayrıca öğrenciler tarafından belirtilen beş ailevi sorumluluk daha ortaya çıkmıştır. Bunun yanında ailevi sorumlulukları ifade eden öğrenci sayısında da artış gerçekleşmiştir. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ifadelerin 22 maddede toplandığı ve uygulama öncesi gibi *anne babanın sözünü dinleme*, *anne babaya yardım etme, evi temizleme* ile *sofrayı kurma (hazırlama)* üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Uygulamadan önce 17 tane sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra 22

sorumluluk ifade edilmiştir. Her ne kadar sınıfın çoğunluğu tarafından dile getirilmemiş olsa da ortaya çıkan ifadeler, çoğunlukla uygulama sürecinde üzerinde durulan dokuz ailevi sorumluluk olduğu bulunmuştur.

Uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluklar, uygulama öncesine göre hem ifade edilen ailevi sorumluluk sayısında hem de cevap veren öğrenci sıklığında arttığı tespit edilmiştir. Aşağıda, Ö1 ve Ö5'in uygulamadan önce ve sonra açık uçlu ankete verdikleri cevapları (Bkz. Ek 14.6) sunulmuştur.

Ö1, uygulamadan önce "*Anne babamın istediğini yaparım", "Evi toplarım", "Bakkala giderim" ve "Masayı silerim"* olmak üzere dört ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Annemin istediklerini yaparım", "Bulaşıkları yıkarım", "Kardeşimle ilgilenirim", "Masayı temizlerim" ve" elbiseleri çamaşır makinasına atarım"* olmak üzere beş tane ailevi sorumluluk ifade etmiştir. Ö5 de uygulamadan önce *"Evi temizlemek" ve "Yumurtaları toplamak."* olmak üzere iki ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra "*Yumurtaları toplarım", "Etrafı toplarım", "Çamaşırları asarım", "Bulaşıkları yıkarım", "Sofrayı sererim", "Evi temizlerim", "Anne babama yardım ederim", "Bakkala gidip ekmek alırım" ve "Eşyaları tasarruflu kullanırım"* olmak üzere dokuz ailevi sorumluluk ifade etmiştir.

4.2.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Burada, kişisel sorumluluklarla ilgili veri toplama araçlarının her birinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Kişisel sorumluluklarla ilgili çalışma yapraklarından elde edilen bulgular, 5-12. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Ancak "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğuna ilişkin bulgular, 3-4. derslere ait çalışma yaprağından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre kişisel sorumlulukların gerçekleşme düzeyi Tablo 30'da sunulmuştur.

Tablo 30. Değer Açıklama Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Kişisel Sorumluluklar

Sorumluluk	Düzeyler			Gelmeyen
	Çok İyi	İyi	Geliştirilmeli	
Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	24	0	0	2
Odasını temiz tutar.	25	0	0	1
Okul çantasını hazırlar.	19	6	0	1
Hikâye kitabını okur	0	20	5	1
Ödevlerini zamanında yapar.	0	20	5	1
Ayakkabısını düzenli bırakır.	5	19	0	2
Ayakkabısını temiz tutar.	15	9	0	2
Elbiselerini temiz kullanır.	24	0	0	2
Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	21	3	0	2
Saçlarını tarar.	0	19	5	2
Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	21	3	0	2
Elinizi yüzünü yıkar.	0	13	11	2
Dişlerini düzenli fırçalar.	10	11	3	2
Yatağını toplar.	20	4	0	2

İlk dört derste Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" işlenirken kişisel sorumluluklardan "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Ders işlenişinden sonra, öğrencilerden çalışma yapraklarını doldurmaları istenmiştir. Tablo 30'da görüldüğü gibi, derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci ise katılmamıştır. Aşağıda *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister,* sorumluluğuna ilişkin Ö7 ve Ö19'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.7) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğu ile ilgili derse katılan öğrencilerin tümü çalışma yaprağına çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Öğrencilerden Ö7, "*Örnek olaydaki kişi yerinde olsaydınız ne yapardınız?*" sorusuna, "*Pazara dönüp güvenilir birisinden yardım etmesini isterdim*" şeklinde cevap vermiştir. Ö7'nin eve gitmek için güvenilir birini düşünmesi, acil durumda adresini tanımadığı kişilerle paylaşmayacağını göstermektedir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö19 da aynı soruya, "*Pazara dönüp tanıdık birisinden yardım isterdim*" şeklinde cevap vermiştir. Ö19, tanıdık birisinden yardım isteyeceğini belirterek tanımadığı kişilerle adresini paylaşmayacağını ve acil durumlarda doğru kişilerden yardım alacağını göstermektedir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın acil durumların farkında olduğu ve acil durumlarda yardım alacak doğru kişileri bildikleri görülmüştür. Benzer durum,

araştırmacı tarafından uygulama sürecinde de gözlemlenmiştir. Uygulama sürecinde öğrencilerin bir soruna farklı çözümler getirmede zorlandıkları, ancak sunulan seçenekler arasından seçim yapmada zorlanmadıkları görülmüştür. Bu açıdan, olayın çözümüne yönelik seçeneklerin olması öğrencilerin sorumluluğu çok iyi düzeyde kazanmasında etkili olmuş olabilir.

5-8. derslerde üzerinde durulan kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Odasını temiz tutar", "Okul çantasını hazırlar", "Tuvaleti temiz kullanır", "Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atar", "Okula zamanında gider", "Hikâye kitabını okur", "Ödevlerini zamanında yapar", "Tabağındaki yemeği bitirir"* ve *"Zamanında uyur*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 25 öğrenci katılmış bir öğrenci katılmamıştır. Öğrencilerden, ders sürecini dikkate alarak evde yerine getirdikleri kişisel sorumlulukları çalışma yaprağına yazmaları istenmiştir. Aşağıda *odasını temiz tutar,* sorumluluğuna ilişkin Ö12'nin çalışma yaprağından (Bkz. Ek 14.8) elde edilen cevaba ve yoruma yer verilmiştir.

"*Odasını temiz tutar*" sorumluluğu ile ilgili olarak bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Öğrencilerden Ö12, örnek olayla ilgili "*Aynı şey sizin başınıza gelseydi ne yapardınız*?" sorusuna, "*Bundan sonra odamı temizler ve düzenli bırakırım*" şeklinde cevap vermiştir. Ö12'nin verdiği cevapta oda temizliğine dikkat ettiği ortaya çıkmış ve oda temizliği açık bir şekilde ifade edilmiştir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Okul çantasını hazırlar*" sorumluluğunu 19 öğrenci çok iyi, altı öğrenci ise iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumluluk, açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak çalışma yaprağındaki ankette, 19 öğrenci okul çantasını hazırlamaktan hoşlandığını işaretlemiştir. Bunun için bu öğrencilerin cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Bunun yanında altı öğrenci ise, çantasını hazırlamaktan hoşlanmadığını belirtmiştir. Bu öğrencilerin çantalarını hazırladıkları fakat hazırlamaktan hoşlanmadıkları söylenebilir. Sorumluluğu yerine getirmekten hoşlanmadıklarını belirttikleri için cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *hikâye kitabını okur,* sorumluluğuna ilişkin Ö9 ve Ö13'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.9) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Hikâye kitabını okur*" sorumluluğunu 20 öğrenci iyi beş öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili iyi düzeyde cevap veren Ö13, evde yapmaktan hoşlandığı işleri açıklarken "*Ödev yapmak*" şeklinde cevap vermiştir. Ödev

yapmak, yerine göre hikâye kitabı okumayı da kapsamaktadır. Ancak hikâye kitabını okuma, açık bir şekilde ifade edilmediği için cevap iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö9, yapmaktan hoşlandığı işleri belirtirken hikâye veya kitap okumadan açık veya dolaylı bir şekilde hiç söz etmediğinden cevabı geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ödevlerini zamanında yapar,* sorumluluğuna ilişkin Ö4 ve Ö11'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.10) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ödevlerini zamanında yapar*" sorumluluğunu 18 öğrenci çok iyi, yedi öğrenci geliştirilmeli düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumlulukla ilgili çok iyi düzeyde cevap veren Ö11, evde yapmaktan hoşlandığı işleri açıklarken "*Ödevlerimi yaparım*" şeklinde cevap vermiştir. Sorumluluk açık bir şekilde ifade edildiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö4, yapmaktan hoşlandığı işleri belirtirken ödevlerini yapmaktan hiç söz etmemiştir. Bundan dolayı cevabı geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde, sınıfın büyük çoğunluğunun çok iyi düzeyde "*Odasını temiz tutar", "Okul çantasını hazırlar", "Hikâye kitabını okur"* ve "*Ödevlerini zamanında yapar"* sorumluluklarını ifade ettiği bulunmuştur. Ancak ders sürecinde belirtilen örnekler arasında olmasına rağmen "*Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar*", "*Okula zamanında gider*", "*Tabağındaki yemeği bitirir*" ve "*Zamanında uyur*" sorumlulukları öğrenci cevaplarında ortaya çıkmamıştır. Bu durum, öncelikle derslerin daha çok örnek olay temelli işlenmesinden kaynaklanmış olabilir. Örnek olayda açık bir şekilde ifade edilen sorumluluklar daha çok ön plana çıkmıştır. Ayrıca çalışma yaprağındaki sorular da örnek olaya yönelik sorulmuştur. Bundan dolayı öğrenciler, bu sorumlulukları ifade etmemiş olabilirler. Ancak araştırmacı, uygulama sürecinde, öğrencilerin bu sorumlulukları ifade ettiğini gözlemlemiştir. Bu açıdan ders süreci ile çalışma yapraklarından elde edilen veriler uyumlu olmamıştır.

9-12. derslerde kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır*" ile ilişkilendirilmiştir. Kazanımla beraber "*Ayakkabısını düzenli bırakır", "Ayakkabısını temiz tutar", "Elbiselerini temiz kullanır", "Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır", "Saçlarını tarar", "Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir", "Elini yüzünü yıkar", "Dişlerini düzenli fırçalar"* ve *"Yatağını toplar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Bu derslere 24 öğrenci katılmış iki öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *ayakkabısını düzenli bırakır,* sorumluluğuna

ilişkin Ö24'ün çalışma yaprağından (Bkz. Ek 14.11) elde edilen cevaba ve yoruma yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını düzenli bırakır*" sorumluluğuna derse katılan beş öğrenci çok iyi, 19 öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Ayakkabısını düzenli bırakma sorumluluğu ile ilgili doğrudan soru sorulmamıştır. Bununla ilgili öğrencilerden, kişisel eşyalarından beş tanesini yazarak bu eşyaları nasıl kullandıklarını belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin tümü k*işisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanırım*, şeklinde cevap vermiştir. Kişisel eşyalarını belirtirken beş öğrenci özellikle ayakkabısını da belirterek temiz ve düzenli kullandıklarını ifade etmiştir. Bu beş öğrenciden biri olan Ö24, "*Ayakkabımı temiz ve düzenli kullanırım*" şeklinde cevap vermiştir. Bundan dolayı bu beş öğrencinin cevabı çok iyi, diğer öğrencilerin cevabı ise iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ayakkabısını temiz tutar*, sorumluluğuna ilişkin Ö6 ve Ö26'nın çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.12) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını temiz tutar*" sorumluluğuna derse katılan 15 öğrenci çok iyi, dokuz öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Ayakkabısını temiz tutma sorumluluğu ile ilgili Ö6'nın cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Çünkü Ö6, ayakkabısını "*Temiz ve düzenli*" kullanacağını ifade etmiştir. Ancak Ö26, "*Mendille silerim*" şeklinde cevap vermiştir. Temiz tutmaktan ziyade temizlemeyi ifade ettiği için cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *elbiselerini temiz kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö16 ve Ö23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.13) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Elbiselerini temiz kullanır*" sorumluluğuna derse katılan 24 öğrenci çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili olarak Ö16, kullandığı kişisel eşyalarını belirtirken elbiseyi de yazarak "*düzenli ve temiz*" bir şekilde kullandığını belirtmiştir. Ö23 de "*temiz ve düzenli*" kullandığını ifade etmiştir. Elbiselerini temiz kullanmayı açık bir şekilde ifade ettikleri için cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö7 ve Ö11'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 14.14) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır*" sorumluluğunu derse katılan 21 öğrenci çok iyi, üç öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanma sorumluluğu ile ilgili Ö7, örnek olaydaki durum senin başına gelse ne yapardın sorusuna "*Bundan sonra kirli elbiselerimi çıkarır, değiştirir değiştirmez çamaşır sepetine atarım*" şeklinde cevap vermiştir. Bu davranış eşyalarını dağıtmadan kullanma anlamına

geldiği için cevabı, çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö11, "*Eğer hatırlarsam elbiselerimi atarım, hatırlamazsam atmam*" şeklinde cevaplamıştır. Bu davranış sorumluluğu bazen yerine getirilmeyeceğini belirttiği için iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Saçlarını tarar*" sorumluluğuna 19 öğrenci iyi, beş öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili olarak öğrencilerin kullandıkları kişisel eşyalara bakılmıştır. Verilen cevaplardan 19 öğrencinin kişisel eşya olarak, tarağı ifade ettiği ortaya çıkmıştır. Tarak, saçı taramak için kullanıldığından bu öğrencilerin saçlarını taradıkları anlamı çıkarılmıştır. Bunun için bu cevaplar iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak kişisel eşya olarak tarağı ifade etmeyen beş öğrencinin saçını tarayıp taramadığı bilinmediğinden cevapları geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir*" sorumluluğuna derse katılan 21 öğrenci çok iyi, üç öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili 21 öğrenci eşyalarını düzenli bir şekilde yerine yerleştirmekten hoşlandığını belirtirken üç öğrenci hoşlanmadığını belirtmiştir. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirmekten hoşlanan öğrencilerin cevabı çok iyi, hoşlanmadığını belirten öğrencilerin ise sorumluluğu yerine getirdikleri ancak bundan hoşlanmadıkları belirttikleri için cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Elini yüzünü yıkar*" sorumluluğuna derse katılan 13 öğrenci iyi, 11 öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Elini yüzünü yıkama sorumluluğu doğrudan sorulmadığı için açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Bu sebeple öğrencilerin kullandıkları eşyalara bakılmıştır. Havlu ve sabunu olan öğrencilerin elini yüzünü yıkayacağı düşünülmüştür. Bunun için kişisel eşya olarak havlu ve sabunu belirten 13 öğrencinin cevabı iyi, diğerlerin ise geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Dişlerini düzenli fırçalar*" sorumluluğuna derse katılan 10 öğrenci çok iyi, 11 öğrenci iyi ve üç öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Kullandıkları kişisel eşyaların isimlerinin sorulduğu soruya, 21 öğrenci diş fırçasını ifade etmiştir. Kişisel eşyalarını nasıl kullandıklarına ilişkin soruya ise 10 öğrenci düzenli ve her zaman kullanırım, şeklinde cevap verirken 11 öğrenci ise iyi, güzel ve temiz kullanırım, şeklinde cevap vermiştir. Dişlerini düzenli fırçalama sorumluluğu ile ilgili Ö6'nın cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö6, diş fırçasını "*Düzenli kullanırım*" şeklinde cevap vermiştir. Sorumluluk açık bir şekilde ifade edildiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö18'in cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö18, diş

fırçasını "*İyi kullanırım*" şeklinde cevaplamıştır. Üç öğrenci de dış fırçasına değinmediği için cevapları geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Yatağını toplar*" sorumluluğunu derse katılan 20 öğrenci çok iyi, dört öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumlulukla ilgili 20 öğrenci yatağını toplamaktan hoşlandığını işaretlerken dört öğrenci hoşlanmadığını işaretlemiştir. Bundan dolayı yatağını toplamaktan hoşlanan öğrencilerini cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilirken hoşlanmayan öğrencilerin cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde *elini yüzünü yıkar*, sorumluluğu dışındaki sorumlulukların çok iyi ve iyi düzeyde kazanıldığı ortaya çıkmıştır. Ancak elini yüzünü yıkar sorumluluğu istenen düzeyde cevaplanmamıştır. Bu durum, öncelikle sorumluluğun doğrudan sorulmamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Çünkü uygulama süresince araştırmacı bu sorumluluğun da öğrenciler tarafından ifade edildiğini gözlemlemiştir. Bu açıdan ders süreci ile çalışma yapraklarından elde edilen veriler uyumlu olmamıştır.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından bir diğeri görüşmedir. Uygulama sürecinden sonra öğrencilerin kişisel sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Öğrencilerin kişisel sorumluluklarını tespit etmek için görüşmedeki ikinci soruda evde yerine getirdikleri kişisel sorumluluklarının neler olduğu sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel sorumluluklarını; elbiselerini ve ayakkabılarını temiz tutmak, dişlerini fırçalamak, elini yüzünü yıkamak, kişisel eşyalarını katlayıp dolaba yerleştirmek, odasını temiz tutmak, çantasını hazırlamak, ödevlerini yapmak, hikâye kitabını okumak, saçlarını taramak ve yatağını toplamak olarak ifade etmiştir. Ortaya çıkan cevaplara bakıldığında, uygulama süresince kazandırılması amaçlanan 18 sorumluluktan 12 tanesinin açık bir şekilde ifade edildiği görülmüştür. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö7: Yatağımı temizliyorum ve topluyorum. Elbiselerimi katlayarak dolabıma yerleştiriyorum. Odamı temizliyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Çantamı hazırlıyorum. Okul kıyafetlerimi giyiyorum. Elbiselerimi temiz tutuyorum.*
>
> *Ö10: Yatağımı, odamı, eşyalarımı ve kitaplarımı topluyorum. Okuyorum. Çalışıyorum.*
>
> *Ö11: Yatağımı düzenliyorum. Masamı düzenliyorum. Ödevlerimi yapıp çantama koyuyorum. Evi temizlemede yardım ediyorum.*
>
> *Ö14: Evi ve odamı temizliyorum. Masamın tozunu alıyorum. Yatağımı topluyorum. Oyuncaklarımı topluyorum. Yatağımı temiz bırakıyorum.*

Masamı, eşyalarımı düzenli kullanıyorum. Kitaplarımı çantama koyuyorum. Kalem, silgi ve defterlerimi çantama koyuyorum.

Görüşmedeki üçüncü soru öğrencilerin kişisel sorumluluklarını nasıl ve neden o şekilde kullandıkları tespit etmek için sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel eşyalarını dikkatli, düzenli ve temiz kullandıklarını ifade etmiştir. Kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanma nedenlerini ise yırtılmaması, kirlenmemesi, mikrop kapmaması ve eskimemesi için, olarak belirtmişlerdir. Ortaya çıkan cevaplara göre uygulama süresince kazandırılması amaçlanan 18 sorumluluktan bir tanesinin daha ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö8: Kişisel eşyalarımı düzenli ve temiz kullanıyorum. Temiz ve düzenli kullanmazsam eskir ve giyemem.

Ö12: Ayakkabılarımı yırtmadan düzenli kullanıyorum. Yırtarsam yenisini almak zorunda kalırım.

Ö23: Kişisel eşyalarımı düzenli ve temiz kullanıyorum.

Ö24: Kişisel eşyalarımı düzenli ve temiz kullanıyorum. Temiz olmazsam mikroplar bulaşabilir.

Öğrenci görüşmelerine göre kazandırılması amaçlanan 18 kişisel sorumluluktan 14 tanesi ifade edilmiştir. Ancak *kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur,* sorumluluklarını ifade etmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, süreç boyunca bu sorumluluklar üzerinde yeterince durulmamış olmasından veya örnek olaylarda doğrudan geçmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Buna rağmen değer açıklama yaklaşımının kişisel sorumlulukları kazandırmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı sorumluluk kazanım testidir. Uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte 18 adet kişisel sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin en az 10 en çok 18 sorumluluk ifadesini doğru cevapladığı ortaya çıkmıştır. Öğrenci cevapları incelendiğinde bir öğrenci 18, bir öğrenci 17, iki öğrenci 16, yedi öğrenci 15, dört öğrenci 14, iki öğrenci 13, bir öğrenci 12, altı öğrenci 11 ve iki öğrenci 10 tane sorumluluk ifadesini doğru cevaplamıştır. Buna göre 17 öğrenci, araştırma kapsamındaki sorumluluk ifadelerinin en az yarısına doğru cevap vermiştir. Öğrencilerin kişisel sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 31'de sunulmuştur.

Tablo 31. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	f	%	X
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim.	12	46,15	75,21
2. Ayakkabımı düzenli bırakırım.	24	92,31	
3. Ayakkabımı temiz tutarım.	24	92,31	
4. Dişlerimi düzenli fırçalarım.	9	34,62	
5. Elbiselerimi temiz kullanırım.	19	73,08	
6. Elimi yüzümü yıkarım.	25	96,15	
7. Eşyalarımı düzgün bir şekilde yerine yerleştiririm.	24	92,31	
8. Kirli elbiselerimi çamaşır sepetine atarım.	21	80,77	
9. Kişisel eşyalarımı dağıtmadan kullanırım.	13	50,00	
10. Odamı temiz tutarım.	24	92,31	
11. Okul çantamı hazırlarım.	18	69,23	
12. Okula zamanında giderim.	20	76,92	
13. Hikâye kitabımı okurum.	18	69,23	
14. Ödevlerimi zamanında yaparım.	12	46,15	
15. Saçlarımı tararım.	23	88,46	
16. Tabağımdaki yemeği bitiririm.	21	80,77	
17. Yatağımı toplarım.	22	84,62	
18. Zamanında uyurum.	23	88,46	

Tablo 31'de görüldüğü gibi, sınıftaki 19 öğrenci araştırma kapsamındaki sorumlulukların üçte ikisine doğru cevap vermiştir. Ancak *dişlerimi düzenli fırçalarım*, *acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim* ve *ödevlerimi zamanında yaparım* sorumluluk ifadeleri öğrencilerin yarısından azı tarafından doğru cevaplanmıştır. Buna rağmen doğru cevaplanan sorumluluk ifadeleri ve sınıf ortalamasına göre öğrencilerin, araştırma kapsamındaki kişisel sorumlulukları çoğunlukla kazandıkları görülmüştür. Sorumluluk kazanım testinden elde edilen verilere göre değer açıklama yaklaşımı, sorumluluk kazandırmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı gözlemdir. Uygulama sürecinden sonra öğrenci velilerinin gözlemlerine başvurulmuştur. Veli gözlemlerinden elde edilen verilere göre öğrencilerin, genel olarak, kişisel sorumlulukların farkında oldukları ve bu sorumlulukları çoğunlukla yerine getirdikleri ortaya çıkmıştır. Öğrenci velilerinin, öğrencilerin kişisel sorumluluk kazanımına ilişkin gözlemleri Tablo 32'de gösterilmiştir.

Tablo 32. Veli Gözlemlerine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	Farkında değil	Farkında	Farkında ama yapmıyor	Farkında ama bazen yapıyor	Farkında ve her zaman yapıyor
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	0	4	0	9	13
2. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	3	0	16	7
3. Ayakkabısını temiz tutar.	0	3	1	8	14
4. Dişlerini düzenli fırçalar.	0	5	2	12	7
5. Elbiselerini temiz kullanır.	0	2	0	12	12
6. Elini yüzünü yıkar.	0	1	0	2	23
7. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	2	0	16	8
8. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	0	6	1	10	9
9. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	0	6	2	8	10
10. Odasını temiz tutar.	0	5	1	13	7
11. Okul çantasını hazırlar.	0	2	3	0	21
12. Okula zamanında gider.	0	0	0	3	23
13. Hikâye kitabını okur.	0	3	2	9	12
14. Ödevlerini zamanında yapar.	0	1	0	6	19
15. Saçlarını tarar.	0	2	2	6	16
16. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	4	0	14	8
17. Yatağını toplar.	1	2	2	13	8
18. Zamanında uyur.	0	2	2	14	8

Tablo 32'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin farkında olup en çok yerine getirdikleri ilk üç sorumluluk *okula zamanında gider*, *elini yüzünü yıkar* ve *okul çantasını hazırlar* olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında yedi sorumluluğun öğrencilerin çoğunluğu tarafından her zaman yerine getirildiği gözlemlenmiştir. Bu sorumluluklar a*cil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*, *ayakkabısını temiz tuta*r, *elini yüzünü yıkar*, *okul çantasını hazırlar*, *okula zamanında gider*, *ödevlerini zamanında yapar* ve *saçlarını tarar*dır. Geriye kalan sorumluluklardan 10 tanesi ise öğrencilerin farkında olduğu ama bazen yerine getirdikleri gözlemlenmiştir. Ancak *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır*, *odasını temiz tutar* ve *zamanında uyur* sorumluluklarının dörder öğrenci tarafından farkında olunmasına rağmen yerine getirmedikleri belirtilmiştir. Her ne kadar kişisel sorumluluklarının farkında olup yerine getirmeyen az sayıda öğrenci belirtilmişse de öğrencilerin büyük çoğunluğunun kişisel sorumlulukların farkında olduğu söylenebilir. Ayrıca veli gözlemlerine göre öğrencilerin çoğunluğunun bazen veya her zaman kişisel sorumluluklarını yerine getirdiği gözlemlenmiştir.

Değer açıklama yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ankettir. Değer açıklama yaklaşımına uygun olarak uygulama sürecinden önce ve sonra öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre, öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi ve uygulama sonrası ifade ettikleri sorumluluk sayıları Tablo 33'te sunulmuştur.

Tablo 33. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	1	1	0	Ö14	3	5	2
Ö2	1	5	4	Ö15	1	4	3
Ö3	0	0	0	Ö16	1	6	5
Ö4	1	3	2	Ö17	2	2	0
Ö5	1	4	3	Ö18	0	0	0
Ö6	2	3	1	Ö19	1	4	3
Ö7	6	5	-1	Ö20	3	3	0
Ö8	0	5	5	Ö21	3	5	2
Ö9	4	4	0	Ö22	1	5	4
Ö10	2	5	3	Ö23	3	3	0
Ö11	2	4	2	Ö24	2	6	4
Ö12	5	7	2	Ö25	6	5	-1
Ö13	5	6	1	Ö26	1	3	2

Tablo 33'te görüldüğü gibi, hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra ankete 26 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin uygulama öncesinde ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayısı 57 iken sınıf ortalaması 2,19 olarak gerçekleşmiştir. Uygulamadan sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 103'e, sınıf ortalaması ise 3,96'ya yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %80,70 düzeyinde bir artış olmuştur. Uygulamadan önce ve sonra ifade edilen sorumluluk sayıları karşılaştırıldığında iki öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısı düşerken yedi öğrencinin değişmemiştir. Buna karşılık 17 öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısında artış meydana gelmiştir. Ön uygulamaya göre sınıfın yaklaşık üçte ikisinin ifade ettiği sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan değişim, ifade edilen kişisel sorumluluk ifadelerde de görülmüştür. Uygulamadan sonraki ile önceki kişisel sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığından ifade edilen sorumluluk sayısı ile cevap veren öğrenci sayısı artmıştır. Öğrenci görüşlerine göre değer açıklama

yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan kişisel sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 34'te sunulmuştur.

Tablo 34. Değer Açıklama Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Banyo yapma, duş alma	2	9
2	Beslenme çantasını temizleme	1	
3	Çantasını hazırlama	4	7
4	Ders çalışma	2	2
5	Dişlerini fırçalama	3	5
6	Dolabını toplama	2	4
7	Elbiselerini düzgünce yerleştirme	2	6
8	Elbiselerini temiz tutma	1	7
9	Elini yüzünü yıkama	4	4
10	Hikâye kitabını okuma	5	4
11	Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atma	1	2
12	Kulaklarını temizleme		1
13	Masasını toplama	2	2
14	Odasını temiz tutma	2	8
15	Odasını toplama	8	9
16	Okula gitme		3
17	Oyuncaklarını toplama		1
18	Ödevini yapma	7	12
19	Saçını tarama	2	1
20	Tırnaklarını kesme		1
21	Yatağını toplama	9	14
22	Yemeğini bitirme		1

Tablo 34'te görüldüğü gibi, değer açıklama yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ifade ettikleri kişisel sorumluluklar 17 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *yatağını toplama, odasını toplama* ve *ödevini yapma* ifadelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Uygulamadan sonra ise, öğrenciler tarafından belirtilen beş kişisel sorumluluk ifadesi daha ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ise ifadelerin 21 maddede toplandığı ve *yatağını toplama, ödevini yapma, odasını toplama ve banyo yapma veya duş alma* üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Her ne kadar sınıfın çoğunluğu tarafından dile getirilmemiş olsa bile ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan 18 sorumluluğun 13'ünün ifade edildiğini ortaya çıkarmıştır. Uygulama öncesine göre uygulama sonrasındaki ifadelere bakıldığında hem ifade edilen ailevi sorumluluklarda hem de sorumluluk ifadelerini belirten öğrenci sayısında bir artış gerçekleşmiştir. Uygulama öncesinde 57 olan toplam sorumluluk sayısı 17 maddede toplanmışken

uygulama sonrasında 21 maddede 103'a çıkmıştır. Bu bulgu, uygulama sürecinin ailevi sorumlulukları kazandırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur. Aşağıda uygulama öncesi ve uygulama sonrasında Ö2 ve Ö11'in açık uçlu ankete verdikleri cevaplar (Bkz. Ek 14.15) sunulmuştur.

Ö2, uygulamadan önce "*Ders çalışmak*" olarak tek bir kişisel sorumluluk ifade etmiştir. Ancak uygulamadan sonra "*Banyo yaparım", "Dişimi fırçalarım", "Ödevimi yaparım", "Okumamı yaparım"* ve *"Okula giderim"* olmak üzere beş kişisel sorumluluk ifade etmiştir. Ö11 de uygulamadan önce *"Yatağımı topluyorum"* ve *"Masayı temizliyorum"* olarak iki kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Yatağımı topluyorum.", "Dolabımı topluyorum", "Masayı düzenliyorum"* ve *"Odamı temizlerim"* olmak üzere dört tane kişisel sorumluluk ifade etmiştir.

4.3. Değer Analizi Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum

Üçüncü alt soru, "Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada, değer analizi yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Değer analizi yaklaşımının uygulama süreci 2/E sınıfı ile gerçekleştirilmiştir. Probleme ilişkin veriler, bu sınıfın öğrenci ve velilerinden elde edilmiştir. Veri toplama araçlarından elde edilen veriler, ailevi sorumluluklar ve kişisel sorumluluklar temaları altında analiz edilmiştir.

4.3.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular, 1-6. ve 13-20. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular Tablo 35'te sunulmuştur.

Tablo 35. Değer Analizi Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar

Sorumluluk	Düzeyler			Gelmeyen
	Çok İyi	İyi	Geliştirilmeli	
Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	28	1	0	0
Gereksiz yanan lambaları söndürür	17	11	0	1
Suyu ihtiyacı kadar kullanır	17	11	0	1
Televizyon izleme saatlerine uyar	16	12	0	1
Akrabalarına saygı duyar	27	0	0	2
Anne babasının sözünü dinler.	11	16	0	2
Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	27	0	0	2
Alışverişe yardım eder.	15	12	0	2

İlk dört derste ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanım ile beraber, "*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Tablo 35'te görüldüğü gibi, derse 29 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz,* sorumluluğuna ilişkin Ö25 ve Ö27'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.1) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğuna derse katılan öğrencilerden 28 tanesi çok iyi, bir tanesi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Çok iyi cevap veren öğrencilerden Ö25, "*Umut kaybolduğunda kimlerden yardım alabilir?*" sorusuna "*Polisler ve güvenlikten yardım alabilir*" şeklinde cevap vermiştir. Ö25, polis ve güvenlikten yardım alınabileceğini ifade ederek tanımadığı kişilerle adresini paylaşmayacağını belirtmiştir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö27 ise aynı soruya, "*Polislere ve insanlara sorabilir*" şeklinde cevap vermiştir. Ö27, polisin dışında kimliği belli olmayan kişilere de sorabilir dediği için cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın büyük çoğunluğunun acil durumlarda yardım alacak kişileri bildiği ve ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmamayı çok iyi düzeyde cevapladığı görülmüştür. Benzer durum, uygulama sürecinde öğrenci cevaplarında da gözlemlenmiştir.

13-16. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla birlikte "*Gereksiz yanan lambaları söndürür*", "*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" ve "*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 29 öğrenci katılmış, bir öğrenci

katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yapraklarını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *gereksiz yanan lambaları söndürür,* sorumluluğuna ilişkin Ö3 ve Ö14'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.2) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Gereksiz yanan lambaları söndürür*" sorumluluğuna, ders katılan öğrencilerin 17 tanesi çok iyi, 11 tanesi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili olarak öğrencilerden Ö3, "*Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersiniz?*" sorusuna, "*Elektriği açık bırakmamaya dikkat ederim"* şeklinde cevap vermiştir. Elektriği açık bırakmamak, gereksiz yanan lambaları söndürmek anlamında kullanılmıştır. Çünkü elektrik, yörede lamba anlamında da kullanılmaktadır. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö14 de aynı soruya, "*Paraya, tasarrufa dikkat ederim*" demiştir. Ö14, özel olarak lambalar üzerinde durmaktan ziyade evdeki bütün kaynakları kapsayacak şekilde genel bir cevap vermiştir. Kaynakları tasarruflu kullanma, istenen bir davranış olmasına rağmen açık bir şekilde lambaları söndürmek ifade edilmediği için cevap, iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *gereksiz yanan lambaları söndürür* ve *suyu ihtiyacı kadar kullanır,* sorumluluklarına ilişkin Ö15 ve Ö23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.3) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" sorumluluğuna, derse katılan öğrencilerden 17 tanesi çok iyi, 11 tanesi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Çok iyi düzeyde cevap veren öğrencilerden Ö23, "*Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersiniz?*" sorusuna "*Suyu boşa akıtmamaya dikkat ederim*" şeklinde cevap vermiştir. Ö23'ün suyu boşa akıtmayacağını belirtmesi, ihtiyacı kadar kullanacağı anlamına gelmektedir. Bundan dolayı Ö23'ün cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö15 ise aynı soruya, "*Paraya dikkat ederim*" şeklinde cevap vermiştir. Bu cevapla, suya harcanan paranın daha az gitmesine dikkat edeceğini belirtmiştir ki bu, tasarruf etme anlamına gelmektedir. Ancak sadece paraya dikkat etmek suyu ihtiyacı kadar kullanacağı anlamına gelmemektedir. Bundan dolayı cevap iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *televizyon izleme saatlerine uyar,* sorumluluğuna ilişkin Ö8 ve Ö19'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.4) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumluluğunu, derse katılan öğrencilerden 16 tanesi çok iyi, 12 tanesi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili çok iyi düzeyde cevap veren Ö8, "*Televizyonu boşu boşuna açmamaya dikkat ederim*" şeklinde cevap vermiştir. Televizyonu boşu boşuna açmamak, televizyon izleme ile ilgili bir düzen

olduğu ve o düzene uygun davranıldığı anlamına gelmektedir. Bundan dolayı Ö8'in cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö19 da "*Elektriğin boşu boşuna gitmemesine dikkat ederim*" şeklince cevaplamıştır. Elektriği gereksiz yere harcamamak tasarrufla ilgilidir. Televizyon da elektrikle çalıştığı için televizyonun da her zaman açık tutulmayacağı anlamı ortaya çıkmaktadır. Ancak televizyon izleme saatleri açık bir şekilde belirtilmediği için öğrencinin cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre sınıfın çoğunluğunun üç sorumluluğa da çok iyi düzeyde kazandığı ortaya çıkmıştır. Ancak uygulama sürecinde üç sorumluluk üzerinde durulmasına ve öğrenci cevaplarında gözlemlenmesine rağmen çalışma yapraklarında, açık bir şekilde ifade eden öğrenci sayısı az bulunmuştur. Bu durum, örnek olayda yer alan sorumlulukların daha çok ön plana çıkmış olmasından kaynaklanmış olabilir.

17. ve 18. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yakın akrabalarını tanıtır*" ile ilişkilendirilmiştir. Bununla beraber, "*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğu üzerinde de durulmuştur. Derse 27 öğrenci katılmış, iki öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *akrabalarına saygı duyar*, sorumluluğuna ilişkin Ö2 ve Ö5'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.5) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğuna, derse katılan öğrencilerin tümü çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö2 ve Ö5, "*Yakın akrabalarımıza karşı nasıl davranmalıyız?*" sorusuna, "*Onlara saygılı davranmalıyız*" şeklinde cevap vermişlerdir. Saygılı davranmayı açık bir şekilde ifade ettikleri için cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Benzer durum, uygulama sürecinde, öğrenci cevaplarında da gözlemlenmiştir.

19. ve 20. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışmaya ve yardımlaşmaya örnekler verir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Anne babasını sözünü dinler"*, "*Ev işlerinde anne babasına yardım eder"* ve "*Alışverişe yardım eder"* sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 27 öğrenci katılmış, iki öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda bu sorumluluklara ilişkin öğrenci cevaplarına ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Anne babasının sözünü dinler*" sorumluluğunu, derse katılan öğrencilerin 11 tanesi çok iyi, 16 tanesi de iyi düzeyde cevaplamıştır. Çok iyi düzeyde cevap veren öğrencilerden Ö28, "*İsteklerini yerine getiririm*" şeklinde cevap vermiştir. Ö28'in cevabı,

anne babasının sözünü dinlediğini ve gereğini yerine getirdiğini açık bir şekilde ifade ettiği için çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö21, "*Anneme yardım ederim*" şeklinde genel bir cevap vermiştir. Ö21'in ifadesi çok genel olup açık bir şekilde anne babanın sözünü dinlemeyi vurgulamamaktadır. Ancak yardım etme, anne babanın sözünü dinlemeyi de gerektirdiğinden Ö21'in cevabı, iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ev işlerinde anne babasına yardım eder,* sorumluluğuna ilişkin Ö17 ve Ö2'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.6) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" sorumluluğuna bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Ev işlerinde anne babasına yardım eder, sorumluluğu ile ilgili Ö17, "*Sofrada yardım ederim*" ve Ö22 de "*Yatak toplamada yardım ederim*" şeklinde cevap vermiştir. Bu cevaplar yardım etmeyi açık bir şekilde ifade ettiği için çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *alışverişe yardım eder,* sorumluluğuna ilişkin Ö9 ve Ö28'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.7) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Alışverişe yardım eder*" sorumluluğunu ders katılan öğrencilerin 15 tanesi çok iyi, 12 tanesi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Çok iyi düzeyde cevap veren öğrencilerden Ö28, "*Alışverişte, tekerlekli araba almakta*" şeklinde cevap vermiştir. Tekerlekli araba alışverişte kullanılan bir araç olduğundan cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö9, "*Anneme babama yardım ederim*" şeklinde genel bir cevap vermiştir. Ö23, yardım ettiğine göre verilen bir görevi yerine getirmesi de beklenmektedir. Bu açıdan cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bu bulgulara göre ev işlerinde anne babasına yardım etme sorumluluğu çok iyi düzeyde cevaplanmıştır. Ancak *anne babasını sözünü dinler* ve *alışverişe yardım eder* sorumlulukları açık bir şekilde, az sayıda öğrenci tarafından dile getirilmiştir. Oysa uygulama sürecinde bu sorumluluklar üzerinde durulmuş ve uygulama sürecinde öğrenci cevaplarında gözlemlenmiştir.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı biri görüşmedir. Değer analizi yaklaşımı sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sınıftan kura ile belirlenen 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu öğrenciler *Ö2, Ö3, Ö8, Ö9, Ö14, Ö16, Ö17, Ö21, Ö26 ve Ö27* kodlu öğrencilerdir. Görüşmede altı soru sorulmuştur. İlk soru ailevi sorumluluklara yönelik olup bu soruda, öğrencilere adres ile ilgili neler öğrendikleri, nelere dikkat ettikleri ve nasıl davrandıkları sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir.

Öğrencilerden alınan cevaplara göre 10 öğrenciden yedisi, adresini tanımadığı kişilerle paylaşmamayı öğrendiğini açık bir şekilde ifade ederken ikisi ise dolaylı olarak ifade etmiştir. Öğrenciler, kaybolduklarında polisten yardım isteyeceklerini belirtmişler. Bir kişi ise sadece adresini öğrendiğini belirtmiştir. Adreslerini tanımadıkları kişilerle paylaşmama gerekçelerini, hırsızlık ve zarar görme ihtimali olarak ifade etmişlerdir. Öğrenci görüşlerine göre öğrencilerin ev adreslerini tanımadıkları kişilerle paylaşmamayı öğrendikleri söylenebilir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö2: Telefon numaramızı ve adresimizi öğrendim. Adresimi tanımadığım kişilere vermiyorum. Çünkü hırsız olabilir. Eşyalarımızı çalabilir.
Ö3: Adresimi kimseye söylememeyi öğrendim. Çünkü söylersem hırsız olabilir. Evimize girip eşyalarımız çalabilir.
Ö16: Adresimi öğrendim. Kaybolduğumdan polise, güvenlikçiye gidip adresimizi verip, evimize ulaşmayı öğrendim. Tanımadığım kişilere adresimi vermiyorum.
Ö21: Tanımadığımız kişilere adresimizi söylememeyi öğrendim.

Görüşmedeki dördüncü soru ailevi sorumluluklarla ilgili olup soruda, öğrencilere, evdeki kaynakların kullanırken nelere, neden dikkat ettikleri sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Cevapların tamamı konu ile ilgili iken sekiz öğrenci neden ifade etmiş iki öğrenci ise herhangi bir neden ifade etmemiştir. Öğrenciler, evdeki kaynakları gereksiz yere kullanmama nedenlerini, genel olarak, faturaların yüksek gelmemesi için, şeklinde ifade etmiştir. Öğrenci cevaplarına göre öğrencilerin evdeki kaynakların kullanımına ile ilgili sorumluluklarını kazandığı ortaya çıkmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö3: Evdeki kaynakları boşa açmıyorum. Çok açarsam çok paramız gider.
Ö8: Suyu ve elektriği açık bırakmadan kullanıyorum. Doğal gazı çok harcamamaya dikkat ediyorum. Kaynakları çok harcasam elektrik ve su faturası çok gelir. Biz de çok para öderiz.
Ö14: Evdeki kaynakları tasarruflu kullanıyorum. Çok harcamamaya dikkat ediyorum. Faturanın çok gelmemesine dikkat ediyorum.
Ö17: Evdeki kaynakları boşa harcamıyorum. Boşa harcarsam faturamız yüksek gelir.

Görüşmedeki beşinci soru, ailevi sorumluluklarla ilgili olarak sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, yakın akrabalarına karşı nasıl ve neden o şekilde davrandıkları sorulmuştur. Soruya öğrencilerin tamamı doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, yakın akrabalarına karşı saygılı davrandıklarını, onlara yardım ettiklerini, sözlerini dinlediklerini ve evlerine geldikleri zaman onları güzel karşıladıklarını ifade etmiştir. Davranma nedenlerini dokuz öğrenci büyükleri, akrabaları oldukları, onları sevdikleri ve

onların da kendilerini sevdiği için, olarak belirtmiştir. Bir öğrenci ise herhangi bir neden belirtmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö2: Yakın akrabalarıma iyi davranıyorum. Onlar da bana iyi davranıyorlar.*
> *Ö9: Yakın akrabalarıma karşı saygılı davranıyorum. Onların sözünü dinliyorum. Bir şey istediklerinde veriyorum. Akrabalarım oldukları için.*
> *Ö26: Onlara karşı saygılı davranıyorum. İhtiyaçları olduğu zaman yanlarında oluyorum. Zor durumda kaldıklarında yardım ediyorum. Akrabalarım oldukları için.*
> *Ö27: Yakın akrabalarıma yardım ediyorum. Onların sözünü dinliyorum. Onlara saygılı davranıyorum. Onlar da bizi seviyor.*

Görüşmedeki ikinci sorunun bir kısmı ailevi sorumluluklara yönelik olarak sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, akrabalarına ve evde ailelerine karşı yerine getirdikleri sorumluluklar sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Verilen cevaplar, daha çok anne babaya yardımcı olma ile anne babanın sözünü dinleme üzerinde yoğunlaşmıştır. Öğrencilerin ifade ettikleri diğer sorumluluklar ise ailelerine yatakları kaldırmada, aileden birinin istediği şeyi getirmede, yemek hazırlamada, evi temizlemede yardım etme ile kardeşlerine yardım etme ve onlarla ilgilenme olarak ortaya çıkmıştır. Bulgulara bakıldığında, söz edilen sorumlulukların, süreç boyunca üzerinde durulan sorumluluklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak *alış verişe yardım eder*, sorumluğunu sadece iki öğrenci ifade etmişken *tuvaleti temiz bırakır* sorumluluğunu hiçbir öğrenci ifade etmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö8: Anneme, sofrayı kurmada, yatakları toplamada yardımcı oluyorum. Sofradaki eşyaları topluyorum. Evi dağıtmıyorum. Aile bireylerine iyi davranıyorum. Annemin sözünden çıkmıyorum. Babaannemin ve annemin ilaçlarını getiriyorum. Kardeşlerime ödevlerinde yardımcı oluyorum.*
> *Ö9: Annem bir şey istediğinde yaparım. Babamın sözünü dinlerim. Anneme, sofrayı kurarken yardım ediyorum. Kardeşlerime ödevlerini yaparken yardımcı oluyorum. Akrabalarım su isterken onlara su veriyorum.*
> *Ö16: Anneme yardım ediyorum. Sofrayı topluyorum. Çöpleri çöp kutusuna atıyorum. Abimin çantasını getirerek kendisine yardım ediyorum. Babam; su istediğinde, ceketini istediğinde getiriyorum.*
> *Ö21: Babama ve anneme yardım ediyorum. Anne ve babamın sözünü dinliyorum.*

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere göre uygulama süresince kazandırılması amaçlanan dokuz ailevi sorumluluğun sekizinin öğrenciler tarafından

ifade edildiği görülmüştür. Görüşme bulgularına göre, değer açıklama yaklaşımının, sorumluluk değerini kazandırmada olumlu bir etkiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı da sorumluluk kazanım testidir. Değer analizi sürecini temele alan uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için öğrencilere sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte dokuz adet ailevi sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre 21 öğrenci bütün sorumluluklara doğru cevap vermişken sekiz öğrenci ise sekiz sorumluluğu doğru cevaplamıştır. Öğrenci cevapları incelendiğinde neredeyse bütün sorumlulukların doğru cevaplandığı ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, sınıfın araştırma kapsamındaki sorumlulukları büyük oranda kazandığını göstermiştir. Öğrencilerin ailevi sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 36'da gösterilmiştir.

Tablo 36. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	f	%	X
1. Akrabalarıma saygı duyarım.	29	100,00	
2. Alışverişe yardım ederim.	29	100,00	
3. Anne babamın sözünü dinlerim.	29	100,00	
4. Ev adresimi tanımadığım kişilerle paylaşmam.	29	100,00	
5. Ev işlerinde anne babama yardım ederim.	29	100,00	96,93
6. Gereksiz yanan lambaları söndürürüm.	28	96,55	
7. Suyu ihtiyacım kadar kullanırım.	29	100,00	
8. Televizyon izleme saatlerine uyarım.	23	79,31	
9. Tuvaleti temiz kullanırım.	28	96,55	

Tablo 36'da görüldüğü gibi, öğrencilerin tamamı altı sorumluluk ifadesini doğru cevaplamıştır. Sadece *televizyon izleme saatlerine uyarım*, sorumluluk ifadesi diğer sorumluluklara oranla daha az sayıda öğrenci tarafından doğru cevaplanmıştır. Buna göre sınıfın, araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukları yüksek oranda kazandıkları söylenebilir.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı da gözlemdir. Araştırma kapsamındaki sorumluluklar, ailevi ve kişisel sorumluluklar olduğundan dolayı bu sorumlulukların en iyi gözlemleneceği ortamın aile olacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı değer analizi yaklaşımına uygun tasarlanan uygulama sürecinden sonra öğrenci velilerinin gözlemlerine başvurulmuştur. Velilerden,

süreç boyunca öğrencilerinin evdeki davranışlarını göz önüne alarak yapılandırılmış gözlem formunu doldurmaları istenmiştir. Gözlem formunu 29 veli cevaplamıştır. Öğrenci velilerinin ailevi sorumluluklara ilişkin gözlemleri Tablo 37'de gösterilmiştir.

Tablo 37. Veli Gözlemlerine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	0	0	5	24
2. Alışverişe yardım eder.	1	2	0	8	18
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	0	0	13	16
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	1	0	3	7	18
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	0	0	1	11	17
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	0	1	0	11	17
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	0	0	1	6	22
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	0	1	7	18	3
9. Tuvaleti temiz kullanır.	0	0	0	8	21

Tablo 37'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu ailevi sorumlulukların farkında olduğu ve bu sorumlulukları yerine getirdiği görülmüştür. Ancak yedi öğrencinin *televizyon izleme saatlerine uyar,* sorumluluğunun farkında olmasına rağmen yerine getirmediği ve 18 öğrencinin de farkında olup bazen yerine getirdiği ortaya çıkmıştır. Buna göre *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluğu kısmi olarak, diğer sorumlulukların ise yüksek oranda kazanıldığı ortaya çıkmıştır.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ise ankettir. Değer analizi yaklaşımına uygun olarak uygulama süreci gerçekleştirilmeden önce ve uygulama sürecinden sonra öğrencilere Açık Uçlu Anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulamadan önce ve uygulamadan sonra ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayıları Tablo 38'de sunulmuştur.

Tablo 38. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	6	8	2	Ö16	5	9	4
Ö2	6	7	1	Ö17	6	6	0
Ö3	3	5	2	Ö18	3	5	2
Ö4	3	4	1	Ö19	2	3	1
Ö5	2	7	5	Ö20	4	6	2
Ö6	4	7	3	Ö21	4	4	0
Ö7	2	5	2	Ö22	3	3	0
Ö8	5	6	1	Ö23	3	5	2
Ö9	3	4	1	Ö24	2	5	3
Ö10	4	7	3	Ö25	3	4	1
Ö11	1	3	2	Ö26	4	6	2
Ö12	3	2	-1	Ö27	5	4	-1
Ö13	4	5	1	Ö28	4	11	7
Ö14	6	7	1	Ö29	3	4	1
Ö15	3	5	2				

Tablo 38'de görüldüğü gibi, uygulamadan önce ve uygulamadan sonra ankete 29 öğrenci cevap vermiştir. Bu öğrencilerin uygulamadan önce ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı 106 iken sınıf ortalaması ise 3,66 olarak gerçekleşmiştir. Uygulamadan sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 157'ye, sınıf ortalaması ise 5,41'e yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %48,11 düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir.

Uygulamadan önce ve sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı karşılaştırıldığında iki öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı düşerken üç öğrencininki ise değişmemiştir. Buna karşılık 24 öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ön uygulamaya göre sınıfın büyük çoğunluğunun ifade ettiği sorumluluk sayısı artmıştır. Ortaya çıkan değişim, dile getirilen ailevi sorumluluk ifadelerinde de görülmüştür. Uygulama sonrası ile uygulama öncesi ailevi sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığında, ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı ile cevap veren öğrenci sayısının arttığı ortaya çıkmıştır. Öğrenci görüşlerine göre değer analizi yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan ailevi sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 39'da sunulmuştur.

Tablo 39. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Alış verişe yardım etme	5	19
2	Anne babanın sözünü dinleme	3	17
3	Anne babaya yardım etme	21	20
4	Ayakkabıları rafa yerleştirme		2
5	Bulaşıkları yıkama		1
6	Çamaşırları asma	1	
7	Çamaşırları katlama	7	4
8	Çiçek sulama	4	1
9	Çöpleri çöp kutusuna atma	24	18
10	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanma		3
11	Evi temiz tutma (kirletmeme)		2
12	Evi temizleme	3	3
13	Evi toplama	3	7
14	Gereksiz yanan lambayı kapatma		1
15	Kardeşlere yardım etme	1	6
16	Musluğu açık bırakmama		2
17	Saygılı olma		12
18	Sofraya kurma (hazırlama)	25	27
19	Sofrayı toplama (kaldırma)	7	11
20	Yatakları kaldırma	2	1

Tablo 39'da görüldüğü gibi, değer analizi yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ailelerine karşı ifade ettikleri sorumluluklar 13 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *sofrayı kurma (hazırlama), çöpleri çöp kutusuna atma ve anne babaya yardım etme* sorumlulukları üzerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonra, uygulama öncesine ilaveten altı ailevi sorumluluk ifadesi daha ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ifadelerin, 19 maddede toplandığı ve *sofrayı kurma (hazırlama), anne babaya yardım etme, alışverişe yardım etme ve çöpleri çöp kutusuna atma* sorumlulukları üzerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Her ne kadar sınıfın çoğunluğu tarafından dile getirilmemiş olsa bile ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan dokuz ailevi sorumluluğun sekizinin ifade edildiğini ortaya çıkarmıştır. Ancak *tuvaleti temiz tutar*, sorumluluğu hiçbir öğrenci tarafından ifade edilmemiştir. Uygulama öncesine göre uygulama sonrasındaki ifadelere hem ifade edilen ailevi sorumluluklarda hem de sorumluluk ifadelerini belirten öğrenci sayısında bir artış bulunmuştur. Uygulama öncesinde 106 olan toplam sorumluluk sayısı 13 maddede toplanmışken, uygulama sonrasında 19 maddede 154'e çıkmıştır. Bu bulgu, değer analizi yaklaşımının öğrencilerin ailevi sorumluluk kazanımına olumlu yönde etki ettiğini ortaya çıkarmıştır. Aşağıda Ö3

ve Ö18'in uygulamadan önce ve sonra açık uçlu ankete verdikleri cevapları (Bkz. Ek 15.8) sunulmuştur.

Ö3, uygulamadan önce *"Anne babama yardım etmek", "Sofrayı kurmak"* ve *"Kardeşlerime bakmak"* olarak üç tane ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Odaları toplamak", "Kardeşime ödevlerinde yardım ederim", "Çöpü atmak", "Annemin sözünü dinlerim"* ve *"Anneme yardım ederim"* olmak üzere beş tane ailevi sorumluluk ifade etmiştir. Ö18 de uygulamadan önce *"Çöpleri çöp kutusuna atmak", "Alış verişe yardım etmek"* ve *"Sofrayı kurmak"* olmak üzere üç ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Sofrayı kurarım", "Ekmek almak", "Sofrayı kurmak", "Anne babama saygılı olurum", "Annemden izin almak"* ve *"Annemin babamın sözünü dinlerim"* olmak üzere altı ailevi sorumluluk ifade etmiştir.

4.3.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Burada, kişisel sorumluluklarla ilgili veri toplama araçlarının her birinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Kişisel sorumluluklarla ilgili çalışma yapraklarından elde edilen bulgular 5-12. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Ancak "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğuna ilişkin bulgular, 3-4. derslere ait çalışma yaprağından elde edilmiştir. Çalışma yaprağındaki verilere göre kişisel sorumlulukların gerçekleşme düzeyi Tablo 40'ta sunulmuştur.

Tablo 40. Değer Analizi Yaklaşımı Çalışma Yaprağına Göre Kişisel Sorumluluklar

Sorumluluk	**Düzeyler**			**Gelmeyen**
	Çok İyi	**İyi**	**Geliştirilmeli**	
Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	22	7	0	0
Odasını temiz tutar.	29	0	0	0
Okul çantasını hazırlar.	10	19	0	0
Hikâye kitabını okur	14	15	0	0
Ödevlerini zamanında yapar.	19	10	0	0
Ayakkabısını düzenli bırakır.	26	3	0	0
Ayakkabısını temiz tutar.	26	3	0	0
Elbiselerini temiz kullanır.	29	0	0	0
Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	29	0	0	0
Saçlarını tarar.	0	5	24	0
Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	29	0	0	0
Elinizi yüzünü yıkar.	0	29	0	0
Dişlerini düzenli fırçalar.	19	10	0	0
Yatağını toplar.	11	18	0	0

İlk dört derste Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" işlenirken kişisel sorumluluklardan, "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Ders işlendikten sonra, öğrencilerden çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Tablo 40'ta görüldüğü gibi, derse 29 öğrenci katılmıştır. Derse katılan öğrencilerin 22'si çok iyi, yedisi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Aşağıda *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister,* sorumluluğuna ilişkin Ö9 ve Ö16'nın çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.9) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister"* sorumluluğuna çok iyi düzeyde cevap veren Ö16, "*Nedim sorunundan kurtulmak için neler yapabilir?*" sorusunu, "*Polise haber vermeli*" şeklinde cevaplamıştır. Ö16'nin cevabı, acil durumlarda yardım alınabilecek doğru kişi olduğundan dolayı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö9, "*Telefon numarasını ve adresini ezberlemeli*" şeklinde cevap vermiştir. Ö9'un cevabı, acil durumdan önce işe yarayabilir. Ancak acil durumlarda adresini bilmek ve doğru kişilerden yardım istemek istenen durum olduğu için cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde, sınıfın acil durumların farkında olduğu ve acil durumlarda yardım alacak doğru kişileri bildikleri ortaya çıkmıştır. Benzer durum, araştırmacı tarafından uygulama sürecinde öğrenci cevaplarında da gözlemlenmiştir.

5-8. derslerde kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla birlikte "*Odasını temiz tutar", "Okul çantasını hazırlar", "Tuvaleti temiz kullanır", "Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atar", "Okula zamanında gider", "Hikâye kitabını okur", "Ödevlerini zamanında yapar", "Tabağındaki yemeği bitirir"* ve *"Zamanında uyur*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse bütün öğrenciler katılmıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Çalışma yaprağında, evde yerine getirdikleri kişisel sorumlulukları yazmaları beklenmiştir. Aşağıda *odasını temiz tutar,* sorumluluğuna ilişkin Ö17 ve Ö21'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.10) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Odasını temiz tutar*" sorumluluğuna, derse katılan bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Bununla ilgili çok iyi düzeyde cevap veren Ö17 ve Ö21, örnek olayın çözümüne yönelik önerilerinin istendiği soruya, "*Odalarını toplasınlar. Oda temiz*

kalır" şeklinde cevap vermiştir. İki öğrencinin de verdiği cevapta oda temizliği açık bir şekilde ifade edildiği için cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *okul çantasını hazırlar,* sorumluluğuna ilişkin Ö15'in çalışma yaprağından (Bkz. Ek 15.11) elde edilen cevaba ve yoruma yer verilmiştir.

"*Okul çantasını hazırlar*" sorumluluğuna, derse katılan 10 öğrenci çok iyi, 19 öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. "*Evde yapmaktan hoşlandığınız sorumluluklar nelerdir?*" sorusuna Ö15, "*Çantamı hazırlamaktan hoşlanıyorum*" şeklinde cevap vermiştir. Çantasını hazırlamayı açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı, çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Diğer öğrenciler ise çanta hazırlama ile ilgili açık bir ifade kullanmamıştır. Ancak örnek olayın çözümüne yönelik öneriler belirtirken kişisel eşyaların toplanması üzerinde durulmuştur. Bu durumda, bir kişisel eşya olan çantanın da toplanacağı ve hazırlanacağı düşünülmüş ve diğer öğrencilerin cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *hikâye kitabını okur,* sorumluluğuna ilişkin Ö8 ve Ö10'un çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.12) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Hikâye kitabını okur*" sorumluluğuna, derse katılan 14 öğrenci çok iyi, 15 öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili çok iyi düzeyde cevap veren Ö8, evde yapmaktan hoşlandığı işleri belirtirken "*Kitap okumaktan*" şeklinde cevap vermiştir. Ö8, kitap okumayı açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö10, evdeki sorumluluklarını belirtirken "*Ödev yapmak*" şeklinde cevap vermiştir. Ödev yapmak, yerine ve zamanına göre kitap okumayı da gerektirdiğinden hareketle cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ödevlerini zamanında yapar,* sorumluluğuna ilişkin Ö5 ve Ö18'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.13) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ödevlerini zamanında yapar*" sorumluluğuna derse katılan 19 öğrenci çok iyi, 10 öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumlulukla ilgili çok iyi düzeyde cevap veren Ö5, evde yapmaktan hoşlandığı işleri belirtirken, "*Ödevlerimi yaparım*" şeklinde cevap vermiştir. Ödev yapmayı açık bir şekilde ifade ettiğinden dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö18, yapmaktan hoşlandığı işleri belirtirken "*Ders çalışırım*" şeklinde cevap vermiştir. Ders çalışmak, çok genel bir deyim olup ödevlerini yapmayı da kapsamaktadır. Ancak açık bir şekilde ödev yapmak belirtilmediğinden dolayı Ö18'in cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın tümünün sorumlulukları çok iyi ve iyi düzeyde ifade ettiği ortaya çıkmıştır. Ancak uygulama sürecinde üzerinde durulan sorumluluklar arasından olmasına rağmen "*Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar"*, "*Okula zamanında gider"*, "*Tabağındaki yemeği bitirir"* ve "*Zamanında uyur"* sorumlulukları, öğrenci cevaplarında ortaya çıkmamıştır. Bu durum, öncelikle derslerin daha çok örnek olay temelli işlenmesinden kaynaklanmış olabilir. Örnek olayda açık bir şekilde ifade edilen sorumluluklar daha çok ön planı çıkmıştır. Bunun yanında çalışma yaprağındaki sorular da örnek olaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Ayrıca araştırmacı örnek olay üzerinde durduğu için öğrenciler, diğer sorumlulukları yeterince önemsenmemiş olabilirler. Bu sebeplerden dolayı bu sorumluluklar ifade edilmemiş olabilir.

9-12. derslerde kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır*" ile ilişkilendirilmiştir. Kazanımla birlikte "*Ayakkabısını düzenli bırakır", "Ayakkabısını temiz tutar", "Elbiselerini temiz kullanır", "Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır", "Saçlarını tarar", "Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir", "Elini yüzünü yıkar", "Dişlerini düzenli fırçalar" ve "Yatağını toplar"* sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 24 öğrenci katılmış iki öğrenci katılmamıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda bu sorumluluklarla ilgili öğrenci çalışma yapraklarından elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını düzenli bırakır*" sorumluluğuna derse katılan 26 öğrenci çok iyi, üç öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Ayakkabısını düzenli bırakma sorumluluğu ile ilgili doğrudan soru sorulmamıştır. Bununla ilgili olarak öğrencilerin kullandıkları kişisel eşyalara ve kişisel eşyalarını nasıl kullandıklarına bakılmıştır. Çalışma kâğıdında 26 öğrenci, kişisel eşya olarak ayakkabı belirtmiş ve kişisel eşyalarını düzenli kullandıkları ifade etmiştir. Bundan dolayı kişisel eşya olarak ayakkabıyı ifade edip düzenli kullandığını ifade eden öğrencilerin cevapları çok iyi, diğer öğrencilerin cevapları ise ayakkabı ifade edilmediği için iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *elbiselerini temiz kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö1 ve Ö28'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.14) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Elbiselerini temiz kullanır*" sorumluluğuna derse katılan bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Ayakkabısını ve elbiselerini temiz kullanma sorumlulukları ile ilgili olarak bütün öğrenciler kullandıkları, ayakkabı da dâhil olmak üzere, kişisel eşyalarını belirterek temiz kullandıklarını ifade etmiştir. Örneğin, elbisesini temiz

kullanma ile ilgili Ö28, öneride bulunurken "*Elbiselerini temiz kullanmalı*" şeklinde cevap vermiş ve Ö1 de "*Elbiselerini kirletmemeli*" şeklinde cevap vermiştir. Bundan dolayı bütün öğrencilerin cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö23 ve Ö24'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.15) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır*" sorumluluğuna bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö24, evde yapmaktan hoşlandığı sorumlulukları ifade ederken "*Elbisemi toplamak*", Ö23 de "*Elbiselerimi katlarım*" şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca bütün öğrenciler kişisel eşyalarını düzenli kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bundan dolayı bütün öğrencilerin cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın büyük çoğunluğunun çok iyi ve iyi düzeyde *odasını temiz tutar, okul çantasını hazırlar, hikâye kitabını okur ve ödevlerini zamanında yapar* sorumluluklarını ifade ettiği görülmüştür. Ancak ders sürecinde belirtilen örnekler arasından olmasına rağmen *kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar*, *okula zamanında gider*, *tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumlulukları öğrenci cevaplarında ortaya çıkmamıştır. Bu durum, soru ifadesinden kaynaklanmış olabileceği gibi örnek olaylarda belirtilen sorumluluklar üzerinde yeterince durulmamış olmasından da kaynaklanmış olabilir.

"*Saçlarını tarar*" sorumluluğuna derse katılan beş öğrenci iyi, 24 öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Saçlarını tarama doğrudan sorulmadığı için öğrenciler tarafından açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak kişisel eşyaların sorulduğu soruda beş öğrenci kişisel eşya olarak tarağı ifade etmiştir. Tarağı olan bu öğrencilerin saçlarını tarayacağı düşünülmüştür. Ancak açık bir şekilde ifade edilmediğinden cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Diğer öğrencilerin cevapları ise geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir,* sorumluluğuna ilişkin Ö13 ve Ö21'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.16) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir*" sorumluluğuna bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme sorumluluğu ile ilgili bütün öğrenciler, kullandıkları kişisel eşyaları belirterek kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullandıklarını ifade etmiştir. Bundan dolayı bütün öğrencilerin cevapları çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Elini yüzünü yıkar*" sorumluluğuna derse katılan bütün öğrenciler iyi düzeyde cevap vermiştir. Elini yüzünü yıkama sorumluluğu doğrudan sorulmadığı için açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Bu sebeple öğrencilerin oda ve ev temizliği ile ilgili ifadelerine bakılmıştır. Bütün öğrenciler, odalarının temizliğine ve düzenine dikkat edeceğini ifade etmiştir. Odanın temizliğini önemseyen öğrencilerin kendi temizliklerini de önemseyeceğinden hareketle bu öğrencilerin, elini yüzünü de yıkayacağı düşünülmüştür. Bundan dolayı cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Dişlerini düzenli fırçalar*" sorumluluğuna derse katılan 19 öğrenci çok iyi, 10 öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Kullandıkları kişisel eşyaların isimlerinin sorulduğu soruda, 19 öğrenci diş fırçasını ifade etmiştir. "*Kişisel eşyalarınızı nasıl kullanmayı tercih edersiniz*" sorusuna da bütün öğrenciler temiz ve düzenli kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Bundan dolayı açık bir şekilde diş fırçası ifade eden öğrencilerin cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilirken açık bir şekilde ifade etmeyen öğrencilerin cevabı ise, iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *yatağını toplar,* sorumluluğuna ilişkin Ö10 ve Ö20'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 15.17) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Yatağını toplar*" sorumluluğunu derse katılan 11 öğrenci çok iyi, 18 öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Yatağını toplama sorumluluğu ile ilgili Ö10, hoşlandığı sorumlulukları ifade ederken "*Yatağımı toplamak*" şeklinde cevap vermiştir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö20, önerilerde bulunurken "*Odamı toplamak*" şeklinde cevap vermiştir. Oda toplama yatak toplamayı da kapsamaktadır. Ancak açık bir şekilde yatak toplamak ifade edilmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı görüşmedir. Uygulama sürecinden sonra, öğrencilerin kişisel sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Görüşmedeki ikinci soruda yer alan iki alt sorudan birincisi, evdeki kişisel sorumlulukları tespit etmek için sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, evde yerine getirdikleri kişisel sorumlulukların neler olduğu sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel sorumluluklarını ayakkabısını temiz tutma ve düzenli bırakma, elini yüzünü yıkama, dişlerini fırçalama, elbiselerini temiz kullanma, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine koyma, kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanma, odasını temiz tutma, okul çantasını hazırlama ve okula zamanında gitme, ödevlerini yapma ve hikâye kitabını okuma,

saçlarını tarama ve yatağını toplama olarak ifade etmiştir. Ortaya çıkan cevaplara bakıldığında, uygulama süresince kazandırılması amaçlanan 18 sorumluluktan 14 tanesinin ifade edildiği görülmüştür. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö14: Çöpleri çöpe atıyorum. Çantamı hazırlıyorum. Kitap okuyorum. Derslerimi çalışıyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Saçımı tarıyorum. Banyo yapıyorum. Elimi yüzümü yıkıyorum. Elbiselerimi fırçalıyorum. Dişlerimi fırçalıyorum.*
>
> *Ö17: Çöpü atıyorum. Elbiselerimi katlıyorum. Ayakkabımı boyuyorum. Çantamı hazırlıyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Hikâye okuyorum. Elbiselerimi katlıyorum. Elimi yüzümü yıkıyorum. Saçımı tarıyorum. Yatağımı topluyorum. Ödevimi yapıyorum.*
>
> *Ö26: Dersimi çalışıyorum. Okula zamanında geliyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Kirlendiğinde üzerimi değiştiriyorum. Banyo yapıyorum. Yemek yemeden önce ellerimi yıkıyorum.*
>
> *Ö27: Çöpleri çöpe atıyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Hikâye okuyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Derslerimi çalışıyorum. Elbiselerimi dağıtmıyorum. Dişlerimi fırçalıyorum.*

Görüşmedeki üçüncü soru, öğrencilerin kişisel sorumluluklarını nasıl ve neden o şekilde kullandıklarını tespit etmek için sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel eşyalarını düzenli ve temiz kullandıklarını ifade etmiştir. Kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanma nedenlerini ise kirlenmemesi ve eskimemesi için, şeklinde belirtmişlerdir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

> *Ö2: Kişisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanıyorum. Temiz ve düzenli kullanmazsam kirlenir. Annem yıkadığında küçülür.*
>
> *Ö3: Kişisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanıyorum.*
>
> *Ö8: Kişisel eşyalarımı temiz, düzenli ve kaybetmeden kullanıyorum. Kaybedersem bir daha kullanamam.*
>
> *Ö9: Kişisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanıyorum. Eskimemeleri için. Annem yorulmasın diye. Elbiselerimi kirlettiğimde annem yorulur.*

Öğrenci görüşmelerine göre kazandırılması amaçlanan 18 kişisel sorumluluktan 15 tanesini ifade edilmiştir. Ancak *kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar*, *tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumluluklarının ifade edilmediği ortaya çıkmıştır. Bu durum, süreç boyunca bu sorumluluklar üzerinde yeterince durulmamış olmasından veya örnek olaylarda doğrudan geçmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Buna rağmen değer analizi yaklaşımının kişisel sorumluluk kazandırmaya olumlu etki ettiği ortaya çıkmıştır.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı sorumluluk kazanım testidir. Değer analizi yaklaşımını temele alan uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte 18 adet kişisel sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin en az 14 en çok 18 sorumluluk ifadesini doğru cevapladığı tespit edilmiştir. Öğrenci cevapları incelendiğinde yedi öğrencinin 18, sekiz öğrencinin 17, sekiz öğrencinin 16, üç öğrenci 15 ve üç öğrencinin de 14 sorumluluk ifadesini doğru cevapladığı tespit edilmiştir. Buna göre öğrencilerin tümü, araştırma kapsamındaki sorumluluk ifadelerinin yarısından fazlasına doğru cevap vermiştir. Öğrencilerin kişisel sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 41'de gösterilmiştir.

Tablo 41. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	**f**	**%**	**X**
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim.	24	82,76	91,38
2. Ayakkabımı düzenli bırakırım.	24	82,76	
3. Ayakkabımı temiz tutarım.	29	100,00	
4. Dişlerimi düzenli fırçalarım.	22	75,86	
5. Elbiselerimi temiz kullanırım.	26	89,66	
6. Elimi yüzümü yıkarım.	28	96,55	
7. Eşyalarımı düzgün bir şekilde yerine yerleştiririm.	29	100,00	
8. Kirli elbiselerimi çamaşır sepetine atarım.	27	93,10	
9. Kişisel eşyalarımı dağıtmadan kullanırım.	19	65,22	
10. Odamı temiz tutarım.	25	86,21	
11. Okul çantamı hazırlarım.	29	100,00	
12. Okula zamanında giderim.	29	100,00	
13. Hikâye kitabımı okurum.	27	93,10	
14. Ödevlerimi zamanında yaparım.	26	89,66	
15. Saçlarımı tararım.	28	96,55	
16. Tabağımdaki yemeği bitiririm.	28	96,55	
17. Yatağımı toplarım.	28	96,55	
18. Zamanında uyurum.	29	100,00	

Tablo 41'de görüldüğü gibi, araştırma kapsamındaki sorumluluklardan beş tanesine sınıftaki bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Ancak *kişisel eşyalarımı dağıtmadan kullanırım* ve *dişlerimi düzenli fırçalarım* sorumluluk ifadeleri daha az öğrenci tarafından doğru cevaplamıştır. Buna rağmen doğru cevaplanan sorumluluk ifadeleri ve sınıf ortalaması, öğrencilerin araştırma kapsamındaki kişisel sorumlulukları yüksek bir oranda kazandıklarını ortaya koymuştur.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı da gözlemdir. Uygulama sürecinden sonra öğrenci velilerinin gözlemlerine başvurulmuştur. Veli gözlemlerinden elde edilen verilere göre öğrencilerin, yüksek oranda kişisel sorumlulukların farkında oldukları ve bu sorumlulukları yerine getirdikleri tespit edilmiştir. Öğrenci velilerinin, öğrencilerin kişisel sorumluluk kazanım durumuna ilişkin gözlemleri Tablo 42'de gösterilmiştir.

Tablo 42. Veli Gözlemlerine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	0	1	0	4	24
2. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	1	3	10	15
3. Ayakkabısını temiz tutar.	0	0	2	11	16
4. Dişlerini düzenli fırçalar.	0	1	3	22	3
5. Elbiselerini temiz kullanır.	0	0	2	7	20
6. Elini yüzünü yıkar.	0	0	0	0	29
7. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	0	5	11	13
8. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	0	1	1	13	14
9. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	0	0	2	13	14
10. Odasını temiz tutar.	0	1	4	9	15
11. Okul çantasını hazırlar.	0	0	1	1	27
12. Okula zamanında gider.	0	0	0	3	26
13. Hikâye kitabını okur.	0	0	0	16	13
14. Ödevlerini zamanında yapar.	0	0	0	9	20
15. Saçlarını tarar.	0	1	2	5	21
16. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	0	7	18	4
17. Yatağını toplar.	0	0	5	14	10
18. Zamanında uyur.	0	0	6	15	8

Tablo 42'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin farkında olup en çok yerine getirdikleri ilk üç sorumluluk *elini yüzünü yıkar, okul çantasını hazırlar* ve *okula zamanında gider,* olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında veli gözlemlerine göre 10 tane sorumluluk öğrencilerin çoğunluğu tarafından her zaman yerine getirildiği gözlemlenmiştir. Bu sorumluluklar a*cil durumlarda doğru kişilerden yardım ister, ayakkabısını düzenli bırakır, ayakkabısını temiz tutar*, *elbiselerini temiz kullanır*, e*lini yüzünü yıkar, odasını temiz tutar, okul çantasını hazırlar, okula zamanında gider, ödevlerini zamanında yapar* ve *saçlarını tarar*dır. Geriye kalan sekiz sorumluluk ise öğrencilerin farkında olduğu ama bazen yerine getirdiği gözlemlenmiştir. Ancak *kişisel*

eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir sorumluğu beş, *tabağındaki yemeği bitirir* sorumluluğu yedi *ve yatağını toplar* sorumluluğu da beş öğrenci tarafından farkında olunmasına rağmen yerine getirilmediği belirtilmiştir. Her ne kadar kişisel sorumlulukların farkında olup yerine getirmeyen az sayıda öğrenci belirtilmişse de öğrencilerin tamamı kişisel sorumlulukların farkında olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca veli gözlemlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu, kişisel sorumlulukları bazen veya her zaman yerine getirdiği tespit edilmiştir.

Değer analizi yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı da ankettir. Değer analizi yaklaşımına uygun olarak uygulama süreci gerçekleştirilmeden önce ve sonra öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi ve uygulama sonrası ifade ettikleri sorumluluk sayıları Tablo 43'te sunulmuştur.

Tablo 43. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar

Öğrenci	**Sorumluluk Sayısı**			**Öğrenci**	**Sorumluluk Sayısı**		
	Önce	**Sonra**	**Fark**		**Önce**	**Sonra**	**Fark**
Ö1	3	9	6	Ö16	4	9	5
Ö2	3	4	1	Ö17	5	5	0
Ö3	4	7	3	Ö18	2	7	5
Ö4	3	7	4	Ö19	3	7	4
Ö5	2	9	7	Ö20	6	6	0
Ö6	5	11	6	Ö21	3	6	3
Ö7	2	5	3	Ö22	4	6	2
Ö8	3	5	2	Ö23	5	7	2
Ö9	1	6	5	Ö24	5	9	4
Ö10	10	7	-3	Ö25	10	9	-1
Ö11	6	10	4	Ö26	3	6	3
Ö12	3	8	5	Ö27	4	4	0
Ö13	2	7	5	Ö28	5	6	1
Ö14	4	5	1	Ö29	2	8	6
Ö15	5	8	3				

Tablo 43'te görüldüğü gibi, hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra ankete 29 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin uygulama öncesinde ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayısı 117 iken sınıf ortalaması da 4,03 olarak gerçekleşmiştir. Uygulamadan sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 203'e, sınıf ortalaması ise 7,00'ye yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %73,50 düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir. Uygulamadan önceki ve sonraki ifade edilen sorumluluk sayıları karşılaştırıldığında iki öğrencinin ifade ettiği kişisel

sorumluluk sayısı düşerken üç öğrencinin ise değişmemiştir. Buna karşılık 23 öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısında artış meydana gelmiştir. Ön uygulamaya göre sınıfın dörtte üçünden fazlasının ifade ettiği sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan değişim, ifade edilen kişisel sorumluluk ifadelerinde de görülmüştür. Uygulama sonrası ile uygulama öncesi kişisel sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığında ifade edilen sorumluluk sayısı ile cevap veren öğrenci sayısı artmıştır. Öğrenci görüşlerine göre, değer analizi yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan kişisel sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 44'te sunulmuştur.

Tablo 44. Değer Analizi Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Ayakkabısını temiz tutma		15
2	Banyo yapma, duş alma		1
3	Beslenme çantasını temizleme		3
4	Çantasını hazırlama	4	17
5	Ders çalışma	18	16
6	Dişlerini fırçalama		2
7	Dolabını toplama	4	4
8	Elbiselerini düzgünce yerleştirme	5	19
9	Elbiselerini temiz tutma		7
10	Elini yüzünü yıkama	5	4
11	Eşyalarını dağıtmama		2
12	Hikâye kitabını okuma	22	28
13	İşlerini kimseye bırakmama		1
14	Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atma		3
15	Masasını toplama	5	3
16	Odasını temiz tutma	1	3
17	Odasını toplama	6	17
18	Oyuncaklarını toplama	5	6
19	Ödevini yapma	28	27
20	Saçını tarama		3
21	Temiz olma	3	
22	Yatağını toplama	11	22

Tablo 44'te görüldüğü gibi, değer analizi yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ifade ettikleri kişisel sorumluluklar 13 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde, öğrenci görüşlerinin *ödevini yapma, hikâye kitabını okuma, ders çalışma* ve *yatağını toplama* ifadelerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonra ise öğrenciler tarafından belirtilen sekiz kişisel sorumluluk ifadesi daha ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ise ifadelerin 21 maddede toplandığı ve *hikâye kitabını okuma, ödevini yapma, elbiselerini düzgünce yerleştirme, çantasını*

hazırlama ve *odasını toplama* üzerinde yoğunlaştığı ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan 18 sorumluluktan 14'ünün ifade edildiğini ortaya çıkarmıştır. Uygulama öncesine göre uygulama sonrasındaki ifadelere bakıldığında, hem ifade edilen ailevi sorumluluklarda hem de ailevi sorumluluk ifadelerini belirten öğrenci sayısında bir artış gerçekleşmiştir. Uygulama öncesinde 117 olan toplam sorumluluk sayısı, 13 maddede toplanmışken uygulama sonrasında 21 maddede 203'e çıkmıştır. Bu verilere göre, değer analizi yaklaşımının ailevi sorumlulukları kazandırmada olumlu bir etkiye sahip olduğunu ortaya çıkarmıştır. Aşağıda uygulamadan önce ve uygulamadan sonra Ö4 ve Ö9'un açık uçlu ankete verdikleri cevaplar (Bkz. Ek 15.18) sunulmuştur.

Ö4, uygulamadan önce "*Hikâye okumak", "Ödev yapmak" ve "Ders çalışmak"* olarak üç kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra "*Çantamı sağa sola atmam", "Dolabımı toplarım", "Pijamamı katlarım", "Ayakkabımı boyarım", "Ödevlerimi yapıyorum", "Ders çalışırım"* ve *"Hikâye okurum"* olmak üzere yedi kişisel sorumluluk ifade edilmiştir. Ö9 da uygulamadan önce sadece "*Yatağımı toplarım"* olarak bir kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra "*Yatağımı düzeltirim", "Ödevimi yaparım", "Ders çalışırım", "Hikâye okurum", "Odamı dağınık bırakmam"* ve *"Elbiselerimi temiz kullanırım"* olmak üzere altı kişisel sorumluluk ifade edilmiştir.

4.4. Eylem Öğrenme Yaklaşımına İlişkin Bulgular ve Yorum

Dördüncü alt soru, "Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada eylem öğrenme yaklaşımı nasıl bir değişim göstermektedir?" şeklinde ifade edilmiştir. Eylem öğrenme yaklaşımının uygulama süreci, 2/C sınıfı ile gerçekleştirilmiştir. Probleme ilişkin veriler, bu sınıfın öğrenci ve velilerinden elde edilmiştir. Elde edilen veriler, ailevi sorumluluklar ve kişisel sorumluluklar temaları altında analiz edilmiştir.

4.4.1. Ailevi Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular, 1-6. ile 13-

20. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre ailevi sorumluluklara ilişkin bulgular Tablo 45'te sunulmuştur.

Tablo 45. Eylem Öğrenme Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Ailevi Sorumluluklar

Sorumluluk	Düzeyler			Gelmeyen
	Çok İyi	İyi	Geliştirilmeli	
Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz	25	0	0	0
Gereksiz yanan lambaları söndürür	20	5	0	0
Suyu ihtiyacı kadar kullanır	25	0	0	0
Televizyon izleme saatlerine uyar	18	7	0	0
Akrabalarına saygı duyar	0	24	0	1
Anne babasını sözünü dinler	0	24	0	1
Ev işlerinde anne babasına yardım eder	25	0	0	1
Alışverişe yardım eder	0	24	0	1

İlk dört derste ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanım ile beraber, "*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Tablo 45'te görüldüğü gibi, derse 25 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerden kaybolduklarında, kimlerden yardım alabileceklerini ifade etmeleri istenmiştir. Aşağıda *ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*, sorumluluğuna ilişkin Ö7 ve Ö17'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.1) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz*" sorumluluğuna, derse katılan 22 öğrenci çok iyi, üç öğrenci de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Ö7, "*Kaybolduğumuzda kimlerden yardım istememeliyiz?*" sorusuna, "*Tanımadığımız birisinden yardım istememeliyiz*" şeklinde cevap vermiştir. Ö7, tanımadıklarımızdan yardım istememeliyiz, diyerek tanımadığı kişilerle adresini paylaşmayacağını belirtmiştir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö17 de "*Tanımadığımız birilerinden yardım istememeliyiz*" şeklinde cevap vermiştir. Ö17 de açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı da çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın genelinin acil durumların farkında olduğu ve adreslerini tanımadığı kişilerle paylaşmamayı öğrendiği ortaya çıkmıştır. Aynı durum, araştırmacı tarafından uygulama sürecinde de gözlemlenmiştir. Dolayısıyla ortaya çıkan bulgu, ders süreci ile uyumlu olmuştur.

13-16. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Gereksiz yanan lambaları söndürür*", "*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" ve "*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Bu sorumluluklar ile ilgili derse 25 öğrenci katılmıştır. Aşağıda *gereksiz yanan lambaları söndürür,* sorumluluğuna ilişkin Ö12 ve 23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.2) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Gereksiz yanan lambaları söndürür*" sorumluluğu ile ilgili derse katılan öğrencilerin 20 tanesi çok iyi, beş tanesi de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bu sorumlulukla ilgili Ö23, örnek olaydaki sorunu çözmeye yönelik olarak "*Lambaları gereksiz yere harcamışlar*" şeklinde cevap vermiştir. Ö23, lambaları gereksiz yere açık bırakmanın faturaların yüksek gelmesine neden olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşımından dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö12, "*Televizyonu gereksiz yere kullanmamalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Ö12'nin cevabı her ne kadar tasarruf olarak görülse de gereksiz yanan lambaları açık bir şekilde ifade etmediği için iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *suyu ihtiyacı kadar kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö13 ve Ö22'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.3) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Suyu ihtiyacı kadar kullanır*" sorumluluğunu bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevaplamıştır. Bununla ilgili Ö22, "*Hangi önlemler alınırsa faturalar düşebilir?*" sorusuna, "*Suyu boşa harcamamak*" şeklinde cevap vermiştir. Ö22, suyu açık bırakmanın, faturanın yüksek gelmesine sebep olduğunu belirttiği için suyu ihtiyacı kadar kullanacağı düşünülmüştür. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Ö13 de "*Tasarrufa dikkat etmeli. Cumanın ailesi suya dikkat etmiyorlar*" şeklinde cevap vermiştir. Aşağıda *televizyon izleme saatlerine uyar,* sorumluluğuna ilişkin Ö14 ve Ö25'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.4) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Televizyon izleme saatlerine uyar*" sorumluluğuna, ders katılan 18 öğrenci çok iyi, yedi öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. Bununla ilgili Ö14, "*Hangi önlemler alınırsa faturalar düşebilir?*" sorusuna, "*Televizyonu fazla açık bırakmamalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Televizyonu uzun süre açık bırakmanın doğru olmadığını düşünen Ö14'ün televizyonu daha düzenli izleyeceğini göstermektedir. Bunun için cevabı çok iyi

düzeyde değerlendirilmiştir. Ö25 de aynı soruya, "*Elektrikleri açık bırakmamalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Elektrik, televizyonla dolaylı olarak ilgili olduğu için cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın çoğunluğunun çok iyi düzeyde *gereksiz yanan lambaları söndürür, suyu ihtiyacı kadar kullanır* ve *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluklarını kazandığını ortaya koymuştur. Benzer durum, araştırmacı tarafından uygulama sürecinde de gözlemlenmiştir. Dolayısıyla ortaya çıkan bulgu, ders süreci ile uyumlu olmuştur.

17. ve 18. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yakın akrabalarını tanıtır*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber, "*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Derse 24 öğrenci katılmış bir öğrenci ise katılmamıştır. Öğrencilerin çalışma yaprağına, evde kullandıkları kaynakları ifade ederek bu kaynakları nasıl kullandıklarını yazmaları istenmiştir. Aşağıda, bu sorumluluğa ilişkin Ö3 ve Ö23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.5) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Akrabalarına saygı duyar*" sorumluluğuna derse katılan öğrencilerin tümü iyi düzeyde cevap vermiştir. Her ne kadar açık bir şekilde akrabaya saygı ifade edilmese de akrabalık ilişkisi üzerinde durulmuştu. Bu sorumlulukla ilgili "*İsmail, sorununu çözmek için neler yapabilir. Sırayla belirleyelim?*" sorusuna, Ö3 ve Ö23'ün ikisi de "*Akrabalarını arasın*" şeklinde cevap vermiştir. Verilen cevap, açık bir şekilde akrabayı saygı belirtmemiştir. Daha çok akrabalar arasında olması gereken durumu ifade etmiştir. Bu duyarlılığa sahip öğrencilerin akrabalarına saygılı olacağı düşünülerek öğrenci cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

19. ve 20. derslerde ailevi sorumluluklar, Hayat Bilgisi kazanımı "*Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışmaya ve yardımlaşmaya örnekler verir*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Anne babasını sözünü dinler*", "*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" ve "*Alışverişe yardım eder*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 24 öğrenci katılmış bir öğrenci ise katılmamıştır. İlgili çalışma yaprağında öğrencilerden evde kime, hangi konuda yardım edip destek olduklarını yazmaları istenmiştir. Aşağıda *anne babasının sözünü dinler*, sorumluluğuna ilişkin Ö8 ve Ö22'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.6) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Anne babasının sözünü dinler*" sorumluluğunu hiçbir öğrenci çalışma yaprağında açık bir şekilde ifade etmemiştir. Ancak örnek olay, annenin sözünün dinlenmemesi üzerine kurgulandığı için hem ders sürecinde hem de çalışma yapraklarındaki cevaplar, öğrencilerin annelerinin sözünü dinleyeceklerini ortaya koymuştur. "*Örnek olaydaki sorun nedir?*" sorusuna Ö8, "*Çocukların annelerine yardım etmemesi*" ve Ö22 de "*Melisa, Cengiz ve Kemalin annesine yardım etmemesi*" şeklinde cevap vermiştir. Çocukların annelerine yardım etmemesi dolaylı olarak annelerinin sözünü dinlememeyi belirttiğinden dolayı öğrenci cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ev işlerinde anne babasına yardım eder*, sorumluluğuna ilişkin Ö14 ve Ö16'nın çalışma yapraklarından (Bkz. Ek. 16.7) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ev işlerinde anne babasına yardım eder*" sorumluluğunu, derse katılan öğrencilerin tümü çok iyi düzeyde cevaplamıştır. Öğrencilerden Ö14, "*Çocuklar, yardımlaşmak için bundan sonra neler yapmalı?*" sorusuna, "*Odalarını toplasın. Annelerine yardım etsinler*" şeklinde cevap vermiştir. Ö14'ün belirttiği sorumluluklar, çocukların görevleri olmasının yanı sıra anneye yardımı da ifade ettiği için cevabı, çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Benzer şekilde Ö21 de "*Odalarını toplamalı, ellerini yüzlerini yıkamalı ve annelerine yardım etmeli*" şeklinde cevap vermiştir.

"*Alışverişe yardım eder*" sorumluluğu, çalışma yaprağında öğrenciler tarafından açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Ancak örnek olay ve ilgili çalışma kâğıdı, annenin sözünü dinleme ve anneye yardım etme üzerine kurgulandığı için çalışma yaprağındaki cevaplar ve ders sürecinde gözlemlenen cevaplar, öğrencilerin alışverişe yardımcı olduğunu dolaylı olarak belirtmiştir. Bunun için bütün öğrencilerin cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri de görüşmedir. Eylem öğrenme yaklaşımı sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sınıftan kura ile belirlenen 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Bu öğrenciler *Ö2, Ö6, Ö7, Ö8, Ö12, Ö16, Ö18, Ö21, Ö22 ve Ö23* kodlu öğrencilerdir. Görüşmede altı soru sorulmuştur. İlk soru, ailevi sorumluluklara yönelik olup bu soruda öğrencilere adres ile ilgili neler öğrendikleri, nelere dikkat ettikleri ve nasıl davrandıkları sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrencilerden alınan cevaplara göre, 10 öğrenciden beş tanesi adresini tanımadığı kişilerle paylaşmamayı öğrendiğini açık bir şekilde dile getirirken bir tanesi dolaylı olarak belirtmiştir. Dolaylı olarak ifade eden öğrenci, kaybolduğunda tanıdıklarından yardım

isteyeceğini belirtmiştir. Ancak bu kişileri açık bir şekilde ifade etmemiştir. Dört kişi ise, sadece adresi öğrendiğini belirtmiştir. Hiçbir öğrenci, adresi tanımadığı kişilerle paylaşmama gerekçesini ifade etmemiştir. Öğrenci görüşlerine göre öğrencilerin ev adreslerini tanımadıkları kişilerle paylaşmamayı kısmen öğrendikleri söylenebilir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö6: Bilmediğimiz insanlara bildiğimiz şeyleri paylaşmamayı öğrendim.

Ö7: Adresimi tanımadığım kişilere söylemiyorum. Adresimi biliyorum. Kaybolduğumda polise gidip onlardan yardım isteyeceğim.

Ö8: Anne babamın adres ve telefon numarasını öğrenmeye başladım. Adresimi kimseye söylememeyi öğrendim.

Ö23: Adresimi tanımadığım kişilerle paylaşmam.

Görüşmedeki dördüncü soru ailevi sorumluluklarla ilgili olup soruda, öğrencilere, evdeki kaynakların kullanırken nelere, neden dikkat ettikleri sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler cevap vermiştir. Ancak cevapların dokuzu konu ile ilgili iken bir tanesi ilgisiz olmuştur. İlgili cevaplara göre öğrencilerin evdeki kaynakların kullanımına dikkat ettiği ortaya çıkmıştır. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanma nedenlerini beş öğrenci faturaların yüksek gelmemesi, bir öğrenci boşa gitmemesi ve bir öğrenci de onlara ihtiyacımız olduğu için, şeklinde ifade etmiştir. İki öğrenci ise herhangi bir neden belirtmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö2: Evdeki kaynakları, elektrik ve suyu, boşa gitmesin ve faturamız yüksek gelmesini diye kapatıyorum.

Ö12: Musluğu fazla açmıyorum. Elektriği boşuna harcamıyorum. Televizyonu gereksiz yere açmıyorum. Elektrik sobasını gereksiz kullanmıyorum.

Ö21: Evdeki kaynakları fazla kullanmıyorum. Fazla kullansam fatura yüksek gelir. Kaynakları fazla kullanmıyorum.

Ö22: Evdeki kaynakları düzenli ve temiz kullanıyorsun. Sonrasında faturamız çok gelmesin diye kullanıyorum. Düzenli kullanıyorum. Elektriği de dikkatli kullanıyorum. Az kullanıyorum. İhtiyacım kadar kullanıyorum.

Görüşmedeki beşinci soru ailevi sorumluluklarla ilgili olarak sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, yakın akrabalarına karşı nasıl ve neden o şekilde davrandıkları sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, yakın akrabalarına karşı terbiyeli-saygılı davrandıklarını, onlara yardım ettiklerini, çamaşırlarını astıklarını ve sözlerini dinlediklerini ifade etmiştir. Bu şekilde davranma nedenlerini yedi öğrenci büyükleri ve akrabaları oldukları ile onları sevdikleri için, olarak

ifade etmiştir. Ancak üç öğrenci, herhangi bir neden ifade etmemiştir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö6: Onlara yardımcı oluyorum. Çamaşırlarını asıyorum. Bize ihtiyaçları olduğu için.

Ö8: Terbiyeli, saygılı davranıyorum. Laf söylemiyorum.

Ö16: Saygılı davranıyorum. Sevgi gösteriyorum. Onları hiç üzmüyorum. Onları sevdiğim için.

Ö18: Saygılı davranıyorum. Küfür etmiyorum. Onlara saygı duyuyorum. Onlara yardım ediyorum. Onların sözünü dinliyorum. Onları seviyorum.

Görüşmedeki ikinci sorunun bir kısmı ailevi sorumluluklara yönelik olarak sorulmuştur. Soruda öğrencilere, akrabalarına ve evde ailelerine karşı yerine getirdikleri sorumluluklar sorulmuştur. Soruya bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, ailelerine karşı sorumluluklarını yatakları kaldırmak; aileden biri bir şey istediğinde, yemek hazırlamada, evin temizliğinde ve kardeşlerine yardım etmek ile anne babalarının sözlerini dinlemek, şeklinde ifade etmiştir. Cevaplara bakıldığında söz edilen sorumlulukların, süreç boyunca üzerinde durulan sorumluluklar olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak anne babanın sözünü dinleme ve alış verişe yardım etme sorumlulukları üzerinde daha az durulurken, tuvaleti temiz bırakma sorumluluğu açık bir şekilde hiç ifade edilmemiştir. Bunun yerine evi temizleme ve toparlamada anneme yardım ederim, şeklinde genel ifadeler kullanılmıştır. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö2: Aileme yardım ediyorum. Annemin söylediklerini yerine getiriyorum. Anneme pencereleri yıkarken, yatakları toplarken yardım ediyorum. Yerleri süpürüyorum. Kardeşimin oyuncağı kaybolduğunda ona yardım ediyorum. .

Ö7: Kahvaltıyı annemle birlikte hazırlıyorum. Annemle birlikte yemek yapıyoruz. Babama alışverişte yardımcı oluyorum. Abime yardım ediyorum. Babamın ve annemin işleri varsa, onlara yardımcı oluyorum. Kardeşim küçük olduğu için oyuncaklarını toplayamıyor. Oyuncaklarını topluyorum.

Ö12: Anneme, babama ve akrabalarıma yardım ediyorum. Annemle beraber yatakları kaldırıyorum. Ekmek alıyorum. Babam eve gelirken getirdiği eşyaları taşımada yardım ediyorum.

Ö22: Salonu ve evi toplamada anneme yardım ediyorum. Bahçeyi suluyorum. Bulaşıkları bazen ben yıkıyorum. Kardeşime, oyuncaklarını toplamasında yardım ediyorum. Etrafı ve çöpleri topluyorum. Halama eşyaları toplamasında yardım ediyorum.

Öğrenci görüşlerine göre uygulama süresince kazandırılması amaçlanan dokuz ailevi sorumluluğun sekiz tanesinin açık bir şekilde ifade edildiği ortaya çıkmıştır. Bu

verilere göre, eylem öğrenme yaklaşımı, öğrencilerin sorumluluk kazanımında olumlu yönde bir değişim sağladığı ortaya çıkmıştır.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı sorumluluk kazanım testidir. Eylem öğrenme yaklaşımını temele alan uygulama sürecinden sonra öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte dokuz adet ailevi sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre bir öğrenci bütün sorumlulukları, dokuz öğrenci sekiz, iki öğrenci yedi, dört öğrenci altı, altı öğrenci beş, iki öğrenci dört ve bir öğrenci de üç sorumluluğu doğru cevaplamıştır. Öğrenci cevapları incelendiğinde bazı sorumlulukların daha az doğru cevaplandığı görülmüştür. Ayrıca üç öğrencinin ailevi sorumlulukların yarısından daha azını doğru cevapladıkları ortaya çıkmıştır. Bu durum, ilgili sorumluluğun doğrudan örnek olay içinde ele alınmamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Ancak öğrenci cevaplarına göre sınıfın, araştırma kapsamındaki sorumlulukları çoğunlukla kazandıkları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sorumluluk kazanım testinden elde edilen verilere göre, eyle öğrenme yaklaşımının sorumluluk değerini kazandırmada olumlu etki gösterdiği ortaya çıkmıştır. Sorumluluk bazında öğrencilerin ailevi sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 46'da gösterilmiştir.

Tablo 46. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Ailevi Sorumluluk Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	f	%	X
1. Akrabalarıma saygı duyarım.	19	76,00	
2. Alışverişe yardım ederim.	13	52,00	
3. Anne babamın sözünü dinlerim.	18	72,00	
4. Ev adresimi tanımadığım kişilerle paylaşmam.	20	80,00	
5. Ev işlerinde anne babama yardım ederim.	17	68,00	71,11
6. Gereksiz yanan lambaları söndürürüm.	22	88,00	
7. Suyu ihtiyacım kadar kullanırım.	17	68,00	
8. Televizyon izleme saatlerine uyarım.	10	40,00	
9. Tuvaleti temiz kullanırım.	24	96,00	

Tablo 46'da görüldüğü gibi, hiç biri sorumluluk ifadesine bütün öğrenciler doğru cevap vermemiştir. Ancak öğrenciler, en çok *tuvaleti temiz kullanırım* sorumluluk ifadesini doğru cevaplamıştır. Buna karşın *televizyon izleme saatlerine uyarım* sorumluluğu, sadece 10 öğrenci tarafından doğru cevaplanmıştır. Bu durum, ilgili

sorumluluğun doğrudan örnek olay içinde ele alınmamış olmasından kaynaklanmış olabilir. Buna rağmen, sınıfın araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukları çoğunlukla kazandıkları ortaya çıkmıştır.

Uygulama sürecinin etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı da gözlemdir. Araştırma kapsamındaki sorumluluklar, ailevi ve kişisel sorumluluklar olduğundan dolayı bu sorumlulukların en iyi gözlemleneceği ortamın aile olacağı düşünülmüştür. Bunun için eylem öğrenme yaklaşımı süreci uygulandıktan sonra öğrenci velilerinin gözlemlerine de başvurulmuştur. Velilerden, süreç boyunca öğrencinin evdeki davranışlarını göz önünde bulundurarak yapılandırılmış gözlem formunu doldurmaları istenmiştir. Gözlem formunu 25 veli cevaplamıştır. Öğrenci velilerinin ailevi sorumluluklara ilişkin gözlemleri Tablo 47'de gösterilmiştir.

Tablo 47. Veli Gözlemlerine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Ailevi Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Ailevi Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	7	0	3	15
2. Alışverişe yardım eder.	0	2	0	14	9
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	3	1	6	15
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	0	9	2	3	11
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	0	2	0	11	12
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	1	5	0	7	12
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	1	6	0	3	15
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	1	2	8	7	7
9. Tuvaleti temiz kullanır.	0	2	1	5	17

Tablo 47'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin büyük çoğunluğu ailevi sorumlulukların farkında olduğu ortaya çıkmıştır. Her ne kadar farkında olup yapmayan öğrenciler belirtilmişse de *alışverişe yardım eder* ve *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumlulukları hariç, öğrencilerin çoğunluğu ailevi sorumlulukların farkında olup bu sorumlulukları bazen ya da her zaman yerine getirdiği ortaya çıkmıştır. Bir öğrencinin farkında olmadığı ve sekiz öğrencinin de farkında olmasına rağmen yapmadığı belirtilen t*elevizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluğunun tam olarak

kazanılmadığı gözlemlenmemiştir. *Alışverişe yardım eder,* sorumluluğu hariç geriye kalan sorumlulukların yüksek oranda kazanıldığı belirtilmiştir.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ankettir. Eylem öğrenme yaklaşımına uygun olarak uygulama sürecinden önce ve sonra, öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre, öğrencilerin uygulama sonrası ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim gerçekleşmiştir. Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası ifade ettikleri ailevi sorumluluk sayıları Tablo 48'de sunulmuştur.

Tablo 48. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	1	2	1	Ö14	2	5	3
Ö2	3	4	1	Ö15	1	4	3
Ö3	1	4	3	Ö16	3	4	1
Ö4	3	7	4	Ö17	2	5	3
Ö5	1	3	2	Ö18	3	2	-1
Ö6	2	3	1	Ö19	0	1	1
Ö7	4	4	0	Ö20	4	5	1
Ö8	3	3	0	Ö21	1	2	1
Ö9	3	5	2	Ö22	2	5	3
Ö10	2	2	0	Ö23	4	2	-2
Ö11	5	5	0	Ö24	0	3	3
Ö12	2	3	1	Ö25	2	5	3
Ö13	3	1	-2				

Tablo 48'de görüldüğü gibi, uygulamadan önce ve sonra ankete 25 öğrenci cevap vermiştir. Bu öğrencilerin uygulamadan önce ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı 57 iken sınıf ortalaması 2,28 olarak gerçekleşmiştir. Uygulamadan sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 89'a, sınıf ortalaması ise 3,56'ya yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %56,14 düzeyinde bir artış ortaya çıkmıştır.

Uygulamadan önce ve sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı karşılaştırıldığında, üç öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısı düşerken dört öğrencinin ise değişmemiştir. Buna karşılık 18 öğrencinin ifade ettiği ailevi sorumluluk sayısında artış ortaya çıkmıştır. Ön uygulamaya göre sınıfın üçte ikisinden fazlasının ifade ettiği sorumluluk sayısı artmıştır. Ortaya çıkan değişim, dile getirilen ailevi sorumluluk ifadelerinde de görülmüştür. Uygulamadan sonraki ile önceki ailevi sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığında ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı ile cevap

veren öğrenci sayısında bir artış ortaya çıkmıştır. Öğrenci görüşlerine göre eylem öğrenme yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan ailevi sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 49'da sunulmuştur.

Tablo 49. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Ailevi Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Alış verişe yardım etme	12	5
2	Anne babanın sözünü dinleme	2	2
3	Anne babaya yardım etme	19	12
4	Banyoyu temiz tutma		3
5	Bulaşıkları yıkama	2	3
6	Çamaşırları asma		1
7	Çöpleri çöp kutusuna atma	1	
8	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanma		3
9	Evi temiz tutma (kirletmeme)	2	3
10	Evi temizleme	4	12
11	Evi toplama	1	7
12	Gereksiz yanan lambayı kapatma		2
13	Kardeşlere yardım etme	5	7
14	Musluğu açık bırakmama		4
15	Saygılı olma		5
16	Sofraya kurma (hazırlama)	4	9
17	Sofrayı toplama (kaldırma)	5	8
18	Tuvaleti temiz tutma.		2
19	Yatakları kaldırma		1

Tablo 49'da görüldüğü gibi, eylem öğrenme yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ailelerine karşı ifade ettikleri sorumluluklar 11 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *alış verişe yardım etme* ve *anne babaya yardımcı olma* ifadelerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Uygulamadan sonra, bunların yanında, öğrenciler tarafından belirtilen yedi ailevi sorumluluk daha ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ifadelerin 18 maddede toplandığı ve *anne babaya yardım etme* ile *evi temizleme* üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Her ne kadar sınıfın çoğunluğu tarafından dile getirilmemiş olsa bile ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan dokuz ailevi sorumluluğun sekizinin ifade edildiğini ortaya çıkarmıştır. Uygulama öncesine göre uygulama sonrasındaki ifadelere bakıldığında hem ifade edilen ailevi sorumluluklarda hem de sorumluluk ifadelerini belirten öğrenci sayısında bir artış gerçekleşmiştir. Uygulama öncesinde 57 olan toplam sorumluluk sayısı 11 maddede toplanmışken uygulama sonrasında 18 maddede toplam 89'a çıkmıştır. Açık uçlu anketten elde edilen verilere göre uygulama sürecinden sonra öğrencilerin ifade ettikleri ailevi sorumluluklarda %56,14'lük bir artış gerçekleşmiştir.

Bu bulgu, eylem öğrenme yaklaşımının ailevi sorumlulukları kazandırmada olumlu bir etki gösterdiğini ortaya koymuştur. Aşağıda, Ö1 ve Ö6'nın uygulamadan önce ve sonra açık uçlu ankete verdikleri cevapları (Bkz. Ek 16.8) sunulmuştur.

Ö1, uygulamadan önce *"Anne babama yardım ederim"* olarak bir ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra, *"Anneme yemek yaparken yardım ederim"* ve *"Abime yardım ederim"* olmak üzere iki ailevi sorumluluk ifade etmiştir. Ö6 da uygulamadan önce *"Anneme yardım ediyorum"* ve *"Kardeşlerime yardım ediyorum"* olmak üzere iki ailevi sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra, *"Annemize yardım etmek", "Çamaşırları asmak"* ve *"Evi temizlerim"* olmak üzere üç ailevi sorumluluk ifade etmiştir.

4.4.2. Kişisel Sorumluluklara İlişkin Bulgular ve Yorum

Burada, kişisel sorumluluklarla ilgili veri toplama araçlarının her birinden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan veri toplama araçlarından biri çalışma yapraklarıdır. Kişisel sorumluluklara ilişkin çalışma yapraklarından elde edilen bulgular, 5-12. derslerin çalışma yapraklarından elde edilmiştir. Ancak "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğuna ilişkin bulgular 3-4. derslere ait çalışma yaprağından elde edilmiştir. Çalışma yapraklarındaki verilere göre kişisel sorumlulukların gerçekleşme düzeyi Tablo 50'de sunulmuştur.

Tablo 50. Eylem Öğrenme Yaklaşımı Çalışma Yapraklarına Göre Kişisel Sorumluluklar

Sorumluluk	Düzeyler			Gelmeyen
	Çok İyi	İyi	Geliştirilmeli	
Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	23	0	2	0
Odasını temiz tutar.	19	6	0	0
Okul çantasını hazırlar.	15	10	0	0
Hikâye kitabını okur	0	25	0	0
Ödevlerini zamanında yapar.	0	25	0	0
Ayakkabısını düzenli bırakır.	16	9	0	0
Ayakkabısını temiz tutar.	7	18	0	0
Elbiselerini temiz kullanır.	7	18	0	0
Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	25	0	0	0
Saçlarını tarar.	14	11	0	0
Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	16	9	0	0
Elinizi yüzünü yıkar.	0	25	0	0
Dişlerini düzenli fırçalar.	17	0	8	0
Yatağını toplar.	16	9	0	0

İlk dört derste Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Yaşadığı yerin adresini bilir*" işlenirken kişisel sorumluluklardan "*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğu üzerinde durulmuştur. Ders işlenişinden sonra, öğrencilerden ders sürecini de dikkate alarak çalışma yapraklarını doldurmaları istenmiştir. Tablo 50'de görüldüğü gibi, bu sorumlulukla ilgili derse 25 öğrenci katılmıştır. Aşağıda *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister,* sorumluluğuna ilişkin Ö6 ve Ö21'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.9) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*" sorumluluğu ile ilgili derse katılan öğrencilerden 23 tanesi çok iyi, iki tanesi de geliştirilmeli düzeyde cevap vermiştir. Çok iyi düzeyde cevap veren Ö6, "*Kaybolduğumuzda kimlerden yardım isteyebiliriz*" sorusuna, "*Polisten, jandarmadan yardım istemeliyiz.*" şeklinde cevap vermiştir. Ö6, polisten ve jandarmadan yardım isteyeceğini açık bir şekilde ifade ederek doğru kişilerden yardım isteyeceğini belirtmiştir. Bundan dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö21 ise "*Birisinden telefonunu alıp anne babamın numarasını ararım. Onlar gelip beni alır*" şeklinde cevap vermiştir. Ö21, tanımadığı bir kişi ile iletişime geçip telefon bilgisini o kişiye vereceği için cevabı geliştirilmeli düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde, sınıfın büyük bir çoğunluğunun acil durumların farkında olduğu ve acil durumlarda yardım alacak doğru kişileri bildikleri ortaya çıkmıştır. Benzer durum uygulama sürecinde öğrencilere yöneltilen sorulara, öğrencilerin çoğunluğunun yardım alacak doğru kişileri ifade etmesinde de gözlemlenmiştir.

5-8. derslerde üzerinde durulan kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber "*Odasını temiz tutar", "Okul çantasını hazırlar", "Tuvaleti temiz kullanır", "Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atar", "Okula zamanında gider", "Hikâye kitabını okur", "Ödevlerini zamanında yapar", "Tabağındaki yemeği bitirir"* ve *"Zamanında uyur*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 25 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerden, ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda *odasını temiz tutar,* sorumluluğuna ilişkin Ö13 ve Ö20'nin çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.10) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Odasını temiz tutar*" sorumluluğunu 19 öğrenci çok iyi, altı öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Odasını temiz tutma sorumluluğu ile ilgili öğrencilerden "*Odamızı ...ve…kullanmalıyız*" cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Ö20, odanın temizliği ile ilgili eksik bırakılan cümleyi, "*temiz ve düzenli*" sözcüklerini ekleyerek tamamlamıştır. Ö20, açık bir şekilde temiz kullanmayı ifade ettiğinden dolayı cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö13 ise odanın temizliği ile ilgili eksik bırakılan cümleyi "*düzenli ve güzel*" sözcüklerini ekleyerek cevap vermiştir. Ö13, odanın düzenli ve güzel olmasını ifade etmiş ancak temizliğini belirtmemiştir. Ancak odanın düzenli ve güzel olması istenen durum olduğundan dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *okul çantasını hazırlar,* sorumluluğuna ilişkin Ö6 ve Ö15'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.11) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Okul çantasını hazırlar*" sorumluluğunu 15 öğrenci çok iyi, 10 öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır Örnek olaydaki soruna çözüm adımları sıralanırken Ö15, "*Çantasını toplaması gerekir*" şeklinde cevap vermiştir. Ö15, çantanın dağınıklığını fark etmesi ve örnek olay kahramanına bunu önermesi, çantasını topladığı ve hazırladığını göstermektedir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyinde değerlendirilmiştir. Ancak Ö6, "*Odasını çok düzenli tutmalı*"" şeklinde cevap vermiştir. Odanın çok düzenli olması için çantanın da toplanıp hazırlanmış olması gerekir ancak, açık bir şekilde çanta hazırlama belirtilmediğinden dolayı cevabı iyi düzeyinde değerlendirilmiştir.

"*Hikâye kitabını okur*" sorumluluğunu hiçbir öğrenci açık bir şekilde ifade etmemiştir. Ancak ödevini yapan öğrencilerin hikâye kitaplarını da okuması beklendiğinden, öğrenci cevapları iyi düzeyinde değerlendirilmiştir. Bu derste örnek olayda temizlik ve düzen üzerinde durulduğundan dolayı öğrenciler, daha çok ev ve odalarının temizlik ve düzeni ile ilgili sorumlulukları ifade etmiştir. Ders çalışma, hikâye kitabını okuma ve ödev yapma sorumlulukları ise açık bir şekilde ortaya çıkmamıştır. Aşağıda *okul çantasını hazırlar,* sorumluluğuna ilişkin Ö16 ve Ö18'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.12) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ödevlerini zamanında yapar*" sorumluluğunu bütün öğrenciler iyi düzeyde cevaplamıştır. Ödevlerini zamanında yapma sorumluluğu ile ilgili olarak eksik bırakılan "*Ödevlerimizi ...*" ifadesini Ö16, "*yapmalıyız*", Ö18 "*yaparız*" ve Ö19 da "*yaparım*" şeklinde tamamlamıştır. Öğrenci ifadelerinde görüldüğü gibi ödevlerin yapılacağı belirtilmiştir. Ancak ödevlerin zamanı belirtilmediği için öğrenci cevapları iyi düzeyinde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde sınıfın büyük çoğunluğunun çok iyi ve iyi düzeyde odasını temiz tutma, okul çantasını hazırlama, hikâye kitabını okuma ve ödevlerini zamanında yapmayı ifade ettiği görülmüştür. Ancak ders sürecinde belirtilen örnekler arasından olmasına rağmen *kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir ve zamanında uyur* sorumlulukları öğrenci cevaplarında ortaya çıkmamıştır. Bu durum, soru ifadesinden kaynaklanmış olabileceği gibi örnek olaylarda belirtilen sorumluluklar üzerinde yeterince durulmamış olmasından kaynaklanmış olabilir.

9-12. derslerde kişisel sorumluluklar, Hayat Bilgisi Dersi kazanımı "*Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır*" ile ilişkilendirilmiştir. Bu kazanımla beraber, "*Ayakkabısını düzenli bırakır", "Ayakkabısını temiz tutar", "Elbiselerini temiz kullanır", "Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır", "Saçlarını tarar", "Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir", "Elini yüzünü yıkar", "Dişlerini düzenli fırçalar"* ve *"Yatağını toplar*" sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Derse 25 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerden ders sürecini dikkate alarak çalışma yaprağını doldurmaları istenmiştir. Aşağıda, her sorumluluk ile ilgili öğrenci çalışma yapraklarından elde edilen örnek cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını düzenli bırakır*" sorumluluğunu 16 öğrenci çok iyi dokuz öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Bu sorumlulukla ilgili doğrudan soru sorulmamış ve öğrenci cevaplarında da açık bir şekilde ifade edilmemiştir. Bununla ile ilgili bulgular, benzer anlamdaki "*Elbiselerimizi …bir şekilde yerleştirmeliyiz*" ifadesinden alınmıştır. Ö18, bu cümleyi "*düzenli*" kelimesi ile tamamlamıştır. Düzenli bırakma istenen durum olduğu için Ö18'in cevabı çok iyi düzeyinde değerlendirilmiştir. Ancak Ö2, cümleyi "*tertemiz*" kelimesi ile tamamlamıştır. Eşyaları tertemiz bırakmak istenen bir davranış ancak temizlik, doğrudan düzenli bırakmak anlamına gelmediğinden Ö2'nin cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *ayakkabısını temiz tutar,* sorumluluğuna ilişkin Ö7 ve Ö11'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.13) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Ayakkabısını temiz tutar*" sorumluluğunu yedi öğrenci çok iyi, 18 öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Ayakkabısını temiz tutma sorumluluğu ile ilgili Ö7, "*Ayakkabılarını temiz tutmalı. Kişisel eşyalarını temiz tutmalı*" şeklinde cevap vermiştir. Düzenli bir şekilde ayakkabısını temizlemek, sürekli temiz tutmak anlamına gelmektedir. Bunun için Ö7'nin cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö11, "*Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?*" sorusuna, "*Bundan sonra*

temiz ve düzenli olmalı" şeklinde cevap vermiştir. Kişisel eşyalarını temiz ve düzenli tutma, ayakkabısını da temiz tutma anlamına gelmektedir. Ancak kişisel eşyalarını temiz ve düzenli tutmak, ayakkabısını temiz tutmayı açık bir şekilde ifade etmediğinden Ö11'in cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *elbiselerini temiz kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö17 ve Ö21'in çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.14) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Elbiselerini temiz kullanır*" sorumluluğunu yedi öğrenci çok iyi, 18 öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Elbiselerini temiz kullanma sorumluluğu ile ilgili olarak Ö21, "*Kıyafetlerini temiz tutmalı. Ayakkabımı temiz tutardım*" şeklinde cevap vermiştir. Açık bir şekilde elbiselerin temizliği ifade edildiği için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö17, "*Elbiselerini ve ayakkabılarını yıkamalı*" şeklinde cevap vermiştir. Açık bir şekilde elbiseleri temiz tutma ifade edilmemesine rağmen elbiseleri yıkamak istenen bir davranış olduğu için Ö17'nin cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Aşağıda *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır,* sorumluluğuna ilişkin Ö15 ve Ö23'ün çalışma yapraklarından (Bkz. Ek 16.15) elde edilen cevaplara ve yorumlara yer verilmiştir.

"*Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır*" sorumluluğunu bütün öğrenciler çok iyi düzeyde cevap vermiştir. Öğrencilerden örnek olaydaki dağınık odanın çözümü için eylem aşamaları belirlemeleri istenmiştir. Bununla ilgili olarak Ö15, "*Odamı, oyuncaklarımı toplardım. Odamı dağıtmazdım. Odamı kirletmezdim*" şeklinde cevap vermiştir. Ö15'in belirttiği eylemler kişisel eşyaların dağıtmadan kullanımını ifade etmektedir. Bunun için cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö23 de benzer şekilde "*Yataklarını toplasınlar. Kirli elbiselerini makinaya atsınlar. Çantalarını düzenli bir şekilde yerine koysunlar*" diyerek cevap vermiştir.

"*Saçlarını tarar*" sorumluluğu ile ilgili 14 öğrenci çok iyi, 11 öğrenci de iyi düzeyde cevap vermiştir. "*Evde yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız nelerdir*?" sorusuna Ö23, "*Saçlarımızı taramalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Öğrencinin cevabı açık bir şekil saç taramayı ifade ettiği için çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö26 da aynı soruya "*Temizliğime dikkat ediyorum"* şeklinde cevap vermiştir. Saç tarama, kişisel temizlik içinde yer aldığından dolayı cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir*" sorumluluğunu 16 öğrenci çok iyi, dokuz öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme sorumluluğu ile ilgili eksik bırakılan "*Elbiselerimizi ...bir şekilde*

yerleştirmeliyiz" ifadesini Ö23, "*düzenli*" şeklinde tamamlamıştır. Elbise, eşyalardan biri olduğundan ve düzenli bir şekilde yerine yerleştirme belirtildiğinden dolayı Ö23'ün cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak Ö8, "*güzel*" şeklinde tamamlamıştır. Eşyalarını güzel bir şekilde yerleştirmek, istenen bir davranıştır. Yerine yerleştirme anlamında da yorumlanabilir. Ancak sorumluluk, açık bir şekilde belirtilmemiştir. Bundan dolayı da Ö8'in cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Elini yüzünü yıkar*" sorumluluğunu bütün öğrenciler iyi düzeyde cevaplamıştır. Öğrenci cevaplarında bu sorumlulukla ilgili açık bir ifade bulunmamıştır. Ancak örnek olayda Selin'in hastalanmaması için belirlenen eylem adımlarında biri duş almak olarak ifade edilmiştir. Duş almanın farkında olan ve gerekliliğine inanan kişinin, elini yüzünü yıkaması da beklenmektedir. Bundan dolayı öğrenci cevapları iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Dişlerini düzenli fırçalar*" sorumluluğunu 17 öğrenci çok iyi, sekiz öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. Dişlerini düzenli fırçalama sorumluluğu ile ilgili olarak Ö12, "*Dişlerimizi fırçalamalıyız*" şeklinde cevap vermiştir. Açık bir şekilde diş fırçalamayı ifade ettiği için Ö12'nin cevabı çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ancak diğer öğrenciler, diş fırçalamayı açık veya dolaylı bir şekilde ifade etmemiştir. Bundan dolayı cevapları geliştirilmeli düzeyde değerlendirilmiştir.

"*Yatağını toplar*" sorumluluğunu 16 öğrenci çok iyi, dokuz öğrenci de iyi düzeyde cevaplamıştır. "*Evde yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız nelerdir?*" sorusuna Ö18, "*Yatağımı toplarım*" şeklinde cevap vermiştir. Yatağını toplama sorumluluğunu açık bir şekilde ifade ettiği için cevabı, çok iyi düzeyde değerlendirilmiştir. Ö3, aynı soruya "*Odamı temiz toplardım*" şeklinde cevap vermiştir. Açık bir şekilde ifade edilmemesine rağmen odayı toplamak, yatağı toplamayı da kapsadığı için Ö3'ün cevabı iyi düzeyde değerlendirilmiştir.

Bulgular incelendiğinde, dişlerini düzenli fırçalama sorumluluğu dışındaki sorumlulukların çok iyi ve iyi düzeyde kazanıldığı görülmüştür. Elini yüzünü yıkama sorumluğunu 19 öğrenci çok iyi düzeyde cevaplamasına rağmen sekiz öğrenci geliştirilmeli düzeyde kalmıştır. Ancak uygulama sürecinde bütün sorumluluklar üzerinde durulmuş ve bu sorumlulukların öğrenci cevaplarında ifade edildiği gözlemlenmiştir.

Eylem öğrenme sürecinin etkililiğine yönelik başvurulan bir başka veri toplama aracı görüşmedir. Eylem öğrenme yaklaşımı sürecinden sonra öğrencilerin kişisel

sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için 10 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Görüşmedeki ikinci soruda yer alan iki alt sorudan birincisi, evdeki kişisel sorumlulukları tespit etmek için sorulmuştur. Soruda, öğrencilere, evde yerine getirdikleri kişisel sorumlulukların neler olduğu sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel sorumluluklarını ayakkabısını temiz tutma ve düzenli bırakma, elini yüzünü yıkama, dişlerini fırçalama, elbiselerini temiz kullanma, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine koyma, kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanma, odasını temiz tutma, okul çantasını hazırlama, ödevlerini yapma ve hikâye kitabını okuma, saçlarını tarama ve yatağını toplama olarak ifade etmiştir. Ortaya çıkan cevaplara bakıldığında, uygulama süresince kazandırılması amaçlanan 18 sorumluluktan 14 tanesinin ifade edildiği görülmüştür. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö2: Yatağımı, odamı, oyuncaklarımı, masamı, kitaplarımı ve elbiselerimi topluyorum. Eşyalarımı, çantamı, suluğumu, kalemliğimi temiz tutuyorum. Ödevlerimi yapıyorum. Ellerimi yıkıyorum. Kitap okuyorum.

Ö16: Elbiselerimi değiştirip yerlerine koyuyorum. Kendimi düzenli tutuyorum. Elbiselerimi temiz tutuyorum. Derslerimi çalışıyorum.

Ö21: Yatağımı topluyorum. Çantamı düzenliyorum. Çantamı düzeltip hazırlıyorum.

Ö23:Kitap okuyorum. Ödev yapıyorum.

Görüşmedeki üçüncü soru, öğrencilerin kişisel sorumluluklarını nasıl ve neden o şekilde kullandıklarını tespit etmek için sorulmuştur. Soruya, bütün öğrenciler doğru cevap vermiştir. Öğrenciler, evdeki kişisel eşyalarını; düzenli ve temiz kullandıklarını ifade etmiştir. Kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanma nedenlerini ise kirlenmemesi, temiz kalması, paralarının boşa gitmemesi için, şeklinde belirtmişlerdir. Aşağıda, görüşülen öğrencilerden dört tanesinin konu ile ilgili verdikleri cevaplar sunulmuştur:

Ö6: Kişisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanıyorum. Çünkü hiç biri kırılmasın, kirli olmasın diye.

Ö12: Kişisel eşyalarımı temiz ve düzenli kullanıyorum. Çünkü kaybolmasın ve kirlenmesin diye.

Ö18: Kişisel eşyalarımı güzel kullanıyorum. Kirlenen elbiselerimi çamaşır sepetine koyuyorum. Elbiselerimi kirlenmemesi ve dağınık olmaması için dağıtmıyorum.

Ö22: Kişisel eşyalarımı düzenli kullanıyorum. Paramız boşa gitmesin diye.

Öğrenci görüşmelerine göre, kazandırılması amaçlanan 18 kişisel sorumluluktan 15 tanesi ifade edilmiştir. Ancak *okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumluluklarını ifade etmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum, süreç boyunca bu sorumluluklar üzerinde yeterince durulmamış olmasından veya örnek

olaylarda doğrudan geçmemiş olmasından kaynaklanmış olabilir. Buna rağmen eylem öğrenme sürecinin kişisel sorumlulukları kazandırmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı da sorumluluk kazanım testidir. Uygulama sürecinden sonra, öğrencilerin sorumluluk kazanım durumunu tespit etmek için sorumluluk kazanım testi uygulanmıştır. Testte, 18 adet kişisel sorumluluğa yer verilmiştir. Elde edilen verilere göre öğrencilerin, en az sekiz en çok 17 sorumluluk ifadesini doğru cevapladığı tespit edilmiştir. Öğrenci cevapları incelendiğinde bir öğrencinin 17, altı öğrencinin 16, dört öğrenci 15, altı öğrencinin 14, bir öğrencinin 13, üç öğrencinin 11, üç öğrencinin 10 ve bir öğrencinin de sekiz sorumluluk ifadesini doğru cevapladığı görülmüştür. Buna göre 18 öğrenci araştırma kapsamındaki sorumluluk ifadelerinin en az yarısını doğru cevaplamıştır. Öğrencilerin kişisel sorumluluklara ilişkin verdikleri cevapların sıklığı ve yüzdeliği Tablo 51'de gösterilmiştir.

Tablo 51. Sorumluluk Kazanım Testine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Kişisel Sorumluluk Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	**f**	**%**	**X**
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim.	10	40,00	75,78
2. Ayakkabımı düzenli bırakırım.	23	92,00	
3. Ayakkabımı temiz tutarım.	23	92,00	
4. Dişlerimi düzenli fırçalarım.	11	44,00	
5. Elbiselerimi temiz kullanırım.	19	76,00	
6. Elimi yüzümü yıkarım.	25	100,00	
7. Eşyalarımı düzgün bir şekilde yerine yerleştiririm.	22	88,00	
8. Kirli elbiselerimi çamaşır sepetine atarım.	19	76,00	
9. Kişisel eşyalarımı dağıtmadan kullanırım.	10	40,00	
10. Odamı temiz tutarım.	23	92,00	
11. Okul çantamı hazırlarım.	16	64,00	
12. Okula zamanında giderim.	16	64,00	
13. Hikâye kitabımı okurum.	20	80,00	
14. Ödevlerimi zamanında yaparım.	19	76,00	
15. Saçlarımı tararım.	24	96,00	
16. Tabağımdaki yemeği bitiririm.	20	80,00	
17. Yatağımı toplarım.	20	80,00	
18. Zamanında uyurum.	21	84,00	

Tablo 51'de görüldüğü gibi, sınıftaki 19 öğrenci araştırma kapsamındaki sorumlulukların üçte ikisine doğru cevap vermiştir. Ancak *acil durumlarda doğru kişilerden yardım isterim, kişisel eşyalarımı dağıtmadan kullanırım* ve *dişlerimi düzenli*

fırçalarım sorumluluk ifadeleri öğrencilerin yarısından azı tarafından doğru cevaplanmıştır. Buna rağmen doğru cevaplanan sorumluluk ifadeleri ve sınıf ortalaması öğrencilerin, araştırma kapsamındaki kişisel sorumlulukları çoğunlukla kazandıklarını ortaya koymuştur.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan bir diğer veri toplama aracı ise gözlemdir. Eylem öğrenme yaklaşımına uygun olarak uygulama süreci gerçekleştirildikten sonra öğrenci velilerinin gözlemlerine başvurulmuştur. Veli gözlemlerinden elde edilen verilere göre, öğrencilerin çoğunlukla kişisel sorumluluklarının farkında oldukları ve bu sorumlulukları yerine getirdikleri görülmüştür. Öğrenci velilerinin kişisel sorumluluklara ilişkin gözlemleri Tablo 52'de gösterilmiştir.

Tablo 52. Veli Gözlemlerine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Kişisel Sorumlulukları Kazandırma Durumu

Kişisel Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	0	4	0	2	19
2. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	6	1	10	8
3. Ayakkabısını temiz tutar.	0	8	1	6	10
4. Dişlerini düzenli fırçalar.	1	2	5	12	5
5. Elbiselerini temiz kullanır.	0	5	0	8	12
6. Elini yüzünü yıkar.	0	3	2	6	14
7. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	2	2	13	8
8. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	1	3	6	5	10
9. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	0	4	3	6	12
10. Odasını temiz tutar.	0	5	3	8	9
11. Okul çantasını hazırlar.	0	2	0	3	20
12. Okula zamanında gider.	0	3	0	2	20
13. Hikâye kitabını okur.	0	3	1	3	18
14. Ödevlerini zamanında yapar.	0	3	2	8	12
15. Saçlarını tarar.	2	3	1	6	13
16. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	0	2	14	9
17. Yatağını toplar.	1	4	6	10	4
18. Zamanında uyur.	0	2	6	9	8

Tablo 52'de görüldüğü gibi, veli gözlemlerine göre, öğrencilerin farkında olup en çok yerine getirdikleri ilk üç sorumluluk *okula zamanında gider*, *okul çantasını hazırlar* ve *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister* olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında

veli gözlemlerine göre altı sorumluluk, öğrencilerin çoğunluğu tarafından her zaman yerine getirildiği görülmüştür. Bu sorumluluklar a*cil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*, *elini yüzünü yıkar*, *okul çantasını hazırlar*, *okula zamanında gider*, *hikâye kitabını okur* ve *saçlarını tarar*dır. Geriye kalan 11 sorumluluk ise, öğrencilerin farkında olduğu ancak bazen yerine getirdiği gözlemlenmiştir. Ancak *dişlerini düzenli fırçalar* sorumluluğu beş*, kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar, yatağını toplar* ve *zamanında uyur* sorumlulukları da altışar öğrenci tarafından farkında olunmasına rağmen yerine getirilmediği gözlemlenmiştir. Her ne kadar kişisel sorumlulukların farkında olup yerine getirmeyen az sayıda öğrenci belirtilmişse de öğrencilerin büyük çoğunluğunun kişisel sorumlulukların farkında olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca veli gözlemlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu, kişisel sorumluluklarını bazen veya her zaman yerine getirmiştir.

Eylem öğrenme yaklaşımının etkililiğine yönelik başvurulan son veri toplama aracı ankettir. Uygulama sürecinden önce ve sonra öğrencilere açık uçlu anket uygulanmıştır. Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulama sonrası ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayılarında olumlu yönde bir değişim ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrası ifade ettikleri sorumluluk sayıları Tablo 53'te sunulmuştur.

Tablo 53. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluklar

Öğrenci	Sorumluluk Sayısı			Öğrenci	Sorumluluk Sayısı		
	Önce	Sonra	Fark		Önce	Sonra	Fark
Ö1	1	2	1	Ö14	2	2	0
Ö2	4	8	4	Ö15	3	4	1
Ö3	4	5	1	Ö16	5	6	1
Ö4	4	4	0	Ö17	5	3	-2
Ö5	1	0	-1	Ö18	2	6	4
Ö6	1	5	4	Ö19	0	6	6
Ö7	2	4	2	Ö20	6	5	-1
Ö8	6	9	3	Ö21	4	6	2
Ö9	2	4	2	Ö22	4	4	0
Ö10	4	6	2	Ö23	2	4	2
Ö11	3	8	5	Ö24	0	9	9
Ö12	2	3	1	Ö25	5	4	-1
Ö13	2	7	5				

Tablo 53'te görüldüğü gibi, hem uygulamadan önce hem de uygulamadan sonra ankete 25 öğrenci katılmıştır. Bu öğrencilerin uygulamadan önce ifade ettikleri kişisel sorumluluk sayısı 74 iken sınıf ortalaması 2,96 olarak gerçekleşmiştir. Uygulamadan

sonra aynı anket tekrar uygulanmıştır. Son uygulamada ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 124'e, sınıf ortalaması da 4,96'ya yükselmiştir. Yüzdelik olarak ifade etmek gerekirse, %67,57 düzeyinde bir artış gerçekleşmiştir. Uygulamadan önce ve sonra ifade edilen sorumluluk sayıları karşılaştırıldığında dört öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısı düşerken üç öğrencininki değişmemiştir. Buna karşılık 18 öğrencinin ifade ettiği kişisel sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ön uygulamaya göre sınıfın üçte ikisinden fazlasının ifade ettiği sorumluluk sayısında artış gerçekleşmiştir. Ortaya çıkan değişim, ifade edilen kişisel sorumluluk ifadelerde de görülmüştür. Uygulamadan sonraki ile önceki kişisel sorumluluk ifadeleri karşılaştırıldığından ifade edilen sorumluluk sayısı ile cevap veren öğrenci sayısı artmıştır. Öğrenci görüşlerine göre eylem öğrenme yaklaşımı uygulanmadan önce ve uygulandıktan sonra ortaya çıkan kişisel sorumluluk ifadeleri ile cevap veren öğrenci sıklığı Tablo 54'te sunulmuştur.

Tablo 54. Eylem Öğrenme Yaklaşımından Önceki ve Sonraki Kişisel Sorumluluk İfadeleri

No	Sorumluluklar	Önce	Sonra
1	Ayakkabısını temiz tutma		3
2	Banyo yapma, duş alma		1
3	Beslenme çantasını temizleme		1
4	Çantasını hazırlama	4	5
5	Ders çalışma		2
6	Dişlerini fırçalama	4	7
7	Dolabını toplama		3
8	Elbiselerini düzgünce yerleştirme	1	6
9	Elbiselerini temiz tutma		7
10	Elini yüzünü yıkama	5	9
11	Eşyalarını dağıtmama	2	
12	Hikâye kitabını okuma		1
13	Kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atma		1
14	Masasını toplama	3	11
15	Odasını temiz tutma	10	3
16	Odasını toplama	18	17
17	Oyuncaklarını toplama	4	10
18	Ödevini yapma	10	14
19	Saçını tarama		4
20	Yatağını toplama	13	19

Tablo 54'te görüldüğü gibi, eylem öğrenme yaklaşımı uygulanmadan önce öğrencilerin ifade ettikleri kişisel sorumluluklar 11 maddede toplanmıştır. İfadeler incelendiğinde öğrenci görüşlerinin yoğun olarak *odasını toplama*, *yatağını toplama, odasını temiz tutma* ve *ödevini yapma* ifadelerinde toplandığı görülmektedir. Uygulama

sonrasında ise öğrenciler tarafından belirtilen sekiz kişisel sorumluluk ifadesi daha ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonraki görüşlere bakıldığında ise, ifadelerin 19 maddede toplandığı ve *yatağını toplama, odasını toplama, masasını toplama, ödevini yapma* ve *oyuncaklarını toplama* üzerinde yoğunlaştığı görülmüştür. Ortaya çıkan ifadeler, uygulama sürecinde üzerinde durulan 18 sorumluluğun 13 tanesinin ifade edildiğini ortaya çıkarmıştır. Uygulama öncesine göre uygulama sonrasındaki ifadelere bakıldığında hem ifade edilen ailevi sorumluluklarda hem de sorumluluk ifadelerini belirten öğrenci sayısında bir artış ortaya çıkmıştır. Uygulama öncesinde 74 olan toplam sorumluluk sayısı 11 maddede toplanmışken uygulama sonrasında 19 maddede 124'e çıkmıştır. Bu bulgu, uygulama sürecinin ailevi sorumlulukları kazandırmada etkili olduğunu ortaya koymuştur. Aşağıda uygulama öncesi ve uygulama sonrasında Ö10 ve Ö15'in açık uçlu ankete verdikleri cevaplar (Bkz. Ek 16.16) sunulmuştur.

Ö10, uygulama önce *"Yatağımı topluyorum", "Odamı topluyorum", "Odamı temizliyorum"* ve *"Ödevimi yapıyorum"* olmak üzere dört kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Yatağını topluyorum", "Odamı topluyorum", "Ayakkabımı temizliyorum", "Saçlarımı tarıyorum", "Oyuncaklarımı topluyorum"* ve *"Ödevlerimi yapıyorum"* olarak altı kişisel sorumluluk ifade etmiştir. Ö15 de uygulamadan önce *"Odamı toplamak", "Odamı temizliyorum"* ve *"Masamı düzenlerim"* olmak üzere üç kişisel sorumluluk ifade etmişken uygulamadan sonra *"Ödevimi yapıyorum", "Kitaplığımı düzenlemek", "Yatağımı toplamak"* ve *"Ders çalışmak"* olarak dört kişisel sorumluluk ifade etmiştir.

BÖLÜM 5

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde; araştırma bulgularına dayalı olarak ortaya çıkan sonuçlar, sonuçlar ve alanyazından hareketle yapılan tartışma ve araştırma süreci sonunda ortaya çıkan önerilere yer verilmiştir.

5. 1. Sonuçlar

Burada, araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar sunulmuştur. Araştırma sonuçları, alt sorular dikkate alınarak dört başlık altında toplanmıştır.

5.1.1. Değer Aktarma Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar

Birinci alt soruda Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer aktarma yaklaşımının nasıl bir değişim gösterdiği araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, değer aktarma yaklaşımının Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada olumlu bir değişim gösterdiği ortaya çıkmıştır. Değer aktarma yaklaşımı ile ilgili araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Anketten elde edilen bulgulara göre öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettiği ailevi sorumluluklar, uygulama öncesine göre artmıştır. Uygulama öncesinde ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 68, sınıf ortalaması 2,62 iken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 94'e, sınıf ortalaması da 3,62'ye yükselmiştir. Uygulamadan önce 10 ailevi sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 18'e yükselmiştir. Benzer durum kişisel sorumluluklarda da tespit

edilmiştir. Uygulama öncesinde ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 54, sınıf ortalaması 2,08 iken uygulamadan sonra ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 111'e, sınıf ortalaması da 4,27'ye yükselmiştir. Uygulama öncesinde 11 kişisel sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra 21 kişisel sorumluluk ifade edilmiştir.

Sorumluluk kazanım testinden elde edilen bulgulara göre öğrenciler, ailevi sorumlulukları %84,19, kişisel sorumlulukları da %73,29 düzeyinde kazanmıştır. Test sonuçlarına göre *"Televizyon izleme saatlerine uyar"* sorumluluğu dışındaki ailevi sorumluluklar ile *"Acil durumlarda doğru kişilerden yardım iste*r" ve "*Ödevlerini zamanında yapar"* sorumlulukları dışındaki kişisel sorumluluklar, sınıfın çoğunluğu tarafından kazanılmıştır.

Çalışma yapraklarından elde edilen bulgulara göre ailevi ve kişisel sorumluluklar çok iyi ve iyi düzeyde kazanılmıştır. Araştırma kapsamındaki dokuz ailevi sorumluluktan üç tanesi çok iyi, üç tanesi çoğunlukla çok iyi, iki tanesi de çoğunlukla iyi düzeyde kazanılmıştır. *"Tuvaleti temiz bırakır"* sorumluluğu ise tespit edilememiştir. Çalışma yapraklarındaki bulgulara göre 18 kişisel sorumluluğun üç tanesi bütün öğrenciler tarafından çok iyi, dokuz tanesi sınıfın çoğunluğu tarafından çok iyi, iki tanesi de sınıfın çoğunluğu tarafından iyi düzeyde kazanılmıştır. Ancak "*Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar", "Okula zamanında gider", "Tabağındaki yemeği bitirir"* ve "*Zamanında uyur"* sorumlulukları ise tespit edilememiştir.

Veli gözlemlerinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin "*Televizyon izleme saatlerine uyar"* sorumluluğu haricindeki ailevi sorumlulukların farkında olduğu ve bu sorumlulukları her zaman veya bazen yerine getirdikleri tespit edilmiştir. Ancak sekiz veliye göre öğrencilerinin *tuvaleti temiz bırakır* sorumluluğunun farkında olmadığı ortaya çıkmıştır. Veli gözlemlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu, bütün kişisel sorumlulukların farkında olup bu sorumlulukları her zaman veya bazen yerine getirmiştir. Gözlem formlarından elde edilen verilere göre öğrencilerin ailevi ve kişisel sorumluluk kazanım durumu Tablo 55'te sunulmuştur.

Tablo 55. Veli Gözlemlerine Göre Değer Aktarma Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu

Sorumluluklar	Farkında değil	Farkında	Farkında ama yapmıyor	Farkında ama bazen yapıyor	Farkında ve her zaman yapıyor
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	3	0	5	18
2. Alışverişe yardım eder.	1	2	2	11	10
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	2	1	7	16
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	1	8	2	4	11
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	2	3	2	9	10
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	0	4	1	11	10
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	0	4	0	11	11
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	2	3	12	6	3
9. Tuvaleti temiz kullanır.	8	1	0	3	14
10. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	1	8	0	4	13
11. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	4	2	12	8
12. Ayakkabısını temiz tutar.	0	0	1	12	13
13. Dişlerini düzenli fırçalar.	0	7	2	13	4
14. Elbiselerini temiz kullanır.	0	2	0	7	17
15. Elini yüzünü yıkar.	0	1	0	5	20
16. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	5	3	13	5
17. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	0	6	2	8	10
18. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	2	5	4	10	5
19. Odasını temiz tutar.	0	3	4	10	9
20. Okul çantasını hazırlar.	0	1	1	7	17
21. Okula zamanında gider.	0	1	0	4	21
22. Hikâye kitabını okur.	0	2	1	6	17
23. Ödevlerini zamanında yapar.	0	2	1	4	19
24. Saçlarını tarar.	2	4	1	3	16
25. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	6	3	10	7
26. Yatağını toplar.	2	6	2	11	5
27. Zamanında uyur.	0	3	4	10	9

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre "*Alışverişe yardım eder"* ve "*Tuvaleti temiz bırakır"* sorumlulukları istenilen düzeyde olmamakla beraber araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukların tümü kazanılmıştır. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre "*Tabağındaki yemeği bitirir"* ve "*Zamanında uyur"* dışındaki 16 kişisel sorumluluğun kazanıldığı tespit edilmiştir.

5.1.2. Değer Açıklama Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar

İkinci alt soruda Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer açıklama yaklaşımının nasıl bir değişim gösterdiği araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, değer açıklama yaklaşımının Hayat Bilgisi Dersinde öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmada olumlu bir değişim gösterdiği ortaya çıkmıştır. Değer açıklama yaklaşımı ile ilgili araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Anketten elde edilen bulgulara göre öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettiği ailevi sorumluluklar, uygulama öncesine göre artmıştır. Uygulamadan önce ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 77, sınıf ortalaması 2,96 iken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 110'a, sınıf ortalaması da 4,23'e yükselmiştir. Uygulamadan önce 17 ailevi sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 22'ye yükselmiştir. Benzer durum kişisel sorumluluklarda da tespit edilmiştir. Uygulamadan önce ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 57, sınıf ortalaması 2,19 iken, uygulamadan sonra ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 103'e, sınıf ortalaması da 3,96'ya yükselmiştir. Uygulamadan önce 17 kişisel sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra 21 kişisel sorumluluk ifade edilmiştir.

Sorumluluk kazanım testinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin ailevi sorumlulukları %67,52, kişisel sorumlulukları da %75,21 düzeyinde kazanmıştır. Test sonuçlarına göre *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluğu dışındaki ailevi sorumluluklar ile *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister*, *dişlerini düzenli fırçalar* ve *ödevlerini zamanında yapar* sorumlulukları dışındaki kişisel sorumluluklar, sınıfın çoğunluğu tarafından kazanılmıştır.

Çalışma yapraklarından elde edilen bulgulara göre ailevi ve kişisel sorumluluklar çok iyi ve iyi düzeyde kazanılmıştır. Araştırma kapsamındaki dokuz ailevi sorumluluktan dört tanesi çok iyi, iki tanesi çoğunlukla çok iyi, iki tanesi de çoğunlukla iyi düzeyde kazanılmıştır. *Tuvaleti temiz bırakır* sorumluluğu ise tespit edilememiştir. Çalışma yapraklarındaki bulgulara göre 18 kişisel sorumluluğun sekiz tanesi bütün öğrenciler tarafından çok iyi, dört tanesi öğrencilerin çoğunluğu tarafından çok iyi, iki tanesi de öğrencilerin çoğunluğu tarafından iyi düzeyde kazanılmıştır. *Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumlulukları ise tespit edilememiştir.

Veli gözlemlerinden elde edilen bulgulara göre öğrencilerin *televizyon izleme saatlerine uyar,* sorumluluğunu istenen düzeyde kazanmış olması ile beraber, ailevi sorumlulukların farkında olduğu ve bu sorumlulukları her zaman veya bazen yerine getirdiği tespit edilmiştir. Veli gözlemlerine göre öğrencilerin büyük çoğunluğu bütün kişisel sorumlulukların farkında olup bu sorumlulukları, her zaman veya bazen yerine getirmektedir. Gözlem formlarından elde edilen verilere göre öğrencilerin ailevi ve kişisel sorumluluk kazanım durumu Tablo 56'da sunulmuştur.

Tablo 56. Veli Gözlemlerine Göre Değer Açıklama Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu

Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	1	0	5	20
2. Alışverişe yardım eder.	0	2	0	17	7
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	1	0	3	22
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	0	5	2	9	10
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	0	3	0	13	10
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	0	0	1	13	12
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	0	8	0	7	11
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	2	7	6	8	3
9. Tuvaleti temiz kullanır.	0	4	0	4	18
10. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	0	4	0	9	13
11. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	3	0	16	7
12. Ayakkabısını temiz tutar.	0	3	1	8	14
13. Dişlerini düzenli fırçalar.	0	5	2	12	7
14. Elbiselerini temiz kullanır.	0	2	0	12	12
15. Elini yüzünü yıkar.	0	1	0	2	23
16. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	2	0	16	8
17. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	0	6	1	10	9
18. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	0	6	2	8	10
19. Odasını temiz tutar.	0	5	1	13	7
20. Okul çantasını hazırlar.	0	2	3	0	21
21. Okula zamanında gider.	0	0	0	3	23
22. Hikâye kitabını okur.	0	3	2	9	12
23. Ödevlerini zamanında yapar.	0	1	0	6	19
24. Saçlarını tarar.	0	2	2	6	16
25. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	4	0	14	8
26. Yatağını toplar.	1	2	2	13	8
27. Zamanında uyur.	0	2	2	14	8

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukların tümü kazanılmıştır. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre *kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* dışındaki 14 kişisel sorumluluğun kazanılmıştır.

5.1.3. Değer Analizi Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar

Üçüncü alt soruda Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer analizi yaklaşımının nasıl bir değişim gösterdiği araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, değer analizi yaklaşımının Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada olumlu bir değişim gösterdiği ortaya çıkmıştır. Değer analizi yaklaşımı ile ilgili araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettiği ailevi sorumluluklar, uygulama öncesine göre artmıştır. Uygulamadan önce ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 106, sınıf ortalaması 3,66 iken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 157'ye, sınıf ortalaması da 5,41'e yükselmiştir. Uygulamadan önce 13 ailevi sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 19'a yükselmiştir. Benzer durum kişisel sorumluluklarda da tespit edilmiştir. Uygulama öncesinde ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 117, sınıf ortalaması 4,03 iken uygulamadan sonra, ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 203'e, sınıf ortalaması da 7,00'e yükselmiştir. Uygulama öncesinde 13 kişisel sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra 21 kişisel sorumluluk ifade edilmiştir.

Sorumluluk kazanım testinden elde edilen bulgulara göre derse katılan öğrencilerin tümü hem ailevi sorumlulukların hem de kişisel sorumlulukların her birini en az üçte iki çoğunlukla kazanmıştır. Test sonuçlarına göre öğrencilerin ailevi sorumlulukları, %96,93 kişisel sorumlulukları da %91,38 düzeyinde kazandığı tespit edilmiştir.

Çalışma yapraklarındaki bulgulara göre öğrenciler ailevi ve kişisel sorumlulukları çok iyi ve iyi düzeyde kazanmıştır. Araştırma kapsamındaki dokuz ailevi sorumluluktan iki tanesi çok iyi, beş tanesi çoğunlukla çok iyi, bir tanesi de çoğunlukla iyi düzeyde kazanılmıştır. *Tuvaleti temiz bırakır* sorumluluğu ise, tespit edilememiştir. Çalışma yapraklarındaki bulgulara göre 18 kişisel sorumluluğun dört tanesi bütün sınıf tarafından

çok iyi, beş tanesi sınıfın çoğunluğu tarafından çok iyi, dört tanesi sınıfın çoğunluğu tarafından iyi ve bir tanesi de sınıfın çoğunluğu tarafından geliştirilmeli düzeyde kazanılmıştır. *Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumlulukları ise, tespit edilememiştir.

Veli gözlemlerinden elde edilen bulgulara göre öğrenciler, ailevi ve kişisel sorumlulukların farkında olup, bu sorumlulukları her zaman veya bazen yerine getirmiştir. Gözlem formlarından elde edilen verilere göre öğrencilerin ailevi ve kişisel sorumluluk kazanım durumu Tablo 57'de sunulmuştur.

Tablo 57. Veli Gözlemlerine Göre Değer Analizi Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu

Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	0	0	5	24
2. Alışverişe yardım eder.	1	2	0	8	18
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	0	0	13	16
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	1	0	3	7	18
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	0	0	1	11	17
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	0	1	0	11	17
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	0	0	1	6	22
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	0	1	7	18	3
9. Tuvaleti temiz kullanır.	0	0	0	8	21
10. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	0	1	0	4	24
11. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	1	3	10	15
12. Ayakkabısını temiz tutar.	0	0	2	11	16
13. Dişlerini düzenli fırçalar.	0	1	3	22	3
14. Elbiselerini temiz kullanır.	0	0	2	7	20
15. Elini yüzünü yıkar.	0	0	0	0	29
16. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	0	5	11	13
17. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	0	1	1	13	14
18. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	0	0	2	13	14
19. Odasını temiz tutar.	0	1	4	9	15
20. Okul çantasını hazırlar.	0	0	1	1	27
21. Okula zamanında gider.	0	0	0	3	26
22. Hikâye kitabını okur.	0	0	0	16	13
23. Ödevlerini zamanında yapar.	0	0	0	9	20
24. Saçlarını tarar.	0	1	2	5	21
25. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	0	7	18	4
26. Yatağını toplar.	0	0	5	14	10
27. Zamanında uyur.	0	0	6	15	8

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre araştırma kapsamındaki ailevi sorumlulukların tümü kazanılmıştır. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre *kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* dışındaki 15 kişisel sorumluluk kazanılmıştır.

5.1.4. Eylem Öğrenme Yaklaşımına İlişkin Sonuçlar

Dördüncü alt soruda Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada eylem öğrenme yaklaşımının nasıl bir değişim gösterdiği araştırılmıştır. Araştırma bulgularına göre, eylem öğrenme yaklaşımının Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada olumlu yönde değişim gösterdiği ortaya çıkmıştır. Eylem öğrenme yaklaşımı ile ilgili araştırmada kullanılan veri toplama araçlarından elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Anketten elde edilen verilere göre öğrencilerin uygulamadan sonra ifade ettiği ailevi sorumluluklar, uygulama öncesine göre artmıştır. Uygulamadan önce ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 57, sınıf ortalaması 2,28 iken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 89'a, sınıf ortalaması da 3,56'ya yükselmiştir. Uygulamadan önce 11 ailevi sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra ifade edilen ailevi sorumluluk sayısı 18'e yükselmiştir. Benzer durum kişisel sorumluluklarda da tespit edilmiştir. Uygulamadan önce ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 74, sınıf ortalaması 2,96 iken uygulamadan sonra ifade edilen kişisel sorumluluk sayısı 124'e, sınıf ortalaması da 4,96'ya yükselmiştir. Uygulamadan önce 11 kişisel sorumluluk ifade edilmişken uygulamadan sonra 19 kişisel sorumluluk ifade edilmiştir.

Sorumluluk kazanım testinden elde edilen bulgulara göre, Sınıfın ailevi sorumlulukları %71,11 kişisel sorumlulukları da %78,78 düzeyinde kazandığı tespit edilmiştir. Test sonuçlarına göre *televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluğu dışındaki sorumlulukların her biri, en az sınıfın yarısı tarafından; *acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister, dişlerini düzenli fırçalar* ve *kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır* sorumlulukları dışındaki kişisel sorumlulukların her biri de en az sınıfın yarısı tarafından kazanılmıştır.

Çalışma yapraklarından elde edilen verilere göre ailevi ve kişisel sorumluluklar çok iyi ve iyi düzeyde kazanılmıştır. Araştırma kapsamındaki dokuz ailevi sorumluluktan üç tanesi çok iyi, iki tanesi çoğunlukla çok iyi, üç tanesi de çoğunlukla iyi düzeyde kazanılmıştır. *Tuvaleti temiz bırakır* sorumluluğu ise tespit edilmemiştir. Çalışma

yapraklarındaki bulgulara göre 18 kişisel sorumluluğun iki tanesi bütün sınıf tarafından çok iyi, yedi tanesi sınıfın çoğunluğu tarafından çok iyi ve beş tanesi de sınıfın çoğunluğu tarafından iyi düzeyde kazanılmıştır. *Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumlulukları ise tespit edilememiştir.

Veli gözlemlerinden elde edilen bulgulara göre öğrenciler, *ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz ve televizyon izleme saatlerine uyar* sorumluluklarını istenen düzeyde kazanmamıştır. Buna rağmen bütün sorumluluklar, en az sınıfın yarısı tarafından fark edilmiş ve bu sorumluluklar, her zaman veya bazen yapılmıştır. Veli gözlemlerine göre kişisel sorumlulukların tümü öğrenciler tarafından fark edilmiş ve bu sorumluluklar, her zaman veya bazen yerine getirilmiştir. Gözlem formlarından elde edilen verilere göre öğrencilerin ailevi ve kişisel sorumluluk kazanım durumu Tablo 58'de sunulmuştur.

Tablo 58. Veli Gözlemlerine Göre Eylem Öğrenme Yaklaşımının Sorumluluk Kazanım Durumu

Sorumluluklar	**Farkında değil**	**Farkında**	**Farkında ama yapmıyor**	**Farkında ama bazen yapıyor**	**Farkında ve her zaman yapıyor**
1. Akrabalarına saygı duyar.	0	7	0	3	15
2. Alışverişe yardım eder.	0	2	0	14	9
3. Anne babasının sözünü dinler.	0	3	1	6	15
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	0	9	2	3	11
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	0	2	0	11	12
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	1	5	0	7	12
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	1	6	0	3	15
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	1	2	8	7	7
9. Tuvaleti temiz kullanır.	0	2	1	5	17
10. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	0	4	0	2	19
11. Ayakkabısını düzenli bırakır.	0	6	1	10	8
12. Ayakkabısını temiz tutar.	0	8	1	6	10
13. Dişlerini düzenli fırçalar.	1	2	5	12	5
14. Elbiselerini temiz kullanır.	0	5	0	8	12
15. Elini yüzünü yıkar.	0	3	2	6	14
16. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	0	2	2	13	8
17. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	1	3	6	5	10
18. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	0	4	3	6	12
19. Odasını temiz tutar.	0	5	3	8	9
20. Okul çantasını hazırlar.	0	2	0	3	20
21. Okula zamanında gider.	0	3	0	2	20
22. Hikâye kitabını okur.	0	3	1	3	18
23. Ödevlerini zamanında yapar.	0	3	2	8	12
24. Saçlarını tarar.	2	3	1	6	13
25. Tabağındaki yemeği bitirir.	0	0	2	14	9
26. Yatağını toplar.	1	4	6	10	4
27. Zamanında uyur.	0	2	6	9	8

Öğrenci görüşmelerinden elde edilen bulgulara göre *tuvaleti temiz bırakır* dışındaki bütün ailevi sorumluluklar ve *okula zamanında gider*, *tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* dışındaki kişisel sorumluluklar kazanılmıştır.

5.1.5. Genel Sonuçlar

Uygulanan dört değer öğretimi yaklaşımının toplu sonuçları değerlendirilmiştir. Anketten elde edilen verilere göre ulaşılan sonuçlar Tablo 59'da sunulmuştur.

Tablo 59. Anket Verilerine Göre Genel Durum

Değer Öğretimi Yaklaşımı	Açık Uçlu Anket	Uygulamadan Önce			Uygulamadan Sonra			Değişim (%)
		Sorumluluk İfadesi	Sorumluluk Sayısı	Sınıf Ortalaması	Sorumluluk İfadesi	Sorumluluk Sayısı	Sınıf Ortalaması	
Değer Aktarma	Ailevi	10	68	2,62	18	94	3,62	38,24
	Kişisel	11	54	2,08	21	111	4,27	105,56
Değer Açıklama	Ailevi	17	77	2,96	22	110	4,23	42,86
	Kişisel	17	57	2,19	21	103	3,96	80,70
Değer Analizi	Ailevi	13	106	3,66	19	157	5,41	48,11
	Kişisel	13	117	4,03	21	203	7,00	73,50
Eylem Öğrenme	Ailevi	11	57	2,28	18	89	3,56	56,14
	Kişisel	11	74	2,96	19	124	4,96	67,56

Tablo 59'da görüldüğü gibi öğrencilerin sorumluluk ifadeleri değerlendirildiğinde, başlangıç durumları açısından değer açıklama yaklaşımının uygulandığı sınıf, diğerlerine göre daha çok sorumluluk ifade etmiştir. Uygulamadan sonraki sorumluluk ifadelerine bakıldığında ise, değer açıklama yaklaşımı yine daha iyi bir gelişim göstermiştir. Ancak ifade edilen toplam sorumluluk sayısı değerlendirildiğinde değer analizi yaklaşımının uygulandığı sınıf belirgin bir şekilde daha iyi bir gelişim göstermiştir. Yüzdelik değişim açısından değerlendirildiğinde ise, değer aktarma yaklaşımı en iyi değişimi göstermiştir. Böyle olmasına rağmen yaklaşımların olumlu yönde bir değer değişimi sağladığı ortaya çıkmıştır. Anket verilerinden sonra öğrencilerin Sorumluluk Kazanım Testine verdikleri cevaplar incelenmiştir. Öğrenci görüşmelerinden ve sorumluluk kazanım testinden elde edilen sonuçlar Tablo 60'ta sunulmuştur.

Tablo 60. Sorumluluk Kazanım Testi Verilerine Göre Genel Durum

Değer Öğretimi Yaklaşımı	Sorumluluk Kazanım Testi		
	Ailevi Sorumluluklar (%)	Kişisel Sorumluluklar (%)	Bütün Sorumluluklar
Değer Aktarma	84,19	73,29	77,33
Değer Açıklama	67,52	75,21	72,65
Değer Analizi	96,93	91,38	93,23
Eylem Öğrenme	71,11	78,78	74,69

Tablo 60'ta görüldüğü gibi hem ailevi hem de kişisel sorumlulukları kazandırma durumu açısından değer analizi yaklaşımı en iyi değişimi sağlamıştır. Değer açıklama yaklaşımı ise, değer kazandırmada olumlu bir değişim sağlamasına rağmen sağladığı değişim, en düşük düzeyde olmuştur. Sorumluluk Kazanım Testi verilerinden sonra öğrencilerin çalışma yapraklarına verdikleri cevaplar incelenmiştir. Çalışma yapraklarından elde edilen sonuçlar Tablo 61'de sunulmuştur.

Tablo 61. Çalışma Yaprakları Verilerine Göre Genel Durum

Ailevi Sorumluluklar	Çok İyi	Çoğunlukla Çok İyi	Çoğunlukla İyi	Geliştirilmeli	Kazanılmayan
Değer Aktarma	3	3	2	0	1
Değer Açıklama	4	2	2	0	1
Değer Analizi	2	5	1	0	1
Eylem Öğrenme	3	2	3	0	1
Kişisel Sorumluklar	**Çok İyi**	**Çoğunlukla Çok İyi**	**Çoğunlukla İyi**	**Geliştirilmeli**	**Kazanılmayan**
Değer Aktarma	3	9	2	0	4
Değer Açıklama	8	4	2	0	4
Değer Analizi	4	5	4	1	4
Eylem Öğrenme	2	7	5	0	4

Tablo 61'de görüldüğü gibi çalışma yapraklarından elde edilen verilere göre de araştırma kapsamındaki sorumlulukların çoğunlukla kazanılmıştır. Yani değer öğretim yaklaşımları değer kazandırmada olumlu bir değişim sağlamıştır. Tablo incelendiğinde bütün yaklaşımlarda öğrencilerin dokuz kişisel ailevi sorumluluktan bir tanesini ve 18 kişisel sorumluluğun ise, 4 tanesini kazanmamıştır. Ancak değer analiz yaklaşımında kazanılmayan dört sorumluluk dışından bir sorumluluk da geliştirilmeli düzeyinde kalmıştır. Öğrenci görüşmelerinden elde edilen genel sonuçlar Tablo 62'de sunulmuştur.

Tablo 62. Sorumluluk Kazanım Testi Verilerine Göre Genel Durum

Değer Öğretimi Yaklaşımı	Sorumluluk Kazanım Testi		
	Ailevi Sorumluluklar	Kişisel Sorumluluklar	Toplam
Değer Aktarma	9	16	25
Değer Açıklama	9	14	23
Değer Analizi	9	15	24
Eylem Öğrenme	8	15	23

Tablo 62'de görüldüğü gibi öğrenci görüşmelerinden elde edilen verilere göre değer aktarma yaklaşımı ailevi ve kişisel sorumlulukları en iyi kazandıran yaklaşım olmuştur. Bunu değer analizi yaklaşımı izlemiştir. En az kazandıran yaklaşımlar ise değer açıklama ve eylem öğrenme yaklaşımları olmuştur. Eylem öğrenme yaklaşımı dışındaki bütün yaklaşımlar ailevi sorumlulukları kazandırmıştır. Ancak eylem öğrenme yaklaşımı bir sorumluluğu kazandıramamıştır. Kişisel sorumluluklarda en iyi değişimi değer aktarma yaklaşımı göstermiştir. Değer aktarma yaklaşımını, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımları takip etmiştir. En az kazandıran yaklaşım ise değer açıklama yaklaşımı olmuştur.

Sonuç olarak her sorumluluk ifadesi için beş veri toplama aracı kullanılmıştır. Sorumluluk ifadelerinin her bir veri toplama aracında ortaya çıkma durumuna göre puanlama yapılmıştır. Veri toplama araçlarının her biri bir puan olarak değerlendirilip ailevi veya kişisel sorumluluk ifadelerinin ortaya çıkması durumunda bir puan verilmiştir. Buna göre bir sorumluluk ifadesi en düşük sıfır en yüksek beş puan almıştır. Sorumluluk ifadelerinin toplam puanları ise değer öğretimi yaklaşımının puanını belirlemiştir. Böylece çalışmada sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının nasıl bir değişim ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonunda kullanılan bütün veri toplama araçlarından elde edilen verilere göre değer öğretimi yaklaşımlarının sorumlulukları kazandırma durumu Tablo 63'te sunulmuştur.

Tablo 63. Bütün Veri Toplama Araçlarına Göre Değer Öğretim Yaklaşımlarının Sorumluluk Değerini Kazandırma Durumu

Sorumluluklar	Değer Aktarma	Değer Açıklama	Değer Analizi	Eylem Öğrenme
1. Akrabalarına saygı duyar.	5	3	5	4
2. Alışverişe yardım eder.	5	4	5	4
3. Anne babasının sözünü dinler.	5	5	5	5
4. Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.	4	4	4	4
5. Ev işlerinde anne babasına yardım eder.	5	5	5	4
6. Gereksiz yanan lambaları söndürür.	5	5	5	5
7. Suyu ihtiyacı kadar kullanır.	4	4	5	4
8. Televizyon izleme saatlerine uyar.	3	4	5	4
9. Tuvaleti temiz kullanır.	3	4	4	3
10. Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.	3	3	4	3
11. Ayakkabısını düzenli bırakır.	4	4	4	4
12. Ayakkabısını temiz tutar.	5	4	5	5
13. Dişlerini düzenli fırçalar.	4	4	5	4
14. Elbiselerini temiz kullanır.	4	5	5	5
15. Elini yüzünü yıkar.	5	4	5	5
16. Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.	5	5	5	5
17. Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.	4	3	3	4
18. Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.	5	4	5	4
19. Odasını temiz tutar.	5	5	5	5
20. Okul çantasını hazırlar.	4	4	5	4
21. Okula zamanında gider.	4	3	3	1
22. Hikâye kitabını okur.	5	4	5	5
23. Ödevlerini zamanında yapar.	4	4	5	5
24. Saçlarını tarar.	5	5	4	5
25. Tabağındaki yemeği bitirir.	1	2	2	2
26. Yatağını toplar.	5	5	5	5
27. Zamanında uyur.	2	2	2	2
Toplam Puan	**113**	**108**	**120**	**110**

Tablo 63'te görüldüğü bütün değer öğretimi yaklaşımları sorumluluk değerini kazandırmada olumlu yönde bir değişim göstermiştir. Ancak her değer öğretimi yaklaşımının ailevi ve kişisel sorumluluklardan aldıkları toplam puanlara bakıldığında sorumluluk değerinin en iyi değer analizi yaklaşımı ve en az değer açıklama yaklaşımı tarafından kazandırıldığı ortaya çıkmıştır. Bununla beraber "*Tabağındaki yemeği bitirir*" ile "*Zamanında uyur sorumlulukları*" sorumlulukları, bütün yaklaşımlarında da diğer sorumluluklara oranla daha az kazanılmıştır. Ayrıca eylem öğrenme yaklaşımında en az kazandırılan sorumluluk "*Okula zamanında gider*" olmuştur.

5.2. Tartışma

Bu araştırmada, Hayat Bilgisi Dersinde ilkokul ikinci sınıf öğrencilerine sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının nasıl bir değişim gösterdiği araştırılmıştır. Bunun için değerlerin doğrudan öğretim yaklaşımlarının etkili olabileceği düşünülmüştür. Buradan hareketle sorumluluk değeri, Hayat Bilgisi Dersi kazanımları ile bütünleştirilerek öğrencilere kazandırma yolu tercih edilmiştir.

Araştırma sonucunda, ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi dersinde değerlerin doğrudan öğretilmesinin değer kazandırmada olumlu yönde bir değişim sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırma sonucuna benzer şekilde, değer eğitimi üzerinde duran çalışmalarda değerler eğitimi ile ilgili hazırlanan etkinliklerin ve programların, uygulama yapılan sınıflardaki öğrencilere değer kazandırmada etkili olduğu ortaya çıkmıştır (Akbaş, 2004: 5; Aktepe, 2010: 286; Cotten, 2009; Engin, 2014: 161; Herdem, 2016: 89; İşcan, 2007: 287; Kunduroğlu, 2010: 111; Samur, 2011; Tahiroğlu, 2011; Thompson, 2002; Tahiroğlu ve Aktepe, 2015). Bu açıdan araştırma sonucunda ortaya çıkan durum, yukarıda belirtilen araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Ancak Howard (2005), sorumluluk ile ilgili uyguladığı programda genelleme yapacak düzeyde sonuçlara ulaşmamıştır. Sezer ve Çoban (2016: 35) da sorumluluk değerinin sadece öğretim programları yoluyla öğrencilere kazandırmaya çalışmanın yeterli olmadığını bulmuştur. Araştırma sonucu, bu çalışma sonuçlarından farklılaşmaktadır.

Araştırmada Hayat Bilgisi Dersi kazanımları ile sorumluluk değeri ilişkilendirilmiş ve ikisi bir bütün olarak kazandırmaya çalışılmıştır. Brady'a (2008) göre değerlerin öğretilmesine yönelik yaklaşımlar, teori ve pratikte belirgin bir şekilde farklıdır. Paleeri (2015) de mevcut eğitim sisteminin değer teşvikine uygun olmadığını öğrenci ve öğretmenlerin, teori ve uygulamayı bir araya getiren yeni değer kazanım ve değer işleme yöntemlerine ihtiyacı olduğunu tespit etmiştir. Sowbhagya'a (2017) göre değer eğitimi, tüm eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçası olup ayrı bir eğitim olarak verilemez. Mondal'a (2017: 102) göre de değerlerin bir bütün olarak eğitim sistemi ile bütünleştirilmesi durumunda değer uygulamalarının daha iyi sonuç vereceğini; Sowbhagva (2017: 7) da eğitim sürecinden ayrı bir değer eğitiminin verilmeyeceğini belirtmiştir. Deveci ve Ay'a (2009: 179) göre de değer eğitimine okulların eğitim programlarında, planlı etkinlikler içinde yer verilmelidir.

Çalışmada, değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak hazırlanan programın, öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmada olumlu yönde bir değişim gerçekleştirdiği

ortaya çıkmıştır. Uygulamadan sonra öğrenciler, Hayat Bilgisi Dersi kazanımlarının yanında bu kazanımlarla ilişkilendirilen ailevi ve kişisel sorumlulukları da kazanmışlar. Böylece sorumluluk değerinin, değer öğretimi yaklaşımlarına göre ikinci sınıf seviyesinde kazandırılabileceği görülmüştür. Benzer şekilde, Hayta Önal (2005) lise dokuzuncu sınıf öğrencilerine uyguladığı sorumluluk eğitim programının öğrencilerin sorumluluk düzeyleri üzerinde etkili olduğunu bulmuştur. Öğretici (2011), duyarlılık ve sorumluluk değerlerine ilişkin uygulanan sınıf içi etkinliklerin, bu değerlere ilişkin farkındalığı artırdığını; Aydın (2008), yardımseverlik ve sorumluluk karakter eğitim programının ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeylerinin gelişmesinde etkili olduğunu; Baş (2011) hikâye Temelli Eğitim Programı'nın, 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve işbirliği becerilerinin gelişimi üzerinde etkili olduğunu Gündüz (2014) de, proje tabanlı sorumluluk değeri öğretiminin öğrencilerin hem başarılarını arttırdığını hem de öz bakım ve görev bilinçlerini yükselttiğini bulmuşlar. Perry ve Wilkenfeld (2006) de öğrencilerin sorumlu, etkili ve bilinçli vatandaşlar olmaları için geliştirdikleri programın değer kazandırmada başarılı olduğunu ve öğrencilerin sorumluluk alma düzeyini artırdığı; Izgar (2013) da uyguladığı değerler eğitimi programının sorumluluk değeri tutum ve davranışlarını olumlu yönde değiştirdiğini bulmuştur. Bayırlı (2018) da Hayat Bilgisi dersinde uyguladığı çeşitli etkinliklerin sorumluluk değerini davranış haline getirmeye katkıda bulunduğunu tespit etmiştir. Sorumluluğun değer öğretimi yaklaşımlarına uygun olarak programlı öğretilmesine dayanan bu araştırma sonucu ile yukarıda belirtilen araştırma sonuçları benzerlik göstermiştir.

Bu çalışmada sorumluluklar, ilişkili olduğu kazanımla beraber örnek olaylar şeklinde hazırlanmıştır. Araştırma sonucunda bu örnek olayların sorumluluk kazandırmada katkıda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Örnek olaylarda doğrudan geçen ailevi ve kişisel sorumlulukların, sorumluluk değerini kazandırmada daha çok katkı sağladığı ortaya çıkmıştır. Örnek olayda geçen sorumluluk ifadeleri daha iyi hatırlanmış ve ifade edilmiştir. Such ve Walker (2004: 140) da sorumluluk algısı ile ilgili yaptıkları araştırmada, çocukların evde bir dizi sorumluluğu günlük yaşamın normal ve kaçınılmaz bir parçası olarak algıladıkları tespit etmişlerdir. Baş (2011) da hikâye Temelli Eğitim Programı'nın, 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve işbirliği becerilerinin gelişimi üzerindeki anlamlı bir etkisinin olduğunu saptamıştır.

Araştırma süresince veri toplama araçlarından elde edilen verilerin birbirini tamamladığı ve teyit ettiği görülmüştür. Çalışma yapraklarından elde edilen bulgulara göre öğrenciler, hem ailevi hem de kişisel sorumlulukları, çok iyi ve iyi düzeyde

kazanmıştır. Bununla birlikte ailevi sorumluluklardan *tuvaleti temiz bırakır* ve kişisel sorumluluklardan *kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar, okula zamanında gider, tabağındaki yemeği bitirir* ve *zamanında uyur* sorumlulukları tespit edilmemiştir. Ancak hem sorumluluk kazanım testinde hem de veli gözlemlerinde bu sorumlulukların öğrenciler tarafından ifade edildiği tespit edilmiştir. Her ne kadar bu sorumluluklar, istenilen düzeyde ifade edilmese de, uygulama sürecinin sorumluluk değerini kazandırdığı ortaya çıkmıştır.

Sorumluluk değerinin kazandırılmasında erken yaşlar kritik bir öneme sahip olduğundan, sorumluluk değerini kazandırmaya yönelik uygulama süreci ilkokul ikinci sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucu, ilkokulun ilk yıllarından itibaren sorumlulukların kazandırılabileceğini ortaya koymuştur. Bu açıdan ilk yıllardan itibaren öğrencinin sorumluluk değerini kazanmasına yönelik doğrudan öğretim ve planlı etkinlikler üzerinde durmak yararlı olmuştur. Uygun'a (2013: 276) göre değerler eğitiminde hangi yaklaşım temel alınırsa alınsın öğrencilerin dikkatini ilgili değerlere çekecek, onların değerler üzerinde düşünmesini sağlayacak ve kendi değerlerinin farkına varmalarını sağlayacak zengin öğrenme öğretme etkinliklerine ihtiyaç bulunmaktadır.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre değer aktarma, değer açıklama, değer analizi ve eylem öğrenme yaklaşımlarının öğrencilere sorumluluk değerini kazandırmada olumlu yönde bir değişim sağladığı ortaya çıkmıştır. Ancak değer kazandırmada değişim en çok sağlayan değer analizi yaklaşımı olmuştur. Benzer şekilde Bacanlı (2006: 22), Huitt (2003: 4) ve Akbaş (2004: 233) de değer analizi yaklaşımının değer kazandırmada daha etkili olduğunu bulmuşlar. Kurtulmuş (2009) da sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan değer analizi yaklaşımının etkili olduğunu Yıldırım, Becerikli ve Demirel (2017) da öğretmenlerin en çok telkin etme yaklaşımını kullandıkları bulunmuştur. Gültekin (2007: 125), değer öğretiminde ahlaki muhakeme, değer analizi ve değer açıklamanın ayrı ayrı etkili olduğunu bulmuştur. Özerbaş ve Gündüz (2014: 520) da ilköğretim üçüncü sınıf Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin öğrenci tutumlarına olumlu etki ettiğini, öğrenmeyi anlamlı ve kalıcı hale getirdiğini tespit etmişlerdir. Ancak Eryılmaz (2016), öğretmenlerin herhangi bir yaklaşım ve yönteme bağlı olmadığını ve konu ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını bulmuştur.

5. 3. Öneriler

Araştırmada ulaşılan sonuçlara dayalı olarak öneriler geliştirilmiştir. Araştırma önerileri araştırmacılara, MEB yetkililerine ve öğretmenlere yönelik olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

5.3.1. MEB Yetkililerine Yönelik Öneriler

- MEB Hayat Bilgisi Dersi öğretim programı incelendiğinde, programda yer alan bazı kazanımların sorumluluk değeri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu anlamda Hayat Bilgisi programının sorumluluk değerini kazandırmaya çalıştığı söylenebilir. Ancak başta sorumluluk değeri olmak üzere programda belirlenen değerlerin sistemli bir şekilde kazandırılması gerektiği düşünülmektedir. MEB yetkilileri, hem Hayat Bilgisi Dersi hem de diğer derslerin programlarında öğrenci sorumlulukları sistemli bir şekilde kazanımlarla ilişkilendirilerek sorumlulukların doğrudan öğretimi üzerinde durabilir.
- Araştırmacı, aynı zamanda uygulayıcı olarak görev yapmıştır. Bir yönden araştırma yaparken diğer yandan araştırma sonuçlarına göre uygulamayı gerçekleştirmiş, uygulama sonuçlarına göre de araştırmayı derinleştirme fırsatı bulmuştur. Böylece tez uygulama süreci mesleki açıdan araştırmacının gelişimine oldukça yararlı olmuştur. MEB yetkilileri, öğretmenlerin bu tür uygulamalar gerçekleştirmesi için fırsatlar sunabilir ve öğretmenlerin akademisyenlerle beraber çalışmasını teşvik edebilirler.

5.3.2. Öğretmenlere Yönelik Öneriler

- Öğrenciye kazandırılacak değerler, tek bir değer öğretim yaklaşımı ile kazandırmaktan ziyade farklı zamanlarda farklı değer öğretimi yaklaşımlarına başvurularak kazandırılabilir.
- Araştırmada sorumluluk değerinin en iyi değer analizi yaklaşımı ile kazandırıldığı ortaya çıkmıştır. Öğretmenler sorumluluk değerinin kazandırılmasında değer analizi yaklaşımını kullanabilirler.
- Araştırma sürecinde sınıf içi uygulamalarla öğrencilerin değer kazanımını geliştirmenin mümkün olduğu görülmüştür. Değer kazandırmaya dönük örnek olayların tasarımınını tüm öğretmenler tarafından yapılabileceği düşünülmektedir.

Bunun için gerekli olan tek şey, değerler ve değer öğretim yaklaşımlarıyla ilgili bilgi sahibi olmaktır. Öğretmenler, konu ile ilgili araştırma yapıp, öğrencilere değer kazandırmaya yönelik etkinlikler tasarlayıp, bu etkinlikleri sınıflarında uygulayabilirler.

- Bu araştırmada öğrencilere kazandırılacak sorumluluklar Hayat Bilgisi Dersi kazanımları ile ilişkilendirilmiştir. Öğretmenler seçecekleri değerleri farklı derslerin kazanımları ile ilişkilendirerek kazandırabilirler.

5.3.3. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Araştırma, Hayat Bilgisi Dersi ile sorumluluk değeri ilişkilendirilerek yapılmıştır. Diğer değerler için de benzer uygulamaların yapılması mümkündür. Araştırmacılar, uygulama sürecini diğer değerler için de uyarlayıp uygulayabilirler.
- Araştırma kapsamına kişisel ve evdeki sorumluluklar alınmıştır. Ancak sürece dâhil edilebilecek sorumluluk alanları ve kazandırılacak sorumluluk sayısını artırmak mümkündür. Araştırmacılar öğrencinin okuldaki veya sosyal yaşamındaki sorumlulukları da araştırabilirler.

KAYNAKÇA

Abdulsalam, A. (2008). *Saudi students' perspectives on their teachers' transmission of negative messages: a hidden curriculum,* Unpublished Doctoral Thesis, The University of Kansas. http://kuscholarworks.ku.edu/handle/1808/6193?show=full adresinden 1 Nisan 2017 tarihinde alınmıştır.

Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akbaş, O. (2014). Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi. B. Tay ve A. Öcal (Editörler). (Üçüncü baskı). *Sosyal bilgilerde değerler ve öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.343–370.

Akınoğlu, O. (2002). Hayat bilgisi öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss.1-14.

Akınoğlu, O. (2002). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, ss.1-14.

Akkaya, S. (2013). *Mevlana'nın mensur eserlerinde değerler eğitimi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Akman, Ö., Çarşanbalı, Ç. K. ve Alagöz, B. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin değer eğitiminde örtük programa yönelik görüşlerinin değerlendirilmesi. *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 18*(1), 701-720.

Akpınar, B. (2012). *Eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Data Yayınları.

Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: Nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23*(2), 105-113.

Aktepe, G. (2016). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin belirlenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Aktepe, V. (2010). *İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde "yardımseverlik" değerinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aktepe, V. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Ailede değerler eğitimi ve program ihtiyacı*. Ankara: Pegem Akademi, ss.77-94.

Aktepe, V. ve Tahiroğlu, M. (2016). Değerler eğitimi yaklaşımları ve etkinlik örnekleri. *International Journal of Social Science, 3*(42), 361-384.

Aladağ, S. (2009). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde değer eğitimi yaklaşımlarının öğrencilerin sorumluluk değerini kazanma düzeyine etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Aladağ, S. (2012). İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Bilişşel Düzeyde Kazanmalarına Etkisi. *TSA, 16*(1), 123-146.

Albayrak, F. (2015). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde kazandırılan değerlerle ilgili sınıf öğretmenlerinin görüşleri,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

Anderson, L. M. and Prawat, R. S. (1983). Responsibility in the classroom: A synthesis of research on teaching self-control. *Educational Lidership, 40*(7), 62-66.

Andres, T. Q. D. and Andres, P. C. I. (1994). *Velues education strategies and techniques for he development of intrapersonal relationships*. Quezon City: Rex Printing Company.

Arıbaş, S. ve Yılmaz, M. (2004). Hayat bilgisi dersinin öğretimine ilişkin bir araştırma ve bazı öneriler. *Milli Eğitim Dergisi, 4*(161), 132-136.

Arslan, Z. Ş. ve Yaşar, F. T. (2014). Yükselen değer kavramı üzerine eleştirel bir yaklaşım. Y. S. Zavalsız (Editör). *Değerler eğitimi.* İstanbul: Ensar Yayıncılık, ss. 7-13.

Aslan, R. (2007). *Öğretmen görüşlerine göre ilköğretim birinci basamaktaki öğrencilerin temel bilgi, beceri ve değerler kazanma düzeyleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Astill, B. R., Feather, N. T. and Keeves, J. P. (2002). A multilevel analysis of the effects of parents, teachers and schools on student values. *Social Psychology of Education, 5*(4), 345-363.

Atay, S. (2003). Türk yönetici adaylarının siyasal ve dini tercihleri ile yasam değerler arasındaki ilişki. *Değerler Eğitimi Dergisi, 1*(3), 87-120.

Ateş, F. (2014). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin değerler eğitimi ve uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir çalışma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, M. (2011). Değerleri, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, *7*(19), 39-45.

Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. (Dördüncü baskı). Ankara: Nobel Yayınları.

Aydın, Ö. (2008). *Sorumluluk ve yardımseverlik odaklı karakter eğitimi programının 7. sınıf öğrencilerinin ahlaki olgunluk düzeyine etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bacanlı, H. (2006). *Duyuşsal davranış eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.

Bahçe, A. (2010). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Balcı, A. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntem, teknik ve ilkeler*. (On birinci baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Balcı, F. A. ve Yelken, T. Y. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri. *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1), 195–213.

Barman, C. R. (1980). Four values education approaches for science teaching. The *American Biology Teacher, 42*(3), 152-156.

Baş, N. (2011). *Hikâye temelli eğitim programının 60-72 aylık çocukların sorumluluk ve işbirliği becerilerinin gelişimine etkisinin incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul

Baydar, P. (2009). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri ve bu süreçte yaşanılan soruların değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bayırlı, H. (2018). *Hayat bilgisi dersi bağlamında değerler eğitimi: Aile birliğine önem verme*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Baysal, N. (2013). *Ortaokul sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimi uygulamalarının öğretmenler yönüyle değerlendirilmesi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Baysal, Z. N. ve Saman, O. (2010). İlköğretim beşinci sınıf öğrencileri ile değerler üzerine bir çalışma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9*(34), 56–69.

Bektaş, M. (2009a). İlköğretim hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı. S. Öğülmüş (Editör). *Hayat ve hayat bilgisi dersi*. Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 1-11.

Bektaş, M. (2009b). İlköğretim hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı. S. Öğülmüş (Editör). *Hayat bilgisi dersinin dünü bugünü*. Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 13-28.

Bennet, W. J. (1993). *The book of virtues a treasury of great moral stories*. New York: Simon & Schuster.

Berkowitz, M. and Bier, M. (2005). *What Works in character education: A research-driven guide for educators.* Washington: Character Education Partnership.

Best, R. (2003). New bottles for old wine? Affective education and the "citizenship revolution"in English schools. *Pastoral Care in Education, 24*(4), 14–21.

Bilsky, W. and Schwartz, S. H. (1994). Values and personality. *European Journal of Personality, 8*(1), 163-181.

Binbaşıoğlu, C. (2003). *Hayat bilgisi öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Blake, N. L. (2011). *Lack of school values leave children behin: A study of the impact school mission statements have on academic achievement,* Unpublished Doctoral Dissertation, Capella University.

Bottry, M. (2000). Teaching values and citizenship across the curriculum. R. Bailey (Editor). *Value education*. London: RoutledgeFalmer, pp. 3-13.

Brady, L. (2008). Strategies in values education: Horse or cart? *Australian Journal of Teacher Education, 33*(5), 81-89.

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (Onuncu baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Can, Ö. (2008). *Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Candan, D. G. ve Ergen, G. (2014). 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Temel Evrensel Değerleri İçermesi Bakımından İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(1), 134-161.

Chapman, J., Cahill, S. and Holdsworth, R. (2009). Value education and quality teaching. T. Lovat and R. Toomey (Editors). *Student action teams, values educations and teaching and learning.* Callaghan: Springer, pp.26-43.

Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve Türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9(2),* 429-436.

Clark, V. L. P. and Creswell, J. W. (2014). Understanding research (Second Edition). Boston: Pearson

Coffman, S. J. (2003). Ten strategies for getting students to take responsibility for their learning. *College Teaching, 51*(1), 2-4.

Coşkun, D. (2011). *İlköğretim Birinci Kademe 5. sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

Cotten, J. G. (2009). *Education for the development of critical moral consciousness: A casestudy of a moral education program in a North Carolina public high school,* Unpublished Doctorate Thesis, University of North Carolina, North Carolina.

Creswell, J. W. (2002). Research design: Qualitative, quantative, and mixed methods approaches (Second edition). Thousand Oaks, CA: Sage.

Creswell, J. W. (2012). Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research (Fourth edition). Boston: Pearson.

Çalışkur, A., Demirhan, A. ve Bozkurt, S. (2012). Değerlerin belirli meslek alanları ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17*(1), 219–236.

Çelik, F. (2010). *Beşinci sınıf sosyal bilgiler programında sorumluluk, estetik ve doğal çevreye duyarlılık değerlerinin kazandırılmasına ilişkin öğrenci ve öğretmen görüşleri,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Çelikkaya, T. ve Seyhan, O. (2016). Değerlerin kazanılmasındaki etkili faktörler. *KMÜ Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*(36), 167-191.

Çengelci Köse, T. (2014). Sınıf öğretmenleri ve adayları için hayat bilgisi öğretimi. S. Şimşek (Editör). *Hayat bilgisi öğretim programının yapısı ve özellikleri*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss.29-46.

Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Çınar, A. (2013). *Değerler felsefesi ve psikolojisi*. Bursa: Emin yayınları.

Çoban, O. (2016). *Sokratik sorgulama yöntemi ile sorumluluk değerinin öğretimi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Davis, L. L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, *5*(4), 194-197.

Demir, F. ve Merter, F. (2016). Hayat bilgisi dersindeki değerlerin kazandırılma düzeyi. *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı*, 954-966.

Demir, K. ve İşcan, C. D. (2007, 15-17 Kasım). *Hayat bilgisi dersinde değerler ve değerler eğitimi.* I. Ulusal İlköğretim Kongresinde sunuldu, Ankara.

Demirel, Ö. (2010). *Eğitimde program geliştirme.* (On ikinci baskı). Ankara: Pegem Akademi.

DEST (2003). *Values education study*. Melbourne: Curriculum Corporation.

Deveci, H. ve Ay, T. S. (2009). İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(6), 167-181.

Dilmaç, B. (2007). *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Doğanay, A. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk (Editör). *Değer eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.255-286.

Doğanay, A. (2012). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi. C. Öztürk (Editör). (Üçüncü baskı). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss. 225–256.

Douglass, H. N. (2001). *Saygı ve sorumluluk eğitiminde yeni yaklaşımlar*. (Çev. Ö. Yurttutan ve Y. Özen). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Duke, D. L. and Jones, V. F. (1985). What can schools do to foster student responsibility? *Theory Into Practice, 24*(4), 277-285.

Edgington, W. D. (1981). *Teaching character education: the values in John R. Tunıs's sports books for children and adolescents*, Unpublished Doctorate Thesis, Midwestern State University, Taxas.

Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(1), 1321-1333.

Elkatmış, M. (2009). Hayat bilgisi öğretimi. B. Tay (Editör). *Hayat bilgisi öğretiminde değer eğitimi.* Ankara: Maya Akademi, ss. 335-365.

Engin, G. (2014). *Türkçe ve beden eğitimi öğretim programları ile bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.

Erikli, S. (2016). *Okul öncesi çocukları için bir değerler eğitimi programının geliştirilmesi ve uygulanması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Erkuş, S. (2012). *Okul öncesi öğretmenlerinin okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.

Ersoy, A. (2015). Doktora öğrencilerinin ilk nitel araştırma deneyimlerinin günlükler aracılığıyla incelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, *5*(5), 549-568.

Eryılmaz, M. A. (2016). *Sınıf öğretmenlerinin üçüncü sınıf hayat bilgisi derslerinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Fidan, N. (2013). Sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi: nitel bir araştırma. *International Journal of Social Science, 6*(3), 361-388.

Fidan, N. (2015). Hayat bilgisi öğretimi. M. Gültekin (Editör). *Hayat bilgisi dersinde değerler eğitimi*. Ankara: Nobel, ss.250–274.

Freenkel, J. R. Wallen, N. E. and Hyun, H. H. (2011). *How to design and evaluate research in education.* (Eight edititon). New York: McGraw-Hill.

Frydaki, E. (2009). Values in teaching and teaching values: A review of theoriy and research, including the case of greece. *Mediterranean Journal of Educational Studies*, *14*(1), 109-128.

Gaikward, P. (2004). Curriculum, pedegogy and values: revealing the invisible. *Adventist International Institute of Advanced Studies*, *7*(2), 5-16.

Gardner, R., Cairns, J. and Lawton, D. (2003). *Education for values*. London and Sterling: Kogan Page.

Glaser, B. and Kirschenbaum, H. (1980). Using values clarification in counseling settings. *Journal of Counseling & Development*, *58*(9), 569-574.

Golzar, F. (2006) *İlköğretim 5. sınıf öğrencilerine yönelik sorumluluk ölçeğinin geliştirilmesi ve sorumluluk düzeylerinin cinsiyet, denetim odağı ve akademik başarıya göre incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güleryüz, H. (2008). *Hayat bilgisi öğretimi ve programı*. Ankara: Pegem Akademi.

Gültekin, F. (2007). T*arih I dersinde işe koşulabilecek değer öğretiminin yeni yaklaşımlarının öğrencilerin "hoşgörü" değeri anlayışlarının gelişimine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gültekin, M. (2015). Hayat bilgisi öğretimi. M. Gültekin (Editör). *Çocuğun yaşamında dünyaya açılan pencere: Hayat bilgisi öğretim programı.* Ankara: Nobel, ss.11-42.

Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gündüz, M. (2014). *İlköğretim 3.sınıf hayat bilgisi dersinde "sorumluluk" değerinin proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ile öğretiminin akademik başarı ve tutuma etkisi*, Yayımlanmamış *doktora tezi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gündüz, M. (2015). Sınıf öğretmenlerinin değerlerin nasıl öğretilebileceğine dair görüşleri. *International Online Journal of Education Sciences, 7*(3), 201-214.

Hall, B. P. (1973). *Value clarification as learning proces*. New York: Paulist Press.

Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education, 30*(2), 169-202.

Halstead, J. M. and Taylor, M. J. (2005). *Values in education and education in values*. London: UK The Falmer Press.

Haralambos, M. (1987). *Sociology: Themes and perspective*. London: Bell and Hyman.

Hayta Önal, Ş. (2005). *Bir sorumluluk eğitim programının lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin sorumluluk düzeylerine etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Hellison, D. (2014). Fiziksel aktivite yoluyla bireysel ve sosyal sorumluluk öğretimi. (Çeviri Editörü. B. Filiz). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (Eserin orijinali 2011'de yayımlandı).

Helstead, J. M. (2005). Values in education and education in values. J.M.Halstead and M.J. Taylor (Editors). *Values and values education in schools*. London, Washington D. C.: RoutledgeFalmer Taylor & Francis Group, pp. 2-13.

Helstead, J. M. and Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Combridge Journal of Education, 30*(2), 169-202.

Herdem, K. (2016). *Yedinci sınıf fen bilimleri dersi konularıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi etkinliklerinin öğrencilerin değer gelişimine etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Adıyaman Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman.

Howard, T. A. (2005). *The effects of a responsibility-based character education program on middle school academic achievement and school climate at an international school in East Africa*, Unpublished Doctoral Dissertation, University of Central Florida Orlando, Florida.

Hökelekli, H. (2010). Modern eğitimde yeni bir paradigma: Değerler eğitimi. *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırmaları Dergisi, 6*(18), 4-9.

Huitt, W. (2004). Values. *Educational Psychology Interactive*. Valdosta, GA: Valdosta State University.

Izgar, G. (2013). *İlköğretim okulu 8. sınıf öğrencilerine uygulanan değerler eğitimi programının demokratik tutum ve davranışlarına etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

İşcan, C. D. (2007). *İlköğretim düzeyinde değerler eğitimi programının etkililiği*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Johnson, A. P. (2005). *A short guide to action research*. (Second Edition). New York: Pearson.

Kabapınar, Y. (2009). *İlköğretimde hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Maya Akademi.

Kaplan, N. Ö. (2014). *İlkokullarda değer eğitiminin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Karabağ, G. (2009). Hayat bilgisi öğretimi. B. Tay (Editör). *Hayat bilgisi dersinin tarihçesi*. Ankara: Maya Akademi, ss. 1-19.

Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (Yirmi birinci baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kasa, B. (2015). *İlkokul dördüncü sınıf Türkçe dersinde kültürel değerler ve eğitimi: Bir durum çalışması*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Kaur, K. Nagpal, B. (2013). Teacher education and role of teacher educators in value education. *Educationia Confab*, *2*(11), 2-6.

Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2016). *Ahlak, değerler ve eğitimi*. (İkinci baskı). İstanbul: Dem Yayınları.

Kaymakçı, S. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Hayat bilgisinde değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.368–388.

Kepenekçi, Y. K. (2003). İlköğretimde insan hakları ve sorumluluk eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, *3*(34), 280-299.

Keskin, Y. (2008). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*,

Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kholberg, L. (1975). The cognitive-developmental approach to moral education. *The Phi Delta Kappan, 56*(10), 670-677.

Kirschenbaum, H. (2000). From Values Clarification to Character Education: A Personal Journey. *Journal of Humanistic Counseling, Education & Development*, 39*(1)*, 4-20.

Kirschenbaum, H. (2013). *Value clarification in counseling and psychotherapy*. New York: Oxford University Press.

Kunduroğlu, T. (2010). *Dördüncü sınıf fen ve teknoloji dersi öğretim programıyla bütünleştirilmiş değerler eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Kupchenko, I. and Parsons, J. (1987). *Ways of teaching values: an outline of six values approaches*. Guides – Classroom Use – Guides: Viewpints. http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED288806.pdf adresinden 8 Ağustos 2017 tarihinde alınmıştır.

Kurtdede Fidan, N. (2009). Öğretmen adaylarının değerler eğitimine ilişkin görüşleri. *Kuramsal Eğitimbilim, 2*(2), 1–18. 1 Nisan 2017 tarihinde, http://www.acarindex.com/ dosyalar/makale/acarindex-1423908037.pdf adresinden alınmıştır.

Kurtulmuş, M. (2009). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerlerin kazandırılmasında kullanılan değer analizi yaklaşımının etkililiğinin belirlenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.

Kuş, D. (2009). *İlköğretim programlarının, örtük programın ve okul dışı etmenlerin değerleri kazandırma etkililiğinin 8. sınıf ilköğretim öğrencilerinin ve öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi, 15*(45), 59-76.

Lang, P. (1998). Affective education. A comparative view. P. Lang, Y. Katz and I. Menezes, (Editors). *Towards an understanding of affective education in a europen context.* London and New York: Cassell, pp.3-16.

Lawshe, C. H. (1975). A quantitative approach to content validity. *Personnel Psychology, 28*, 563–575.

LeCompte, M. D. and Goetz, J. P. (1982). Problems of reliability and validity in ethnographic research. *Review of Educational Research, 52*(1), 31-60.

Lefkowitz, J. (2003). *Ethics and values in industrial-organizatioanal psychology*. New Jersey: Lawrance Erlbaum Associates.

Lickona, T. (1991). *Educating for Character, How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility***.** New York: Bantam Boks.

Lovat, T. (2010). Synergies and balance between value education and quality teaching. *Educatioanl Philosophy and Theory*, *42*(4), 489-500.

Lydia, F. (1999). *Value personalisation: A base for value education*. Paper Presented at the third international conferance on teacher education, At Beit Berl College, Israel.

MEB. (2009). *İlköğretim 1. 2. ve 3. Sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Yayınları.

Merter, F. ve Akbulut, E. (2011). *İlköğretimde örtük programın saptanması*. Malatya: Serhat Matbaacılık.

Merter, F. ve Göldağ, B. (2015). *Okul kültürü ve değerler eğitimine kuramsal bakış*. Malatya: Huzur Cilt Evi.

Merter, F., Doğar, Y. ve Filiz B. (2011). *Örtük program (beden eğitimi öğretmenlerinin sınıf içi ve sınıf dışı davranışları)*. Malatya: Serhat Matbaacılık.

Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1*(1), 93-108.

Miles, M. B. And Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publications.

Milson, A. ve Ekşi, H. (2003). Öğretmenlerin Karakter Eğitiminde Yetkinlik Duygusu Konusunda Bir Ölçme Aracına Doğru: Karakter Eğitimi Yetkinlik İnancı Skalası (KEYİS) ve Türkçeye Uyarlanma Çalışması. *Değerler Eğitimi Dergisi*, *1*(4), 99-130.

Mizikacı, F. (2015). Değerler eğitimi ve eğitim programları. *Eleştirel Pedagoji*, *7*(40), 3-8.

Mondal, B. C. (2017). Inculcating human values among school students through effective teaching. *Jounal of Social Sciences*, *13*(2), 102-107.

Mutluer, C. (2015). Tarih derslerinin değer eğitimindeki yeri: tarih öğretmenlerinin görüşleri. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic.* 10*(15),* 649-666.

Naagarazan, R. S. (2006). *A textbook on Professional ethics and human values*. New Delhi: New Age International (P) Limited, Publishers.

Orhan, A. (2013). *Hayat bilgisi dersi programının karakter eğitimi açısından öğretmen ve öğrenci perspektiflerine göre değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sivas.

Otewa, J. (2016). Using hidden curriculum principles in teaching character education in Kenya. *Baratan Interdisciplinary Research Journal*, *6*(1), 120-126.

Öğretici, B. (2011). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler derslerinde değerler eğitimine yönelik uygulamaların etkililiğinin araştırılması*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Özdaş, F., Çakmak, M. ve Öter, Ö. M. (2017). Öğretmen görüşlerine göre ortaokul öğretim programlarındaki değerlerin kazandırılma düzeyinin incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science, 5*(63), 193-206.

Özen, Y., Güleryüz, T. ve Özen, H. B. (2012). İlköğretim 1-3. sınıf hayat bilgisi, 4-5. sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerler ve değerler eğitiminin incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 1*(4), 277-286.

Özerbaş, M. A. ve Gündüz, M. (2014). Sorumluluk değerinin proje tabanlı öğrenmeyle öğretiminin ilköğretim 3. sınıf öğrencilerinin tutumlarına etkisi. *Journal of International Social Research, 7*(32), 520-532.

Özmen, C., Er, H. ve Gürgil, F. (2012). İlköğretim branş öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9*(17), 297–311.

Öztürk, C. ve Dilek, D. (2002). İlköğretim Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi. C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretim programları.* Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 47-81.

Öztürk, E. (2009). İlköğretim hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen el kitabı. S. Öğülmüş (Editör). *Hayat bilgisi dersinde değer eğitimi ve örnek uygulamalar*. Ankara: Pegem Yayıncılık, ss. 479–535.

Özyurt, M. (2015). *İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf değer eğitimi programının geliştirilmesinde okul temelli yaklaşımın etkililiğinin değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.

Paleeri, S. (2015). Setting objectives of value education in constructivist approach in the light of revize Blooms Taxonomy. *Manager's Journal on School Educational Technology*, *10*(3), 7-12.

Patton, M. Q. (2002). *How to use qualitative methods in evaluation*. (Third edition) London: Sage Publications.

Perry, A. D. and Wilkenfeld, B. S. (2006). Using an agenda setting model to help students develop & exercise participatory skills and values. *Journal of Political Science Education,* 2(3), 303-312.

Pilatin, Ü. (2016). *Ortaokul ders kitaplarındaki değerlerin göstergebilimsel açıdan incelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.

Raths, L. E., Harmin, M. and Simon, S. B. (1966). *Values and teaching*. Ohio: Charles E. Merrill Publishing Co.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.

Sağlam, A. (2016). Değerler eğitiminin öğrenci davranışlarına etkisinin veli görüşlerine göre incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 723-742.

Sağlam, İ. H. (2015). Hayat bilgisi öğretimi. M. Gültekin (Editör). *Toplum, birey ve doğaya bütüncül bakış: hayat bilgisi.* Ankara: Nobel, ss.1–14.

Samur, A. (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimine etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sapsağlam, Ö. (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarı, M. (2007). *Demokratik değerlerin kazanımı sürecinde örtük program: düşük ve yüksek "okul yaşam kalitesi"ne sahip iki ilköğretim okulunda nitel bir çalışma*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Schoeman, F. (1987). *Responsibility, character and emotions: New essays in moral psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology, 25*(1), 1-65.

Schwartz, S. H. (1994). Are there universal aspects in the structure and content of human values? *Journal of Social Issues, 50*(4), 19–45.

Selanik Ay, ve Dal, S. (2014). İlköğretim öğrencilerinin yazılı anlatım ürünlerine göre sorumluluk değeri algıları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 22*(1), 78-93.

Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim.* (Yirminci baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Sezer, A. ve Çoban, O. (2016). Ortaokul öğrencilerinin sorumluluk değeri algıları. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, *2*(1), 22-39.

Sezer, T. (2008). *İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin öğretimine ilişkin öğretmen görüşleri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Simon, S. B. (1972). *Value clarification*. New York: Hart Publication Co.

Simon, S. B., Howe, L. W. and Kirschenbaum, H. (1972). *Value clarification a handbook of practical strategies for teacher and students*. New York: Hart Publishing Campany.

Sowbhagya, G. (2017, 5-6 May). *Inculcation of value in education.* Bangkok, Thailand: Presented in Proceedings of 72nd ISERD Internatioanl Conference.

Sönmez, V. (2009). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. (On beşinci baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Sönmez, V. (2010). *Hayat bilgisi öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. (Altıncı baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Stringer, E. (2008). *Action research in education*. (Second edition). New Jersey: Pearson Prentice Hall.

Such, E. and Walker, R. (2004). Being responsible and responsible beings: Children's understanding of responsibility. *Children & Society, 18,* 231-242.

Superka, D. P, Ahrens, C., Hedstrom, J. E., Ford, L. J. and Johnson, P. L. (1976). *Values education sourcebook.* Broadway, Boulder, Colarado: Social Science Education Consortium Publication.

Superka, D. P., Johnson, P. L. and Ahrens, C. (1975). *Value education: Approaches and materials.* Broadway: Social Science Education Consortium.

Şahan, B. (2011). *Okul öncesi 5-6 yas grubu öğrencilerin sorumluluk kazanma düzeylerinin veli ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Şimşek, S. (2014). Sınıf öğretmenleri ve adayları için hayat bilgisi öğretimi. S. Şimşek (Editör). *Geçmişten günümüze hayat bilgisi*. Ankara: Anı Yayınları, ss.1-26.

Tahiroğlu, M. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Sosyal bilgiler dersinde değer eğitimi etkinlik örnekleri: İlkokul 4. sınıf.* Ankara: Pegem Akademi, ss. 339–366.

Tahiroğlu, M. ve Aktepe V. (2015). Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen etkinliklerin demokratik algı ve davranışlar üzerine etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi, 12*(30), 309-345.

Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Tay, B. ve Baş, M. (2015). 2009 ve 2015 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programlarının karşılaştırılması. *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(2), 341-374.

TDK. (2017). *Türk Dil Kurumu Sözlüğü*. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.591fec00420263.57014039 adresinden 20 Mayıs 2017 tarihinde alınmıştır.

Tepecik, B. (2008). *Sosyal bilgiler dersinde sorumluluk değerinin kazandırılmasına ilişkin öğretmen görüşleri,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Thompson, W. G. (2002). *The effects of character education on student behavior*, Unpublished Doctoral Dissertation, East Tennessee State University.

Thornberg, R. (2008). The lack of professional knowledge in value education. *Teaching and Teacher Education, 24*(1), 1791-1798.

TTKB. (2005). *Sosyal Bilgiler 4.-5. Sınıf öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

TTKB. (2015). *İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

TTKB. (2017). *İlkokul hayat bilgisi dersi öğretim programı.* Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Türkkahraman, M. (2003). Social values and value education. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 116*(2014), 633–638.

Uçar, S. (2009). *Sosyal bilgiler programındaki değerlerle ilgili kazanımlara yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ulusoy, K. (2007). *Lise tarih programında yer alan geleneksel ve demokratik değerlere yönelik öğrenci tutumlarının ve görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ulusoy, K. ve Arslan, A. (2014). Farklı yönleriyle değerler eğitimi. R. Turan ve K. Ulusoy (Editörler). *Değerli bir kavram olarak değer ve değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi, ss.1-16.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. (Üçüncü baskı). Ankara: Pegem Akademi.

UNESCO. (2005). *Learning to do: Values for learning and working together in a globalized world.* L. R. Quisumbing and J. Leo (Editors.). Bonn, Germany: UNESCO-UNEVOC.

Uygun, S. (2013). Değerler eğitimi program tasarılarının değerlendirilmesi (Antalya örneği). *Mediterranean Journal of Humanities, 3*(2), 263-277.

Uysal, E. (2003). Değerler üzerine bazı düşünceler ve bir erdem tasnifi denemesi: İnsanî erdemler-İslami erdemler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 12*(1), 51-69.

Uzunkol, E. (2014a). Hayat bilgisi öğretimi. S. Şimşek (Editör). *Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin öğretimi.* Ankara: Anı Yayıncılık, ss.125–156.

Uzunkol, E. (2014b). *Hayat bilgisi öğretiminde uygulanan değerler eğitimi programının öğrencilerin özsaygı düzeyleri, sosyal problem çözme becerileri ve empati düzeylerine etkisi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.

Vallance, E. (1973). Hiding the Hidden Curriculum: An Interpretation of the Language of Justification in Nineteenth-Century Educational Reform. *Curriculum Theory Network, 4*(1), 5-21.

Veugelers, W. (2000). Different ways of teaching values. *Educational Review, 52*(1), 37-46.

Veugelers, W. and Vedder P. (2003). Values in teaching. *Teachers and Teaching: theory and practice, 9*(7), 377-389.

Wang, C. T. (2006). Minority parents should know more about school culture and its impact on their children′s education. *Multicultural Education, 14*(1), 20-26.

Welton, D. A. and Mallan, J. T. (1999). *Children and their world: Strategies for teaching social studies.* (Fifth edition). Boston: Houghton Mifflin Company.

Williams, M. M. (1993). Actions speak louder than words: What students think. *Character Education, 51*(3), 22-23.

Woll, H. (2013). Process diary as methodological approach in longitudinal phenomenological research. *Indo-Pacific Journal of Phenomenology, 13*(2), 1-11.

Yalar, T. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler programında değerler eğitiminin mevcut durumunun belirlenmesi ve öğretmenlere yönelik bir program modülü geliştirme*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi.* (İkinci baskı). Ankara: Akçağ.

Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademede Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi, 7*(18), 107–120.

Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 8*(7), 849-858.

Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilim Araştırmaları Dergisi, 19*, 499-522.

Yazıcı, M. (2014). Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24*(1), 209-223.

Yeşil, R. ve Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi. 11*(2), 65-84.

Yeşilyurt, E. ve Kurt, İ. (2012). Değerleri kazandırmasındaki etkililik açısından resmi ve örtük program ile okul dışı etmenlerin öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7*(4), 3253–3272.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Dokuzuncu baskı). Ankara: Seçkin.

Yıldırım, S. G., Becerikli, S. ve Demirel, M. (2017). Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi. *Elementary Education Online, 16*(4), 1575-1588.

Yılmaz, M. (2013). *Değerler eğitimi ve okul etkinlikleri*. İstanbul: Dem Yayınları.

Yiğittir, S. ve Kaymakçı, S. (2012). Sosyal bilgiler dersi öğretim programı uygulama kılavuzunda yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 13*(2), 49-73.

Yüksel, S. (2005). Kholberg and hidden curriculum in moral education: An opportunity for students' acquisition of moral values in the new Turkish primary education curriculum. *Educational Science: Theory & Practice, 5*(2), 329-338.

Zimmerman, D. H. and Wieder, L. (1977). The diary: Diary-interview method. *Urban Life, 5*(4), 479-498.

EKLER

EK 1: AÇIK UÇLU ANKET FORMU

Merhaba, Ben Fehmi Demir. Binatlı ilkokulunda çalışıyorum. Hayat Bilgisi dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretim yaklaşımlarının etkisini araştırıyorum. Bu konu ile ilgili düşüncelerinize ihtiyaç duymaktayım. Cevaplarınız sadece bu araştırma için kullanılacak olup kimseyle paylaşılmayacaktır. Soruları içtenlik ve samimiyetle cevaplamanız çalışmaya önemli katkılar sağlayacaktır.

Katkılarınız için teşekkür ederim.

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

……
……
……
……

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

……
……
……
……

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

……
……
……
……

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

……
……
……
……

EK 2: UZMAN GÖRÜŞ FORMU I

Sayın yetkili, aşağıda görüşlerinize sunulan aday maddeler, ikinci sınıf öğrencilerine sorumluluk değerini kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Sizden istenilen, her bir maddeyi, "amaca uygunluk" açısından değerlendirmenizdir.

Eğer madde, belirtilen amaç kapsamında ise "Gerekli", madde amaç kapsamında ama düzeltilmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa "yararlı ancak yetersiz", madde belirtilen amaç kapsamında değilse "gereksiz" seçeneklerinden birini işaretleyiniz.

İlginiz ve katkınız için teşekkür ederim.

Fehmi DEMİR
İnönü Üniversitesi

S. No	Madde	Gerekli	Yararlı/ yetersiz	Gereksiz
1.	Akrabalarına saygı duyar.			
2.	Alışverişe yardım eder.			
3.	Anne babasının sözünü dinler.			
4.	Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.			
5.	Ev işlerinde anne ve babasına yardım eder.			
6.	Gereksiz yanan lambaları söndürür.			
7.	Suyu ihtiyacı kadar kullanır.			
8.	Televizyon izleme saatlerine uyar.			
9.	Tuvaleti temiz kullanır.			
10.	Uyarılmadan görevlerini yapar.			
11.	Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.			
12.	Ayakkabısını rafa düzgün yerleştirir.			
13.	Ayakkabısını temiz tutar.			
14.	Havlusunu düzgün bir şekilde asar.			
15.	Dişlerini düzenli fırçalar.			
16.	Elbiselerini temiz kullanır.			
17.	Elini yüzünü yıkar.			
18.	Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.			
19.	Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.			
20.	Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.			
21.	Odasını temiz tutar.			
22.	Okul çantasını hazırlar.			
23.	Okul dönüşü beslenme çantasını boşaltır.			
24.	Okula zamanında gider.			
25.	Hikâye kitabını okur.			
26.	Ödevlerini zamanında yapar.			
27.	Saçlarını tarar.			
28.	Tabağındaki yemeği bitirir.			
29.	Yatağını toplar.			
30.	Yıkandıktan sonra banyoyu temiz bırakır.			
31.	Zamanında uyur.			

EK 3: DEĞER AKTARMA YAKLAŞIMI DERS PLANLARI
1. ve 2. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Ders kitabı, slâyt gösterisi.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen, ilk olarak çocuklara nasıl olduklarını sorar. Söz alan öğrencilerin kendilerini tanıtmalarını ister. Kendilerini tanıtırken hangi mahallede oturduklarını da söylemelerini ister. Sonra "Bir yere ilk defa giderken nasıl gidersiniz?" sorusu sorulur. Öğretmen, öğrenci cevaplarından sonra bugünkü dersin amacının "*yaşadığımız evin adresini öğrenmek*" olduğu açıklar. Adresini bilen öğrencilerin adreslerini söylemeleri istenir.

Daha sonra öğrencilerin okula nasıl geldiklerini, yolda gelirken sokak numaraları ile evlerin kapıları üzerindeki numaraları görüp görmedikleri sorar. Kendi sokak ve ev numarasını bilenlerin, bu numaraları söylemelerini ister. Sokak ve ev numaralarının ne işe yaradığını sorar. Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte sokak numaralarının bir yeri daha rahat tanımak için konulduğu söyler.

Öğretmen, "şimdi sizin gibi öğrenci olmak isteyen ancak okula nasıl gideceğini bilmeyen küçük bir kızın hikâyesini" okuyacağını söyler. Örnek olayı okurken bazı yerlerde durarak sorular soracağını hatırlatır. Bunun için dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister.

"Ayşe okula gitmek istiyor" isimli hikâye tahtaya yansıtılır. Öğretmen, örnek olayı vurgulu bir şekilde okur. Daha sonra metinde numaralandırılmış yerlerde durarak öğrencilere aşağıdaki soruları sorar:

1. Sizce buradaki sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, sorunun, Ayşe'nin okula gitmek istediği ancak evinin adresini ve okula nasıl gideceğini bilmediği için okula gidemediği sonucuna ulaşılır.

2. Siz Ayşe'nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?

Öğrencilere kendilerini Ayşe'nin yerine koyarak düşünmeleri söylenir. Öyle bir durumda ne yapacaklarını paylaşmaları istenir. Bu esnada öğretmen, öğrencilerden gelen cevapları tahtaya yazar.

3. Siz Ayşe'nin yerinde olsaydınız kimden yardım alırdınız?

Öğrencilerden, öyle bir durumda kimlerden yardım alacaklarını söylemeleri istenir. Gelen cevaplardan sonra öğretmen okumaya devam eder. Örnek olay okunduktan sonra aşağıdaki iki soru sorulur.

4. Adresimizi sorabileceğimiz güvenilir kişiler kimlerdir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte bu ve buna benzer durumlarda adresimizi sorabileceğimiz güvenilir kişilerin polis, asker, okul çalışanları ile ailemizin de tanıdığı kişiler olabileceği belirtilir. Tanımadığımız kişilere adresimizi sormamak ve paylaşmamak gerektiği hatırlatılır.

5. Adresimizi tanımadığımız kişilerle neden paylaşmamalıyız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte herkesi tanımadığımız için güvenmemek gerektiği belirtilir. Bundan dolayı da tanımadığımız kişilere soru sormamak, adresimizi paylaşmamak gerektiği söylenir. Ayrıca güvenilir olmayan insanların kötülük yapabileceği veya zarar verebileceği söylenir.

Soruların cevaplanmasından sonra öğretmen, tahtada adresin nasıl yazılacağını anlatır ve örnek bir adres yazımını gösterir. Öğrencilerden de adreslerini aynı şekilde oluşturmalarını ister. Üç dört öğrencinin adresleri örnek olarak tahtaya yazılır. Daha sonra, çalışma kâğıdı dağıtılarak öğrencilerin çalışma kâğıdını doldurmaları istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

AYŞE OKULA GİTMEK İSTİYOR

Bir sabah Ayşe, anne babasına,

- Ben de artık okula gitmek istiyorum, dedi.

Annesi,

- Okula tek başına gidebilir misin, dedi.

Ayşe,

- İlk gün beni okula götürürseniz yolu öğrenirim. Ayrıca ablamla da okula gidebilirim, dedi.

Annesi, Ayşe'ye,

- Ama ablanın okuldan çıkış saati ile senin çıkış saatin farklıdır. Okuldan erken çıkarken yolunu şaşırabilirsin. O zaman evin adresini de bilmediğin için eve gelemezsin, dedi.(1)

Ayşe,

- Ben de evimizi birisine sorup öyle gelirim, dedi.(2)

Babası,

- Kime sorarsın kızım? dedi.

Ayşe,

- Okuldan çıkarken kimi görürsem, ona sorarım baba, dedi.(3)

Babası,

- Herkese soru sorulmaz kızım. Ayrıca herkesle adres de paylaşılmaz. Adresini paylaştığın kişi güvenilir olmayabilir. Hem tanımadığın insanlar, sana zarar da verebilir. Onun için tanımadığın insanlara evimizi sorman, adresimizi paylaşman doğru değil, dedi.

Ayşe,

- O zaman kime sorayım baba, dedi.

Babası,

- Polise, okul çalışanlarına ve tanıdığımız insanlara sorabilirsin, dedi.

Ayşe,

- Tamam baba. Tanımadığım kişilerle adresimizi paylaşmayacağım. Peki, bana evin adresini öğretir misin, dedi.

Babası,

- Tamam, yarın okula beraber gideriz. Evin adresini de yolunu da öğrenmiş olursun, dedi.

Ayşe hem evin yolunu hem de adresini öğreneceği için çok mutlu oldu.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Evimin adresi: ……

……

Telefon Numaramız: 0 (_ _ _) _ _ _ - _ _ _ _

1. Adresimizi sorabileceğimiz güvenilir kişiler kimlerdir?

……

……

……

2. Tanımadığımız kişilerle adresimizi neden paylaşmamalıyız?

……

……

……

3. Aşağıdaki tabloya dört arkadaşınızın adını, soyadın ve adreslerini yazınız.

Adı Soyadı	Adres

3. ve 4. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen derse başlamadan önce öğrencilerin nasıl olduklarını sorarak birkaç öğrenciyi konuşturur. Bir önceki derste öğrenilenler üzerinde kısaca durarak, evin adresini öğrendiklerini söyler. Adresin bilinmemesi durumunda güvenilir kişilerden yardım alınabileceğini ve adresimizi tanımadığımız kişilerle paylaşmamamız gerektiğini hatırlatır.

Bu dersin amacının bir önceki dersin amacıyla aynı olduğu ve iki dersin sonunda ev adreslerini öğrenmeleri gerektiği söylenir. Kimlerin adresini öğrendiği sorulur. Adresini öğrenen öğrencilerden birkaç tanesinin adreslerini sınıfla paylaşmaları istenir.

Öğretmen, her gün babası tarafından okuldan eve götürülen bir öğrenciyi anlatan "Serap'ın Kararı" adlı örnek olayı okuyacağını söyler. Örnek olay okunurken bazı yerlerde duracağını ve bu yerlerde sorular soracağını hatırlatır. Bunun için dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Öğretmen, örnek olayı vurgulu bir şekilde okur ve örnek olay okurken aşağıdaki soruları sorar:

1. Serap'ın yerinde siz olsaydınız ne yapardınız?

Öğrencilerden kendilerini Serap'ın yerinde hayal etmeleri ve öyle bir durumda ne yapacaklarını sınıfla paylaşmaları istenir. Gelen cevaplarla birlikte babasını beklemesinin daha doğru olacağı belirtilir. Ayrıca o durumda öğretmeninden veya okul idaresinden yardım isteyebileceği söylenir.

2. Serap eve gitmek için ne yapmalı?

Öğrenci cevapları ile birlikte Serap'ın kendisini ve ailesini tanıyan birilerinden ya da güvenilir kişilerden yardım isteyebileceği sonucuna ulaşılır.

3. Serap, evine yakın parkı kime sormalı?

Gelen cevaplarla beraber, Serap'ın evine yakın parkı herkese sormaması gerektiği sadece okul çalışanları, polis, bekçi veya güvenlikçi gibi herkesin tanıdığı kişilere sorması gerektiği sonucuna ulaşılır.

4. Serap'ın davranışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, Serap'ın kendisinin ve ailesinin tanımadığı kişilerden yardım istemesinin ve onların arabalarına binmesinin doğru olmadığı belirtilir. Serap'ın davranışının yanlış olduğu söylenerek bunun yerine güvenilir kişilerden yardım alması gerektiği sonucuna ulaşılır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra öğretmen, ev adresini ve telefon numarasını her öğrencinin bilmesi gerektiği söyler. Adres yazılırken önce mahalle, sonra cadde ya da sokak, ondan sonra ev numarası ve en son ise posta kodu olacak şekilde yazılması gerektiği söyler ve buna uygun iki üç tane adres örneğini tahtaya yazarak gösterir. Kaybolmuş bir çocuğun başından neler geçebileceğini örnek olarak verir. Serap'ın, adresini ve telefon numarasını bilmemesinden dolayı evine götürülmediğini ve bu yüzden birkaç saat karakolda kaldığını söyler. Kaybolma ya da acil durumlarda polis, güvenlikçi gibi güvenilir kişiler dışında, bizim ve ailemizin tanımadığı kişilerden yardım almamak gerektiğini ifade eder. Ayrıca tanımadığımız kişilerin arabasına binmememiz gerektiğini hatırlatır.

Öğretmen, "Adresimizi bilmemizin bize ne faydası vardır?" sorusunu sorar. Gelen cevaplar sınıfla paylaşılır. Sonra çalışma kâğıtlarını öğrencilere dağıtarak doldurmalarını ister.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

SERAP'IN KARARI

Serap, birinci sınıfa gidiyordu. Okulu, evinden biraz uzaktı. Onun için her gün annesi onu okula götürüyordu. Babası da derslerin bitiminde onu okuldan alıyordu. Ama o gün babası işini zamanında bitiremedi ve bu yüzden işten geç çıktı. Acele ettiği için Serap'ın öğretmenine haber vermeyi de unuttu.

Serap, okulun bahçesinde babasını bekliyordu. Yarım saat geçmişti ama babası hala gelmemişti.(1) Babası gelmeyince kendisi eve gitmek istedi. Ama eve nasıl gideceğini bilmiyordu.(2) Evleri parkın yanındaydı. Parkın yerini birilerine sormaya karar verdi.

Okuldan dışarı çıktı. Etrafta birçok insan vardı. Ama hangisine parkı soracaktı bilemiyordu.(3) Bir adama yaklaşıp,

- Amca, bakar mısınız? Parka gitmek istiyorum. Yardım edebilir misiniz, dedi.

Adam, Serap'a dönerek,

- Gel kızım, ben de oraya gidiyorum. Seni bırakabilirim, dedi.

Serap, çok sevindi ve arabaya yöneldi.(3) Tam arabaya binmek üzereyken "Serap!" diye bir ses duydu.(4) Babası gelmişti. Adama teşekkür ederek babasının yanına gitti. Babası, Serapla konuşurken adam oradan uzaklaşmıştı.

Babası, Serap'ın bu davranışını doğru bulmamıştı. Eve dönerken,

- Bak kızım, geç kaldığımda okulda beni beklemelisin. Okul idaresinde telefon numaralarımız var. Onlardan yardım istersen, beni veya anneni arayıp haber verirler. Ev adresini bilmemene rağmen okuldan tek başına çıkman doğru değil. Ayrıca tanımadığın kişilere soru sorman da doğru değil. Arabalarına binmen ise çok yanlış. Bunun yerine okul çalışanlarına veya polise adresi sorabilirdin.

Serap, hatasını anlamıştı. Gerçekten de tanımadığı bir insanla gitmek tehlikeli olabilirdi. Özür dileyerek, bir daha tanımadığı kişilere soru sormayacağını ve onlarla bir yere gitmeyeceğini söyledi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Aşağıdaki bulmacada adres ile ilgili sözcükler verilmiştir. Bu sözcükleri bularak örnekte gösterildiği gibi boyayınız.

A	C	S	İ	T	E	E	F	G	P
Ğ	A	P	A	R	T	M	A	N	O
I	İ	L	Ç	E	H	A	L	O	S
V	U	A	S	Ç	Ö	H	O	M	T
Y	T	Z	P	R	İ	A	B	R	A
Ö	C	A	D	D	E	L	A	S	K
Z	G	O	D	A	İ	L	T	N	O
S	O	K	A	K	J	E	M	S	D
L	V	P	L	A	Z	A	İ	O	U

İl

İlçe

Mahalle

Cadde

Sokak

No

Apartman

Site

Plaza

Posta kodu

2. Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir, aşağıdaki alana yazınız?

.....

.....

.....

.....

.....

5. ve 6. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen öğrencilerin nasıl oldukları sorarak birkaç öğrenciye söz verir. Ödevleri olup olmadığı sorar. "Ödevlerinizi yapmazsanız ne olur?" sorusu yöneltir. Öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte okulda, sınıfta, evde bazı sorumluluklarının olduğunu söyler. Sonra, evde ne gibi sorumlulukları olduğunu sorar. Gelen cevaplardan sonra bu dersin amacının "*evde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlanılan görevleri ve işleri açıklamak*" olduğunu belirtir. Ders sonunda herkesin evde aldığı sorumlulukları açıklamaları gerektiğini hatırlatır.

Öğretmen, evdeki sorumluluklar ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler. Slayt olarak hazırlanan örnek olayı okurken, bazı yerlerde durarak sorular soracağını hatırlatır. Bunun için dikkatle dinlemelerini ister. Daha sonra slaydı vurgulu bir şekilde okur. Öğretmen, numaralandırılmış yerlere geldiğinde aşağıda belirtilen soruları sorar:

1. Evdeki bütün işleri annenin yapmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Öğrencilerin cevapları ile beraber, evdeki her bireyin yapabileceği görevler olduğu, bundan dolayı bütün işlerin bir kişi tarafından yapılmasının işleri aksatacağı gibi o kişinin yükünü artıracağını ve onu çok yoracağı sonucuna ulaşılır.

2. Bir çocuk, evde hangi işleri yapabilir?

Öğrencilerin görüşlerini sınıfla paylaşması sağlanır ve cevaplarını tahtaya yazmaları istenir. Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte bir çocuğun evde yapabileceği görevler üzerinde durulur. Örneğin; odasını temiz tutma ve düzenli kullanma, yatağını düzgün toplama, sofrayı veya masayı toplama, elbiselerini düzenli bir şekilde yerleştirme, ödevini yapma, hikâye kitabını okuma, okul çantasını hazırlama, kirli çamaşırlarını çamaşır sepetine atma, kullandığı yerleri temiz bırakma…

3. Siz evinizde hangi işleri yapmaktan hoşlanıyorsunuz?

Öğrencilerin evde yapmaktan hoşlandıkları işleri sınıfla paylaşmaları sağlanır. Verdikleri cevapları tahtaya yazmaları istenir. Cevaplarla birlikte evde kendilerine ve ailelerine karşı yerine getirmeleri gereken sorumluluklar üzerinde durulur.

4. Aile bireylerinin evdeki sorumlulukları yerine getirmesinin faydaları nelerdir?

Öğrencilerin görüşlerini sınıfla paylaşması sağlanır. Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte evdeki bireylerin sorumluluklarını yerine getirmesi durumunda evin daha düzenli ve temiz olacağı, herkesin daha mutlu olduğu bir aile ortamı olacağı sonucuna ulaşılır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra aile bireylerinin evdeki sorumlulukları ile ilgili çalışma kâğıdı (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1) dağıtılır. Öğrencilerden çalışma kâğıdını doldurmaları istenir. Cevaplar yazılırken cevap vermeye istekli öğrencilerden yazdıkları cevapları sınıfla paylaşmaları istenir. Sonra evde yapmaktan hoşlandıkları işlerle ilgili çalışma kâğıdı dağıtılır ve onu doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2). Son olarak sorumluluğun ne anlama geldiği ile ilgili çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–3). Sorumluluk kelimesinin çevresindeki kutucuklara sorumluluk deyince akıllarına gelen kelimeleri yazmaları ve kelimeleri bir cümle içinde kullanmaları istenir. Çalışma kâğıdı slayttan da yansıtılarak istekli öğrencilerden yazdıkları cevapları paylaşmaları işlenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

HAFTA SONU

Ecrin ve ailesi için hafta sonu demek sıkılmak demekti. Hafta sonu diğer günlerden farklıydı. Geç uyanılır, geç yemek yenilirdi. Televizyon çok izlenirdi. Ama bunlar annesi için geçerli değildi. Annesi için hafta sonu demek çalışmak, yorulmak demekti.

Annesi, sabah erkenden kalkardı. İlk önce evdeki odaları tek tek dolaşır, kirli çamaşırları toplayıp çamaşır makinasına atardı. Sonra da kahvaltıyı hazırlardı. Kahvaltıdan sonra herkes kalkıp giderken o sofrayı kaldırıp bulaşıkları yıkardı. Bulaşık temizliği bitti mi evin temizliği başlardı. Ondan sonra elbiseleri ütülerdi…(1)

Bu durum, o sabaha kadar devam etti. Ama o sabah, Ecrin'in babası, televizyonu kapatıp çocuklara,

- Çocuklar, gördüğünüz gibi anneniz çalışırken hepimiz oturuyoruz ve bundan dolayı da sıkılıyoruz. İsterseniz annenize yardım edelim. Ne dersiniz, dedi.

Ecrin ve Bünyamin bir ağızdan "Güzel olur, yardım edelim baba" dediler.

Babaları ilk önce Ecrin ve Bünyamin'e ne yapmak istediklerini sordu.(2) Daha sonra yapmak istedikleri işleri onlara görev olarak verdi.(3) Bir saat geçmeden evdeki bütün işler bitmişti. Üstelik herkes mutluydu. Bunun üzerine babaları; Ecrin ve Bünyamin'i yanına çağırarak,

- Bundan sonra da evdeki işleri bugünkü gibi yapmaya ne dersiniz, dedi.

Ecrin "harika olur", Bünyamin de "çok güzel olur" diyerek evdeki yeni sorumluluklarını severek kabul ettiler. Anneleri, bunu görünce çok mutlu oldu. Ecrin ve Bünyamin'e sarılarak onları öptü.

Öğleden sonra da ailece gezmeye çıktılar.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Aşağıdaki tabloya ailenizdeki kişilerin sorumluluklarını yazınız.

Ailemdeki Kişiler	**Evdeki Sorumlulukları**
Ben	…… ……
Annem	…… ……
Babam	…… ……
	…… ……
	…… ……
	…… ……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Evinizdeki işlerden hangisini hoşlanarak yapıyorsunuz?

Evde yapmaktan hoşlandığım işler:

……

……

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI - 3

Aşağıda bir sorumluluk pusulası yer almaktadır. Sorumluluk pusulasının yönlerini uygun sözcüklerle doldurunuz.

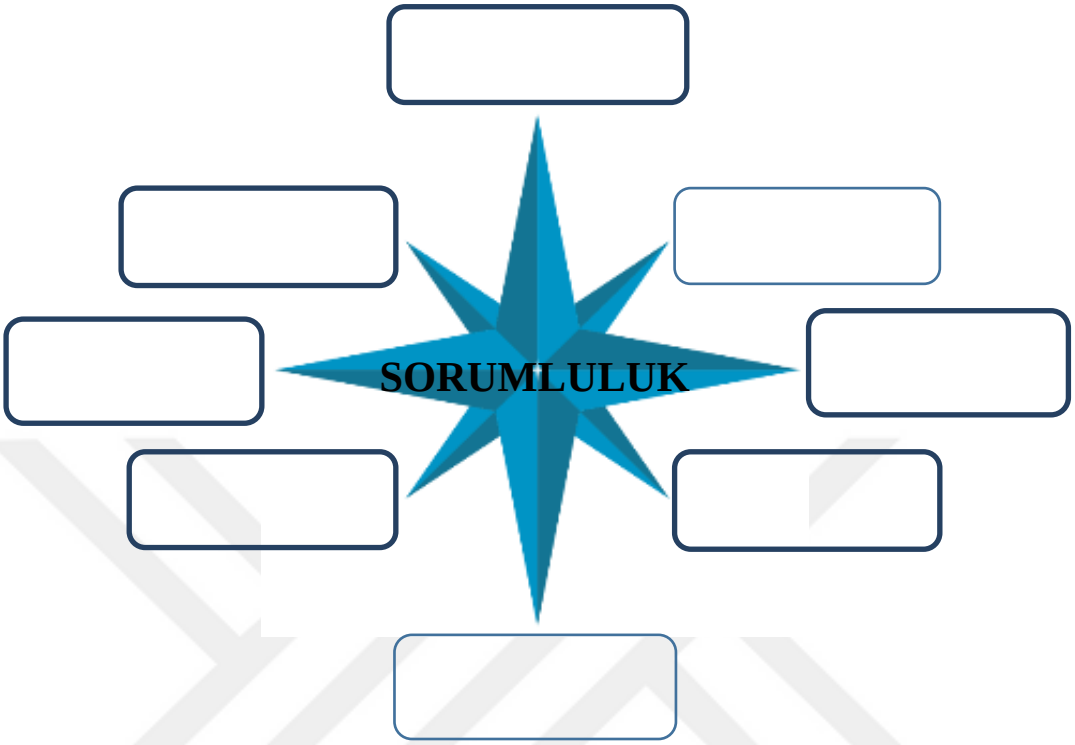

Yukarıda bulduğunuz kelimeleri kullanarak evdeki sorumluluklarınıza örnekler veriniz.

1. ……
2. ……
3. ……
4. ……
5. ……
6. ……
7. ……
8. ……

7. ve 8. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi, çalışma kâğıtları ve resimler.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilere nasıl oldukları sorularak iki üç dakika konuşulur. Sonra önceki dersin konusu kısaca hatırlatılarak özetlenir. Önceki derste sorumluluğun ne olduğu, evdeki sorumlulukların ve evde yapmaktan hoşlanılan sorumlulukların neler olduğu açıklanarak hatırlatılır. Ayrıca sorumlulukla ilgili çalışma kâğıtlarının doldurdukları söylenir.

Öğretmen bugünkü konunun tekrar evdeki sorumluluklar olduğu belirtir. Evdeki sorumluluklarla ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Aylin'in Günlüğü). Örnek olayı okurken bazı yerlerde durarak sorular soracağını hatırlatır. Onun için dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra örnek olayı, vurgulu bir şekilde okur. Numaralandırılmış yerlere geldiğinde öğrencilere aşağıdaki soruları sorar:

1. Sizce Eşref Beyin çocuklarına hangi sorumlulukları vermesi uygun olur?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte Eşref Beyin çocuklarına; odalarını temiz tutup ve dağıtmama, çantalarını hazırlama, masalarını temiz tutma, oyuncaklarını toplama, ödevlerini yapma ve elbiselerini düzgün bir şekilde yerine yerleştirme gibi onların gücüne uygun sorumluluklar verebileceği sonucuna ulaşılır.

2. Siz evde ne tür sorumluluklar yerine getiriyorsunuz?

Bir öğrencinin evde yerine getirebileceği sorumluluklar üzerinde durulur. Öğrencilerin verdiği cevaplarla birlikte bir öğrencinin evde yerine getirebileceği sorumlulukların odasını temiz ve düzenli tutma, yatağını düzgün bir şekilde bırakma, evi dağıtmama, sofrayı veya masayı toplama, elbiselerini düzgün bir şekilde yerleştirme, ödevlerini yapma, çantasını hazırlama ve oyuncaklarını toplama olduğu sonucuna ulaşılır.

Soruların cevaplanmasından sonra çalışma kâğıdı dağıtılarak boşlukları doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Ayrıca çalışma kâğıdındaki resimler tahtaya yansıtılarak resimlerin evdeki hangi sorumluluğu ifade ettiği sorulur. Evde de bu sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiği üzerinde durulur. Sorumluluklarını yerine getirmeyen öğrencilerin arkadaşları ve büyükleri tarafından sevilmediği belirtilir.

Çalışma kâğıdı doldurulduktan sonra evdeki sorumluluklar ile ilgili olarak hazırlanan görseller tek tek gösterilerek evdeki sorumluluklar ile ilgili olarak doğru ve yanlış davranışlar belirtilir.

Son olarak "Aylin'in Günlüğü" örnek olayını canlandırmak için istekli öğrenciler belirlenir. İstekli öğrencilere örnek olay metni dağıtılarak beğendikleri rolü seçmeleri istenir. Hazırlanmaları için süre verilir. Hazır olduklarında örnek olay canlandırılır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

AYLİN'İN GÜNLÜĞÜ

O gün, öğretmenimiz yanında bir adamla içeri girdi. Hepimiz yanındaki kişiyi merak etmeye başladık. Öğretmenimiz,

- Yanımda gördüğünüz beyefendi bir konuda yardım almak için okulumuza gelmiş. Ben de sizin ona yardım edebileceğinizi düşünerek sınıfa getirdim, dedi.

Mehmet, duyduklarına inanmamıştı.

- Öğretmenim, o bizden daha büyük. Biz ona nasıl yardım edebiliriz ki, dedi.

Öğretmenimiz,

- O zaman ben aradan çekileyim. O hangi konuda yardıma ihtiyacı olduğunu söylesin, dedi.

Adam,

- Merhaba çocuklar. Benim adım Eşref. Sizin yaşlarınızda iki çocuğum var. Onlara evde bazı sorumluluklar vermek istiyorum. Ama önce onların yaşlarındaki çocukların evde ne gibi görevler yaptıklarını öğrenmek istedim. Bunu en iyi sizden öğrenebileceğimi düşündüm.(1) Evde ne tür sorumluluklar aldığınızı söylerseniz bana yardım etmiş olursunuz, dedi.(2)

Ayşe,

- Benim evdeki görevim evi dağıtmamak, odamı temiz ve düzenli kullanmaktır, dedi.

Ahmet,

- Benim de görevim, kendi yatağımı düzgün bir şekilde toplamak ve oyuncaklarımı dağıtmamaktır, dedi.

Ceren,

- Ben ayrıca anneme, sofrayı hazırlarken ve toplarken yardım ediyorum, dedi.

Bünyamin,

- Evdeki görevim, gereksiz yanan ampul ve muslukları kapatmaktır. Ben de onu yapıyorum, dedi.

Ceylan,

- Ben elbiselerimi dolaba düzenli yerleştiririm. Ödevlerimi yaparım ve televizyon izleme saatlerine dikkat ederim, dedi.

Ben de,

- Kirlenen elbiselerimi çamaşır sepetine atarım. Alış-verişe giderken de anneme yardım ederim, dedim.

Eşref Bey, hem bize hem de öğretmenimize teşekkür ederek sınıftan ayrıldı. Biz de dersimize devam ettik.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıda evdeki bazı sorumluluklarla ilgili resimler verilmiştir. Resimlerdeki sorumluluklar ile ilgili verilen ifadeleri tamamlayınız.

Evdeki Sorumluluklarımız

Odamızı ……. ve ……. kullanmalıyız.

Yatağımızı …….bir şekilde …….

Sofrayı veya ……..……. …….

Evdeki eşyaları …….

……..düzgün bir şekilde dolaba …….

9. ve 10. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanılır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilerin nasıl oldukları sorularak iki üç dakika konuşulur. Ardından derse başlamadan önce bir önceki derste öğrenilenler kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste evdeki sorumlulukların açıklandığı, evdeki sorumluluklarla ilgili bir örnek olay okunduğunu, sorumluluklarla ilgili resimlerin incelendiği, çalışma kâğıdında sorumlulukla ilgili cümlelerin tamamlandığı ve son olarak da örnek olayın canlandırıldığı belirtilir.

Bu dersin amacının "*kişisel eşyalarımızı tanıyarak nasıl kullanacağımızı öğrenmek*" olduğu belirtilir. Üzerlerindeki elbiselerin kime ait olduğu, bu elbiseleri kimseyle paylaşıp paylaşmadıkları sorulur. Gelen cevaplardan sonra, bu elbiselerin kendilerine ait olduğu ve kimseyle paylaşmadıkları belirtilir. Öğrencilere, "Sadece bizim kullandığımız ve başkaları ile paylaşmadığımız elbiselerimizin temizlik ve düzenine kim dikkat etmeli?" sorusu yöneltilir. Gelen cevaplarla beraber elbiselerimizin temizlik ve düzenine bizim dikkat etmemiz gerektiği sonucuna varılır.

Öğretmen kişisel eşyalarla ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler. Örnek olayı okurken bazı yerlerde duracağını ve sorular soracağını hatırlatır. Onun için metni dikkatli bir şekilde dinlemeleri istenir. Daha sonra öğretmen, slayt olarak hazırlanan örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Numaralandırılmış yerlere geldiğinde aşağıdaki soruları sorar:

1. Kişisel eşyalarımızın başkaları tarafından kullanılmasının sakıncaları nelerdir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte kişisel eşyaların başkaları tarafından kullanılmasının sağlık açısından sakıncalı olabileceği ve hastalanmaya sebep olabileceği sonucuna ulaşılır. Ayrıca bulaşıcı hastalıkların başkalarına ait kişisel eşyaların kullanımı ile bulaşabileceği sonucuna varılır.

2. Kullandığımız kişisel eşyalar nelerdir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte sadece bizim kullandığımız kişisel eşyaların tarak, terlik, elbiselerimiz, havlu, çorap, ayakkabı, tırnak makası, diş fırçası, gözlük, kulaklık gibi araçlar olduğu sonucuna varılır.

3. Kişisel eşyalarımızı neden temiz ve düzenli kullanmalıyız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte hastalıkların önünce geçmek, onları daha uzun süre kullanmak ve sağlıklı olmak için kişisel eşyalarımızı temiz ve düzenli kullanmamız gerektiği sonucuna ulaşılır. Bunun yanında temiz ve düzenli olduğumuzda çevremizin bizi daha çok seveceği belirtilir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1) dağıtılarak çalışma kâğıdında sadece kendilerinin kullandığı kişisel eşyaları seçmeleri istenir. Ardından sonraki çalıma kâğıdına geçilir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2). Bu çalışma kâğıdında, "kişisel eşyalarınızı nerede kullanıyorsunuz ve temiz kullanmak için neler yapıyorsunuz?" soruları yöneltilir. Tabloya, örnekteki gibi kullandıkları kişisel eşyaların ismini yazarak nerede ve ne şekilde kullandıklarını yazmaları istenir. Cevap vermek isteyen öğrencilerden alınan cevaplar sınıfla paylaşılır ve öğretmen tarafından da tahtaya yazılır.

Örnek olayın canlandırılacağı söylenir. İstekli öğrencilere roller dağıtılarak hazırlanmaları için süre verilir. Hazır olduklarında örnek olay canlandırılır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

KİŞİSEL EŞYALAR

Ferhat Bey, kitap okuyordu. Birden çocukları Erhan ve Esma içeri girdiler. Erhan koşuyor Esma ise onu yakalamaya çalışıyordu. Belli ki ikisi arasında bir sorun vardı. Esma, Erhan'ın elindeki tarağı almaya çalışıyordu. Erhan ise vermemek için koşuyordu. Ferhat Bey,

- Ne oluyor çocuklar. Sorun nedir, dedi.

Esma, sinirli bir şekilde,

- Ne olacak baba. Erhan, tarağımı aldı ve kullanıyor.(1) İsteyince de vermeyip kaçıyor, dedi.

Ferhat Bey, Erhan'a dönüp kaşlarını çattı. Erhan,

- Ama baba, o da benim terliğimi kullanıyor, dedi.

Ferhat Bey, Esma'ya dönüp,

- Erhan, doğru mu söylüyor, diye sordu.

Esma,

- Sadece bir defa kullandım baba, dedi.

Bunun üzerine Ferhat Bey, elindeki kitabı masanın üzerine koydu. Erhan'ın elindeki tarağı da alarak kitabın yanına koydu. İkisine de yaklaşmalarını söyleyerek,

- Bakın çocuklar, tarak ve terlik kişisel eşyalarınız.(2) Ondan dolayı her biriniz için ayrı ayrı aldık. Hatırlarsanız kişisel eşyalarınızı alırken temiz ve düzenli kullanın, dedik.(3) Ayrıca birbirinizin kişisel eşyalarını kullanmamanız gerekir. Eğer birbirinizin kişisel eşyalarını kullanırsanız sağlık sorunları ortaya çıkabilir. Bu yüzden her biriniz, sadece kendi kişisel eşyalarınızı kullanmalısınız. Şimdi sorun çözüldüyse kitabımı okumaya devem edebilir miyim, dedi.

İkisi de babalarını anladıklarını söylediler. Esma, masanın üzerindeki tarağını babasından istedi. Ferhat Bey de tarağı Esma'ya verdi. Sonra iki kardeş beraber odadan çıktılar. Ferhat Bey de kitabını eline alarak okumaya devam etti.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Aşağıda bazı eşyalar gösterilmiştir. Bu eşyalardan sadece sizin kullandıklarınızı işaretleyiniz?

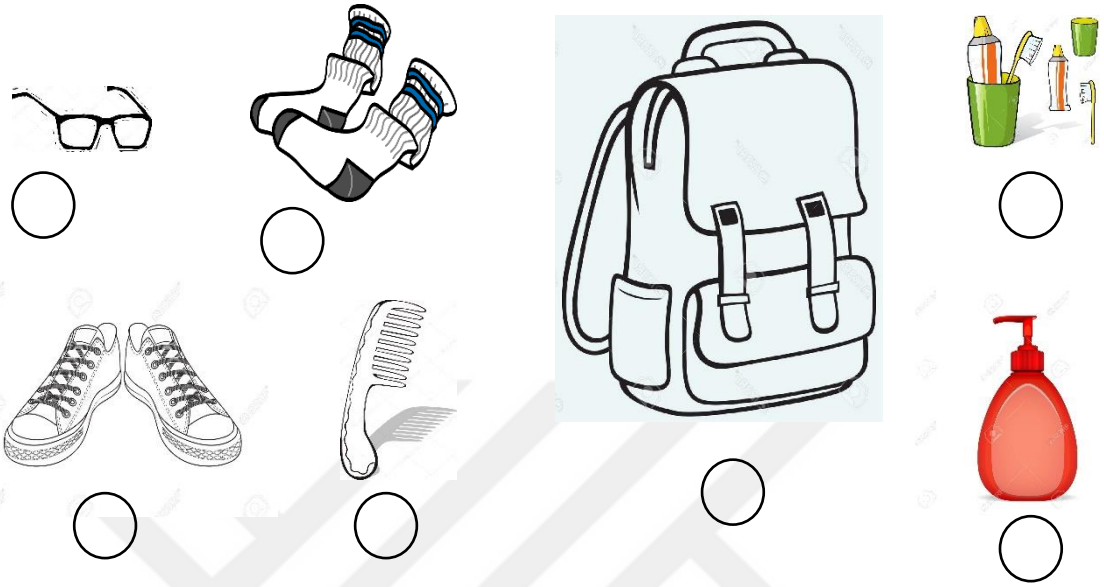

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Aşağıdaki tabloya örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak bunları temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız?

Kişisel Eşyanız	Nerede kullanıyorsunuz?	Temiz kullanmak için ne yapıyorsunuz?
Tarak	Saçımı taramada	Saçımı taradıktan sonra yıkıyorum.

11. ve 12. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilerin nasıl oldukları sorularak iki üç dakika konuşulur. Ardından, bir önceki derste işlenen konu kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste kişisel eşyaların neler olduğu, nasıl ve nerede kullanıldığı ile başkalarının kişisel eşyalarını neden kullanmamak gerektiğinin öğrenildiği hatırlatılır. Son olarak da kişisel eşyalarla ilgili örnek olayın canlandırıldığı söylenir.

Öğretmen, bu dersin amacının bir önceki derste olduğu gibi "*kişisel eşyalarımızı tanıyarak nasıl kullanacağımızı açıklamak*" olduğunu söyler. Öğrencilere "Sağlığınız için kişisel eşyalarınızı nasıl kullanıyorsunuz?", "Kişisel eşyalarınızı temiz kullanmak için neler yapıyorsunuz?" sorularını sorar. Öğrencilerden gelen cevaplar sınıfla paylaşılıp tahtaya yazılır. Öğretmen, kişisel eşyaları temiz ve düzenli kullanmak, kişisel eşyaların temizliği için kirli yerlerden uzak durmak, kirlendiğinde ise temizlemek gerektiğini belirtir. Ayrıca her bireyin kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanması gerektiğini hatırlatır. Temiz ve düzenli kişilerin herkes tarafından sevildiğini, kirli ve düzensiz kişilerin ise pek sevilmediğini söyler. Kişisel eşyalarına özen gösterip temizliklerine dikkat edenlerin daha sağlıklı olacağı da hatırlatılır.

Öğretmen, kişisel eşyalarla ilgili örnek bir olay okuyacağı söyler (Bkz. Ayak İzi). Örnek olayı okurken bazı yerlerde duracağını ve soru soracağı hatırlatır. Onun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra slayt olarak hazırlanan örnek olayı

ekrana yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Numaralandırılmış yerlere geldiğinde aşağıdaki soruları sorar ve öğrencilerden cevaplar alır:

1. Sizce evde sorumluluklarını yerine getirmeyen bir çocuk nasıldır?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte sorumluluklarını yerine getirmeyen bir öğrencinin temiz ve düzenli olmayacağı, anne babası ile kardeşlerinin kendisinden rahatsız olacağı, kimsenin onunla olmak istemeyeceğini ve kişisel eşyalarını özensiz ve dikkatsiz kullanan bir çocuk olacağı sonucuna varılır.

2. Sizce Sait nasıl bir çocuk?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Sait'in temiz ve düzenli bir çocuk olmadığı, kişisel eşyalarının temizliğine dikkat etmediği belirtilir. Bu yüzden Sait'in hastalanabileceği ve çevresindeki kişiler tarafından sevilmeyebileceği vurgulanır.

3. Sizce kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanmayan bir çocuğa nasıl davranılmalı?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanmayan bir çocuğun kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanması için uyarılabileceği, kişisel eşyalarını temiz ve düzenli tutmanın faydalarının anlatılabileceği temiz ve düzenli çocukların örnek verilebileceği söylenir. Kişisel eşyalarının temizlik ve düzenine dikkat etmemeye devam etmemesi durumunda da kendisinden uzak durulabileceği belirtilir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra, çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Öğrencilerden resimleri inceleyerek resimlerin altına uygun ifadeyi yazmaları istenir. Bu sırada öğretmen tarafından resimler tahtaya yansıtılır. Soruları cevaplayan öğrencilere söz hakkı verilerek cevaplarını sınıfla paylaşmaları sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

AYAK İZİ

Sait, evdeki sorumluluklarına pek dikkat etmiyordu. Hem annesi hem de babası bu konuda onu sık sık uyarıyorlardı. Ama onların olmadığı zamanlarda tekrar eskisi gibi davranıyordu. (1)

Genelde kişisel eşyalarını düzenli kullanmıyordu. Okuldan gelirken çantasını rastgele bırakıp çıkıyor, oyuncakları ile oynadıktan sonra da oyuncaklarını toplamıyordu. Ayrıca üstüne başına önem vermiyor, elbiselerini ve ayakkabılarını da çabuk kirletirdi. (2)

Bir defasında anne ve babası alış verişe gitmişken o da dışarı çıkıp arkadaşıyla oynadı. Ama oynadıkları yer bir su birikintisiydi. Birbirlerine birikintideki suyu tekmeleyerek sıçrattılar. Üstleri ıslanıp kirlenmiş, ayakkabıları su almış, çorapları da sırılsıklam olmuştu. Eve geldiğinde çoraplarını çıkarmadan içeri girdi. Girip çıktığı her yer belli oluyordu.

Bir süre sonra annesi ve babası alış verişten döndüler. İçeri girdiklerinde dikkatlerini çeken ilk şey yerdeki ayak izleri oldu. Annesi ve babası, halılardaki ayak izlerini görünce şaşırıp kaldılar. Babası, Sait'e ceza vermeye karar verdi.(3) Sait'i çağırarak,

- Bu sorumsuz davranışlarından dolayı hafta sonu seni lunaparka götürmeyeceğim. Ama davranışlarını düzeltirsen sonraki hafta sonu seni götüreceğim, dedi.

Sait o günden başlayarak bir hafta boyunca elbise ve eşyalarını temiz ve düzenli kullanmaya başladı. Babası da davranışlarındaki bu değişim için onu lunaparka götürdü. Lunaparka giderken babasına,

- Bir daha sizi üzmeyeceğim. Bundan sonra sorumluluklarıma dikkat edeceğim, dedi.

Babası da Sait'in başını okşayarak,

- Aferin sana. Zaten sana yakışan budur, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıdaki resimlerde gösterilen çocukların hangi kişisel eşyalarını, niçin kullandıklarını resimlerin altına yazınız?

……..

……..

……..

……..

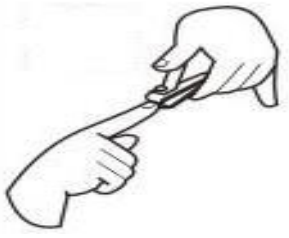

……..

……..

13., 14., 15. ve 16. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40+40+40+40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi, çalışma kâğıtları ve resimler.

Kazanım **:** 2.2.4. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, araştırma ve drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilerin nasıl oldukları sorularak iki üç dakika konuşulur. Sonra soru cevaplarla bir önceki derste öğrenilenler kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste sorumluluklarını yerine getirmeyen kişilerin nasıl olduğu, kişisel eşyaların neler olduğu, kişisel eşyaların nasıl ve nerede kullanıldığı ile başkalarının kişisel eşyalarını neden kullanmamak gerektiğinin öğrenildiği hatırlatılır.

Evdeki sorumluluklarımızı öğrenmeye devam edileceği söylenerek bugünkü derste, evdeki kaynaklar üzerinde durulacağı belirtilir. Dersin amacının, "*evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkılarını açıklama*" olduğu söylenir. Sonra, öğrencilere "Evde kullandığınız enerji kaynakları nelerdir?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla beraber evdeki kaynakların elektrik, su, odun-kömür, telefon, internet, diş macunu vb. kaynaklar olduğu söylenir. Evdeki kaynakları nasıl kullandıkları sorularak kaynakları tasarruflu ve ihtiyaç kadar kullanmak gerektiği belirtilir.

Daha sonra iki öğrenciye bir çetele verilerek teneffüste okuldaki gereksiz yanan lambaların sayısını; biri kız diğeri erkek farklı iki öğrenciye de benzer bir çetele verilerek okul lavabolarındaki açık bırakılan ya da tam kapatılmayan muslukların sayısını bularak sonraki derste getirmeleri istenir.

Öğretmen evdeki kaynakların tasarruflu kullanımı ile ilgili bir örnek olay okunacağı söyler (Bkz. Mustafa'nın İsteği). Örnek olayı okurken bazı yerlerde duracağını ve sorular soracağı hatırlatır. Onun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra slayt olarak hazırlan örnek olayı ekrana yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Numaralandırılmış yerlere geldiğinde aşağıdaki soruları sorar:

1. Elektrik ve su faturaları neden yüksek gelir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikten, elektrik, su, telefon veya internet faturalarının fazla veya gereksiz kullanmaktan dolayı yüksek geldiği sonucuna ulaşılır. Bunun için evdeki kaynakların ihtiyaçtan fazla kullanılmaması gerektiği söylenir.

2. Elektrik, su ve diğer faturaların yüksek gelmesi hayatımızı nasıl etkiler?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, elektrik, su, telefon, internet faturalarının yüksek gelmesi durumunda onlara daha fazla para harcamak zorunda kalınacağı sonucuna ulaşılır. Böyle bir durumda diğer ihtiyaçlarımıza harcayabileceğimiz parayı faturalara ayırmak zorunda kalacağımız belirtilir.

3. Tasarruflu kullanmak ne demektir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber tasarruflu kullanmanın kaynakları ihtiyaç kadar kullanma, kaynakları dikkatli ve özenli bir şekilde kullanma olduğu sonucuna varılır. Bundan dolayı evdeki kaynakları kullanırken tasarrufa dikkat etmek gerektiği hatırlatılır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdındaki resimleri incelemeleri ve resimlerin altına uygun ifadeyi yazmaları istenir.

Öğrencilere örnek olayın canlandırılacağı söylenir. Canlandırmada istekli öğrencilere roller dağıtılarak hazırlanmaları sağlanır. Hazır olduklarında Mustafa'nın İsteği örnek olayı canlandırılarak ders bitirilir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

MUSTAFA'NIN İSTEĞİ

Naim Bey eve geldiğinde kapıya bırakılan elektrik ve su faturalarını gördü. Faturaları alarak inceledi. Bu ay iki fatura da önceki aydan daha yüksek gelmişti.(1) Faturaları incelerken Mustafa ve Merve yanına geldiler. Önce selamlaştılar. Mustafa,

- Baba, senden bir şey isteyebilir miyim, dedi.

Babası Mustafa'ya,

- İste bakalım. Yapabileceğim bir şeyse neden olmasın, dedi.

Mustafa,

- Baba, bana bisiklet alır mısın? Bütün arkadaşlarımın var. Bir tek benim yok, dedi.

Naim Bey, Merve'ye bakarak,

- Peki, senin bir isteğin var mı kızım, dedi.

Merve, biraz da çekinerek

- Ben de paten istiyorum, dedi.

Naim Bey, bir çocuklara baktı bir de elektrik faturalarına.(2) Aklına parlak bir fikir geldi. Çocuklarına sorumluluk vermeye karar verdi. Çocuklarına,

- Bu isteklerinizi yerine getirmem için önce size bazı görevler vereceğim. Sorumluluklarınızı yerine getirseniz ben de bu isteklerinizi alırım, dedi.

Mustafa ve Merve babalarının vereceği görevleri merak etmeye başladı. Naim Bey devam etti,

- Evdeki kaynakları bir ay boyunca tasarruflu kullanacaksınız.(3) Yani elektrik, su ve diğer kaynakları ihtiyacınız kadar kullanacak, gereksiz yere harcamayacaksınız Bunu ay sonunda elektrik ve su faturaları ile kontrol edeceğiz.

Mustafa ve Merve, babalarının verdiği görevleri kabul edip hemen işe başladılar. Balkon ışığı açık kalmıştı. Söndürmek için koştular.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıdaki resimlerde evdeki kaynakların kullanımı ile ilgili iki resim bulunmaktadır. Bu resimlerin altına tasarrufla ilgili bir uyarı yazınız.

…….. ……..

…….. ……..

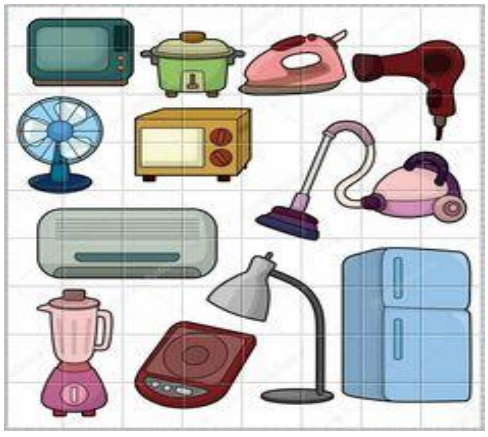

…… ……

17. ve 18. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.5. Yakın akrabalarını tanıtır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilere nasıl oldukları sorularak iki üç dakika konuşulur. Sonra bir önceki derste işlenen konu soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste, evdeki kaynakların neler olduğu, bu kaynakları kullanırken nelere dikkat etmek gerektiği ve tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları üzerinde durulduğu söylenir. Sorumluluklarımızdan biri de evdeki kaynakları tasarruflu olarak kullanmak olduğu hatırlatılır.

Bu derste yakın akrabaların kimler olduğu üzerinde durulacağı söylenerek dersin amacının, "*akrabalarımızı tanımak ve akrabalarımıza karşı sorumluluklarımızı açıklamak*" olduğu belirtilir. "Yakın akrabalarımız kimlerdir" sorusu sorulur. Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, yakın akrabaların anne baba, teyze, dayı, amca, hala, dede, büyükanne ve anneanne olduğu söylenir. Tahtaya çizilecek şema ile yakın akrabaların yakınlıkların belirtilir.

"Akrabalarınıza karşı nasıl davranırsınız?" sorusu sorulur. Soru üzerinde birkaç dakika tartışıldıktan sonra öğretmen, yakın akrabalarla ilgili bir örnek olay okunacağı söyler (Bkz. Özlem'in Ailesi). Örnek olayı okurken bazı yerlerde duracağını ve sorular soracağı hatırlatır. Onun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra slayt olarak hazırlan örnek olayı, ekrana yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Numaralandırılmış yerlere geldiğinde aşağıdaki soruları sorar:

1. Sizce dede, babaanne veya anneanne gibi aile büyüklerinin fotoğrafları eve neden asılır?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, anne ve baba da dâhil olmak üzere aile büyüklerine verilen değerden dolayı fotoğraflarının eve asıldığı, bunun için de genellikle aile büyüklerinin fotoğraflarının asıldığı söylenir. Bunun sebebinin onlara olan sevgi ve saygı olduğu sonucuna varılır.

2. Yakın akrabalarımız kimledir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, yakın akrabalarımızın anne ve babamızın birinci derece yakınları olduğu sonucuna ulaşılır. Hem annemizin hem de babamızın birinci derece yakınlarının anne, baba ve kardeşleri oldukları belirtilir. Annemizin erkek kardeş ve ağabeyleri dayılarımız olurken; babamızın erkek kardeş ve ağabeyleri amcalarımız; annemizin kız kardeş ve ablaları teyzelerimiz olurken, babamızın kız kardeş ve ablaları da bizim halamız olduğu belirtilir. Anne ve babanın babasına dede, annenin annesine anneanne, babanın annesine de babaanne denildiği söylenir.

3. Yakın akrabalarımıza karşı sorumluluklarımız nelerdir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, yakın akrabalarımıza karşı sorumluluklarımızın onları sevip ve saygı göstermek, onlara değer vermek, sözlerini dinlemek, zaman zaman onları ziyaret etmek, uzakta olanları telefon ile aramak ve yardıma ihtiyacı olanlara yardım etmek olduğu sonucuna ulaşılır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1). Çalışma kâğıdında yer alan cümlelerdeki boşlukları doldurmaları istenir. Daha sonra ikinci çalışma kâğıdını doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2). Çalışma kâğıdındaki bulmacada yer alan akrabalık kavramlarını bulup boyamaları istenir.

Öğrencilere örnek olayın canlandırılacağı söylenir. Canlandırmada istekli olan öğrencilere roller dağıtılarak hazırlanmaları istenir. Hazır olduklarında Özlem'in Ailesi örnek olayı canlandırılarak ders bitirilir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

ÖZLEM'İN AİLESİ

Özlem, Meryem'i birkaç defa evlerine davet etmişti. Ama Meryem, ailesinden izin almadığı için gitmek istemiyordu. O gün, Özlemlere gitmek için annesinden izin istedi. Annesi izin verince ders çıkışında Özlemlere gittiler. Özlem, Meryem'i misafir odasına alıp kendi odasına üzerini değiştirmeye gitti.

Özlem gelinceye kadar Meryem etrafı izlemeye başladı. Odada birçok resim vardı. Ama en çok duvardaki resimler dikkatini çekti. O resimlerdeki kişilerin kim olduğunu merak etti. O esnada Özlem içeri girdi.

- Resimdeki kişilerin kim olduğunu biliyor musun, dedi.

Meryem başını iki yana sallayarak bilmediğini belirtti. Bunun üzerine Özlem, resimdeki kişileri göstererek; annesi, babası, dedesi ve babaannesi olduğunu söyledi.(1) Sonra,

- İstersen odama geçip diğer dedem, anneannem, dayılarım, teyzelerim, amcalarım ve halamların da resimlerini sana gösterebilirim, dedi.

Meryem, Özlem'in teklifini kabul etti. Beraber Özlem'in odasına geçtiler. Özlem, dolaptan büyük bir albüm çıkardı. Albümdeki akrabalarını isimleri ile beraber Meryem'e tanıttı. Akrabalarını tanıtırken annesi içeri girdi. Annesi, Özlemin elindeki albümü görünce,

- Albüme ne yapıyorsunuz, dedi.

Özlem,

- Yakın akrabalarımızı, Meryem'e tanıtıyordum anne, dedi. (2)

Özlem'in annesi,

- Aferin çocuklar. Ama akrabaları sadece resimlerde görmek yetmiyor.(3) Zaman zaman onları ziyaret etmeliyiz. Eğer uzakta olurlarsa onları arayıp hal hatırlarını sormalıyız. Bize ihtiyaçları olduğunda da onlara destek olmalıyız. En önemlisi de onlara her zaman saygı ve sevgi göstermemiz gerekir. Bu saydıklarım onlara karşı görevlerimizdir çocuklar. Siz de akrabalarınıza karşı bu görevlerinizi yerine getirin, dedi.

Kızların ikisi de başlarıyla söylenenleri onayladılar.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Aşağıdaki tabloya yakınlarınıza karşı yerine getirdiğiniz sorumlulukları yazınız.

Akrabalarımıza Karşı Sorumluluklarımız.
…… …… …… …… …… …… ……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Aşağıdaki bulmacada gizli olan akrabalık sözcüklerini bularak boyayınız.

C	D	H	E	K	F	G	I	L	A
A	B	A	B	A	A	N	N	E	Ğ
M	A	L	T	R	Y	Z	S	N	A
C	B	A	E	D	A	Y	I	İ	B
A	A	Ş	Y	E	N	G	E	Ş	E
U	A	V	Z	Ş	P	E	I	T	Y
A	N	N	E	A	N	N	E	E	M
D	N	D	E	D	E	O	Ç	Ğ	D
Ö	E	F	L	H	A	B	L	A	E

Anne
Baba
Dayı
Teyze
Amca
Hala
Dede
Babaanne
Anneanne
Yenge
Enişte
Abla
Kardeş
Ağabey

19. ve 20. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.6. Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer aktarma (telkini) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilerin nasıl oldukları sorularak iki üç dakika konuşulur. Sonra bir önceki derste işlenen konu soru-cevaplarla kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste, yakın akrabalar ile ilgili kavramların açıklandığı belirtilir. Aile bireylerimize olduğu gibi akrabalarımıza karşı sorumluluklarımız üzerinde durulduğu hatırlatılır. Akrabalara karşı olan sorumluluklar örneklerle söylenir.

Bu dersin konusunun aile bireyleri ve akrabalar arasında dayanışma ve yardımlaşma olduğu söylenerek dersin amacının, aile bireyleri ve akrabalarla yapılan dayanışma ve onlara yapılan yardımlaşmaya örnekler vermek olduğu belirtilir. "Ailenize ve akrabalarınızla hangi konularda yardımlaşırsınız?" sorusu sorulur. Gelen cevaplar, tahtaya yazılarak akrabalara karşı yapılan yardımlaşma ve dayanışma örnekleri sıralanır. Aile ve akrabalar arasındaki yardımlaşma ve dayanışmanın yerine getirmemiz gereken bir sorumluluk olduğu hatırlatılır.

Öğretmen evdeki yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili bir örnek olay okunacağı söyler (Bkz. Ev Ödevi). Örnek olayı okurken bazı yerlerde duracağını ve sorular soracağını hatırlatır. Onun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra slayt olarak hazırlanan örnek olayı ekrana yansıtarak vurgulu bir şekilde okur.

Numaralandırılmış yerlere geldiğinde aşağıdaki soruları sorarak öğrencilerden cevaplar alır:

1. Evde kimlerden yardım ve destek alıyorsunuz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte evde; anne, baba, abi, abla ve kardeşlerden yardım ve destek alındığı sonucuna ulaşılır. Bunların yanında bazen akrabalardan da yardım ve destek alındığı söylenir.

2. Evde hangi konularda yardım ve destek alıyorsunuz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, evde ödev hazırlama, ders çalışma, gücünü aşana konularda aile bireylerinden yardım ve destek alındığı sonucuna ulaşılır. Aile bireylerinin birbirlerine karşı sorumlu oldukları söylenerek herkesin birbirine yardımcı ve destek olması, büyüklerin sözlerini dinlemek gerektiği belirtilir.

3. Evde kimlere yardımcı ve destek olursunuz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, evde anne, baba, abla, abi ve kardeşlere yardımcı ve destek oldukları sonucuna ulaşılır. Ayrıca akrabalara da yardımcı ve destek olmak gerektiği hatırlatılır.

4. Sizce anne babanız, onlara yardım ve destek olmanıza ne diyecek?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, anne babalarının yapacakları yardımlara ve destek olmalara sevineceği, mutlu olacağı, onları daha çok seveceği ve yardım ve destekleri için onlara teşekkür edeceği sonucuna ulaşılır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdına öğrencilerin evde kimlerden yardım ve destek aldıkları ile kimlere yardım ve destek olduklarını yazmaları istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

EV ÖDEVİ

Polat, ikinci sınıfa gidiyordu. Öğretmenleri hafta sonu için onlara ödev vermişti. Ödev verirken onlara,

- Zorlanırsanız anne, baba, abla ya da abinizden yardım alabilirsiniz, demişti(1).

Polat, ödevini rahatlıkla yapacağını düşündü. Çünkü Polat'ın abisi liseye gidiyordu. Ondan yardım isteyebilirdi. Ama yardım istemeden önce ödevini kendisi yapmak istedi. Onun için o akşam yatıncaya kadar ödevini yapmaya çalıştı. Ama bir türlü istediği gibi olmuyordu. Farkına vardı ki ödevini tek başına yapamayacak(2). Sonraki gün abisinden yardım istemeye karar verdi.

Sabah kahvaltıdan sonra abisinin yanına giderek,

- Abi, ödevimin bazı yerlerini tam anlamıyorum. Onun için de desteğine ihtiyacım var. Bana yardım edebilir misin, dedi.

Abisi, çalışmasını bırakarak,

- Ödevini getir bakalım, dedi.

Polat, hemen ödevini abisine getirdi. Kafasına takılan yerleri sordu. Abisi de anlamadığı yerleri ona anlattı(3). Böylece yarım saat içinde ödevini hem çok iyi anladı hem de bitirdi.

Abisi Polat'a yardım ederken babaları ve anneleri onları izliyordu. Babası büyük oğluna,

- Aferin oğlum! Böyle kardeşine yardım ederek destek olmana çok sevindim. Eminim daha sonra Polat da sana yardımcı olup destek olacaktır. Onun için her zaman birbirinize yardım edip destek olun, dedi(4).

Anneleri de ikisine sarılarak onları öptü ve tebrik etti.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Aşağıdaki tabloya evde size yardımcı ve destek olan kişileri yazarak hangi konularda yardımcı ve destek olduklarını belirtiniz?

Yardımcı ve destek olan kişiler	Yardımcı ve destek oldukları konular

2. Aşağıdaki tabloya evde; kime, hangi konuda yardım edip destek olduğunuzu yazınız?

Yardımcı ve destek olduğun kişi	Hangi konularda yardımcı ve destek olursun

EK 4: DEĞER AÇIKLAMA YAKLAŞIMI DERS PLANLARI
1. ve 2. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Slâyt gösterisi, çalışma kâğıtları.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer belirginleştirme yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sınıfta kaç kişinin adresini bildiği sorularak adresini bilen öğrencilerden adreslerini söylemesi istenir. Öğrencilere "Daha önce hiç kayboldunuz mu", "Nerede kayboldunuz", "Kaybolurken neler hissetiniz", "Kimlerden yardım aldınız", soruları sorularak dikkatleri adrese çekilir. Gelen cevaplarla birlikte kaybolma durumunda, adres ve telefon bilgisine ihtiyaç duyulduğu sonucuna ulaşılmaları sağlanır.

Öğretmen tarafından dersin amacının iletişim bilgilerini ve acil durumlarda kimlerden yardım alınabileceğini öğrenmek olduğu söylenir. Daha sonra elektronik ortamda hazırlanmış kartvizit, zarf ve kargo paketleri gösterilir. "Sizce, bunlar yerlerine nasıl ulaşıyor?" sorusu yöneltilir. Gelen cevaplarla beraber adresin hayatımızda birçok yerde kullanıldığı sonucuna ulaşılması sağlanır.

Öğretmen, kaybolan bir çocuğun başından geçenleri anlatan bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Yolu Kaybetmek). Örnek olayı okuduktan sonra, örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra "Yolu Kaybetmek" isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak, vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı olay sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğrencilerin verdiği cevaplarla birlikte, aynı durumun başlarına gelmesi durumunda neler yapacakları üzerinde durularak verilen cevaplar tahtaya yazılır. Cevapları verirken, cevaplarının birinci çalışmadaki çözümlerden farklı olabileceği de hatırlatılır.

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

Öğrencilerin verdikleri cevaplar üzerinde tartışılır. Seçeneklerden birini seçmeleri istenir. Seçtikleri seçeneği onlar için değerli kılanın ne olduğu, diğer seçeneklerden neden vazgeçtiklerini açıklamaları istenir. Böylece seçtikleri değerin farkına varmaları sağlanır.

3. Sizce, çevrendekiler bu seçimine ne der, onların ne diyeceği sizin için önemli mi?

Öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte çevrelerindeki kişilerin seçimine etkisi üzerine düşünmeleri sağlanır. Çevrelerindeki kişilerin olası düşüncelerini söylemeleri istenir. Çevrelerindeki kişilerin seçimini takdir etmesinin kendisi için önemli olup olmadığı tartışılır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

Örnek olayın tamamlanmamış olduğu söylenir. Öğrencilerden, seçtikleri seçeneğe uygun olarak örnek olayı tamamlamaları istenir. Cevap vermeye istekli öğrencilere söz hakkı verilerek fikirlerini sınıfla paylaşmaları sağlanır.

5. Kaybolursan bu seçeneği seçer misin, neden?

Öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte, öğrencilerin kendilerinin kaybolması durumunda aynı şekilde davranmayı seçip seçmeyeceği üzerinde tartışılır. Seçtikleri seçeneğin sonuçlarını da düşünerek değerlendirmeleri sağlanır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra, çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı – 1). Örnek olay dikkate alınarak çalışma kâğıdındaki seçenekler üzerinde ve olası sonuçlar üzerinde tartışılır. Daha sonra kararlaştırılan sonuçlar yazılır. Sonraki çalışma kâğıdına (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2) geçilerek sorular cevaplandırılır. Son çalışma kâğıdında ise (Bkz. Çalışma Kâğıdı–3) labirentte çocuğu evine ulaştıracak yolu çizmeleri istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

YOLU KAYBETMEK

Elif Hanım haftada bir gün pazara giderdi. Pazar yeri, evlerine uzak olduğu için kızı Gamze'den yardım istemeye karar verdi. Gamze'ye;

- Pazara gidiyorum. Bana yardım etmek ister misin, dedi.

Gamze annesine yardımcı olmak istiyordu. Zaten evde de işi yoktu. Onun için annesine,

- Ederim anne, dedi.

Annesi,

- O zaman hemen üzerini değiştir, gidelim dedi.

Gamze,

- Tamam anne, diyerek odasına geçti.

Üzerini değiştirinceye kadar annesi onu salonda bekledi. Hazır olduklarında pazar arabalarını da alarak pazara gittiler. Gamze, pazar arabasını kendisi kullanmak istedi. Annesi de arabayı ona verdi. Gamze, arabayı sürerken önüne bakmadan arabayı çekiyordu. Bundan dolayı bir iki defa yolunu şaşırdı. Annesi onu uyararak dikkatli olmasını söyledi.

Pazara vardıklarında annesi alışveriş yapmaya başladı. O da aldıkları malzemeleri arabaya yerleştirip arabayı çekiyordu. Gamze bir daha önüne bakmadan arabayı çekmeye başladı. Bu yüzden de bir süre sonra birbirlerini kaybettiler. Annesi, Gamze'yi görmeyince eve gittiğini düşündü. O da kalan eşyaları alıp eve döndü. Ama Gamze eve gitmemişti, pazarda kaybolmuştu. Gamze de annesini bir süre aradı ama bulamadı. Annesini bulmayınca eve dönmeye karar verdi. Dönerken geldikleri yolu hatırlayamadı. Hangi yöne gideceğini bilemedi. Olduğu yerde kaldı. Şimdi ne yapacaktı?

……..

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi Gamze'nin yerine koyarak aşağıdaki seçeneklerin nasıl sonuçlanacağını tahmin ederek yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Yolda güvenilir bulduğum birisinden yardım isterdim.	
Pazara dönüp, annemin geri gelmesini beklerdim.	
Pazara dönüp, güvenilir birisinden yardım etmesini isterdim.	
Pazara dönüp, tanıdık birisini görünce, ondan yardım isterdim.	
Ne geri dönerdim ne de kimseye sorardım. Sokakları deneye deneye evi bulmaya çalışırdım.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı olay sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

2. Neden bu seçeneği seçerdiniz?

……

3. Sizce çevrenizdekiler bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

……

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

……

5. Siz kaybolsanız bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Aşağıda evini kaybetmiş bir çocuk var. Evine gitmesi için yardımınıza ihtiyacı var. Eve gidecek yolu çizerek gösterir misiniz?

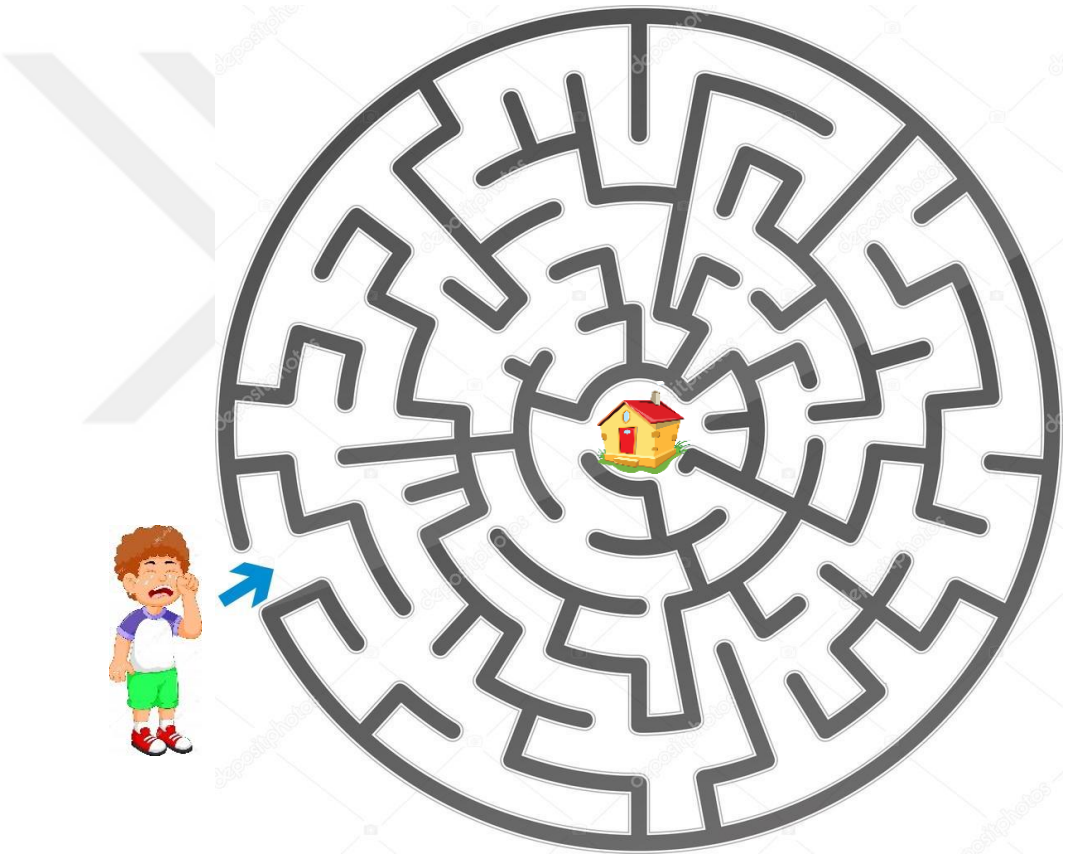

3. ve 4. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi, çalışma kâğıtları ve resimler.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Slâyt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer belirginleştirme yaklaşımı.

Süreç:

İlk olarak çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra, önceki derste öğrenilenler, soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Bugünkü dersin amacının bir önceki dersin amacıyla aynı olduğu ve bu dersin amacının adresimizi, telefon numaramızı ve acil durumlarda kimlerden yardım alabileceğimizi açıklamak olduğu söylenir.

Kazalar ile ilgili hazırlanan resimler ekrana yansıtılır. Öğrencilere, "Daha önce siz veya bir yakınınız kaza geçirdi mi?" sorusu sorulur. Kaza esnasında neler yaptıklarını, nasıl hissettiklerini paylaşmaları istenir. Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte acil durumlarda neye ihtiyaç duyulduğu üzerinde durulur. Sonra "Böyle bir durum başınıza gelse ailenize nasıl haber verirsiniz?", "Sizi evinize bırakmak isteyen kişilere ne tür bilgiler vermelisiniz?" ve "Adres ve telefon numaranızı herkesle paylaşır mısınız?" soruları yöneltilerek iletişim bilgilerini bilmenin ve yabancılarla paylaşmamanın önemi üzerinde tartışılır.

Öğretmen, top oynamaya giderken kaza geçiren bir çocuğun başından geçenleri anlatan bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Beklenmedik Kaza). Örnek olayı okuduktan sonra, örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra "Beklenmedik Kaza" isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Hastane çalışanının yerinde olsaydınız ne yapardınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, hastane çalışanının yerinde olmaları durumunda Veysel'i evine ulaştırmaya çalışacakları üzerinde durulur. Sonra alternatif seçenekler gösterilmeden öğrencilerden kendilerini hastane çalışanı yerine koyarak böyle bir durumda ne yapabileceklerini söylemeleri istenir. Öğrencilerin söyledikleri seçenekler tahtaya yazılır. Daha sonra alternatif seçeneklerin olduğu çalışma kâğıdı ekrana yansıtılır. Seçeneklerin olası sonuçları tartışılarak cevap kısmına yazılır. Öğrencilerden seçeneklerden birini seçmeleri istenir.

2. Neden bu seçeneği seçerdiniz?

Öğrencilere, seçtikleri seçeneği neden seçtikleri, bu seçeneğin onlar için neden önemli olduğu ve diğer seçeneklerden neden vazgeçtiklerini açıklamaları istenir. Verdikleri cevaplarda, seçtikleri seçeneğin onlar için değerli olduğunu, onların kendi görüşü olduğunu ve onları daha çok mutlu ettiğini belirtmeleri üzerinde durulur.

3. Sizce çevrenizdekiler bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte; çevrelerindeki kişilerin, seçimleri ile ilgili ne diyeceği üzerinde tartışılır. Seçtikleri seçeneğin çevrelerindeki kişiler tarafından beğenilip onaylanması üzerinde durulur.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

Örnek olayın eksik bırakıldığı belirtilir. Seçtikleri seçeneğe uygun olarak örnek olayı devam ettirmeleri durumunda olayın nasıl devam edebileceğini düşünmeleri istenir. Daha sonra bu seçeneğe uygun olarak oluşturdukları fikirleri yazmaları ve paylaşmaları sağlanır.

5. Böyle bir olayla karşılaşırsanız aynı seçeneği seçer misiniz, neden?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, böyle bir durumla karşılaşılması durumunda aynı seçeneği seçip seçmeyeceklerini nedenleri ile beraber açıklamaları üzerinde durulur. Öğrencilerin seçenekleri üzerinde daha derin düşünmeleri sağlanır.

Soruların cevaplandırılmasından sonra, çalışma kâğıtları dağıtılarak (Bkz. Çalışma Kâğıdı–4–5–6) doldurmaları istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

BEKLENMEDİK KAZA

Veysel, ailesi ile birlikte amcasına gitmişti. Amcasının evi başka bir mahalledeydi. O gün akşama kadar orada kalacaklardı. Veysel için amcalarına gitmek oynamak demekti. Orada kuzenleri ile bol bol top oynayabilirdi. Onun için ne zaman amcalarına gitse yanına elbisesini ve ayakkabısını alarak hazırlıklı giderdi. Bugün de hazırlıklarını yapmıştı.

Amcasının evine vardıklarında kuzenleri ellerinde topları ile Veysel'i bekliyorlardı. Veysel de hızlıca üzerini değiştirdi. Evden çıktıkları gibi koşarak oyun alanına yöneldiler. Ama yaptıkları çok tehlikeliydi. Sokakları kontrol etmeden koşarak gidiyorlardı.

Bir sokaktan diğerine geçerken bir korna sesi ile irkildiler. Dönüp baktıklarında otomobil üzerlerine geliyordu. Can havliyle otomobilden kaçtılar. Kuzenleri kurtuldu. Ama o kendini kurtaramadı. Kaza oldu ve Veysel yerde yatıyordu. Kuzenleri Veysel'i yerde görünce haber vermek için eve döndüler. O sırada ambulans geldi. Veysel'i sedyeye alıp ambulansa yerleştirdiler. Sonra da hastaneye götürdüler.

Doktor, Veysel'i muayene etti. Sonra filmlerine ve tahlillerine baktı.

- Bir şeyi yok. Evine gidebilir, dedi.

Hastane çalışanlarından biri ailesine haber vermek için Veysel'den telefon numarasını istedi. Veysel,

- Bilmiyorum, dedi.

Hastane çalışanı,

- Peki, Adresini biliyor musun, diye sordu.

Veysel,

- Hayır, onu da bilmiyorum, dedi.

Hastane çalışanı,

- İşte, bu olmadı. Ne yapacağız şimdi, dedi.

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi hastane çalışanı yerine koyarak aşağıda verilen seçeneklerin sonuçlarını yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Veysel'in ailesinin gelmesini beklerdim.	
Polise haber verirdim.	
Veysel'e başka sorular sorarak ev adresini bulmaya çalışırdım.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Hastane çalışanının yerinde olsaydınız ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçerdiniz?

……

……

3. Sizce hastane yönetimi bu seçiminize ne der?

……

……

4. Hastane yönetiminin ne diyeceği önemli mi?

……

5. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

……

6. Böyle bir olayla karşılaşırsanız aynı seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI - 3

Evinizin adresini ile anne ya da babanızın telefon numarasını yazınız.

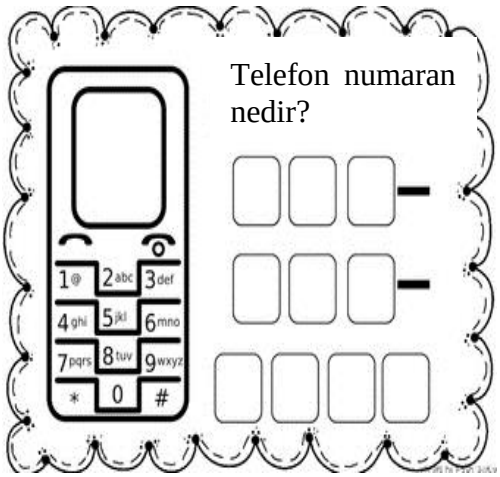

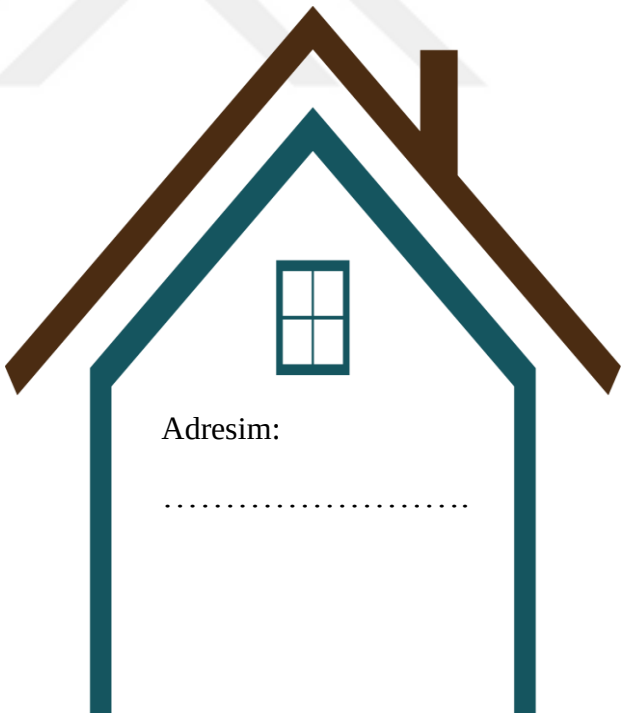

5. ve 6. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

Derse öncelikle, çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturularak başlanır. Sonra, soru cevaplarla, önceki derste öğrenilenler kısaca hatırlatılır. Önceki derste iletişim bilgilerinin, iletişim bilgilerinin nerelerde kullanıldığının, acil durumlarda kimlerden yardım alınabileceğinin öğrenildiği söylenir. Bugünkü dersin amacının ise evde sorumluluk almaktan ve evde yapmaktan hoşlanılan işleri açıklamak olduğu söylenir.

Öğrencilere "Evde yerine getirdiğiniz sorumluluklar nelerdir?", "Anne babanızın yapmanızı istediği görevler nelerdir?", "Yaptığınız işlerden hangisini hoşlanarak yapıyorsunuz?" soruları yöneltilir. Sorulara verilen cevaplar çerçevesinde evde bazı sorumluluklarının olduğu, evdeki her bireyin kendine uygun bir sorumluluğu olduğu fark ettirilir. Daha sonra "Evdeki bireyler görevlerini yerine getirmeseler ne olur?" sorusu sorularak olası sonuçlar üzerinde tartışılır.

Öğretmen evdeki sorumluluklar ile ilgili bir örnek olayı okuyacağı söyler (Bkz. Evde Görev Var). Örnek olayı okuduktan sonra örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra "Evde Görev Var" isimli örnek olayı tahtaya yansıtır ve vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, ne yapabilecekleri ile ilgili paylaşılan çözümler tahtaya yazılır. Sonra öğrenciler tarafından söylenmeyip çalışma kâğıdında yer alan çözüm önerilerini de bulmaları için ipuçları verilir. Daha sonra bu çözümlerin olası sonuçları söylenerek karşılarına yazılır.

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

Öğrencilerden öyle bir durumda nasıl davranacaklarına karar vermeleri istenir. Yukarıda belirtilen seçeneklerden hangi seçeneği neden seçtikleri, bu seçeneğin onlar için neden önemli olduğu ve diğer seçeneklerden neden vazgeçtikleri soruları sorularak seçtikleri seçeneklerin onlar için değeri ve önemini açıklamaları istenir.

3. Sizce aileniz bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte öğrencilerin seçimleri ile ilgili çevrelerindeki kişilerin görüşlerini tahmin etmeleri istenir. Sonra çevrelerindeki kişilerin seçimlerini onaylayıp onaylamamasının kendileri için önemli olup olmadığını nedeni ile belirtmeleri üzerinde durulur. Daha sonra seçtikleri seçeneğin başkaları tarafından beğenilip tercih edilmesinin kendisini mutlu edip etmeyeceğini belirtmeleri istenir. Böylece öğrencilerin seçtikleri seçeneği takdir etmesi sağlanır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğin seçeneğe göre yazınız.

Öğlencilere, "Bu örnek olay seçtiğiniz seçeneğe göre nasıl devam edebilir?" sorusu yöneltilerek olası sonuca ilişkin fikirlerini paylaşmaları ve yazmaları istenir.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Öğrencilere benzer durumlarda aynı seçeneği seçip seçmeyecekleri sorularak seçimlerinin sonucu üzerinde düşünerek değerlendirme yapmaları istenir. Seçimlerinin ihtiyacı karşılaması durumunda tekrar seçileceği ama ihtiyacı karşılamaması durumunda değiştirileceği üzerinde durulur.

Sorular cevaplandırıldıktan olayın olası sonuçlarına ilişkin çalışma kâğıdını doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı – 1). Ondan sonra bir sonraki çalışma kâğıdına (Bkz. Çalışma Kâğıdı – 2) geçerek soruları cevaplamaları istenir. Son olarak evde yapmaktan hoşlandıkları görevler ile ilgili çalışma kâğıdını doldurmalar istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı – 3).

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

EVDE GÖREV VAR

Okullar yeni açılmıştı. Hakan, ikinci sınıfa gidecekti. Akşamdan okul hazırlıklarına başladı. Onunla beraber ablası ve kardeşi de hazırlanıyordu. Kendilerini hazırlıklara o kadar kaptırmışlardı ki yatma zamanının geçtiğinin farkına bile varmadılar. Uyuyup hazırlıkları sabah bitirmeye karar verdiler.

Sabah anneleri kalkıp kahvaltılarını hazırladı. Kahvaltıya gelmeleri için onlara seslendi. Çocuklar gelmeyince odalarına gitti. Odaya girdiğinde gördüklerine üzüldü. Oda her zamanki gibi düzensiz ve dağınıktı. Ama anne, çocuklara bir şey demeden kahvaltının hazır olduğunu söyleyerek dışarı çıktı. Çocuklar da annelerinin arkasından odayı olduğu gibi bırakarak çantalarını alıp kahvaltıya gittiler.

Kahvaltı yaptıktan sonra üç kardeş de okullarına gittiler. Anne ile babaları dağınık ve düzensiz evle baş başa kaldılar. Kahvaltıdan sonra anneleri, her zamanki gibi çocukların odasını düzenleyip temizlemeye gitti. Ama baba, eşini durdurarak,

- Çocuklar büyüdüler. Bundan sonra onlara da evde sorumluluklar verelim. Onlar da üzerlerine düşen sorumlulukları yapsınlar. Onun için bugün odayı temizleme, diyerek eşinin odayı olduğu gibi bırakmasını istedi.

Çocuklar, okul dönüşü eve geldiklerinde çok şaşırmışlardı. Çünkü odaları temizlenmemişti, her şey bıraktıkları gibi dağınık duruyordu. Abla, annesinin yanına giderek,

- Anne, odamızın hali niye öyle? Hiç temizlenmemiş, dedi.

Anne,

- Odanızın temizlik ve düzeninden artık siz sorumlusunuz. Bundan sonra odanızın temizlik ve düzenini siz yapacaksınız, dedi.

Hakan,

- Ama bizim ödevlerimiz oluyor ve okulda yoruluyoruz, dedi.

…….

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi ailenin çocukları yerine koyarak odanızın temizliği ile ilgili aşağıdaki seçeneklerin sonuçlarını yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Bundan sonra odamı temizler ve düzenli bırakırım.	
Odanın temizlik ve düzenine karışmam. Annem yapmaya devam etsin.	
Odanın temizlik ve düzenini ablamla beraber sırayla yaparız.	
Ödevim olduğu zamanlarda odanın temizlik ve düzenine karışmam, olmadığı zamanlarda yaparım.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce aileniz, bu seçiminize ne der?

……

4. Ailenizin ne diyeceği önemli mi, neden?

……

……

……

5. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

6. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……....

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Aşağıdaki tabloda, sizin yaşınızdaki bir çocuğun sorumlulukları yer almaktadır. Bu sorumluluklardan hangilerini yapmaktan hoşlanıyorsunuz, yazınız?

Çocukların Evdeki Sorumlulukları	**Her Zaman Yaparım**	**Bazen Yaparım**	**Hiç Yapmam**
1. Odasını temiz kullanmak.			
2. Yatağını düzgün bir şekilde toplamak.			
3. Odasını dağıtmamak			
4. Sofrayı ve masayı toplamak			
5. Elbiselerini düzenli yerleştirme			
6. Ödevlerini yapmak			
7. Okul çantasını hazırlamak			
8. Oyuncaklarını toplamak			
9. Hikâye kitabını okumak.			
10. Evi temiz kullanmak.			

7. ve 8. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

İlk olarak çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca özetlenir. Önceki derste, evdeki sorumlulukların ve evde yapmaktan hoşlanılan işlerin açıklandığı belirtilir. Bugünkü dersin amacının da önceki dersin amacıyla aynı olduğu söylenir.

Öğrencilere, "Siz evdeki sorumluluklarınızı yerine getirirken kardeşiniz yerine getirmese ne yaparsınız?" sorusu sorularak sorunun çözümüne ilişkin çözümler üzerinde tartışılır. Belli bir çözümü ön plana almadan çözümlerin olası sonuçları üzerinde tartışılır. Sonra çözüm seçenekleri üzerinde düşünmeleri sağlanarak ortaya koydukları seçeneklerden birini seçmeleri istenir. Daha sonra seçtikleri seçeneği neden seçtikleri ve diğer seçeneklerden neden vazgeçtikleri sorularak öğrencilerin seçimleri üzerinde düşünmeleri ve kasıtlı bir seçim yapma konusunda sorular sorulur. Son olarak seçimlerine ilişkin ailenin nasıl bir tepkisinin olacağı, çevrenin vereceği tepkinin kararlarını etkileyip etkilemeyeceği üzerinde tartışılır ve seçimlerinin başkaları tarafından da beğenilmesi durumunda ne hissedeceklerini söylemeleri istenir.

Öğretmen, evdeki sorumluluğunu yerine getirmeyen bir kız ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Hacer'in Sorumsuzluğu). Örnek olayı okuduktan sonra örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde

dinlemeleri ister. Sonra, "Hacer'in Sorumsuzluğu" isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte ortaya çıkan çözüm seçenekleri tahtaya yazılır. Sonra bu çözümlerin nasıl bir sonucu olacağı üzerinde tartışılarak olası sonuçları bulmaları sağlanır.

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

Seçenekler ve olası sonuçları ortaya konulduktan sonra öğrencilerin seçimleri üzerinde tekrar düşünmeleri istenir. Seçtikleri seçeneği neden seçtikleri ve diğer seçenekleri neden seçmedikleri üzerinde durulur. Böylece seçimlerinin kendileri için değerini ortaya koymaları sağlanır.

3. Sizce aileniz bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

Öğrencilerin seçimleri ile ilgili anne, baba ya da ailenin diğer üyelerinin ne diyebileceklerini paylaşmaları istenir. Kendi seçimlerine ilişkin yakınlarının görüşlerinin önemli olup olmadığını ortaya koymaları sağlanır. Böylece kasıtlı bir karar almaları sağlanır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğin seçeneğe göre yazınız.

Örnek olay tekrar hatırlatılır. "Bu örnek olay, seçtiğiniz seçeneğe göre devam edecek olursa nasıl devam edebilir?" sorusu sorulur. Öğrencilerin cevaplarını sözlü olarak da sınıfla paylaşmaları sağlanır.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Aldıkları kararın sonuçları üzerinde yansıtma yapmaları sağlanır. Evin, odasının temizliği ile ilgili olarak her zaman aynı seçeneği seçip seçmeyecekleri sorularak kararlarını tekrar gözden geçirmeleri sağlanır.

Soruların cevapları üzerinde tartışıldıktan ve bilinçli karar almaları için yönlendirildikten sonra çalışma kâğıtları dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıtları–1–2–3). Çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenir. Cevaplarını yazan öğrencilerin yazdıklarını okuyarak sınıfla paylaşmaları sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

HACER'İN SORUMSUZLUĞU

Hacer, ablası Gülsüm ve ağabeyi Ferhat ile aynı odada kalıyordu. O ikinci, Gülsüm beşinci, Ferhat ise yedinci sınıfa gidiyordu. Ablası ve ağabeyinin dersleri daha erken başlıyordu. Bu yüzden sabahları erken kalkıyorlardı. Geç kalmamak için akşamdan evdeki hazırlıklılarını yerine getiriyorlardı.

Sabah uyanır uyanmaz yataklarını toplayıp elbiselerini düzgün bir şekilde askıya asarlardı. Gülsüm, ağabeyi hazırlanıncaya kadar kahvaltıyı hazırlardı. Sonra beraber yemek yerlerdi. Yemekten sonra Ferhat sofrayı toplar, Gülsüm okul hazırlığını yapardı. Böylece evden çıktıklarında odalarını temiz ve düzenli bırakırlardı.

Onlardan bir saat sonra da Hacer kalkardı. Ama o yatağını toplamazdı. Üstünü değiştirirken elbiselerini de odaya rastgele atıp askıya asmazdı. Ayrıca dağıttığı yerleri toplamazdı. Böylece ablası ve ağabeyinin temiz ve düzenli bıraktıkları oda, dağınık ve düzensiz bir duruma gelirdi.

Hacer'le beraber annesi ve babası da kalkarlardı. Evden de beraber çıkarlardı. Önce Hacer'i okula bırakıp sonra kendi işlerine giderlerdi. Annesi babası, her sabah evden çıkmadan önce Hacer'in dağıttığı odayı toplayıp düzenlerdi. Temiz elbiseleri askıya asıp kirlileri ise çamaşır sepetine atardı. Bu yüzden bazen işe geç kalırlardı. Bu durum, onları rahatsız ediyordu.

Akşam eve geldiklerinde annesi Hacer'e

- Bundan sonra odanı toplayıp düzeltmeyeceğiz. Çünkü senin yerine biz topladığımızda işe geç kalıyoruz. Bu yüzden bundan böyle odanın temizlik ve düzenini senin yerine getirmeni istiyoruz, dediler.

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi Hacer'in yerine koyup aşağıda verilen seçeneklerin sonuçlarını tahmin ederek yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Bundan sonra odamı temizler ve düzenli bırakırım.	
Odanın temizlik ve düzenine karışmam. Annem yapmaya devam etsin.	
Odanın temizlik ve düzenini ablam, ağabeyim ve ben, sırayla yaparız.	
Ödevimin olduğu zamanlarda odanın temizlik ve düzenine karışmam, olmadığı zamanlarda yaparım.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce anne babanız bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

……

……

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

……

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Aşağıdaki yer alan sorumlulukları yerine getirmekten hoşlanıp hoşlanmadığınızı "X" işareti koyarak belirtiniz.

Evdeki Sorumluluklar	Yapmaktan Hoşlanırım	Yapmaktan Hoşlanmam
1. Kendi yatağımı düzgün bir şekilde toplamak		
2. Sofrayı veya masayı toplamak		
3. Evi dağıtmamak		
4. Elbiselerimi düzenli yerleştirmek		
5. Gereksiz yere yanan ampulleri kapatmak		
6. Gereksiz yere akan muslukları kapatmak		
7. Çantamı hazırlamak		
8. Ödevimi yapmak		
9. TV izlemek saatlerine uymak		
10. Alışverişe yardım etmek		
11. Oyuncaklarımı toplamak		

9. ve 10. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra, önceki derste öğrenilenler kısaca özetlenerek hatırlatılır. Önceki derste, evdeki sorumlulukların ve evde yapmaktan hoşlanılan işlerin açıklandığı söylenir. Bugünkü dersin amacının da evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanmak olduğu belirtilir.

Öğrencilere, evde sadece kendilerinin kullandığı eşyaların neler olduğu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte kişisel eşyalarının neler olduğunu söylemeleri sağlanır. Öğretmen tahtaya geçerek iki sütunlu bir tablo oluşturur. Sütunlardan birine kişisel eşyaları yazarken diğerine de kişisel eşyaların nasıl kullanıldığını yazar. Evde kişisel eşyalarının temizlik ve düzeni için neler yaptıkları sorulur. Gelen cevaplarla birlikte ortaya çıkan seçeneklerin sonuçları ortaya konulur ve seçimleri üzerinde düşünmeleri sağlanır.

Öğretmen, kişisel eşyalarının temizliği ile ilgili sorumluluğunu yerine getirmeyen bir kız ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Sözünü Unutmak). Örnek olayı okuduktan sonra örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. “Sözünü Unutmak” isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öncelikle buna benzer sorunların başlarına gelip gelmediği sorulur. Sonra kendilerini Sevda'nın yerine koyarak düşüncelerini sınıfla paylaşmaları istenir. Paylaşılan düşünceler öğretmen tarafından tahtaya yazılır. Seçenekler ortaya çıktıktan sonra o seçeneklerin sonuçları üzerinde tartışılır ve sonuçları tahtaya yazılır.

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

Ortaya çıkan yeni çözümleri de değerlendirerek seçimlerini tekrar gözden geçirmeleri ve kararlaştırmaları istenir. Sonra, seçtikleri seçeneği neden seçtikleri ve diğer seçenekleri neden seçmedikleri üzerinde durulur. Böylece seçimlerini netleştirmeleri sağlanır.

3. Sizce aileniz bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

Seçimlerine karar verdikten sonra seçimlerinin çevrelerindeki kişiler tarafından nasıl değerlendirileceği üzerinde düşündürülür. Seçtikleri seçimle ilgili annelerinin ne diyeceğini ve seçimlerine ilişkin ne diyebileceğini açıklamaları istenir. Annenin seçimlerine ilişkin görüşlerinin kendi karar alma süreci açısından değerlendirmeleri sağlanır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

Örnek olay, seçtikleri seçeneğe göre devam edecek olursa nasıl devam edebileceğini düşünmeleri istenir. Buna ilişkin görüşlerini sınıfla paylaşarak yazmaları sağlanır.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Seçtikleri seçeneği göre olayı tamamladıktan sonra seçimlerine ve sonucuna ilişkin tekrar düşünmeleri sağlanır. Sonra seçimlerini buna benzer başka durumlarda tekrar seçip seçmeyeceklerini söylemeleri istenir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıtları dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1–2–3). Çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

SÖZÜNÜ UNUTMAK

Sevda, her gün okula giderken ve gelirken üzerini değiştirirdi. Ancak üzerini değiştirirken elbiselerini dolaba rastgele bırakırdı. Bundan dolayı kirli ve temiz elbiseleri karışırdı. Annesi ne zaman çamaşırları yıkayacak olsa Sevda'nın dolabındaki elbiseleri tek tek kontrol etmek zorunda kalıyordu. Bu da zamanını alıyordu.

Annesi bu zorluğu gidermek için Sevda'dan yardım istemeye karar verdi. Sevda'ya,

- Kızım bundan sonra bana yardımcı olursan sevinirim. Üzerini değiştirdiğin zaman kirli elbiselerini çamaşır sepetine bırakmanı istiyorum, dedi.

Sevda için kirli elbiselerini çamaşır sepetine bırakmak zor bir şey değildi.

- Tamam, bırakırım anne, dedi.

Sevda'nın bu sözü üzerine annesi, kirli çamaşırları almak için bir daha odasına gitmedi. Ama Sevda, eskisi gibi davranmaya devam edip kirli elbiselerini çamaşır sepetine bırakmadı.

Sonraki hafta okul elbiselerini giymek için dolabını açtığında okul elbiselerinin kirli olup yıkanmadığını gördü. Hemen annesine koşup,

- Anne, okul elbiselerimi yıkamamışsın. Ne yapacağım şimdi, diye sordu.

Annesi,

- Çamaşır sepetindeki bütün elbiseleri yıkadım. Demek ki okul elbiselerini çamaşır sepetine bırakmamışsın, diye cevap verdi.

Bunun üzerine Sevda o gün, okula günlük elbiseleri ile gitti. Okulda, müdür yardımcısı ve öğretmeni tarafından okul elbiselerini giymediği için uyarıldı. Öğretmeni ayrıca babasını arayarak Sevda'nın okul elbiselerini giymeden okula geldiğini söyledi.

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi Sevda'nın yerine koyup aşağıda verilen seçeneklerin sonuçlarını yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Bundan sonra kirli elbiselerimi değiştirir değiştirmez çamaşır sepetine atarım.	
Anneme unuttuğumu söyler, onun yapmasını isterim.	
Annem elbiseleri yıkayacağı zaman bana hatırlatırsa atarım.	
Elbiselerimi eskisi gibi kullanmaya devam ederim.	
Eğer hatırlarsam atarım, hatırlamazsam atmam.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce anneniz bu seçiminize ne der?

……

……

4. Annenizin ne diyeceği önemli mi?

……

……

5. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

6. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Kullandığınız kişisel eşyalarınızdan beş tanesini seçerek onları nasıl kullandığınızı yazınız.

No	Kullandığın Kişisel Eşyanın Adı	Nasıl Kullanıyorsun?
1		
2		
3		
4		
5		

11. ve 12. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dk.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra, önceki derste öğrenilenler kısaca özetlenerek hatırlatılır. Önceki derste, evdeki kişisel eşyaların nasıl temiz ve düzenli kullanılacağının açıklandığı hatırlatılır. Bu dersin amacının da bir önceki dersin amacıyla aynı olduğu söylenir.

Öğrencilere, evde kişisel eşyaları dağınık, düzensiz ve kirli olduğu zamanlarda ne yaptıkları sorulur. Gelen cevaplarla birlikte böyle durumlarda ya ailedeki kişileri uyardıkları, kızdıkları veya suçladıkları ya da sorumluluk alıp sorunu çözmeye çalıştıkları üzerinde durmaları sağlanır. Kendi evlerinde daha çok hangi seçeneği uygulandıkları üzerinde düşünmeleri istenir. Belirledikleri seçeneğin nasıl bir sonuç sağladığı üzerinde durulur. Kendi seçimlerini çevrelerindeki kişilerin görüşlerine göre değiştirip değiştirmeyecekleri üzerinde durularak kararlarını gözden geçirmeleri sağlanır.

Öğretmen, kişisel eşyalarını toplama sorumluluğunu yerine getirmeyen bir öğrenci ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Ev Ziyareti). Örnek olayı okuduktan sonra, örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra, "Ev Ziyareti" isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak, vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğretmen tahtaya geçerek tahtayı ikiye ayırır. Bir tarafa seçenekler diğer tarafa da sonuçlar başlıklarını yazar. Öğrencilerden gelen çözüm seçeneklerini yazar. Sonra çözüm seçeneklerinin olası sonuçları üzerinde tartışılır. Ulaşılan sonuçlar, ilgili seçeneğin karşısına yazılır.

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

Öğrencilerden yukarıdaki seçenekleri ve sonuçlarını da dikkate alarak seçimlerini belirlemeleri istenir. Seçtikleri seçeneği neden seçtikleri, diğer seçeneklerden neden vazgeçtiklerini, seçimlerinin kendileri için önemini açıklamaları sağlanır.

3. Sizce aile bu seçime ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

"Ömer'in annesinin Ömer'in seçimine ne diyeceğini düşünüyorsunuz?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte annelerinin görüşlerinin kendi seçimleri üzerinde etkili olup olmayacağı nedenleri ile beraber tartışılır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre tamamlayınız.

Örnek olayın son kısmı hatırlatılarak örnek olay, kendi seçtikleri seçeneğe göre devam etseydi nasıl olacağını düşünmeleri istenir. Sonra seçtikleri seçeneğe uygun olarak örnek olayı tamamlamaları istenir. Son olarak oluşturdukları örnek olayı sınıfla paylaşmaları sağlanır.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Odalarında veya evlerinde kendi sorumluluklarını yerine getirmemelerinden dolayı ortaya çıkabilecek sorunlarla ilgili aynı seçeneği seçip seçmeyeceklerini nedenleri ile birlikte belirlemeleri istenir. Böylece uyguladıkları seçimi, sonuçlarını da düşünerek tekrar gözden geçirmeleri sağlanır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıtları dağıtılır (Çalışma Kâğıdı–1–2–3) ve çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenir. Çalışma kâğıtlarını dolduran öğrencilerden istekli olanların, görüşlerini sınıfla paylaşması sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

EV ZİYARETİ

Ömer'in öğretmeni öğrencilerinin evlerini sırayla ziyaret ediyordu. Sıra Ömer'e gelmişti. Ömer'e,

- Annene babana haber ver. Yarın uygunlarsa sizi ziyaret edeceğim, dedi.

Ömer, eve geldiğinde annesine,

- Anne, öğretmenim yarın bizi ziyaret etmek istediğini söyledi.

Annesi,

- Uygunuz tabi. Onu ağırlamaktan onur duyarız, dedi.

Annesi evi daha yeni temizlemişti. Sadece Ömer'in eşyalarını toplaması gerekiyordu. Annesi, ödevini yaptıktan sonra dolabını, masasını ve ders araç gereçlerini düzgün ve temiz bir şekilde bırakmasını söyledi. Ömer,

- Tamam anne. Sabah okula gitmeden bütün eşyalarımı temiz ve düzenli bir şekilde bırakıp öyle çıkarım, dedi.

Annesi, Ömer'in sözüne güvenerek bir daha odasını kontrol etmedi. Ancak Ömer, kişisel eşyalarını olduğu gibi bırakarak evden çıkmıştı. Okul çıkışında Ömer ve öğretmeni beraber eve geldiler. Ömer'in anne ve babası onları kapıda karşıladı. İçeri girip bir süre sohbet ettiler. Öğretmeni, Ömer ile ilgili anne babasına bazı sorular sordu. Onlar da cevapladılar. Öğretmeni kalkmadan önce Ömer'in annesine,

- Eğer izniniz varsa Ömer'in odasını görmek istiyorum, dedi.

Annesi,

- Tabi, buyurun, diyerek Ömer'in odasına geçtiler.

Öğretmen içeri girdiğinde Ömer'in, kişisel eşyalarına özen göstermediğini gördü. Çünkü kitaplığı ve çalışma masası düzensizdi. Oyuncakları da etrafa dağılmıştı.

……..

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Aşağıdaki tabloya evde kullandığınız kişisel eşyalarınızın ismini yazarak nasıl kullandığınızı yazınız.

Evde kullandığınız kişisel eşyalar	Nasıl kullanıyorsunuz?

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Kendinizi Ömer'in yerine koyarak aşağıda verilen seçeneklerin sonuçlarını yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Annemi odayı toplamadığı için suçlayıp, ona kızardım.	
Annemi odayı düzenlemediği için uyarırdım.	
Odamı düzenlemeden çıktığım için kendime kızardım.	
Bu sorunun bundan kaynaklandığını kabul edip bundan sonra daha dikkatli davranırım.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce aile bu seçime ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

……

……

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

……

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

13., 14., 15. ve 16. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 + 40 + 40 dakika

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.4. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt, resimler.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca özetlenir. Dersin amacının evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları olduğu söylenir.

Öğrencilere elektrik, su, telefon, internet, doğal gaz, kömür, odun ve evde parayla alınan diğer kaynaklar ile ilgili resimler gösterilir ve resimler üzerine konuşulur. Sonra "evdeki kaynaklar" sözünden ne anladıkları sorulur. Gelen cevaplarla birlikte parayla alınan her şeyin evdeki kaynak olduğu sonucuna ulaşmaları sağlanır. Daha sonra evdeki kaynakların kullanımı ile ilgili evde uyarılıp uyarılmadıkları ve neden uyarıldıkları üzerinde tartışılır. Evdeki kaynakların nasıl kullanılması gerektiği ile ilgili seçenekler ortaya konulur. Daha sonra seçeneklerin sonuçları tartışılarak bu seçeneklerden bir tanesini seçmeleri istenir. Seçimlerini belirledikten sonra bu seçeneği neden seçtiklerini açıklamaları istenir.

"Faturalarınız düşük gelirse size ne gibi faydaları olur?" sorusu yöneltilir. Öğrencilerin kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkılarına örnekler vermeleri sağlanarak, verilen örnekler tahtaya yazılır. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bireyleri tarafından nasıl karşılanacağı üzerinde tartışılır.

Öğretmen, evdeki kaynakların kullanımı ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Bilinçsiz Tüketim). Örnek olayı okuduktan sonra örnek olayla ilgili sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra

“Bilinçsiz Tüketim” isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak, vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra buna benzer bir olayın başlarına gelip gelmediği sorulur. Bu durumdaki öğrencilere, ne yaptıkları sorulur. Örnek olay okunduktan sonra öğrencilere aşağıdaki sorular sorulur:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğretmen tahtaya geçerek tahtayı ikiye ayırır. Bir tarafa “seçenekler” diğer tarafa da “sonuçları” başlıklarını yazar. Öğrencilerden gelen çözüm seçeneklerini yazar. Sonra çözüm seçeneklerinin sonuçları üzerinde tartışılır. Ulaşılan sonuçlar, ilgili çözüm seçeneğinin karşısına yazılır.

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

Öğrencilerin ortaya çıkan seçenekler ve sonuçlarını da dikkate alarak seçimlerini kararlaştırmaları istenir. Seçtikleri seçeneği neden seçtikleri, diğer seçeneklerden neden vazgeçtiklerini söyleyerek seçimlerinin kendileri için önemini ortaya koymaları sağlanır.

3. Sizce aile bu seçime ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

“Ali veya Asiye’nin babasının seçimine ne diyeceğini düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilir. Öğrencilerin, fikirlerini paylaşmaları sağlanır. Sonra kendi ailelerinde anne babalarının kaynakların tasarruflu kullanımını nasıl değerlendirebileceklerini söylemeleri, onların fikirlerinin kendilerini etkileyip etkilemeyeceğini belirtmeleri istenir.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

Öğretmen, örnek olayı bir daha okur. Öğrencilere, örnek olayı seçtikleri seçeneğe göre tamamlamaları istenir. İstekli öğrencilerin görüşlerini sınıfla paylaşmaları sağlanır. Sonra seçtikleri seçeneğe uygun örnek olayı yazarak tamamlamaları istenir.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Bundan sonra evdeki kaynakları kullanırken belirledikleri bu seçeneği uygulayıp uygulamayacaklarını söylemeleri istenir. Seçtikleri seçimin sonuçlarını tekrar değerlendirip kararlarını gözden geçirmeleri istenir. Böylece kendi çözüm seçeneklerini benzer durumlara uygulanıp uygulanmayacaklarına karar vermeleri sağlanır.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıtları dağıtılır (Çalışma Kâğıdı–1–2–3). Çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenir. Çalışma kâğıtlarını dolduran öğrencilerin görüşlerini sınıfla paylaşması istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

BİLİNÇSİZ TÜKETİM

Ayhan Bey, son zamanlarda aile bireylerinin evdeki kaynakları kullanırken tasarrufa dikkat etmediklerini görüyordu. Suyu ihtiyaçtan fazla kullanıyorlardı. Muslukları bazen açık unutuyorlardı. Elektriği gereksiz yere kullanıyor, açık lambaları da söndürmüyorlardı. Kimse izlemediği halde televizyon açıktı. Çocukları Ali ile Asiye sabah erkenden kalkıp televizyonu açıyorlardı. Ama televizyonu izlemeyip oyuncaklarla oynuyorlardı.

Ayhan Bey, bu bilinçsiz kullanımdan dolayı elektrik ve su faturalarının yüksek geleceğini bekliyordu. Bundan dolayı da daha fazla para harcamak zorunda kalacaklarını tahmin ediyordu. Ama yine de aile bireylerini uyarmıyordu. Uyarmamasının bir sebebi vardı. Çocukların, kaynakları gereksiz kullanmanın sonucunu görmesini istiyordu. Böylece evdeki kaynakları gereksiz yere kullanmamayı öğreneceklerdi.

Nihayet ay sonu gelmişti. Elektrik ve su faturaları çok yüksek gelmişti. Ayrıca parayla alınan evdeki diğer kaynakların da çoğu bitmişti. Ayhan Bey, önce çocuklarla beraber maaşı çekti. Sonra evin ihtiyaçlarını alıp bütün faturaları ödediler. Ellerinde önceki aydan daha az para kaldı. Ali,

- Baba, bana bisikleti ne zaman alacağız, diye sordu.

Babası,

- Gördüğün gibi faturalar yüksek geldiği için çok az paramız kaldı. Çünkü bir ay boyunca evdeki kaynakları tasarruflu kullanmadık. Bisikleti, evdeki kaynakları gereksiz kullanmamak şartıyla, ancak sonraki ay alabiliriz, dedi.

Sonraki ay Ali ve Asiye……..

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi Ali ya da Asiye'nin yerine koyarak aşağıda verilen seçeneklerin sonuçlarını yazınız.

Seçenekler	Sonucu
Bundan sonra kaynakları daha dikkatli kullanırdım.	
Kaynakları sadece ben kullanmadığım için eskisi gibi kullanmaya devam ederdim.	
Babamdan istediklerimi alıncaya kadar dikkatli kullanırdım. Sonra eskisi gibi kullanırdım	
Hatırladığım zaman dikkatli kullanırım.	

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce aile bu seçime ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

……

……

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

……

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Aşağıdaki tabloda evdeki kaynaklardan bazılarının isimleri yazılmıştır. Altlarına onlarla ilgili bir resim yapınız.

Elektrik	**Su**	**Odun**
Kömür	**Doğalgaz**	**Telefon**

17. ve 18. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.5. Yakın akrabalarını tanıtır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra önceki derste işlenen konu soru cevaplarla kısaca özetlenerek hatırlatılır. Önceki derste evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkılarının öğrenildiği hatırlatılır. Bu dersin amacının ise yakın akrabalarımızı tanıtmak olduğu söylenir.

Öğrencilere, anne babalarının adı ve ne iş yaptıkları, varsa abla ve ağabeylerinin de adı ve işi sorularak aile bireylerini tanıtmaları sağlanır. Sonra "Babasının ailesini kim tanıtabilir?" sorusu yöneltilerek dede, babaanne, amca ve halalarını tanıtmaları istenir. Ondan sonra "Annesinin ailesini kim tanıtabilir?" sorusu yöneltilerek dede, anneanne, dayı ve teyzelerini tanıtmaları istenir. Daha sonra öğrenciler ikişerli olarak gruplandırılarak beş dakika içinde birbirlerine yakın akrabalarını tanıtmaları istenir.

Etkinlik bittikten sonra "Akrabalarınıza nasıl davranıyorsunuz?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte akrabalarına karşı sorumluluklarını söylemeleri sağlanır. Öğretmen, yakın akrabalar ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Yasin'in Heyecanı). Örnek olayı okuduktan sonra örnek olayla ilgili sorular soracağı hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra, "Yasin'in Heyecanı" isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak, vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte ortaya çıkan seçenekler, öğretmen tarafından tahtaya yazılır. Sonra bu seçeneklerin sonuçları üzerinde tartışılarak karşılarına sonuçları yazılır.

2. Neden bu seçeneği seçtin?

Yukarıda belirlenen ve sonucu yazılan seçenekler üzerinde düşünmeleri istenir. Bu seçeneklerden hangisi neden seçtiklerini açıklamaları sağlanır. Bununla beraber diğer seçenekleri neden seçmediklerini de açıklamaları istenir. Böylece bilinçli bir tercihte bulunmaları üzerinde durulur.

3. Sizce aile bu seçime ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

Akrabalarına nasıl davranacağı ile ilgili seçtikleri seçeneğe ilişkin ailesinin ne diyeceği üzerinde durulur. Ailesinin seçimine ilişkin ne diyebileceğini tahmin etmeleri istenir. Sonra ailesinin görüşünün kararı üzerinde etkili olup olmayacağını belirtmeleri sağlanır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

Örnek olay, öğretmen tarafından kısaca hatırlatılır. Öğrencilerden seçtikleri seçeneğe uygun olarak örnek olayı tamamlamaları istenir. İstekli öğrencilerin fikirlerini sınıfla paylaşmaları sağlanır. Son olarak fikirlerini çalışma kâğıdına yazılı olarak belirtmeleri istenir.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Seçtikleri seçenek üzerinde tekrar düşünmeleri istenir. Bu seçimi buna benzer durumlarda her zaman uygulayıp uygulamayacaklarını nedeni ile beraber söylemeleri istenir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıtları dağıtılır (Çalışma Kâğıdı–1–2–3). Çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenir. Çalışma kâğıtlarını dolduran öğrencilerden istekli olanların görüşlerini sınıfla paylaşması sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

YASİN'İN HEYECANI

O akşam Yasin'in annesi hastaydı. Babası ile annesi hastaneye gideceklerdi. Gitmeden önce Yasin'i amcasına bıraktılar. Sonra da hastaneye gittiler. Hastanede işleri bitmediği için o gece dönemediler. Yasin de amcalarında kaldı.

Sabah, erkenden amcasıyla beraber hastaneye gittiler. Babası onları koridorda karşıladı. Yasin'in elinden tutarak sevinçle,

- Sana bir müjdem var. Bir kardeşin doğdu, dedi.

Yasin,

- Hani nerede kardeşim?

Babası elinden tutarak onu odaya götürdü.

Beraber içeri girdiler. Annesi yatakta uzanıyordu. Yatağın yanında ise bir beşik vardı. Beşiğin içinde minik bir bebek yatıyordu. Bir kardeşinin olması değişik bir duyguydu. Yasin, kardeşi olduğu için mutluydu. Aklına ilk gelen şey kardeşinin ismini aile ağacına yazmak oldu. Babasına,

- Kardeşimin ismini ne zaman aile ağacımıza yazacağız, dedi.

Babası,

- Önce ona bir isim verelim, sonra yazarız, dedi.

Sonraki gün Yasin okula gitti. Okuldan döndüğünde kapılarında bir sürü ayakkabı vardı. İçerdeki gürültü rahatlıkla duyuluyordu. Misafirlerinin geldiğini anlamıştı. İçeri girdiğinde misafirlerinin yakın akrabaları olduğunu gördü. Kardeşi doğduğu için onları ziyaret etmeye gelmişlerdi. Bir anda kendini akrabalarının karşısında bulan Yasin, şaşırdı ve heyecanlandı. Ne yapacağını bilemedi. Onlara "Hoş geldiniz" bile diyemedi.

……..

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi Yasin'in yerine koyarak düşününüz. Siz olsaydınız ne yapardınız, yazınız?

Seçenekler	Sonucu

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce aile bu seçime ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

……

……

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

……

……

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Aşağıdaki diyagramlarda belirtilen yakın akrabalarınızın isimlerini dairelerini içine yazınız.

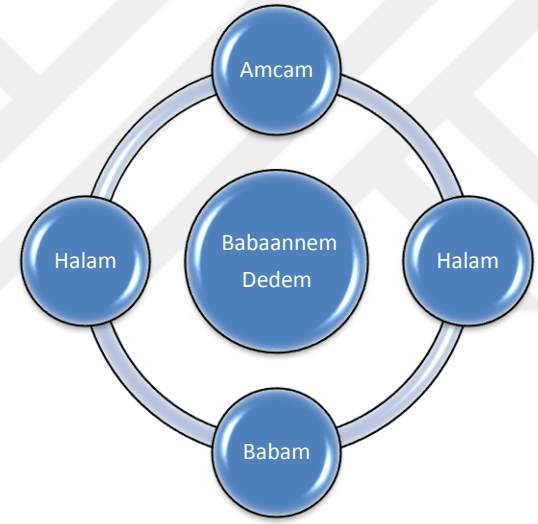

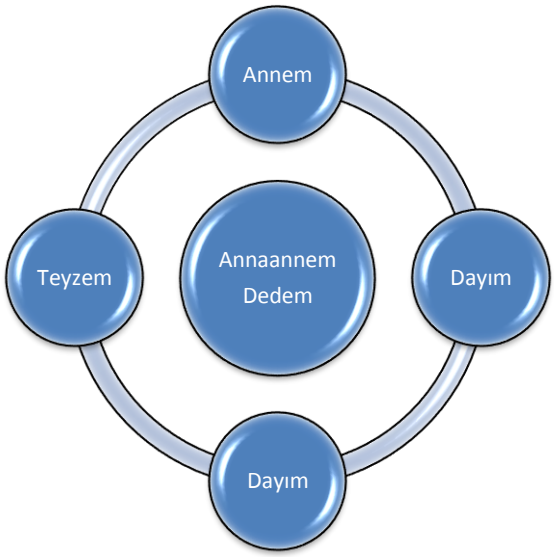

19. ve 20. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.6. Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tümevarım, büyük grup tartışması.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer açıklama (belirginleştirme) yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle çocuklara nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra önceki derste öğrenilenler kısaca özetlenerek hatırlatılır. Önceki derste yakın akrabalarla ilgili kavramların öğrenildiği hatırlatılır. Bu dersin amacının ise aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler vermek olduğu söylenir.

Öğrencilere, aile bireylerinin evde ne işler, görevler yaptığı sorularak evde her bireyin yaptığı görevler olduğu sonucuna varılır. Sonra "Kendi başınıza yapamadığınız işler için kimlerden yardım alıyorsunuz?", "Aile ve akrabalarınızdan hangilerine, ne konuda yardım ediyorsunuz?" soruları sorularak aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler vermeleri sağlanır. Daha sonra yardım alan kişinin ne hissedeceğini açıklamaları istenir. Son olarak aile bireylerine ve akrabalara karşı her zaman yardım edip etmeyeceklerini nedeni ile birlikte açıklamaları istenir.

Etkinlik bittikten sonra "Aile bireyleri ve akrabalarınıza hangi konularda yardımcı oluyorsunuz?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte aile bireyleri ile dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler vermeleri ve neden yardım ettiklerini açıklamaları istenir.

Öğretmen, yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Yardım Eder Misiniz?). Örnek olayı okuduktan sonra örnek olayla ilgili sorular soracağı hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra "Yardım Eder Misiniz?" isimli örnek olayı tahtaya yansıtarak, vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte aileden birinin kendilerinden yardım istemesi durumunda ne yapacaklarını söylemeleri istenir. Yardım alanın ne hissedeceğini açıklamaları da istenir.

2. Neden bu seçeneği seçtin?

Kendilerinden yardım istenmesi durumunda ne yapacaklarını düşünmeleri istenir. Sonra aile bireyleri veya akrabaya yardım edip etmeyeceklerini nedenleri ile açıklamaları sağlanır. Sadece seçtiklerini değil seçmedikleri seçeneği de neden seçmediklerini söylemeleri istenir.

3. Sizce aileniz bu seçiminize ne der, onların ne diyeceği önemli mi?

Anne ya da babalarının kendi seçimleri ile ilgili ne söyleyebileceğini tahmin edip açıklamaları istenir. Onların düşüncelerinin kendilerini etkileyip etkilemeyeceğini belirtmeleri sağlanır.

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

Örnek olay, öğretmen tarafından kısaca hatırlatılır ve tamamlanmamış olduğu belirtilir. Öğrencilerden seçtikleri seçeneğe uygun olarak örnek olayı tamamlamaları istenir. İstekli öğrencilerin fikirlerini sınıfla paylaşmaları sağlanır. Son olarak fikirlerini çalışma kâğıdına yazılı olarak belirtmeleri istenir.

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

Seçtikleri seçenek üzerinde tekrar düşünmeleri istenir. Bu seçimi benzer durumlarda her zaman uygulayıp uygulamayacaklarını nedenleri ile beraber söylemeleri istenir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıtları dağıtılır (Çalışma Kâğıdı–1–2). Çalışma kâğıtlarını doldurmaları istenir. Çalışma kâğıtlarını dolduran öğrencilerden istekli olanların görüşlerini sınıfla paylaşması sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

YARDIM EDER MİSİNİZ?

Polat, ikinci sınıfa gidiyordu. Öğretmenleri hafta sonu için onlara ödev vermişti. Ödev verirken onlara,

- Zorlanırsanız anne, baba, abla ya da abinizden yardım alabilirsiniz, demişti.

Polat, ödevini rahatlıkla yapacağını düşündü. Çünkü Polat'ın abisi liseye gidiyordu. Ondan yardım isteyebilirdi. Ama yardım istemeden önce ödevini kendisi yapmak istedi. Onun için o akşam yatıncaya kadar ödevini yapmaya çalıştı. Ama bir türlü istediği gibi olmuyordu. Farkına vardı ki ödevini tek başına yapamayacak. Sonraki gün abisinden yardım istemeye karar verdi.

Sabah kahvaltıdan sonra abisinin yanına giderek,

- Abi, ödevim var. Bazı yerleri tam anlamadığım için yapamıyorum. Bana yardım edebilir misin, dedi.

Abisi, çalışmasını bırakarak,

- Ödevini getir bakalım, dedi.

Polat, hemen ödevini abisine getirdi. Kafasına takılan yerleri sordu. Abisi de anlamadığı yerleri ona anlattı. Böylece yarım saat içinde ödevini hem çok iyi anladı hem de bitirdi.

Abisi Polat'a yardım ederken babaları ve anneleri onları izliyordu. Babası büyük oğluna,

- Aferin oğlum! Böyle kardeşine yardım ederek destek olmana çok sevindim. Eminim daha sonra Polat da sana yardım edip destek olacaktır. Onun için her zaman birbirinize yardım edip destek olun, dedi.

Anneleri,

- Yeri gelmişken benim de hepinizden bir isteğim var. Yarın evi temizlemek istiyorum. Ama tek başıma bitiremem. Bana yardım etmenizi istiyorum, dedi.

Sonraki sabah….

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Kendinizi çocukların yerine koyarak düşününüz. Siz olsaydınız ne yapardınız, yazınız.

Seçenekler	Sonucu

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey sizin başınıza gelse ne yapardınız?

……

……

2. Neden bu seçeneği seçtiniz?

……

……

3. Sizce anne bu seçime ne diyecek, onun ne diyeceği önemli mi?

……

……

4. Örnek olayın sonucunu seçtiğiniz seçeneğe göre yazınız.

……

……

……

……

5. Her zaman bu seçeneği seçer misiniz, neden?

……

……

EK 5: DEĞER ANALİZİ YAKLAŞIMI DERS PLANLARI

1. ve 2. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen, derse geçmeden önce öğrencilerin nasıl olduğunu sorar. Diğer derslerde, okulda neler yaptıklarını sorarak onları birkaç dakika konuşturur. Sonra dersin amacının yaşadığı yerin adresini bilmek olduğu söyler.

Öğretmen, öğrencilerden adresini bilen olup olmadığını sorar. Adresini bilen öğrencilerin adreslerini söylemelerini ister. Adresini bilen öğrencilere "Adresinizi kimden öğrendiniz?" sorusu yöneltilerek adreslerini öğrendikleri kişiyi paylaşmalarını söyler. "Adresi niçin öğrendiniz?" sorusunu sorarak adresin ne işlerine yaradığını açıklamaları istenir. Birkaç öğrenciden cevap aldıktan sonra adres ile ilgili bir haber okuyacağını söyler. Bu haberi okuduktan sonra bazı sorular soracağını söyler. Bunun için dikkatli dinlemeleri gerektiğini hatırlatır.

Sunu olarak hazırlanan "AVM'de Unutulan Çocuk" isimli haberi ekrana yansıtır (Bkz. AVM'de Unutulan Çocuk). Sonra öğretmen, hikâyeyi vurgulu bir şekilde okur. Haberi okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar.

1. Sizce burada sorun nedir?

Öğrencilerin cevaplarını sınıfla paylaşmaları sağlanır. Haberdeki sorunun, Umut'un alışveriş merkezinde unutulması ve adres ile telefon numarasını bilmemesi olduğu sonucuna ulaşılır.

2. Sizce Umut kaybolduğunu anladığında kendini nasıl hissetti?

Soruya verilen cevaplarla beraber, Umut, kaybolduğunda endişelenmiş, korkmuş, kendini yalnız hissetmiş olabileceği üzerinde durulur. Bunun ağlamasından anlaşıldığı belirtilir.

3. Sizce, Umut bu duruma neden düştü?

Gelen cevaplarla birlikte, Umut'un oynamasından, babasının alış verişe dalmasından ve annesinin küçük kardeşiyle ilgilenmesinden dolayı bu duruma düştüğü belirtilir.

4. Umut, kaybolduğunu anladığında kimlerden yardım alabilir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Umut'un kaybolduğunu anladığında güvenilir kişilerden yardım alabileceği üzerinde durulur. Bu kişilerin polis ve güvenlikçi gibi kişiler olduğu hatırlatılır. Ayrıca kendisinin ve ailesinin kişilerden de yardım alabileceği belirtilir.

5. Polisin, Umut'u ailesine teslim etmesi için nelere ihtiyacı var?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, polisin Umut'u ailesine teslim edebilmesi için Umut'un ev adresini veya telefon numarasını bilmeye ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılır.

6. Umut'un yerinde olsaydın ne yapardın?

Gelen cevaplarla birlikte, polis ya da güvenliğe başvuracakları üzerinde durulur.

7. Sizce, Umut ailesine neden teslim edilmedi?

Gelen cevaplarla birlikte Umut'un adres ve telefon bilgilerini bilmediği için ailesine teslim edilmediği belirtilir.

Soruların cevaplanmasından sonra, çalışma kâğıdı dağıtılarak doldurmaları istenir (Bkz. AVM'de Unutulan Çocuk). Çalışma kâğıdını doldurduktan sonra Umut'un nasıl bir durum içinde olduğu üzerinde durulur. "Umut, sorununu çözmek için neler yapabilir?" sorusu sorularak öğrencilerin verdikleri cevaplar tahtaya yazılır. Her bir cevabın karşısına olumlu ve olumsuz sonucu belirtilir. Belirlenen çözümler üzerinde sonuçlarını da düşünerek tartışılır ve sonuçta çözümlerden bir tanesine karar verilir.

Son olarak Umut'un adresini ve telefon numarasını öğrenmesinin sorumluluğu olduğu, çünkü acil durumlarda ve kaybolmada bir ihtiyaç olduğu vurgulanır. Umut'un sorumluluğunu yerine getirmediği için polislerin onu ailesine ulaştıramadığı belirtilir. Evin adresini bilmek için öncelikle yaşadıkları mahallenin ismini, sonra evin bulunduğu cadde ya da sokak numarasını ve son olarak evin numarasını öğrenmek gerektiği üzerinde durulur.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

AVM'DE UNUTULAN ÇOCUK [1]

Edinilen bilgiye göre olay Adana İli, Seyhan İlçesi, Kuruköprü Mahallesi'nde meydana geldi.

Baba Fatih Kaynar, eşi Meral Kaynar ve dört çocuğunu alarak alışverişe çıktı. Melek Girmez Çarşısı'na gelen anne, bebeğiyle ilgilenirken baba da alışverişe daldı. Bu sırada küçük çocukları Umut, alışveriş merkezinin içinde oynamaya başladı. Aile, Umut'u fark edemeyerek alışveriş merkezinden ayrıldı.

Umut, ailesinin gittiğini geç fark etti. Onları aramaya çıktı, ancak kimseyi bulamayınca ağlamaya başladı. Umut, kaybolmuştu. Gelip geçenler etrafında toplanıp niye ağladığını sorduklarında küçük çocuk kaybolduğunu söyledi. Bunun üzerine duyarlı vatandaşlar, polise haber verdi.

Olay yerine gelen polisler, çarşıda aileyi aradı ancak bulamadı. Anne ve baba da çocuklarının yanlarında olmadığını uzun süre fark etmemişti. Polis çocuğu ekip arabasına alarak aileyi araştırmaya başladı. Ancak aile bir türlü bulunamıyordu.

O sırada çocuk korkudan titreyerek ağlıyordu. Polis, çocuğu sakinleştirmek için ona içecek ve çikolata verdi. Çocuk bir süre sustu ancak daha sonra anne ve babasını istediğini söyleyerek tekrar ağlamaya başladı.

Polis, çocuğu sakinleştirmeye çalıştı. Aradan yaklaşık iki saat geçmesine rağmen ne 155'e ne de polis merkezine kayıp başvurusu yapılmadığı için ekipler Umut'u çocuk şube polislerine teslim etti.

Harbi Gazete

---

1 Bu örnek olay, 19 Haziran 2017 tarihinde Harbi Gazetesi tarafından "İnanılır Gibi Değil: Çocuklarını AVM'de Unuttular" haberinden alınmıştır. Kaynak: http://www.harbigazete.com.tr/asayis/inanilir-gibi-degil-cocuklarini-avm-de-unuttular-h16651.html

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Umut’un olayı ile ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız

1. Sizce Umut’un asıl sorunu nedir?

……

2. Sizce Umut kaybolduğunu anlayınca kendini nasıl hissetti?

……

……

3. Sizce Umut bu duruma neden düştü?

……

……

4. Umut, kaybolduğunu anladığında kimlerden yardım alabilir?

……

……

5. Polisin Umut’u ailesine teslim etmesi için nelere ihtiyacı var?

……

……

6. Umut’un yerinde sen olsaydınız ne yapardınız?

……

……

7. Sizce Umut, ailesine neden teslim edilmedi?

……

……

3. ve 4. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğrencilere nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra, bir önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste ev adresini ve telefon numarasını bilmenin herkesin görevi olduğu, acil durumlarda adresimizi tanımadığımız kişilerle paylaşmadan doğru kişilerden yardım almak gerektiği belirtilir.

Bu dersin amacının bir önceki dersin amacı ile aynı olduğu söylenerek kimlerin adreslerini öğrendiği sorulur. Adres ve telefon numarasını yeni öğrenen öğrencilere söz hakkı verilerek adreslerini söylemeleri istenir. Birkaç öğrenci adresini söyledikten sonra öğretmen, onlar gibi ikinci sınıfa giden bir öğrencinin başına gelenleri anlatan bir örnek olay (Bkz. Biri Eksik) okuyacağını söyler. Hazırlanan örnek olay, tahtaya yansıtılarak öğretmen tarafından vurgulu bir şekilde okunur. Öğretmen, örnek olayı okuduktan sonra bazı sorular soracağını hatırlatır. Bunun için örnek olayı dikkatli dinlemelerini ister.

Öğretmen slaydı vurgulu bir şekilde okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olaydaki asıl sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte örnek olaydaki asıl sorunun Nedim'in kaybolması olduğu üzerinde durulur.

2. Bu olay Nedim'in başına neden geldi?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte Nedim'in başına gelen olayın kimseye haber vermeden tuvalete giderek sorumsuz davranmasından kaynaklandığı üzerinde durulur.

3. Nedim bu sorundan kurtulmak için neler yapabilir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte Nedim'in yaşadığı sorundan kurtulması için güvenli birilerinden yardım alabileceği ya da olduğu yerde kalarak öğretmeninin dönmesini bekleyebileceği üzerinde durulur.

4. Nedim sorununa neden çözüm bulamıyor?

Gelen cevaplarla birlikte Nedim'in sorununa çözüm bulamamasının sebebinin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmemesi ve yaşadığı evin iletişim bilgilerini bilmemesinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılır.

Soruların cevapları kısaca tartışıldıktan sonra çalışma kâğıtları dağıtılarak öğrencilerden doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1). Birinci çalışma kâğıdı doldurulduktan sonra öğrenciler 5–6 kişilik gruplara ayrılır. Grup çalışması ile ilgili bilgi verildikten sonra, grup üyelerinin sorumlulukları üzerinde durulur. Daha sonra çalışma kâğıdını (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2) doldurmaları istenir. Gruplardan Nedim'in sorununa çözümler getirmelerini ve bu çözümlerin olumlu ve olumsuz sonuçlarını yazmaları istenir. Grupların sırayla buldukları sonuçlarını paylaşmaları sağlanır. Daha sonra sonuçlar tartışılarak çözümlerden bir tanesine karar verilir.

Grup çalışmasından sonra gruplar dağılarak eski düzene döner. Öncelikle Nedim kaybolurken ne hissettiğini hayal etmeleri istenerek o durumun resmini çalışma kâğıdına (Bkz. Çalışma Kâğıdı–3) çizmeleri söylenir. Son olarak adres ve telefon bilgilerinin istendiği çalışma kâğıdına bilgilerini yazmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–4).

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

BİRİ EKSİK

2/B sınıfı öğrencileri, öğretmenlerinden kendilerini pikniğe götürmelerini istediler. Öğretmen de bir ay boyunca sınıftaki ve okuldaki sorumluluklarını yerine getirmeleri durumunda onları pikniğe götüreceğini söyledi. Bu amaçla sınıftaki herkes bir ay boyunca üzerine düşen sorumlulukları yerine getirdi. Bunun sonucunda öğretmenlerinin onayı ile pikniğe gitmek için hazırlıklara başladılar.

İlk önce herkes ailesinden izin aldı. Öğretmen de bir araba ayarladı. Hazırlıklar tamamlandıktan sonra cumartesi sabahı pikniğe gittiler. Piknikte gün boyu çeşitli oyunlar oynadılar, bol bol eğlendiler. Dönme vakti geldiğinde öğretmen bütün öğrencilerin toplanmalarını ve arabaya binmelerini söyledi. Öğretmen öğrencilerine,

- Herkes burada mı, diye sordu. Öğrenciler bir ağızdan.
- Hepimiz buradayız öğretmenim, dediler.

Ama aslında orada olmayan biri vardı: Nedim. Nedim, arabaya binmeden önce tuvalete gitmişti. Çıktığında arkadaşlarından kimseyi bulamadı. Tanıdığı hiç kimse yoktu çevrede. Kimden yardım isteyeceğini de bilemedi. Aklına piknik yerindeki bakkaldan yardım istemek geldi. Bakkala giderek,

- Öğretmenim ve sınıf arkadaşlarım beni burada unuttular. Yardım edebilir misiniz, dedi.

Bakkal,

- Öğretmeninin telefon numarasını biliyor musun, dedi.
- Hayır, bilmiyorum, dedi Nedim.

Bakkal,

- Peki, ailenin adresini veya telefon numarasını biliyor musun, diye sordu.

Nedim bir daha,

- Hayır, bilmiyorum, dedi.

Bakkal, elini çenesine götürerek düşünmeye başladı, sonra,

- Biraz bekle. Bir çözüm bulmaya çalışacağız, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

1. Sizce örnek olaydaki asıl sorun nedir?

…….....

2. Bu olay Nedim'in başına neden geldi?

……

……

3. Nedim bu sorundan kurtulmak için neler yapabilir?

……

……

4. Nedim sorununa neden çözüm bulamıyor?

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Aşağıdaki tabloda Nedim için önerilerinizi olumlu ve olumsuz sonuçlarıyla beraber yazınız. Tablonun altına da Nedim'in yerinde olsaydınız hangisini seçerdiniz, yazınız.

Önerilerim	**Olumlu Sonuçları**	**Olumsuz Sonuçları**

Nedim'in yerinde olsaydım: ……..

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Aşağıdaki alana Nedim'in ne hissettiğini tahmin ederek resmini çiziniz

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 4

Evinizin adresini ve anne ya da babanızın telefon numarasını yazınız

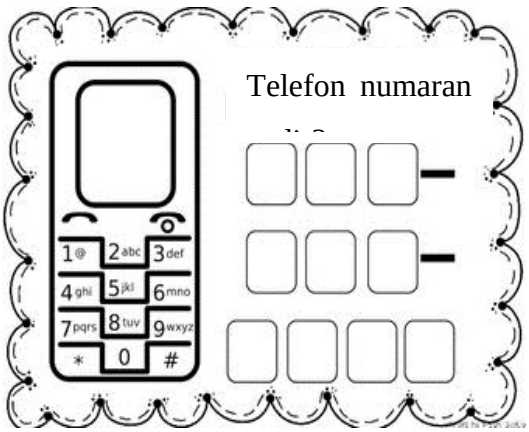

5. ve 6. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, tartışma, drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen, derse başlamadan önce, önceki derste öğrenilenleri soru cevaplarla hatırlatır. Cevapları toparlayarak önceki derste yaşanılan yerin adresinin açıklandığını, acil ve ihtiyaç durumlarında adresimizi herkesle paylaşmadan doğru kişilerden yardım almak gerektiği hatırlatır. Adres bilmenin kaybolma ve acil durumlar dışında ayrıca kargo ve mektup göndermede de işi yaradığı belirtir.

"Evinizdeki işleri kim yapıyor" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla konuya girilir. "Evdeki işleri kimse yapmasa ne olur?" sorusu sorularak öğrencilerin evdeki sorumlulukların yerine getirmemeleri durumunda evin düşebileceği durumu ifade etmeleri istenir. "Evdeki bütün işleri bir kişi yapsa ne olur?" sorusu sorulur. Sadece bir kişinin evdeki sorumlulukları yerine getirmesi durumunda o kişinin ne kadar çalışacağı, neler hissedeceği ve evin ne kadar temiz ve düzenli olabileceği üzerinde tartışılır. "Çocukların evdeki sorumlulukları neler olmalıdır?" sorusu sorularak çocukların evdeki sorumluluklarının okula zamanında gitme, çantasını hazırlama, ödevlerini yapıp ders çalışma, odasını temiz ve düzenli tutma, evi temiz tutma, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme, yatağını toplama, kirli elbiselerini çamaşır sepetine atma…" olduğu sonucuna varmaları sağlanır.

Sonuç olarak evdeki herkesin mutluluğu için herkesin üzerinde düşen görevi yerine getirmesi gerektiği sonucuna ulaşmaları sağlanır. Daha sonra bu cevaplardan hangilerini severek yaptıkları sorularak cevaplar alınır.

Öğretmen, konu ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Yardım Edemem, İşlerim Var.). Görsellerle desteklenmiş ve slayt olarak hazırlanan örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Önceki derslerde olduğu gibi örnek olayı okuduktan sonra sorular soracağını hatırlatır. Bunun için dikkatli bir şekilde dinlemeleri ister.

Öğretmen slaydı vurgulu bir şekilde okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Bu olaydaki sorun nedir?

Öğrenci cevapları ile beraber örnek olaydaki asıl sorunun çocukların sorumsuz ve düşüncesiz davranması olduğu üzerinde durulur.

2. Bu sorunu nereden anladınız?

Öğrenci cevapları ile beraber, sorunun annenin evdeki bütün işleri yapmasına rağmen çocukların ona yardımcı olmamalarından, işlerini ve televizyon izlemeyi bahane ederek annelerine yardım etmemelerinden anlaşıldığı üzerinde durulur.

3. Sizce Ahmet ve Hüseyin nasıl davranmalıydılar?

Öğrencilerden, Ahmet ve Hüseyin'e önerilerde bulunmaları istenir. Öneriler sınıfla paylaşıldıktan sonra tahtaya yazılır. Sonra bu önerilerin olumlu ve olumsuz sonuçları üzerinde tartışılır. Tartışma neticesinde kendilerini Ahmet ve Hüseyin'in yerine koyarak bir karar almaları istenir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı dağıtılır. Öğrencilerin boşlukları örnek olaya uygun bir şekilde doldurması istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1). Sonra öğrencilere evde ne gibi sorumlulukları yerine getirdikleri sorulur. Ahmet ve Hüseyin'den farklı olarak nasıl davrandıkları üzerinde durulur. Evde hoşlanarak yaptıkları sorumlulukların neler olduğu sorularak gelen cevaplar tahtaya yazılır. Ardından cevap kâğıdı dağıtılarak öğrencilerin çalışma kâğıdını doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2).

Son olarak istekli olanlardan bir grup oluşturularak örnek olay canlandırılır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

YARDIM EDEMEM, İŞLERİM VAR

Ayten Hanım'ın, Ahmet ve Hüseyin adında iki çocuğu vardı. Ahmet, ikinci sınıfa Hüseyin ise beşinci sınıfa gidiyordu. Ayten Hanım, evde çocuklarına okul işleri dışında iş yaptırmazdı. Sadece ödevlerini yapmalarını ve derslerine çalışmalarını istiyordu. Onun için evdeki bütün işleri anne ve baba yapıyorlardı.

Ayten Hanım, Sabah uyandığında kendini iyi hissetmiyordu. Eşi de evde değildi. Bu yüzden çocuklarının odasına geçerek,

- Çocuklar bugün biraz rahatsızım. Evi temizlemede bana yardım etmenizi istiyorum, dedi.

Hüseyin,

- Ben yardım edemem, işlerim var, dedi.

Ahmet,

- Ben de yardım edemem, televizyon izleyeceğim, dedi.

Ayten Hanım, çocuklarının bu düşüncesiz cevaplarına üzüldü. Fark etti ki çocukları evde sorumluluk almak istemiyorlar ve düşüncesizce davranıyorlar. Onun için çocuklarının sorumsuz davranışlarını anlamaları için o sabah kahvaltıyı hazırlamadı, evi de temizlemedi. Bir süre sonra Ahmet ve Hüseyin, kahvaltı için geldiklerinde baktılar ki ortada kahvaltı yok. Ahmet şaşkın bir şekilde,

- Anne kahvaltıyı hazırlamadın mı, diye sordu.

Ayten Hanım,

- Bugün televizyonda sevdiğim bir program var. Onu izleyeceğim oğlum, dedi.

Hüseyin,

- Gerçekten kahvaltıyı hazırlamadın mı anne, şimdi nasıl yemek yiyeceğiz, dedi.

Ayten Hanım,

- Benim bugün işlerim var. Size yardım edemem oğlum. Siz, kahvaltınızı hazırlarsınız. Sonra da işlerinizi yaparsınız, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Yukarıdaki örnek olayla ilgili olarak aşağıdaki boşlukları doldurunuz.

Bu olaydaki asıl sorun……

Çünkü…….....

……

Bence, Ahmet ve Hüseyin şunlardan birini yapabilirlerdi:

1. ……

2. ……

3. ……

4. ……

Sizce anne kendisini nasıl hissetmiştir? Bence …….

……

Ahmet veya Hüseyin'in yerinde olsaydım……

……seçerdim.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Aşağıdaki tabloda evdeki sorumluluklarınızı ve yapmaktan hoşlandığınız işleri yazınız.

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
……	……
……	……
……	……
……	……
……	……

7. ve 8. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen, derse başlamadan önce, önceki derste öğrenilenleri soru cevaplarla hatırlatır. Cevapları toparlayarak önceki derste evde herkesin bir sorumluluğu olduğu, çocukların da sorumlulukları olduğu ve çocukların sorumluluklarının okula zamanında gitme, çantasını hazırlama, ödevlerini yapıp ders çalışma, odasını temiz ve düzenli tutma, evi temiz tutma, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme, yatağını toplama, kirli elbiselerini çamaşır sepetine atma… olduğu hatırlatılır.

Bugünkü dersin önceki dersin amacı ile aynı olduğu söylenir. "Evdeki sorumluluklarınızı yerine getirmeseniz ne olur?" sorusu sorulur. Evdeki sorumlulukların yerine getirilmemesi durumunda evin nasıl olabileceğini söylemeleri istenir. Böyle bir durumda ailedeki başka birinin kendi sorumluluklarını yapmak zorunda kalacağı üzerinde durulur. "Ailedeki başka kişilerin görevlerini de siz yapsanız ne olur?" sorusu sorulur. İşlerinin aksayacağı, yüklerinin artacağı…gibi durumları ifade etmeleri sağlanır. Sorunun çözülmesi için neler yapılabileceği tartışılarak, evdeki herkesin üzerine düşen görevleri yerine getirmesi gerektiği sonucuna ulaşmaları sağlanır.

Öğretmen, önceki derste sunulan örnek olayın devamı olan örnek olayı (Bkz. Ertelemenin Sonu) okuyacağını söyler. Örnek olayı okuduktan sonra sorular soracağını hatırlatır. Bunun için dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra, görsellerle desteklenen slaydı ekrana yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olaydaki asıl sorun nedir?

Bu soruya verilen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki asıl sorunun Ahmet ve Hüseyin'in aldıkları sorumlulukları yerine getirmeyerek odalarını temizlememeleri olduğu sonucuna ulaşılır. Verdikleri sözü yerine getirmedikleri için zor durumda kaldıkları belirtilir.

2. Bu sorun nasıl ortaya çıkmıştır?

Öğrencilerin verdikleri cevaplarla birlikte sorunun, Ahmet ve Hüseyin'in sorumluluklarını erteleyerek dışarı çıkmaları, döndükleri zaman da televizyon izleyerek temizliği ertelemelerinden dolayı ortaya çıktığı sonucuna varılır.

3. Ahmet ve Hüseyin, bu sorunu çözmek için neler yapabilirler?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte Ahmet ve Hüseyin'in sorunlarını çözmeleri için uygulayabilecekleri öneriler üzerinde durulur. Daha sonra sorunun çözümüne yönelik seçenekler belirlenir. Bu seçenekler tahtaya yazılarak olumlu ve olumsuz sonuçları da karşılarına yazılır. Bu seçenekler sonuçlarıyla beraber tartışılır.

4. Siz, Ahmet ve Hüseyin yerinde olsaydınız sorunu çözmek için yukarıdaki seçeneklerden hangisini seçerdiniz?

Belirlenen seçeneklerin olumlu ve olumsuz sonuçlarını dikkate alarak bireysel olarak bu seçeneklerden birini tercih etmeleri gerektiği söylenir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılarak soruları cevaplamaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdı doldurulduktan sonra öğrencilerden aldıkları karara göre Ahmet ve Hüseyin'in odasının nasıl görüneceğini tahmin etmeleri istenir. Tahmin ettikleri odanın resmini çizmeleri istenir. Böylece herkesin evde üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmesi gerektiği sonucuna ulaşılır.

Öğrencilere, "Sizce evde çocukların yapabilecekleri sorumluluklar nelerdir?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte öğrencilerin evde yerine getirebilecekleri sorumluluklar öğrencilere söyletilir. Evde üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmenin hem kendileri için hem de ailedeki diğer bireyler için kolaylık sağlayacağı ve aile bireyleri arasından yardımlaşma ve dayanışmayı artıracağı sonucuna ulaşmaları üzerinde durularak ders sonlandırılır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

ERTELEMENİN SONU

Halil Bey eve gelir gelmez, Ayten Hanım o gün olanları anlattı. Halil Bey eşini dikkatlice dinledi. Sonra,

- Biz en iyisi çocuklarla konuşalım. Evde onlara da sorumluluklar verelim, dedi.

Ayten Hanım,

- İyi olur. Böylece bizi hem daha iyi anlarlar hem de bize yardımcı olurlar, diyerek eşinin fikrine katıldı.

Sonra Halil Bey eşiyle beraber çocukların odasına gittiler. Halil Bey,

- Çocuklar, bugün evde yaşananlara üzüldüm. Sorumsuz davranarak annenize yardımcı olmamışsınız. Bu durumu annenizle konuştuk ve bundan sonra sizin de evde bazı sorumluluklar almanıza karar verdik. Bunun için bundan sonra odanızın temizlik ve düzenini sizin yapmanızı istiyoruz, dedi.

Hüseyin,

- Her zaman mı? diye sordu.
- Evet, her zaman, dedi babası.

Hüseyin, Ahmet'e dönerek sordu.

- Sen de kabul ediyor musun?

Ahmet, başını aşağı yukarı sallayarak kabul ettiğini belirtti. Bunun üzerine Hüseyin,

- Tamam, kabul ediyoruz baba, diye cevap verdi.

Sonraki gün yataklarını, odalarını düzenlemeden, elbiselerini düzgün bir şekilde katlamadan dışarı çıktılar. Annelerine, odalarını, eve döndüklerinde düzelteceklerini söylediler. Ancak döndüklerinde çok yorgundular. Dinlendikten sonra yaparız deyip salona geçtiler. Salonda televizyon izlemeye başladılar.

Televizyon izlerken anneleri ve babaları geldi. Babaları,

- Odanızı temizleyip düzenlediniz mi çocuklar, diye sordu.

Ahmet ve Hüseyin önce birbirlerine baktılar sonra babalarına baktılar. Bir şey demeden başlarını eğdiler.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

Aşağıdaki soruları cevaplayarak sorunun çözümüne yardım ediniz.

1. Örnek olaydaki asıl sorun nedir?

……

……....

2. Bu sorun nasıl ortaya çıkmıştır?

……

……

3. Ahmet ve Hüseyin, bu sorunu çözmek için neler yapabilirler?

a. ……

b. ……

c. ……

d. ……

4. Siz, Ahmet ve Hüseyin yerinde olsaydınız sorunu çözmek için yukarıdaki seçeneklerden hangisini seçerdiniz?

……....

……....

5. Seçtiğiniz seçeneğin nasıl bir sonuç vereceğini düşünüyorsunuz, aşağıya resmini çiziniz.

9. ve 10. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi, çalışma kâğıtları ve resimler.

Kazanım **:** 2.2.3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt, resimler.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen, derse başlamadan önce, önceki derste öğrenilenleri soru cevaplarla hatırlatır. Cevapları toparlayarak önceki derste evde herkesin bir sorumluluğu olduğu, çocukların da bazı sorumlulukları olduğu ve bu sorumlulukların okula zamanında gitme, çantasını hazırlama, ödevlerini yapıp ders çalışma, odasını temiz ve düzenli tutma, evi temiz tutma, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme, yatağını toplama, kirli elbiselerini çamaşır sepetine atma… olduğu hatırlatılır.

Bugünkü dersin amacının "Evdeki kişisel eşyaları temiz ve düzenli kullanmak" olduğu belirtilir. "Evdeki kişisel eşyalarınız nelerdir?" sorusu sorulur. Öğrencilerin ifade ettikleri ayakkabı, tarak, elbise, diş fırçası, diş macunu, sabun, havlu, çorap… gibi kişisel eşyalar tahtaya yazılır. Sonra "Kişisel eşyalarınızı temiz ve düzenli kullanmasanız ne olur?" sorusu sorulur. Neler olabileceği ile ilgili tartışıldıktan sonra kişisel eşyaların düzenli olmaması durumunda dağınık olacakları, temiz kullanılmaması durumunda ise kirli olabilecekleri ve bundan dolayı hastalanabilecekleri sonucuna ulaşmaları sağlanır. Bunun için kişisel eşyalarını dağıtmadan, temiz ve düzenli bir şekilde kullanma sonucuna ulaşmaları üzerinde durulur.

Öğretmen, Mustafa adında bir çocuğun başından geçen bir örnek olayı okuyacağı söyleyerek görsellerle zenginleştirilmiş sunuyu, vurgulu bir şekilde okur (Bkz. Dağınık Oda). Örnek olayı okuduktan sonra, öğrencilere buna benzer bir durumda kalıp

kalmadıkları sorulur. Varsa öğrencilerin cevapları dinlenir. Öğrenciler, başlarından geçen benzer olayları anlattıktan sonra, aşağıdaki sorular sorulur:

1. Sizce hikâyedeki sorun nedir?

Bu soruya gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun Mustafa'nın kendi eşyaları ile birlikte ağabeyinin de eşyalarını temiz ve düzenli kullanmaması olduğu sonucuna ulaşılır.

2. Hikâyedeki sorunu nereden anladınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber sorunun, odanın her tarafında oyuncaklar olmasından ve odada boş yer kalmamasından belli olduğu belirtilir. Ayrıca odanın iyice dağınık olduğu, dolap kapaklarının açık olduğu, eşyaların rastgele atıldığı üzerinde durulur.

Soruların cevaplanmasından sonra öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1). Çalışma kâğıdını doldurmaları istenir. Öğretmen bu sorunun çözümü için "Mustafa neler yapabilir?" sorusunu yöneltir. Olası çözüm önerilerini paylaşmaları sağlanır. Sonra, konuyla ilgili ikinci çalışma kâğıdını dağıtır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2). Öğrenciler, bir yandan çalışma kâğıtlarına buldukları çözümleri yazarken bir yandan da öğretmen bu çözümleri tahtaya yazar. Daha sonra, her bir çözümün olumlu ve olumsuz sonuçları sınıfta tartışılır ve herkesin bireysel olarak bir sonuca ulaşması gerektiği belirtilir. Son olarak, sorunun çözümüne yönelik seçtikleri öneriyi; sonucu ve faydaları açısından çalışma kâğıdına (Bkz. Çalışma Kâğıdı – 3) yazmaları istenir.

Mustafa'nın sorununa çözüm önerileri getirip öneriler üzerinde tartışıldıktan sonra, kendi odasını ve kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanması gerektiği sonucuna ulaşmaları sağlanır. Ayrıca kimsenin eşyasını izinsiz kullanmaması gerektiği belirtilir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

DAĞINIK ODA

Mustafa'nın birçok oyuncağı vardı. Hepsini çok seviyordu. Ne zaman oyuncakları ile oynamak istese odayı dağıtmamak için odanın bir köşesine geçer orada oynardı. Oyunu bittiği zaman da oyuncakları toplar kutularına koyardı.

O akşam misafirleri gelmişti. Misafirler, çocukları Emin'i de yanlarında getirmişlerdi. Annesi Mustafa'yı çağırarak Emin ile tanıştırdı ve "isterseniz diğer odaya geçip oynayabilirsiniz" dedi.

Mustafa ile Emin, yan odaya geçtiler. Mustafa, Emin'e kitaplarını, kalemlerini ve oyuncaklarını gösterdi. Kendi eşyalarıyla beraber ağabeyinin de kişisel eşyalarını ve oyuncaklarını çıkarıp gösterdi. Emin, oyuncaklara hayran olmuştu. Mustafa, Emin'e "Oynayalım mı" diye sordu. Emin, "Oynayalım" dedi. Mustafa, oyuncakları getirerek halıya boşalttı ve "Haydi başlayalım", dedi.

İki saat boyunca oyuncaklarla oynadılar. Odanın her tarafında oyuncak ve eşyalar vardı. Neredeyse odada boş yer kalmamıştı. Odayı iyice dağıtmışlardı. Birden yan odadan Emin'in annesinin sesi geldi. Emin'i çağırıyordu. Emin, annesinin sesini duyunca hemen ayağa kalktı ve arkasına bile bakmadan odadan çıktı. Mustafa, tek başına oyuncaklar içinde kaldı.

Misafirleri gidince annesi ile babası odaya girdiler. Bir de ne görsünler. Dolap kapakları açıktı. Eşyalar, dolaptan çıkarılmış yatağın üzerine rastgele atılmıştı ve odanın her yerinde oyuncaklar vardı. Toplar, çevreye dağılmıştı. Kitap ve defterler çantadan çıkarılmış ve kalemler de etrafa saçılmıştı. Tabi bu eşyalar, sadece Mustafa'nın eşyaları değildi. Ortadaki eşyaların çoğu ağabeyinin eşyalarıydı.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz örnek olaya göre cevaplayınız?

Sizce hikâyedeki sorun nedir?	…… ……
Hikâyedeki sorunu nereden anladınız?	…… …… ……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Mustafa, yaşadığı sorunu çözmek için yardımınıza ihtiyacı var. Düşünün ve önerilerinizi aşağıya yazınız.

Önerilerim	Sonuçları
1. ……	1. ……..
2. ……	2. ……
3. ……	3. ……
4. ……	4. ……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 3

Yukarıdaki Çalışma kâğıdında belirlediğiniz çözüm önerilerinden size göre sorunu en iyi hangisi çözer? (*tercih ettiğiniz durumun sonuçlarını düşünün…)* Aşağıya yazarak soruları bu öneriye göre cevaplayınız.

Bundan sonra Mustafa nasıl davranmalı?	
Bu çözüm nasıl bir sonuç getirir?	
Bu çözümün Mustafa'ya ne faydası olacak?	

11. ve 12. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dk.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, Soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Derse başlamadan önce, önceki derste öğrenilenleri soru cevaplarla hatırlatılır. Öğretmen, cevapları toparlayarak önceki derste evdeki kişisel eşyaların temiz ve düzenli kullanılması üzerinde durulduğunu hatırlatarak, kişisel eşyaların düzenli olmaması durumunda dağınık olacakları, temiz kullanmamaları durumunda ise eşyalarının kirli olabileceği belirtilir. Bunun için elbiselerini temiz kullanmaları, ayakkabılarını temiz tutup düzgün bırakmaları, dişlerini fırçalamaları, yataklarını toplamaları, odalarını dağıtmamaları gerektiği hatırlatılır.

Bugünkü dersin konusunun da bir önceki dersin konusu ile aynı olup, evdeki kişisel eşyaların temiz ve düzenli kullanılması olduğu söylenir. "Evdeki kişisel eşyalarınızı nasıl kullanırsınız?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla beraber kişisel eşyaların temiz ve düzenli kullanımı sonucuna varmaları sağlanır. Sonra, "Kişisel eşyalarınızı temiz ve düzenli kullanmasanız ne olur?" sorusu sorularak olası durumlar ve sonuçları üzerine tartışılır. Tartışma sonucunda kişisel eşyalarını temiz ve düzenli tutmanın kişisel sorumlulukları olduğu, kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanmamaları durumunda kendilerinin olumsuz etkilenebileceği sonucuna ulaşmaları sağlanır.

Öğretmen, kişisel eşyalarını temiz kullanmayan bir çocuğun hikâyesini okuyacağını söyler (Bkz. Bir Şans Daha). Slayt haline getirilen örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Daha sonra aşağıdaki soruları öğrencilere sorar:

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerin bu soruya verdikleri cevaplarla birlikte, Burak'ın arkadaşlarıyla beraber dışarda oyun oynamak istediğini ancak daha önce kişisel eşyalarına dikkat etmediği için annesinin ona izin vermediği sonucuna ulaşılır.

2. Sorunu nasıl anladın?

Öğrencilerin cevaplarıyla birlikte sorunun annesinin Burak'a izin vermemesinden anlaşıldığı sonucuna varılır.

Daha sonra öğrencilere çalışma kâğıdı (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1) dağıtılır. Çalışma kâğıdını doldurmaları için süre verilir. Bu sürede istekli öğrencilerden cevaplar alınır. Sonra aşağıdaki soru sorulur:

3. Bu sorunun çözümü için önerileriniz nelerdir?

Öğrencilere süre verilerek sorunun çözümüne yönelik düşündükleri önerileri sınıfla paylaşmaları sağlanır. Bu öneriler, öğretmen tarafından tahtaya yazılır. Öğrencilerin de buldukları çözümleri çalışma kâğıdına yazmaları istenir. Daha sonra sorunların çözümleri üzerinde tartışılarak olumlu ve olumsuz yönleri ortaya konulur.

4. Burak'ın yerinde olsaydınız yukarıdaki çözümlerden hangisini seçerdiniz, neden?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, belirlenen öneriler arasından birini seçmeleri istenir. Seçtikleri öneriyi neden seçtiklerini açıklamaları istenir.

Burak'ın sorununa çözüm önerileri bulup tartıştıktan sonra, kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanması gerektiği, kişisel eşyalarını temiz kullanmaması durumunda hastalanma, dağınık görünme gibi olumsuz sonuçlarla karşılaşabileceği sonucuna ulaşmaları üzerinde durulur.

Bir sonraki çalışma kâğıdı (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2) dağıtılarak öğrencilerden, sadece kendilerinin kullandığı kişisel eşyaların isimlerini yazmaları istenir. Daha sonra evdeki kişisel eşyaların, temiz kullanma ve kullanmama durumunda odalarının nasıl görüneceğini hayal ederek odalarının resmini çizmeleri istenir. Son olarak, "Evdeki kişisel eşyalarınızı nasıl kullanmayı tercih edersiniz, neden?" sorusu sorularak kişisel kararlarını paylaşmaları istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

BİR ŞANS DAHA

Cumartesi günüydü. Kahvaltıdan sonra Harun Bey ve Berrin Hanım salonda oturmuş televizyon izliyorlardı. Çocukları da odalarına geçmişlerdi. O esnada kapı çaldı. Kapıya Burak bakmaya gitti. Gelenler Burak'ın arkadaşlarıydı. Burak'ı oyun oynamaya çağırıyorlardı. Burak, hemen gitmek istedi. Ama önce izin alması gerekiyordu.

Arkadaşlarını gönderdikten sonra çekine çekine anne ve babasının yanına geldi. Belli ki bir şey isteyecekti. Babası,

- Burak, kapıyı çalan kimdi.

Burak,

- Arkadaşlarımdı baba, dedi.

Annesi,

- Niçin gelmişlerdi, neden gittiler, diye sordu.

Burak,

- Oyun oynayalım diye beni çağırmaya gelmişlerdi. Ben de oynamak istiyorum, gidebilir miyim, dedi

Annesi,

- Hatırlarsan geçen sefer gittiğinde elbiselerini kirletmiştin ve temizlemeden ortalığa atmıştın. Ayrıca kişisel temizliğine de dikkat etmemiştin. Eve gelince banyo yapmadan yatmıştın. Terli yattığın için hastalanmıştın. Bundan sonra sorumluluklarını yerine getirmeden bir daha gitmene izin vermeyeceğiz, dedi.

Burak,

- Artık dikkat edeceğim anne. Ne olur, bir şans daha istiyorum. Eğer bu sefer de öyle davranırsam beni bir daha hiç göndermeyin, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

…….

2. Sorunu nereden anladınız?

……

……

3. Bu sorunun çözümü için önerileriniz nelerdir?

a. ……

b. ……

c. ……

4. Burak'ın yerinde olsaydınız yukarıdaki çözümlerden hangisini seçerdiniz, neden?

……

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI - 2

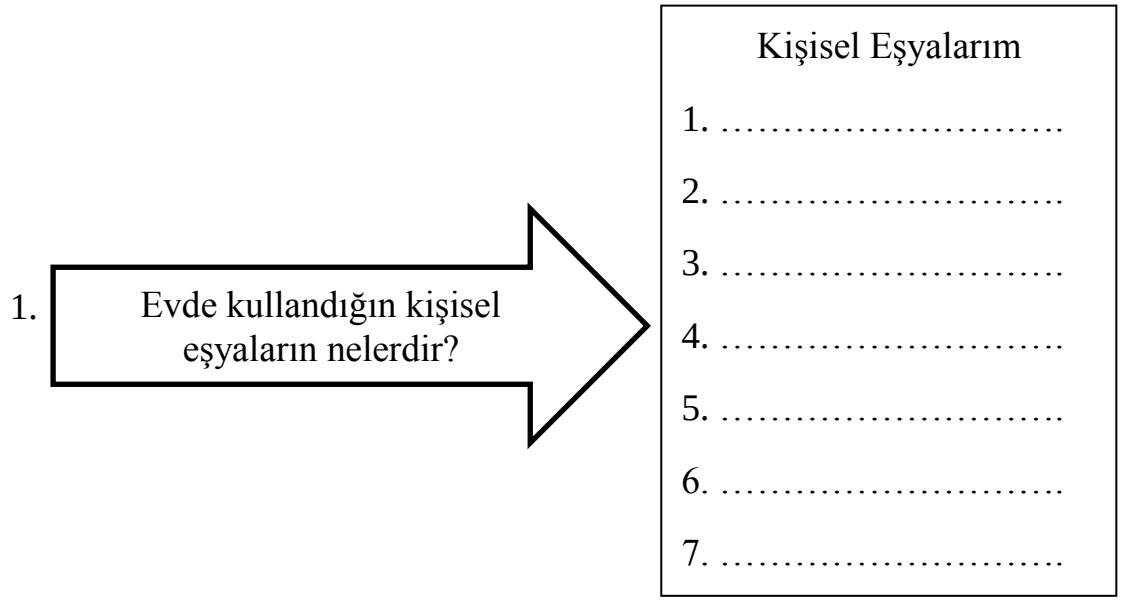

2. Evdeki kişisel eşyalarınızı nasıl kullanırsınız, neden?

.....

.....

.....

.....

3. Evdeki kişisel eşyaları temiz ve düzenli kullanmasanız nasıl görünür? Aşağıdaki alana resimle gösteriniz.

4. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanırsanız nasıl görünür? Aşağıdaki alana resimle gösteriniz.

13.,14., 15. ve 16. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 + 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.4. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Önceki dersin konusu soru cevaplarla özetlenir. Sonra, "Evinizin elektrik ve su faturalarını hiç incelediniz mi?" sorusu sorulur. İnceleyen öğrencilere faturalarının ne kadar geldiği söylemeleri istenir. Gelen cevaplarla birlikte faturaların farklı olduğu üzerinde durulur. Sonra "Sizce, neden herkesin faturası farklı gelir?" sorusu sorulur. Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber herkesin kullanımına göre fatura geldiği sonucuna ulaşmaları sağlanır. Daha sonra "Faturalar yüksek gelse ne olur?" sorusu sorulur. Öğrencilerin yüksek faturaları ödemek için daha çok para ödemek zorunda kalacakları sonucu üzerinde durulur. "Faturaları düşürmek için neler yapılabilir?" sorusu sorulur. Öğrencilerin bunun için gereksiz kullanmamak gerektiği, tasarruflu kullanmak gerektiği sonucuna ulaşmaları sağlanır.

Öğretmen, Engin ve Cuma adlı iki arkadaşın evlerindeki faturalar ile ilgili yaşadıklarını anlatan bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Bozuk Olan Ne?). Örnek olay slaydını tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Metni okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Evde kullandığımız kaynaklar nelerdir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber evdeki kaynakların parayla satın alınan her şey olduğu belirtilir. Bu kaynakların elektrik, su, telefon, internet, kömür, odun gibi kaynaklar olduğu sonucuna ulaşılır.

2. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerin cevaplarıyla beraber, örnek olaydaki sorunun Cuma'nın ailesinin evdeki kaynakları tasarrufa dikkat etmeden kullanmaları olduğu sonucuna ulaşılır. Buna benzer bir sorunun evlerinde olup olmadığı üzerinde durulur.

3. Sorunu nereden anladınız?

Öğrenci cevaplarıyla birlikte sorunun evdeki televizyon sayısından, televizyonların açık olup kimsenin izlememesinden, yemekten sonra sofrada kalan her şeyin çöpe atılmasından, kalorifer yanıyorken camları açmalarından belli olduğu sonucuna ulaşılır.

4. Evdeki kaynaklar tasarruflu kullanılırsa ne olur?

Öğrenci cevaplarıyla beraber evdeki kaynakların tasarruflu kullanılması durumunda faturaların düşük geleceği üzerinde durulur. Böylece faturalara fazla para vermek yerine başka ihtiyaçların alınabileceği üzerinde durulur.

5. Evdeki kaynaklar tasarruflu kullanılmazsa ne olur?

Öğrenci cevaplarıyla beraber, evdeki kaynakların tasarruflu kullanılmaması durumunda faturaların yüksek geleceği belirtilir. Yüksek faturaları ödemek için ailenin başka ihtiyaçlarını kısmak zorunda kalacağı üzerinde durmaları sağlanır. Bundan dolayı da ailedeki bireylerin hayatının bundan olumsuz etkileneceği belirtilir.

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Evdeki kaynakları kullanırken tasarrufa dikkat etmek, sadece ihtiyacımız kadar kullanmak gerektiği üzerinde durulur. Öğrencilerin de evde kaynakları kullanırken nelere dikkat ettiklerini paylaşmaları sağlanır.

Sorular yanıtlandıktan sonra çalışma kâğıdı (Bkz. Çalışma Kâğıdı) dağıtılarak öğrencilerden soruları cevaplamaları istenir. Bunun için öğrencilere süre verilir. Sürenin bitiminde "Evdeki kaynakları kullanırken sorumluluklarımız nelerdir?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte evdeki gereksiz yanan ampullerin ve gereksiz akan muslukları kapatmanın aile bütçesine katkıda bulunacağı üzerinde durulur. Ayrıca televizyon izleme saatlerine dikkat etme, kişisel araç gereçlerini düzenli ve özenle kullanılıp ihtiyaçtan fazla kullanmamaları üzerinde durmaları sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

BOZUK OLAN NE?

Engin ve Cuma sınıf arkadaşıydılar. Babaları da aynı işte çalışıyorlardı. Evleri aynı apartmanda karşı karşıyaydı. Onun için sık sık birbirlerine gidip gelirlerdi. O gün Cuma, Engin'i eve davet etti. Engin de ailesinden izin alarak Cumalara gitti.

Engin ne zaman cumalara gitse, gördükleri onu şaşırtıyordu. Cuma'nın ailesi evdeki kaynakları onlardan farklı kullanıyordu. Tasarrufa pek dikkat etmiyorlardı. Mesela, Cumalarda iki tane televizyon vardı. İkisi de açık duruyordu. Ama kimse de izlemiyordu. Enginlerde ise bir televizyon vardı ve sadece belli saatlerde izleniyordu. Cumalarda yemekten sonra, sofrada kalan her şey çöpe atılıyordu. Ama onlarda arta kalan yiyecekler çöpe atılmaz, saklama kabına konulurdu. Cumalarda kaloriferler yanıyordu. Ama oda ısındığı için camları açmışlardı. Enginlerde ise öyle değildi. Üstelik bütün bunlar olurken kimse kimseyi uyarmıyordu.

Engin, bir iki saat sonra eve gitmek için kalktı. Cuma da onunla kapıya kadar gitti. Kapıdayken elektrik faturalarının kapıda asılı olduğunu gördüler. Cuma, faturayı aldı. Fatura borçları 155 liraydı. Engin de kendi faturasını aldı. Onların ki ise 76 liraydı. Engin içeri girdi. Babasına giderek,

- Baba, elektrik faturamız geldi, 76 lira.

Babası,

- Tamam, oğlum, masaya bırak. Ben sonra incelerim, dedi.

Engin,

- Biliyor musun baba, Aydın Amcaların faturası 155 liraydı.

Babası,

- Belki sayaçları bozulmuştur, dedi.

Engin,

- Bence bozuk olan sayaç değil başka şeyler, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Evde kullandığınız kaynaklar nelerdir?

…….....

.....

2. Örnek olaydaki sorun nedir?

…….

3. Sorunu nereden anladınız?

……

……

4. Evdeki kaynaklar tasarruflu kullanılırsa ne olur?

……

……

……

5. Evdeki kaynaklar tasarruflu kullanılmazsa ne olur?

……

……

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersiniz, neden?

……

……

……

……

17. ve 18. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dk.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.5. Yakın akrabalarını tanıtır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Önceki dersin konusu soru cevaplarla özetlenir. Bugünkü dersin konusunun da yakın akrabaları tanıtmak olduğu söylenir. "Yakın akrabalarımız kimlerdir?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla beraber yakın akrabaların anne ve babanın ailesindeki bireyler olduğu üzerinde durulur. "Yakın akrabalarımıza karşı sorumluluklarımız nelerdir?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla beraber yakın akrabalara karşı sorumlulukların onlara yardım etmek, sözlerini dinlemek, saygı duymak, sevmek, yakın olanları ziyaret etmek ve uzakta olanları telefonla aramak olduğu sonucuna ulaşmaları sağlanır. Ardından "Akrabalarımıza karşı sorumluluklarımızı yerine getirmesek ne olur?" sorusu sorulur. Akrabalara karşı sorumlulukların yerine getirmemesi durumunda olabilecekleri çeşitlendirerek söylemeleri üzerinde durulur. Cevapların sonuçları üzerinde tartışılır.

Öğretmen, yakın akrabaları kendilerine misafir olarak gelen Lokman'ın örnek olayını okuyacağını söyleyerek örnek olayı okurken kendisini dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Hazırlamış olduğu slaydı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Okumadan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Yakın akrabalarımız kimlerdir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte yakın akrabaların anne ve babamızın anne, baba ve kardeşleri olduğu üzerinde durulur.

2. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun Lokman'ın akrabalarına karşı sorumlu ve ilgili davranmaması olduğu üzerinde durulur. Böylece akrabalara karşı sorumluluklara vurgu yapılır.

3. Sorunu nereden anladınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, sorunun Lokman'ın akrabalarına hoş geldin ve nasılsınız dememesi ile televizyonu izlemeye devam etmesinden anlaşıldığı sonucuna ulaşılır.

Yukarıdaki soruların yanıtlanmasından sonra çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdındaki üç soruyu cevaplamaları istenerek süre verilir. Sorular, cevaplandırıldıktan sonra aşağıdaki iki soru sorulur. Bu soruları cevaplamaları için öğrencilere zaman verilir.

4. Lokman'ın akrabalarına daha iyi davranmak için önerilere ihtiyacı vardır. Lokman'a neler önerirsiniz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber ortaya çıkan öneriler, öğretmen tarafından tahtaya yazılır. Bu öneriler üzerinde tartışılarak önerilerin olumlu ve olumsuz yönleri kararlaştırılır.

5. Lokman'ın yerinde olsaydınız yukarıdaki önerilerden hangisini seçerdiniz, neden?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, kendilerini Lokman'ın yerine koyarak hangi çözümü seçeceklerini kararlaştırmaları istenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

HOŞ GELDİN DEMEK YOK MU?

Merve Hanım mutfakta yemek hazırlıyordu. Misafirleri gelecekti. Misafirler; yakın akrabaları Nihat Bey ve İrem Hanımdı. Lokman da oturma odasında televizyon izliyordu. Kapı çaldı. Annesi mutfaktan,

- Lokman, işim var. Kapıya bakar mısın oğlum, dedi.

Lokman televizyona kendini o kadar kaptırmıştı ki annesinin sesini bile duymadı. Kapı bir daha çaldı. Annesi Lokman'ın kapıya bakmadığını anlamıştı. Mutfaktan çıkıp kapıyı açtı. Gelenler, Lokman'ın babası, amcası ve halasıydı. Merve Hanım, misafirleri karşıladıktan sonra onları oturma odasına aldı.

Amcası ve halası oturma odasına girdiler. Ama Lokman televizyonu izlemeye devam ediyordu. Amcası Nihat Bey,

- Lokman, bize hoş geldin, demek yok mu, dedi.

Lokman yerinden kalkmadan,

- Hoş geldiniz amca, deyip televizyon izlemeye devam etti.

Babası içeri girdiğinde Lokman hala televizyon izlemeye devam ediyordu. Lokman'ın bu sorumsuz davranışına çok sinirlendi.

- Lokman, mutfağa gelir misin, dedi.

Babası mutfağa gelen Lokman'a,

- Oğlum, amcana ve halana hoş geldiniz, dedin mi diye sordu.

Lokman,

- Dedim, baba.
- Peki, nasılsınız, iyi misiniz dedin mi?
- Yok, baba, onu demedim.

Babası,

- Oğlum, amcan ve halan gelmişler. Ama sen, hala televizyon izliyorsun. İnsan akrabasına bir nasılsınız demez mi? Biz onlara gitsek onların senin gibi davranmasını ister misin?

Lokman, sustu ve başını önüne eğdi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Yakın akrabalarımız kimlerdir?

* Babamın annesi, benim …….dir.
* Babamın kız kardeşi, benim …….dır.
* Babamın erkek kardeşi, benim ……dır.
* Annemin erkek kardeşi, benim …….dır.
* Annemin annesi benim …….dir.
* Annemin kız kardeşi, benim ……dir.

2. Örnek olaydaki sorun nedir?

……

3. Sorunu nereden anladınız?

……

……

4. Lokman, akrabalarına daha iyi davranmak için önerilerinize ihtiyacı vardır. Lokman'a neler önerirsiniz?

……

……

……

……

5. Siz Lokman'ın yerinde olsaydınız yukarıdaki önerilerden hangisini seçerdiniz, neden?

……

……

……

19. ve 20. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dk.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.6. Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki yardımlaşma ve dayanışmaya örnekler verir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, problem çözme, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Değer analizi yaklaşımı.

Süreç:

Önceki derste işlenen konu soru cevaplarla kısaca özetlenir. Akrabalara karşı sorumlulukların, onları sevip saygı duymak olduğu söylenir. Akrabalarımıza karşı diğer sorumluluklarımızın onları ziyaret etmek, uzaktan olanları aramak ve bize ihtiyacı olanlara yardımcı olmak olduğu hatırlatılır.

Önceki derste öğrenilenlerin tekrarlanmasından sonra "Ailenizdeki ve çevrenizdeki insanlara yardım ediyor musunuz, neden?" sorusu sorulur. Daha sonra "Yardım etmeseniz ne olur?" sorusu sorularak istekli birkaç öğrenciye söz hakkı verilerek görüşlerini paylaşmaları istenir. Görüşlerin olumlu ve olumsuz sonuçları üzerinde durulur.

Öğretmen, öğrencilere aile bireyleri arasındaki yardımlaşma ve dayanışmayla ilgili bir örnek olay okuyacağını söyleyerek kendisini dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Hazırlamış olduğu slaydı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Daha sonra örnek olayla ilgili olarak aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun aile bireylerinin anneye yardım ve destek olmaması olduğu sonucuna ulaşılır. Öğrencilerin sorunu tanımlayarak açıklamaları sağlanır. Sorunun üzerinde anlaşılan son ifadesi tahtaya yazılır.

2. Sorunu nereden anladınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun çocukların, annelerine yardım etmeden oyun oynamak için dışarı çıkmasından ve Melike'nin odasına geçmesinden anlaşıldığı sonucuna ulaşılır. Öğrencilerin soruna ilişkin verdikleri bilgi ve kanıtların örnek olaya dayandırmaları sağlanır.

3. Bu sorunun çözülmesi için neler yapılabilir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, sorunun çözülmesi için erkek çocukların odalarını topladıktan sonra oyun oynayabileceği, Melike'nin de sofranın kaldırılmasında annesine yardım ettikten sonra odasına geçebileceği üzerinde durulur. Ayrıca annelerinin ihtiyacı olması durumunda da ona yardımcı olmaları gerektiği belirtilir.

4. Böyle bir durumda kalırsanız hangi çözüm önerisini seçersiniz, neden?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber ortaya çıkan öneriler, öğretmen tarafından tahtaya yazılır. Bu öneriler üzerinde tartışılarak önerilerin olumlu ve olumsuz yönleri tartışılır. Sonra herkesin kendisine uyan öneriyi seçerek neden seçtiğini açıklaması istenir. Öğrencilerin seçimlerini açıklamaları sağlanır.

5. Aile bireylerinize ve akrabalarınıza hangi konularda yardımcı ve destek olursunuz?

Gelen cevaplarla birlikte, aile bireyleri ve akrabalarından büyük olanların sözünü dinledikleri, küçük olanlarla ilgilendikleri; alış verişte yardımcı oldukları ve ihtiyaçları olduğunda yardımcı oldukları sonucuna ulaşmaları sağlanır.

Yukarıdaki soruların yanıtlanmasından sonra çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdındaki soruları cevaplamaları istenir. Öğrencilerin cevapları incelenerek cevaplarını açıklamaları sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

YARDIM ETSENİZ KEŞKE

Cumartesi sabahıydı. Aydın ailesi kahvaltı yapıyordu. Oğulları Cengiz ve Cemal kahvaltı yaptıktan sonra arkadaşlarıyla oynamaya gittiler. Kızları Melike de ders çalışacağım diyerek odasına geçti. Babaları Bekir Bey ise yapmam gereken işlerim var diyerek dışarı çıkmıştı.

Herkes gittikten sonra anne Derya Hanım, evde tek başına kaldı. İlk önce masayı topladı. Sonra bulaşıkları yıkadı ve mutfağı temizledi. Evin temizliğine başlamak üzereyken misafirleri geldi. İşe ara vererek misafirleriyle ilgilendi. Misafirler kalktıktan sonra pazara gitti. Alış verişini yaptı ve eve döndü.

Eve geldiğinde neredeyse akşam oluyordu. Onun için diğer işleri bırakarak hemen akşam yemeğini hazırlamaya başladı. Yemek hazırlarken mutfağa Cemal ve Cengiz girdi. Cemal,

- Anne, odamız çok dağınık neden toplamadın, dedi.

Sonra Cengiz araya girdi,

- Benim de elbiselerim yıkanmamış. Ne giyeceğim şimdi, dedi.

O esnada kızı Melike de içeri girdi. Önce yemeğe baktı sonra annesine,

- Anne, çok açım. Ama yemek daha hazır değil, dedi.

Derya Hanım üzgün bir şekilde çocuklarına,

- Sevgili çocuklarım, biraz yardım etseniz keşke. Bu evde tek başıma yaşamıyorum. Yapılacak bir sürü iş var. Ama bütün işleri tek başıma yapıyorum. Eğer bana yardımcı olmazsanız. Evdeki sorumluluklarınızı yerine getirmezseniz evdeki bütün işleri tek başıma, zamanında yapmam mümkün değil, dedi.

Çocuklar hatalarını anlayıp özür dilediler. Bundan sonra annelerine yardım edeceklerine söz verdiler.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

…….

2. Sorunu nereden anladınız?

……

……

3. Bu sorunun çözülmesi için neler yapılabilir? (Önerilerinizi yazınız)

…….....

…….....

…….....

4. Böyle bir durumda kalırsanız hangi çözüm önerisini seçersiniz, neden?

……

……

……

……

5. Aile bireylerinize ve akrabalarınıza hangi konularda yardım edip destek olursunuz, aşağıya yazınız?

Aile bireyi ve akraba	Hangi yardım ve destek

EK 6: EYLEM ÖĞRENME YAKLAŞIMI DERS PLANLARI

1. ve 2. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma, drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öğretmen, derse geçmeden önce öğrencilerin nasıl olduğunu sorar. "İçinizden hiç kaybolan var mı, yolunuzu nasıl buldunuz?" sorularını yöneltir. Öğrencilerden o durumda ne yaptıklarını, nasıl hissettiklerini ve kimden yardım aldıklarını söylemeleri istenir. Sonra, "İnsan kaybolurken neye ihtiyacı olur?" sorusu yöneltilir. Gelen cevaplarla birlikte kaybolma anlarında insanın ihtiyaç duyduğu ilk şeyin evini sorabileceği güvenilir kişiler olduğu, bunun için de yaşadığı yerin adresini bilmek gerektiği sonucuna ulaşılır.

"İçinizden kimler adresini söyleyebilir?" sorusu sorularak sınıfta adresini bilen öğrenciler tespit edilerek adreslerini söylemeleri sağlanır. Adreslerini söylerken adreste geçen kavramlara dikkat etmeleri hatırlatılır. Öğretmen, dersin konusunun yaşadığımız yerin adresini bilmek olduğunu söyler. Sonra, konu ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Lunapark). Örnek olayı okuduktan sonra, sorular soracağını hatırlatarak dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister.

Hazırlanan örnek olay sunusu öğretmen tarafından vurgulu bir şekilde okunur. Örnek olay okunduktan sonra aşağıdaki sorular sorulur ve tartışılır:

1. Sizce örnek olayda sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun, Nurcan'ın sorumsuz davranarak oyuncakçı dükkânına girip kaybolması olduğu üzerinde durulur.

2. Nurcan'ın durumuna düşseydiniz ne hissederdiniz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, öyle bir durumdan korku, kaygı, yalnızlık ve güvensizliğin hissedebilecekleri üzerinde durulur.

3. Nurcan, sorununu çözmek için neler yapabilir, sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Nurcan'ın içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için eylem aşamaları belirlemeleri istenir. Eylem aşamaları olarak; öncelikle sakin olma, sonra yetkili birine haber verme, ondan sonra da biri kendisini gelip alıncaya kadar bekleme ve adres ile telefon bilgilerini tanımadığı kimselere söylememe gibi eylem basamakları belirlenir. İstekli öğrencilerle beraber belirlenen eylem basamakları canlandırılır.

4. Belirlenen çözüm basamakları işe yarar mı? Nurcan, bundan sonra neler yapmalı?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, eylem aşamalarının işe yarayabileceği sonucuna ulaşılır. Ancak böyle bir olayın bir daha yaşanmaması için sorumlu davranmak gerektiği belirtilir. Bu tür durumlar için hazır olmak gerektiği hatırlatılarak adres ve telefon numarasını öğrenmenin önemi üzerinde durulur. Daha sonra konu ile ilgili çalışma kâğıdı dağıtılarak doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1). Çalışma kâğıdı doldurulduktan sonra diğer çalışma kâğıdındaki etkinliğe geçilir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2). Kaybolma durumunda kimlerden yardım alabilecekleri ve kimlerden yardım alamayacaklarını çalışma kâğıdına yazmaları istenir.

Çalışma kâğıtları doldurulduktan sonra benzer bir olayın yaşamaları durumunda neler yapacakları üzerinde tartışılır. Tartışmada olabildiğince sorunun çözümüne yönelik eylem aşamaları belirlemeleri sağlanır. Sonuçta bir sorundan kurtulmak için öncelikle ne yapılacağına karar verip sonra da kararlaştırılan eylemleri yerine getirmek gerektiği sonucuna ulaşılır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

LUNAPARK

Özlem Hanım, sene başında öğrencileri ile beraber sınıf kurallarını oluştururken öğrencilerine,

- İki ay boyunca kurallara uygun sorumluluklarınızı yerine getirirseniz lunaparka gideceğeyiz, dedi.

Öğrenciler, lunaparkı çok sevdikleri için sınıftaki görevlerini yerine getirmeye başladılar. Kısa süre sonra sınıfın örnek davranışları herkesin dikkatini çekmeye başladı. Hemen her gün nöbetçi öğretmenler, onları tebrik ediyordu. Hatta bir gün okul müdürü sınıfa gelip öğrencilere sorumlu davranışlarından dolayı teşekkür etti.

Nihayet iki ay geçmişti. Özlem Hanım, öğrencilerini iki ay boyunca sorumluluklarını yerine getirdikleri için tebrik etti. Hazırladığı izin kâğıtlarını öğrencilerine vererek;

- Ailesinden izin alanlar, Pazar günü saat 9.00'da okul bahçesinde hazır olsun, dedi.

Pazar günü, Özlem Hanım, izin alanlarla beraber otobüse binerek lunaparkın olduğu AVM'ye gittiler. Yoldayken öğrencilerini birbirlerinden uzaklaşmamaları için uyardı.

Lunaparkta iki saat boyunca eğlendiler. Artık dönme vakti gelmişti. Öğretmen,

- Çocuklar, toplanın çıkıyoruz, dedi.

Öğrenciler bir oyuncak dükkânının önünde toplandılar. Oyuncaklar, Nurcan'ın dikkatini çekmişti. Henüz bütün arkadaşları gelmemişti. İçeri girdi. Oyuncakları inceledi. Birkaç dakika sonra dışarı çıktığında kimseyi bulamadı. Onlara yetişmek istedi. Hemen girişe doğru koştu. Ama öğretmeni ve arkadaşları gitmişti. Şimdi ne yapacaktı. Aklına güvenlik geldi. Güvenliğe gidip otobüsü kaçırdığını söyledi. Güvenliktekiler, ailesinin telefon numarasını istedi. Nurcan,

- Bilmiyorum, dedi.
- Adresini biliyor musun, diye sordular.

Nurcan,

- Hayır, bilmiyorum, dedi.

Güvenliktekiler şaşırıp kaldılar. Nasıl yardım edeceklerini düşünmeye başladılar.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

1. Sizce örnek olayda sorun nedir?

……

2. Nurcan'ın durumuna düşseydiniz ne hissederdiniz?

……

……

3. Nurcan, sorununu çözmek için neler yapabilir, sırayla belirleyelim?

……

……

……

……

4. Yapılacakların canlandırılması.

5. Nurcan'ın yapacakları işe yarar mı? Nurcan, bundan sonra neler yapmalı?

……

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Kaybolduğumuzda kimlerden yardım isteyebiliriz?	Kaybolduğumuzda kimlerden yardım <u>istememeliyiz</u>?

3. ve 4. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi, çalışma kâğıtları ve resimler.

Kazanım **:** 2.2.1. Yaşadığı evin adresini bilir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tartışma, drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğretmen tarafından, öğrencilere nasıl oldukları sorarak birkaç öğrenciyi konuşturur. Sona önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Bir önceki derste adresin nasıl yazılacağı, kaybolma gibi acil durumlarda adresin kimlerden sorulup kimlere sorulmayacağının öğrenildiği hatırlatılır. Önceki derste adresini öğrenmeleri istenen öğrencilerden adresini söylemeleri istenir.

Öğrencilere "Kaybolma dışında adresimizi bilmek ne işimize yarar?" sorusu yöneltilir. Öğrencilerden gelen cevaplarla ve öğretmen tarafından hazırlanan adresin kullanıldığı birkaç resim gösterilerek adresin nerelerde kullanıldığı söylenir. Adresin acil durumlarda, kargo ve mektup göndermede işe yaradığı sonucuna ulaşılır.

Öğretmen, adres ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Görünmez Kaza). Öğrencilere, örnek olayı okuduktan sonra sorular soracağını hatırlatarak dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra örnek olayı vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Öğretmen, Eylem'i evine neden bırakamıyor?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, öğretmenin Eylem'i evine bırakamamasının, Eylem'in adresini bilmemesinden kaynaklandığı sonucuna varılır.

2. Eylem'in durumunda olsaydınız ne hissederdiniz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, öyle bir durumda adresini daha önce öğrenmediği için pişmanlık, korku, kendisine kızgınlık hissedebileceği sonucuna varılır.

3. Eylem'i eve bırakmak için neler yapılabilir, sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Eylem'i eve bırakmak için eylem adımları belirlenir. Öncelikle nöbetçi öğretmen, Eylem'i okula getirir. Öğretmeni Eylem'in telefon numarasını biliyorsa arayıp velisini bilgilendirir. Bilmiyorsa komşusu olan öğrencilerin telefon numarasına ulaşılarak aileye haber vermeleri ister. Ailesi gelinceye kadar o da güvenli bir yerde bekler. Eylem aşamaları belirlendikten sonra aşamalara uygun olarak istekli öğrencilerle olay canlandırılır.

4. Sizce belirlediğiniz adımlar işe yarar mı? Eylem, aynı duruma bir daha düşmemek için neler yapmalı?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, Eylem'i eve götürmek için belirlenen adımların yorucu olduğu ama yararlı olacağı sonucuna varılır. Eylem, benzer bir duruma düşmemek için hazırlıklı olması, adresini ve telefon numarasını öğrenmesi gerektiği belirtilir.

Sorular cevaplandıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1) ve soruları cevaplamaları istenir. Diğer çalışma kâğıdına (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2) da adres ve telefon bilgilerini yazarak ev ve telefon resmi çizmeleri söylenir.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

GÖRÜNMEZ KAZA

Derya Hanım, sınıfında, teneffüslerde nöbetçi öğrenci görevlendiriyordu. Nöbetçi öğrencilerin bazı sorumlulukları vardı. Teneffüste bu sorumlulukları yerine getiriyorlardı. Mesela, sınıfı havalandırıyor ve arkadaşlarının ders araç gereçlerini koruyorlardı.

Derya öğretmen, teneffüs zili çaldığında nöbetçi öğrencilerin kimler olduğunu sordu. Duygu ve Eylem parmak kaldırarak,

- Biziz, öğretmenim, dediler.

Öğretmen,

- Sınıfınızı havalandırın ve arkadaşlarınızın eşyalarına dikkat edin çocuklar, diyerek onları uyardı ve dışarı çıktı.

Herkes çıktıktan sonra Duygu, sınıftaki sıraları düzeltmeye başladı. Eylem de sınıfı havalandırmak için pencereleri açmaya çalıştı. Pencere yüksek olduğu için kalorifere tırmanarak kolu çevirmeye çalıştı. O esnada dengesini kaybederek düştü. Kafası kaloriferin kenarına çarptı. Kafasını tutarak ağlamaya başladı. Duygu, dönüp baktığında Eylem'in kafasının kanadığını fark etti. Hemen yanına koştu. O sırada ağlama sesini duyan nöbetçi öğretmen de içeri girdi. Eylem'in kafası fena yarılmıştı. Hemen Eylemi hastaneye götürdü.

Doktor, Eylem'in kafasına dört dikiş attı. Sonra ilaç yazdı ve birkaç saat dinlenmesini tavsiye etti. Bunun üzerine nöbetçi öğretmen, onu evine bırakmak istedi. Eylem'e evinin adresini sordu. Ama Eylem, adresini bilmiyordu. Bundan dolayı onu okula getirerek öğretmenine teslim etti. Öğretmenine,

- Birkaç saat dinlenmesi gerekir. Eve bırakmak istedim. Ama adresini bilmiyordu. Ailesine haber verin, gelip okuldan alsınlar, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

1. Öğretmen, Eylem'i evine neden bırakamıyor?

……

2. Eylem'in durumunda olsaydınız ne hissederdiniz?

……

……

3. Eylem'i eve bırakmak için neler yapılabilir, sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Sizce aldığınız önlemler işe yarar mı? ……

5. Eylem, aynı duruma bir daha düşmemek için neler yapmalı?

……

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Ev adresinizi ve telefon numaranızı yazarak altlarına resimlerini çiziniz.

Adresim: ……..... ……	Telefon No: 0 (_ _ _) _ _ _ -_ _ _ _

5. ve 6. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öncelikle öğretmen tarafından, öğrencilerin nasıl olduğu sorulur. Önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca özetlenir. Bir önceki derste adres ve telefon numarasını öğrenildiği, acil durumlarda ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmadan doğru kişilerden yardım almak gerektiği hatırlatılır.

Öğrencilere "Evde kahvaltınızı kim hazırlıyor?", "Odanızı kim temizliyor?" gibi sorular sorulur. Gelen cevaplarla birlikte evdeki işlerin, görevlerin sadece bir kişi tarafından yapılması durumunda ortaya çıkacak zorluk üzerinde durulur. Bunun için herkesin evde bazı sorumluluklar alarak, aldığı sorumlulukları yerine getirmesinin evdeki yaşamı daha da kolaylaştıracağı belirtilir. "Evde ne gibi sorumlulukları yerine getiriyorsunuz?" sorusu yöneltilir. Öğrencilerin ifade ettikleri odasını temiz tutma, anne babasına yardım etme, onların sözünü dinleme, hikâye kitabını okuma, ders çalışma, ödevlerini yapma, çantasını hazırlama, evi temiz tutma, oyuncaklarını ve yatağını toplama, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme, kirli çamaşırları çamaşır sepetine atma… gibi cevaplar tahtaya yazılır. Bu dersin amacının evde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığımız işleri açıklamak olduğu söylenir.

Öğretmen, evdeki sorumluluklar ile ilgili bir örnek olayı okuyacağını söyler (Bkz. Söylemekle Olmuyor). Okumayı bitirdikten sonra örnek olayla ilgili sorular soracağını

hatırlatarak öğrencilerin dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Daha sonra örnek olayı tahtaya yansıtarak vurgulu bir şekilde okur. Örnek olayı okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Sizce örnek olayda, Ferdi'nin sorunu nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olayda Ferdi'nin sorununun odasını dağınık ve düzensiz kullanması, odasını dağıtması olduğu sonucuna varılır. Burada öğrencilerden kendi odalarını nasıl kullandıklarını paylaşmaları istenir.

2. Ferdi'nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Ferdi'nin sorumluluğuna dikkat etmediği belirtilir. Odasını temiz ve düzenli kullanması durumunda dağınık ve düzensiz olmayacağı sonucuna varılır.

3. Ferdi'nin sorununun çözümü için neler yapılabilir, sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Ferdi'nin sorunun çözümü için eylem aşamaları belirlenir. Öncelikle Ferdi yapacak işleri belirlemeli. Bu işleri öncelik sırasına koymalı. Sonra bu işleri sırasıyla yapmalı. Daha sonra odasını dağıtmamak için özen göstermeli olarak belirlenir. Son olarak belirlenen eylem aşamaları istekli öğrenciler tarafından canlandırılır.

4. Belirlenen eylem aşamaları işe yarar mı? Ferdi, bundan sonra temiz ve düzenli bir oda için neler yapmalı?

Hem canlandırmadan hem de öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte belirlenen eylem aşamalarının Ferdi'nin sorununa çözüm olacağı sonucuna varılır. Bundan sonra Ferdi'nin odasını temiz ve düzenli kullanmak için bu planlamaya uygun hareket etmesinin faydalı olacağı belirtilir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra evdeki sorumlulukları ile ilgili çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1). Öğrencilerden çalışma kâğıdını doldurmaları istenir. Daha sonra öğrencilerden evdeki sorumluluklarını ve evde yapmaktan hoşlandıkları sorumlulukların sorulduğu çalıma kâğıdını doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–2).

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

SÖYLEMEKLE OLMUYOR

Annesi ve babası, Ferdi'nin odasını ve eşyalarını kullanmasını pek beğenmiyorlardı. Dikkatli ve özenli davranmasını istiyorlardı. Bazen de kendilerine yardım etmesini bekliyorlardı. Ferdi de bunu istiyordu. Ama odasını bile toplamıyordu ki kalkıp onlara yardım etsin.

O akşam babası odasına girdiğinde odası yine dağınıktı. Odayı o halde görünce hiç konuşmadı. Çünkü daha önce birçok defa uyarmıştı. Bu sefer önce odaya uzun uzun baktı sonra Ferdi'ye. Ferdi, babasının ne demek istediğini bakışlarından anladı.

- Tamam, bir saate kadar her yeri toplayacağım, dedi.

Babası "peki" diyerek odadan çıktı.

Ferdi, odasını toplamaya başladı. Önce çantasını düzeltmeye karar verdi. Çantanın içinde ne varsa masaya koydu. Sonra düzgün bir şekilde yerleştirmeye çalıştı. Daha çantasını düzeltmeden "Bu iş kolay, önce zor olanı yapmalıyım" diyerek onları bıraktı. Bu sefer, dolabın içinde ne varsa yatağın üzerine koydu. Elbiseleri düzgün bir şekilde katlamaya başladı. Birden etraftaki dağınık oyuncaklar dikkatini çekti. "İlk önce bunlara el atsam daha iyi olur" dedi. Oyuncakları toplamaya başladı. Oyuncakları toplamadan uykusu geldi. Babasına verdiği sözü unutarak "biraz uyuyayım. Sonra devam ederim" dedi ve dağılmış yatağın üzerine uzandı.

Bir saat sonra babası ile annesi odaya girdiklerinde ne görsünler. Oda darmadağınıktı. Ferdi de o dağınıklığın içinde uyuyordu. Babası, eşine,

- Aslında Ferdi, iyi bir çocuk. Odasını temiz ve düzgün bırakmak istiyor. Ama temizledikçe kirletiyor. Düzeltmeye çalıştıkça daha da dağıtıyor, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 1

1. Sizce örnek olayda, Ferdi'nin sorunu nedir?

……

……

2. Ferdi'nin yerinde olsaydınız ne yapardınız?

……

……

3. Ferdi'nin sorununun çözümü için neler yapılabilir, sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Belirlenen çözümler işe yarar mı? ……...

5. Ferdi, bundan sonra temiz ve düzenli bir oda için neler yapmalı?

……

……

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

Evdeki Sorumluluklar	Evde yerine getirdiğim sorumluluklar
* Odamızı ……. ve ……. kullanmalıyız. * Evi ……. bir şekilde toplamalıyız. * Sofrayı veya masayı……. * Elbiselerimizi …….. bir şekilde yerleştirmeliyiz. * Ödevlerimizi …….. * Oyuncaklarımızı ……	…… …… …… …… …… …… ……

7. ve 8. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.2. Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öğrencilere nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Yeterli cevap alındıktan sonra önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca özetlenir. Önceki derste odasını temiz tutma, anne babasına yardım etme, onların sözünü dinleme, hikâye kitabını okuma, ders çalışma, ödevlerini yapma, çantasını hazırlama, evi temiz tutma, oyuncaklarını ve yatağını toplama, eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirme, kirli çamaşırları çamaşır sepetine atma… gibi sorumluluklar ve evde yapmaktan hoşlanılan işlerin neler olduğu üzerinde durulduğu hatırlatılır.

Bugünkü ders konusunun da bir önceki ders konusu ile aynı olduğu söylenir. Bu derste de evde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlanılan işleri açıklamaya devam edileceği ifade edilir. Öğretmen, evdeki sorumluluklar ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Oda Temizliği). Örnek olayı okuduktan sonra bazı sorular soracağı hatırlatır. Bunun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Öğretmen, örnek olayı vurgulu bir şekilde okuduktan sonra aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olayda, ailenin yaşadığı sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, sorunun, örnek olaydaki ailenin kızları Defne ve Dilara'nın kendi odalarını temiz ve düzenli tutmamaları ve evi sürekli dağıtmaları olduğu sonucuna varılır.

2. Anne babanın yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, anne ve babanın yerinde olmaları durumunda kızlarının sorumsuz davranmasından rahatsız olacakları, bunun için kızlarıyla davranışlarını düzeltmesi için konuşup kızlarından bekledikleri davranışları söyleyebilecekleri üzerinde durulur.

3. Defne ve Dilara, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Defne ve Dilara'nın odalarını temiz ve düzenli tutmaları, evi dağıtmamaları, yataklarını toplamaları, elbiselerini düzgün bir şekilde bırakmaları ve ödevlerini yapmaları durumunda sorun çıkmayacağı üzerinde durulur. Ayrıca bu sorumlulukları düzenli bir şekilde yerine getirmeleri durumunda hem evleri daha temiz ve düzenli olacağı hem de ailedeki bireylerin birbirini daha çok seveceği belirtilir.

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

Öğrencilere örnek olay metni dağıtılarak hikâyenin devamını yukarıda belirlenen eylem basamaklarına göre tamamlamaları istenir. Örnek olayı tamamlayan öğrencilerin yaptıklarını sınıfla paylaşmaları sağlanır.

5. Defne ve Dilara, önerilerinizi yerine getirirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Defne ve Dilara'nın önerilen sorumlulukları yerine getirmeleri durumunda hem evlerinin hem de odalarının daha temiz ve düzenli olacağı, ayrıca okuldaki derslerinde de daha başarılı olacakları sonucuna ulaşılır.

6. Defne ve Dilara, bundan sonra odalarının temizliği için neler yapmalı?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Defne ve Dilara'nın bundan sonra evde üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri gerektiği sonucuna ulaşılır.

Sorular cevaplandıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılarak çalışma kâğıdını doldurmaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı–1).

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

ODA TEMİZLİĞİ

Gönül Hanım'ın iki kızı vardı: Defne ve Dilara. İkisi de ikinci sınıfa gidiyordu. Ancak evde hem yaptıklarından hem de yapmadıklarından dolayı annelerine ve babalarına iş çıkarıyorlardı. Bundan dolayı anneleri onlara evde bazı sorumluluklar vermek istiyordu.

Akşam yemekten sonra kızlar odasına geçtiler. Gönül Hanım da eşine düşüncelerini söyledi. Kızların sorumlu davranmaması eşi Hasan Bey'in de dikkatini çekmişti. Eşini dinledikten sonra,

- Bence geç bile kaldık. Çünkü dikkat ediyorum da kızlar odalarını temiz ve düzenli tutmuyorlar, evi de sürekli dağıtıyorlar. Onların dağıttığını biz sürekli toplamak zorunda kalıyoruz, dedi.

Anne Gönül Hanım,

- Ayrıca yataklarını sürekli dağınık bırakıyor, elbiselerini de düzgün bir şekilde bırakmıyorlar. Oyuncaklarını de temiz kullanmıyorlar, dedi.

Hasan Bey,

- Bugün öğretmenleri beni aradı. İkisinin de ödevlerini yapmadığını ve ders araç gereçlerini eksik getirdiklerini söyledi. Buna çok üzüldüm. Artık büyüdüler. Çantalarını kendilerinin hazırlaması gerekir, dedi.

Bunun üzerine anne ve baba kızlara sorumluluk vermeğe karar verdiler. Sonra da Defne ve Dilara'yı çağırdılar.

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Örnek olayda, ailenin yaşadığı sorun nedir?

……

……

2. Anne babanın yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

……

……

3. Defne ve Dilara, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

……

……

……

……

……

5. Defne ve Dilara, önerilerinizi yerine getirirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

……

……

6. Defne ve Dilara, bundan sonra odalarının temizliği için neler yapmalı?

……

……

……

9. ve 10. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öğrencilere nasıl oldukları sorularak derse başlanır ve birkaç öğrenci konuşturulur. Önceki derste öğrenilenler, soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Öğretmen, önceki derste öğrencilerin evdeki sorumlulukların neler olduğu, severek yaptıkları sorumlulukları, sorumlulukları yerine getirmenin faydaları ve evdeki bütün işleri bir kişinin yapmasının olumsuzluğu üzerinde durulduğunu söyleyerek önceki dersi özetler. Bundan dolayı da evde herkesin bir sorumluluğunun olması gerektiği ve herkesin üzerine düşen görevleri yerine getirmesinin önemli olduğu belirtir.

Öğretmen, bugünkü dersin konusunun kişisel eşyaları temiz ve düzenli kullanmak olduğunu söyler. Öğrencilere, "Sadece sizin kullandığın eşyalarınız nelerdir?" sorusu sorulur. Gelen cevaplarla birlikte kişisel eşyaların ayakkabı, çorap, terlik, elbiseler, tarak, gözlük kulaklık, havlu, diş fırçası, tırnak makinası… olduğu söylenir. Kişisel eşyalarını başkalarıyla paylaşıp paylaşmadıkları sorularak "Kişisel eşyaları başkalarıyla paylaşmanın ne gibi zararları olabilir?" sorusu yöneltilir. Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte kişisel eşyaların başkaları ile beraber kullanmanın sağlık açısından uygun olmayacağı, bulaşıcı hastalıkların yayılmasına neden olabileceği sonucuna varılır. "Kişisel eşyalarınızı kullanırken neye dikkat ediyorsunuz?" sorusu sorulur. Kişisel eşyaları ile ilgili elbiselerini ve ayakkabılarını temiz tutup düzgün bir şekilde yerleştirdikleri, ellerini yüzlerin yıkayarak dişlerini düzenli fırçaladıkları, kişisel

eşyalarını dağıtmadan kullanma ve evdeki eşyalarını toplamaları gibi sorumluluklar üzerinde durulur. Sonuç olarak kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanmaları gerektiği sonucuna ulaşılır.

Öğretmen, kişisel eşyaların kullanımı ile ilgili bir örnek olay okuyacağını söyler (Bkz. Ev Ödevi). Örnek olayı okuduktan sonra bazı sorular soracağını hatırlatır. Bunun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Örnek olayı vurgulu bir şekilde okur ve aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun Kerim'in ödevini yaparken kişisel eşyalarını kirli ve düzensiz kullanması ve dağınık çalışması olduğu sonucuna ulaşılır.

2. Anne babanın yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, anne babanın nasıl davranabileceği üzerinde tartışılır. Kişisel eşyaların düzenli ve temiz kullanmanın hayatımızı daha da kolaylaştırdığı, daha sağlıklı bir hayat yaşama imkânı sunacağı üzerinde durulur. Bunun için de çocukların sorumluluklarını yapıp yapmadıklarını kontrol edip yapmamışlarsa uyarılabilecekleri üzerinde durulur.

3. Kerim, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Kerim'in işini planlaması gerektiği üzerinde durulur. Öncelikle yapacağı işin eylem basamakları okul üniformasını çıkarma, kullanacağı tüm eşyaları hazırlama, eşyaları kullandıktan sonra yerine koyma, işi biten eşyalarını kaldırma, gereksiz eşyaları çöp kutusuna atma olarak belirlenir. Öğrencilere "Evde kişisel eşyalarını nasıl kullanıyorsunuz?" sorusu yöneltilerek kişisel eşyalarını nasıl kullandıklarını paylaşmalarını sağlanır.

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

Öğrencilere çalışma kâğıtları dağıtılarak hikâyenin devamını yukarıda belirlenen eylem basamaklarına göre tamamlamaları istenir. Çalışma kâğıdını dolduran öğrencilerden yazdıklarını sınıfla paylaşmaları istenir.

5. Kerim, önerilerinizi yerine getirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Kerim'in öneriler doğrultusunda hareket etmesi durumunda odasının daha düzenli olacağı, eşyalarını daha uzun süreli kullanabileceği, anne ve babasının da üzülmeyeceği sonucuna varılır. Öğrencilere

“Bundan sonra kişisel eşyalarınızı kullanırken nasıl hareket etmeyi düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilerek gelen cevaplarla birlikte, kişisel eşyalarını sağlığa uygun bir şekilde temiz ve düzenli olarak kullanmaya karar vermeleri üzerinde durulur.

6. Kerim, bundan sonra odalarının temizliği için neler yapmalı?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Kerim’in bundan sonra eşyalarını daha planlı, düzenli ve temiz kullanması için çaba sarf etmesi gerektiği üzerinde durulur.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

EV ÖDEVİ

Öğretmen, temizlikle ilgili bir poster hazırlama ödevi vermişti. Kerim de herkesin beğeneceği güzel bir poster hazırlamak istiyordu. Bunun için dersten çıkar çıkmaz hazırlıklara başladı. Önce kırtasiyeye gitti. Yapıştırıcı, karton, fon ve el işi kâğıtları aldı. Sonra heyecanla eve geldi.

Eve varır varmaz odasına geçti. Üzerini bile çıkarmadan çantasını bir köşeye attı. Bütün araç gereçlerini masaya koydu ve çalışmaya başladı. Çizme, kesme, boyama, yapıştırma derken yarım saat sonra posteri bitirdi.

İşi bittiğinde Kerim posteri eline alıp severek baktı. Anne babasının da görmesini istedi. Oturma odasına geçerek anne babasını çağırdı. Anne baba kalkıp Kerim'in odasına geçtiler. Odaya girdikleri gibi gördükleri karşısında şaşıp kaldılar. Kerim'in üniforması boya içinde kalmıştı. Masanın üstü çalışma kâğıtlarından görünmüyordu. Yerler küçük kâğıt parçalarıyla doluydu. Yapıştırıcı, halıya düşüp dökülmüştü. Kullandığı makas çok kirlenmişti. Elleri de çok kirliydi. Kerim, posteri anne babasına doğru kaldırarak,

- Nasıl, güzel olmuş mu, dedi.

Babası,

- Poster ne ile ilgiliydi Kerim, diye sordu.

Kerim,

- Temizlikle ilgili baba, dedi.

Babası,

- Çok Güzel olmuş. Ama temizlikle ilgili poster hazırlarken odanı, masanı, eşyalarını ve ellerini de temiz tutsan daha da güzel olur, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

……

2. Anne babanın yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

……

……

3. Kerim, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

……

……

……

……

……

……

5. Kerim, önerilerinizi yerine getirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

……

……

6. Kerim, bundan sonra odalarının temizliği için neler yapmalı?

……

……

……

11. ve 12. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.3. Evdeki kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öğrencilere nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Önceki derste öğrenilenler kısaca özetlenerek hatırlatılır. Öğretmen cevapları toparlayarak önceki derste kullandığımız kişisel eşyalar, bu eşyaları nasıl kullandığımız ve nasıl kullanmamız gerektiği üzerinde durulduğu hatırlatılır. Bundan dolayı kişisel eşyaları kullanırken dikkatli davranarak onları temiz ve düzenli kullanmak gerektiğini söyler.

Bugünkü dersin amacının bir önceki dersin amacıyla aynı olduğu hatırlatılır. Öğrencilerin "Kişisel eşyalarımızı temiz ve düzenli kullanmasak ne olur?" sorusu üzerine tartışmaları sağlanır. Gelen cevaplarla birlikte, ayakkabı, çorap, terlik, elbiseler, tarak, gözlük, kulaklık, havlu, diş fırçası, tırnak makinası gibi kişisel eşyaları temiz ve düzenli kullanmak gerektiği, aksi takdirde hastalanabilecekleri üzerinde durulur. "Kişisel eşyalarımızı temiz kullanmak için neler yapabiliriz?" sorusu etrafında tartışılarak temizlik için eylem adımları belirlemeleri sağlanır. Aynı şekilde kişisel eşyalarını düzenli kullanabilmeleri için de neler yapılabileceği üzerinde durulur. Kişisel eşyalarını düzenli kullanmak için eylem adımları belirlemeleri sağlanır.

Öğretmen, kişisel eşyaların kullanımı ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Soğuk Algınlığı). Örnek olayı okuduktan sonra bazı sorular sorulacağı hatırlatır. Bunun için metni dikkatli bir şekilde dinlemeleri ister. Sonra, örnek olayı vurgulu bir şekilde okur ve aşağıdaki soruları sorar:

1. Sizce örnek olayda, Selin'in sorunu nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, Selin'in sorununun, sorumsuz davranarak terlenen elbiselerini değiştirmemesi ve kirli, ıslak elbiselerle yatması sonucu hastalanması olduğu üzerinde durulur.

2. Selin'in yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

Gelen cevaplar üzerinde tartışıldıktan sonra, Selin'in terli iken yatmaması gerektiği, duş alıp üzerini değiştirmesi gerektiği üzerinde konuşulur.

3. Selin, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber, Selin'in öncelikle duş alması, sonra da terlenen elbiselerini değiştirmesi ve ondan sonra yatması gerektiği, yattıktan sonra da üzerini örtmesi gerektiği üzerinde durulur. Böylece hastalanmaktan kurtulabileceği belirtilir.

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

Öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtılarak örnek olayı, yukarıda belirlenen eylem adımlarına göre tamamlamaları istenir. Tamamlayan öğrencilerin görüşlerini sınıfla paylaşmaları sağlanır.

5. Belirlenen adımlar işe yarar mı? Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?

Belirlenen işlem adımlarını bu sorunu ortadan kaldırmayacağı ancak daha sonra böyle bir durumda yukarıda belirlenen işlem adımlarının izlenmesi durumunda Selin'in hastalanmayacağı sonucuna ulaşılır. Selin'in elbiselerinin bundan sonra temiz kalması için özen göstermesi, terlediğinde değiştirip eskilerini yıkatması gerektiği belirtilir.

Sorular cevaplandıktan sonra, çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılarak soruları cevaplamaları istenir (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Soruları cevaplayan öğrencilerin cevaplarını sınıfla paylaşması sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

SOĞUK ALGINLIĞI

Selin, arkadaşlarıyla oynamaya çıkmıştı. Bir iki saat boyunca ip oynadılar. Oynarken saçları dağıldı ve çok terledi. Eve geldiğinde çok yorgundu. Üstünü değiştirmesi ve duş alması gerekiyordu. Ama elini yüzünü yıkamak bile ona zor geldi. Odasına geçti. Elbiselerini de değiştirmeden yatağına uzandı. Ablası elbiselerini değiştirmesini söyledi. Ama Selin, oralı olmadı ve uzandığı gibi uyudu.

Bir süre sonra annesi odasına geldi. Selin'in üzerini bile örtmeden uzandığını gördü. Üzerini örtmeye çalıştı. Ama artık geç olmuştu. Selin'in başı fena ağrıyordu. Başı ağrıdığı için ağlamaya başladı. Annesi, Selin'in ateşine baktı. Ateşi yüksekti. Bütün vücudu çok ısınmıştı. Babası ağlama sesini duyunca hemen geldi. O sırada Selin, "Anne, başım çok ağrıyor" diyerek ağlamaya devam ediyordu.

Babası gelir gelmez Selin'i hemen doktora götürdüler. Doktor, onu muayene ederken çok üzüldüler. Çünkü Selin'in üstü başı dağınık ve ter kokuyordu. Doktor muayene ettikten sonra Selin'in soğuk aldığını söyledi. Hemen ilaç verip serum taktılar. Sonra iğne yaptılar. Normalde iğneyi sevmiyordu. Ama canı o kadar çok yanıyordu ki iğnenin acısına bile razı oldu. O gece hastanede kaldı. Sonraki gün eve geldi. Doktor üç gün dinlenmesi gerektiğini söyledi.

Küçük bir sorumsuzluk Selin'in üç gün yatakta kalmasına sebep oldu. Bu süre boyunca okula da gidemedi.

……

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Sizce örnek olayda, Selin'in sorunu nedir?

……

2. Selin'in yerinde olsaydınız nasıl davranırdınız?

……

……

3. Selin, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

……

……

……

……

……

……

……

5. Belirlediğin çözüm işe yarar mı? …….

6. Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?

……

……

……

13., 14., 15. ve 16. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi, çalışma kâğıtları ve resimler.

Kazanım **:** 2.2.4. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma**,** soru-cevap, örnek olay, tartışma, drama.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öğrencilere nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Öğretmen, öğrenci cevaplarını toparlayarak önceki derste evde kullanılan kişisel eşyaları söyler, kişisel eşyaları temiz ve düzenli kullanmak gerektiğini belirtir ve bu eşyaları temiz ve düzenli kullanılmaması durumunda sağlığımızın olumsuz etkileneceğini ifade ederek konuyu özetler.

Bugünkü dersin amacının evdeki kaynakları tasarruflu kullanarak aile bütçesine katkıda bulunmak olduğu söylenir. Evdeki kaynakların neler olduğu sorularak öğrencilerin evdeki kaynakları söylemeleri istenir. Farklı değerlerde elektrik, su, doğalgaz ve telefon faturalarının resimleri yansıtılır. Öğrencilerden faturalar arasındaki fiyat farkının sebeplerini söylemeleri istenir. Alınan cevaplarla beraber faturaların farklı değerlerde gelmesinin sebeplerinin gereksiz kullanma, ihtiyaçtan fazla kullanma veya dikkatsiz kullanma olabileceği üzerinde durulur. “Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmak için neler yapıyorsunuz?” sorusu üzerinde tartışılarak tasarrufa örnekler verilir. Gelen cevaplarla birlikte tasarruflu davranmak için ihtiyaçtan fazla kullanmamak gerektiği üzerinde durulur. Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmak için eylem adımları belirlenir.

Öğretmen, evdeki kaynakların tasarruflu kullanımı ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Farklı Faturalar). Örnek olayı okuduktan sonra bazı sorular

soracağını hatırlatır. Bunun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra örnek olayı vurgulu bir şekilde okur ve aşağıdaki soruları sorar:

1. Sizce örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerin cevapları ile birlikte, örnek olaydaki sorunun iki ailenin evdeki kaynakları farklı şekillerde kullanması olduğu üzerinde durulur. Öğrenciler evdeki kaynakları nasıl kullandıkları, evdeki kaynakları daha dikkatli kullanmaları konusunda onları uyaran olup olmadığı sorulur. Öğrencilerin cevapları ile beraber kaynakların kullanımı tartışılır.

2. Bu sorun, aile bütçesini nasıl etkileyebilir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber kaynakların tasarrufa dikkat edilmeden kullanılması durumunda o kaynaklara daha fazla para ödemek zorunda kalınacağı üzerinde durulur. Böylece başka ihtiyaçlara ayrılan paranın azalacağı sonucuna ulaşılır.

3. Faturaları yüksek gelen aile, hangi önlemleri alırsa faturaları düşebilir, sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, faturası fazla gelen ailenin alabileceği önlemlerin evdeki kaynakları kullanırken dikkatli olması, ihtiyaçtan fazla kullanmaması, gereksiz yanan lambaları söndürmesi, açık kalan muslukları kapatması olabileceği belirtilir.

4. Örnek olayın canlandırılması.

Örnek olayın canlandırılmasında görev almak isteyen gönüllü öğrenciler belirlenir. Örnek olay metnine uygun olarak roller dağıtıldıktan sonra hazırlanmaları için süre verilir. Daha sonra örnek olay, eylem adımlarına göre canlandırılır.

5. Belirlediğiniz önlemler işe yarar mı? Bu aile evdeki kaynakları bundan sonra nasıl kullanmalıdır?

Öğrencilerden alınan cevaplarla birlikte, kaynakların kullanımında belirlenen önlemlerin alınması durumunda faturalarının düşeceği, fazla verilen para ile başka şeylerin alınabileceği sonucuna ulaşılır. Öğrencilere "Bu dersten sonra evinizdeki kaynakları nasıl kullanmayı düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilir. Gelen cevaplarla beraber, evdeki kaynakların tasarruflu kullanılması üzerinde durulur.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

FARKLI FATURALAR

Öğretmenimiz, elinde birkaç tane fatura ile sınıfa girdi. Faturalara merakla baktım. Ayşe,

- Öğretmenim onlar ne faturası, diye sordu.

Öğretmenimiz,

- Elimde gördüğünüz faturalar, iki komşu ailenin elektrik ve su faturaları. İki aile de dört kişiden oluşmaktadır. Şimdi bu iki ailenin faturalarını beraber inceleyeceğiz, dedi.

Öğretmenimiz önce sınıfı iki gruba ayırdı. Sonra bir gruba elektrik faturalarını diğer gruba da su faturalarını verdi. Bizim gruba elektrik faturası düşmüştü. Ama bir aileye 63 lira diğerine de 194 lira fatura gelmişti. Daha sonra gruplar ellerindeki faturaları değiştirdiler. Su faturalarında da ücretler farklıydı. Bir ailenin faturası 44 lira iken diğerinin 114 liraydı.

Çok şaşırmıştım. İki aile de dört kişilikti ve iki ailenin de ücret tarifesi aynıydı. Ama ücretler farklıydı. Böyle düşünürken öğretmenimiz faturaları topladı ve

- Faturaları incelerken dikkatinizi ne çekti, diye sordu.

Ben dayanamadım.

- Bir ailenin faturaları düşük ama diğerinin faturaları çok yüksek gelmiş. Öğretmenimiz,
- Sizce bu farklılığın sebebi ne olabilir?

Mustafa,

- Belki suyu açık unutmuşlar, dedi.

Serpil,

- Ama sadece su yüksek gelmemiş ki elektrik de yüksek gelmiş. Belli ki dikkatli kullanmamışlar.

Mehmet de,

- Aile üyeleri üzerlerine düşen sorumlulukları yerine getirmemiş olabilirler, dedi.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Sizce örnek olaydaki sorun nedir?

……

2. Bu sorun, ailenin bütçesini nasıl etkileyebilir?

……

……

3. Faturaları yüksek gelen aile, hangi önlemleri alırsa faturaları düşebilir, sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

……

……

……

……

……

……

5. Belirlediğiniz önlemler işe yarar mı? Bu aile evdeki kaynakları bundan sonra nasıl kullanmalıdır?

……

……

……

17. ve 18. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.5. Yakın akrabalarını tanıtır.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Derse, öğrencilere nasıl oldukları sorularak başlanır. Sonra, önceki dersin konusu soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Öğretmen, öğrenci cevaplarını toparlayarak önceki derste evde kullanılan kaynakları tasarruflu kullanmanın faydaları ve tasarrufa dikkat edilmemesi durumunda aile bütçesinin olumsuz etkileneceği üzerinde durulduğunu söyler. Bunun için ailedeki sorumluluklarımızdan biri olan evdeki kaynakları tasarrufa dikkat ederek dikkatli bir şekilde kullanmak olduğu belirtir.

Bugünkü dersin amacının yakın akrabalarını tanıtarak onlara karşı sorumluluklarımızı açıklamak olduğu söylenir. “Yakın akrabalarınız kimlerdir?” sorusu sorularak yakın akrabaların, anne ve babanın ailesindeki bireyler olduğu üzerinde durulur. Yakın akrabaları şema ile gösterilerek yakınlık derecesi belirtilir. Daha sonra “Akrabalarına nasıl davranılmalıdır?” sorusu üzerinde tartışılır. Akrabalara karşı sevgi, saygı, değer verme, ziyaret etme, yardım etme, uzakta iseler arama gibi sorumluluklarımızın olduğu belirtilerek yakın akrabalara karşı nasıl davranılacağına ilişkin eylem basamakları üzerinde durulur.

Öğretmen, yakın akrabalar ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Bayram Günü). Örnek olayı okuduktan sonra bazı sorular soracağı hatırlatır. Bunun için metni dikkatli bir şekilde dinlemelerini ister. Sonra, örnek olayı vurgulu bir şekilde okur ve aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun İsmail'in bayramda gideceği akrabalarının olmaması olduğu sonucuna ulaşılır. Öğrencilere bayramda ziyaret ettikleri akrabalarını söylemeleri istenir.

2. İsmail'in yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber İsmail'in kendini yalnız hissedeceği, akrabalarını özleyebileceği, yanlarında olmak isteyebileceği üzerinde durulur. Ama uzakta oldukları için üzüleceği sonucuna varılır.

3. İsmail, sorununu çözmek için neler yapabilir. Sırayla belirleyelim?

Gelen cevaplarla birlikte İsmail'in ilk önce akrabalarını arayabileceği, sonra arkadaşlarını evine davet edebileceği, daha sonra arkadaşlarına bayramlaşmaya gidebileceği ve en son bayramlaşmadan sonra arkadaşları ile bir araya gelip oyunlar oynayabileceği üzerinde durulur.

4. İsmail, önerilerinizi yerine getirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

İsmail'in belirlenen önerileri yerine getirmesi durumunda kendini daha az yalnız hissedip, daha az üzüleceği sonucuna varılır. İsmail'in böylece daha mutlu olacağı üzerinde durulur.

5. İsmail, bundan sonra yalnız hissetmemek için neler yapmalı?

İsmail'in bundan sonra kendini yalnız hissetmemesi için akrabalarını telefonla daha sık arayabileceği, fırsat bulduğunda ziyaret edebileceği üzerinde durulur. Akrabaları ile bayramlaştıktan sonra arkadaşlarıyla bayramlaşabileceği belirtilir.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra öğrencilere çalışma kâğıdı dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdındaki soruları yanıtlamaları istenir. Yazılan cevapların sınıfla paylaşılması sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

BAYRAM GÜNÜ

Bayrama bir hafta kalmıştı. İsmail'in arkadaşları sınıfta aralarında konuşuyorlardı. Birbirlerine bayramda kimleri ziyaret edeceklerini, hangi akrabalarının onlara geleceğini söylüyorlardı.

Emine,

- Biz ilk önce dedem ve babaanneme gideriz. Oradan da amcamlara ve halamlara gideriz. Ellerini öperim. Onlar da bana şeker ve harçlık verirler, dedi.

Ayşe,

- Benim de akrabalarım bana harçlık veriyorlar. Ama önce amcam ve yengem bize geliyorlar. Sonra biz de onlara gidiyoruz. Bayramlaşmadan sonra kuzenimle oyun oynarız, dedi.

Ali,

- Biz bayram sabahı anneannemlere gideriz. Ailedeki herkes orada toplanır ve bayramlaşır. Sonra beraber kahvaltı yaparız. Kahvaltının ardından komşuların bayramını kutlarız, dedi.

İsmail, bir şey demeden arkadaşlarının konuşmalarını dinliyordu. Emine,

- Siz bayramda kime gideceksiniz İsmail, diye sordu.

İsmail:

- Biz kimseye gitmiyoruz. Kimse de bize gelmeyecek. Çünkü bizim burada kimsemiz yok. Bizim akrabalarımızın hepsi uzakta. Onun için bayramda evde olacağız, dedi.

Nihayet bayram gelmişti. Herkes güzel elbiselerini giyip bayramlaşıyordu. İsmail ise pencereden bayramlaşan çocukları izliyordu. Dalgın dalgın bakarken kapı çaldı. Hemen kapıya koştu. Gelenler İsmail'in arkadaşlarıydı. Ona sürpriz yaparak bayramını kutlamaya gelmişlerdi. İsmail, arkadaşlarını karşısında görünce yalnız olmadığını anladı ve çok mutlu oldu. Arkadaşlarına da teşekkür etti.

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

……

2. İsmail'in yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?

……

……

3. İsmail, sorununu çözmek için neler yapabilir. Sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

……

……

……

……

……

……

5. İsmail, önerilerinizi yerine getirirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

……

……

6. İsmail, bundan sonra yalnız hissetmemek için neler yapmalı?

……

……

……

19. ve 20. DERS SAATLERİ

Ders **:** Hayat Bilgisi

Sınıf **:** 2. Sınıf

Ünite **:** Ailem ve Evim

Süre **:** 40 + 40 dakika.

Hazırlık **:** Slayt gösterisi ve çalışma kâğıtları.

Kazanım **:** 2.2.6. Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki yardımlaşma ve dayanışmaya örnekler verir.

Materyal, Araç-Gereç: Çalışma kâğıtları, slâyt.

Yöntem-teknik: Anlatma, soru-cevap, örnek olay, tartışma.

Eğitsel Değer : Sorumluluk

Değer Öğretimi Yaklaşımı: Eylemle (davranış) öğrenme yaklaşımı.

Süreç:

Öğrencilere nasıl oldukları sorularak birkaç öğrenci konuşturulur. Sonra, önceki derste öğrenilenler soru cevaplarla kısaca hatırlatılır. Öğretmen, öğrencilerin verdikleri cevapları toparlayarak önceki derste yakın akrabaların kimler olduğu, yakın akrabalara karşı sorumluluklarımızın neler olduğunun açıklandığını söyleyerek konuyu özetler.

Bugünkü dersin amacının, aile bireyleri ve akrabalar arasında yardımlaşma ve dayanışmayı açıklayıp örnekler vermek olduğu söylenir. Öğrencilere, "Aile bireylerine hangi konuda yardım edersiniz?" ve "Akrabalarınıza hangi konularda yardım edersiniz?" soruları sorulur. Gelen cevaplarla birlikte alışverişte, bir şey istediklerinde onu yerine getirerek yardım edebilecekleri üzerinde durulur. "Aile bireyleri ve akrabalara neden yardım edersiniz?" sorusu sorulur ve yardım etmenin nedenleri üzerine tartışılır. Sonuçta, aile ve akrabalar sürekli birbirlerine ihtiyaç duydukları belirtilerek birlik, beraberlik, sevgi, saygı ve mutluluk için yardım etmek gerektiği üzerinde durulur. Aile bireyleri ve akrabalar için yapılabilecek yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili eylem basamakları üzerinde durulur.

Öğretmen, aile bireyleri arasındaki yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili bir örnek olay okuyacağı söyler (Bkz. Yardım Etseniz Keşke). Örnek olayı okuduktan sonra bazı

sorular soracağı hatırlatır. Bunun için metni dikkatli bir şekilde örnek olayı dinlemelerini ister. Daha sonra örnek olayı vurgulu bir şekilde okur ve aşağıdaki soruları sorar:

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte, örnek olaydaki sorunun aile bireylerinin sorumsuz davranarak annelerine yardımcı ve destek olmadıkları sonucuna varılır.

2. Derya Hanım'ın yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?

Öğrencilerden gelen cevaplarla beraber Derya Hanım'ın üzüleceği, yorulacağı, kendini yalnız hissedeceği ve kızabileceği sonucuna varılır.

3. Sorununun çözülmesi için çocuklar neler yapabilir. Sırayla belirleyelim?

Öğrencilerden gelen cevaplarla birlikte çocukların yemek yedikten sonra sofrayı toplayabileceği, sonra evin temizliğinde annelerine yardım edebilecekleri, daha sonra da odalarını toplayabilecekleri, son olarak oyun oynayabilecekleri üzerinde durularak eylem basamakları belirlenir.

4. Çocuklar, önerilerinizi yerine getirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

Çocukların belirlenen önerileri yerine getirmesi durumunda annelerinin daha az yorulacağı, işlerini daha çabuk yapabileceği ve kendini kötü hissetmeyeceği üzerinde durulur. Ayrıca çocuklar, daha sorumlu davranmış olacakları için hem kendileri hem de annelerinin daha mutlu olacağı belirtilir.

5. Çocuklar, yardımlaşmak için bundan sonra neler yapmalı?

Çocukların bundan sonra aile bireyleri ile yardımlaşma ve destek olmak için ihtiyaç duydukları zamanlarda aile bireyleri ve akrabalara yardım edebilecekleri üzerinde durulur. Örneğin evi kirletmeyerek, odalarını toplayarak, eşyalarını temiz kullanarak, oyuncaklarını ve okul araçlarını dağıtmayarak, sofrayı toplayarak, kardeşlerine ödevlerinde yardımcı olarak; akrabalarına da alışverişte, ihtiyaçları olduğunda yardım edip destek olabilecekleri üzerinde durulur.

Sorular cevaplandırıldıktan sonra çalışma kâğıdı öğrencilere dağıtılır (Bkz. Çalışma Kâğıdı). Çalışma kâğıdındaki soruları yanıtlamaları istenir. Yazılan cevapların sınıfla paylaşılması sağlanır.

Ölçme-Değerlendirme: Öğrencilerin cevapları ve çalışma kâğıtları değerlendirilir.

YARDIM ETSENİZ KEŞKE

Cumartesi sabahıydı. Aydın ailesi kahvaltı yapıyordu. Çocukları Cengiz ve Cemal kahvaltı yaptıktan sonra arkadaşlarıyla oynamaya gittiler. Kızları Melike ders çalışacağım diyerek odasına geçti. Babaları Bekir Bey de yapmam gereken işlerim var diyerek dışarı çıkmıştı.

Herkes gittikten sonra anne Derya Hanım, evde tek başına kaldı. İlk önce masayı topladı. Sonra bulaşıkları yıkadı ve mutfağı temizledi. Evin temizliğine başlamak üzereyken misafirleri geldi. İşe ara vererek misafirleriyle ilgilendi. Misafirler kalktıktan sonra pazara gitti. Alış verişini yaptı ve eve döndü.

Eve geldiğinde neredeyse akşam oluyordu. Onun için diğer işleri bırakarak hemen akşam yemeğini hazırlamaya başladı. Yemek hazırlarken mutfağa Cemal ve Cengiz girdi. Cemal,

- Anne, odamız çok dağınık neden toplamadın, dedi.

Sonra Cengiz araya girdi,

- Benim de elbiselerim yıkanmamış. Ne giyeceğim şimdi, dedi.

O esnada kızı Melike de içeri girdi. Önce yemeğe baktı sonra annesine,

- Anne, çok açım. Ama yemek daha hazır değil, dedi.

Derya Hanım üzgün bir şekilde çocuklarına,

- Sevgili çocuklarım, biraz yardım etseniz keşke. Bu evde tek başıma yaşamıyorum. Yapılacak bir sürü iş var. Ama bütün işleri tek başıma yapıyorum. Eğer bana yardımcı olmazsanız. Evdeki sorumluluklarınızı yerine getirmezseniz evdeki bütün işleri tek başıma, zamanında yapmam mümkün değil, dedi.

Çocuklar hatalarını anlayıp özür dilediler. Bundan sonra annelerine yardım edeceklerine söz verdiler. Sonraki sabaha uyandıklarında……

ÇALIŞMA KÂĞIDI

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

……

2. Derya Hanım'ın yerinde olsaydınız ne hissederdiniz?

……

……

3. Sorununun çözülmesi için çocuklar neler yapabilir. Sırayla belirleyiniz?

……

……

……

……

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

……

……

……

……

……

……

5. Çocuklar, önerilerinizi yerine getirse nasıl bir sonuç ortaya çıkar?

……

……

6. Çocuklar, yardımlaşmak için bundan sonra neler yapmalı?

……

……

……

EK 7: UZMAN GÖRÜŞ FORMU II

Sayın yetkili, ekte görüşlerinize sunulan günlük planlar, *değer aktarma, değer açıklama, değer analizi* ve *eylem öğrenme yaklaşımlarına* göre ikinci sınıf ikinci ünite kazanımları ile ilişkilendirilen sorumlulukları kazandırmak amacıyla hazırlanmıştır. Sizden istenilen, her bir günlük planı, "*ilişkilendirilen sorumluluklar*"ı kazandırmaya hizmet edip etmediğini değerlendirmenizdir.

Eğer günlük plan, belirtilen sorumlulukları net olarak içermekte ise "*plan, sorumlulukları kapsamakta*"; eğer sorumluluk(lar), plan kapsamında ama biraz düzeltilmesi ya da değiştirilmesi gerekiyorsa "*planın biraz düzeltilmeye ihtiyacı var*"; eğer sorumluluk(lar), plan kapsamında ama çok sayıda düzeltilme ya da değiştirme gerekiyorsa "*planın oldukça düzeltilmeye ihtiyacı var*" ve eğer sorumluluk(lar) belirtilen plan kapsamında değilse "*plan sorumlulukları kapsamamakta*" seçeneklerinden birini işaretleyiniz.

A. Plan, sorumlulukları kapsamakta.
B. Planın biraz düzeltilmeye ihtiyacı var.
C. Planın oldukça düzeltilmeye ihtiyacı var.
D. Plan, sorumlulukları kapsamamakta.

Ders Planı	**Kazanım**	**İlişkilendirilen Sorumluluklar**	**Değer Aktarma**	**Değer Açıklama**	**Değer Analizi**	**Eylem Öğrenme**
1.2.3. ve 4. Ders Planları	Yaşadığı evin adresini bilir.	• Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.				
		• Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.				
5.6.7. ve 8. Ders Planları	Evinde sorumluluk almaktan ve yapmaktan hoşlandığı işleri açıklar.	• Kirli çamaşırları çamaşır sepetine atar.				
		• Odasını temiz tutar.				
		• Okul çantasını hazırlar.				
		• Okula zamanında gider.				
		• Hikâye kitabını okur.				
		• Ödevlerini zamanında yapar.				
		• Tabağındaki yemeği bitirir.				
		• Tuvaleti temiz kullanır.				
		• Zamanında uyur.				

Ders Planı	Kazanım	İlişkilendirilen Sorumluluklar	Değer Aktarma	Değer Açıklama	Değer Analizi	Eylem Öğrenme
9.10.11. ve 12. Ders Planları	Evinde kişisel eşyalarını temiz ve düzenli kullanır.	• Ayakkabısını düzgün bırakır.				
		• Ayakkabısını temiz tutar.				
		• Dişlerini düzenli fırçalar.				
		• Elbiselerini temiz kullanır.				
		• Eliniz yüzünü yıkar.				
		• Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.				
		• Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.				
		• Saçlarını tarar.				
		• Yatağını toplar.				
13. 14. 15. ve 16. Ders Planları	Evdeki kaynakları tasarruflu kullanmanın aile bütçesine katkıları konusunda görüşlerini belirtir.	• Gereksiz yanan lambaları söndürür.				
		• Suyu ihtiyacı kadar kullanır.				
		• Televizyon izleme saatlerine uyar.				
17. ve 18. Ders Planları	Yakın akrabalarını tanıtır.	• Akrabalarına saygı duyar.				
19. ve 20. Ders Planları	Aile bireyleri ve akrabalar arasındaki dayanışma ve yardımlaşmaya örnekler verir.	• Alışverişe yardım eder.				
		• Anne babasının sözünü dinler.				
		• Ev işlerinde anne babasına yardım eder.				

Değerlendiricinin Adı Soyadı:

İmza:

EK 8. SORUMLULUK KAZANIM TESTİ

Aşağıda, evdeki sorumluluklar ile ilgili resimler ve resimlerin altında da eksik cümleler yer almaktadır. Resimlerin altındaki boşlukları evdeki sorumluluklarınızı düşünerek tamamlayınız.

1. Akrabalarıma …… duyarım.		2. Alış verişe …… ederim.
3. Anne babamın sözünü ……		4. Adresimi tanımadığım kişilerle ……..
5. Ev işlerinde anne babama …….. ……...		6. Gereksiz yanan lambaları ……
		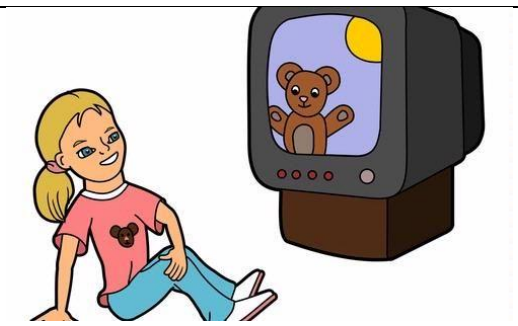
7. Suyu ……. ……. kullanırım		8. Televizyon ……. ……. uyarım.

9. Tuvaleti ……. ……..		10. Acil durumlardan doğru kişilerden ……..… …….....
11. Ayakkabılarımı ……. bırakırım.		12. Ayakkabılarımı ……. tutarım.
13. Dişlerimi …… ……		14. Elbiselerimi ……. …….
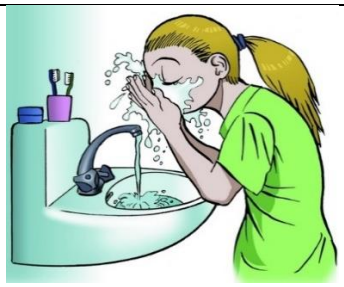		
15. Elimi yüzümü ……		16. Eşyalarımı ……. bir şekilde yerlerine …….
17. Kirli çamaşırlarımı ……. …… …….		18. Kişisel eşyalarımı …….. kullanırım.

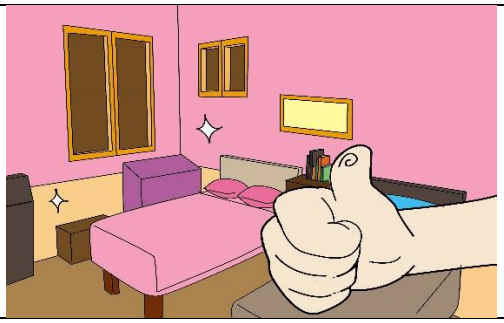		
19. Odamı …… ……		20. Okul çantamı ……
21. Okula …… ……..		22. Evde hikaye kitabımı ……
		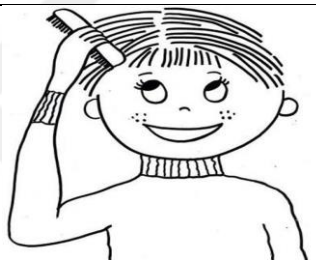
23. Ödevlerimi ……. …….		24. Saçlarımı ……
25. Tabağımdaki ……. ……..		26. Yatağımı …….
27. Zamanında …….		

EK 9: VELİ GÖZLEM FORMU

Sayın Veli;

Bu form, öğrencinizin evdeki sorumlulukları yerine getirme durumunu değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır. **Öğrencinizin, aşağıda verilen sorumlulukları hangi düzeyde yerine getirdiğini** işaretleyiniz.

Cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Fehmi DEMİR
İnönü Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

NO	Sorumluluklar	Farkında değil	Farkında	Farkında ama yapmaz	Farkında ama bazen yapar	Farkında ve her zaman yapar
1.	Akrabalarına saygı duyar.					
2.	Alışverişe yardım eder.					
3.	Anne babasının sözünü dinler.					
4.	Ev adresini tanımadığı kişilerle paylaşmaz.					
5.	Ev işlerinde anne ve babasına yardım eder.					
6.	Gereksiz yanan lambaları söndürür.					
7.	Suyu ihtiyacı kadar kullanır.					
8.	Televizyon izleme saatlerine uyar.					
9.	Tuvaleti temiz kullanır.					
10.	Acil durumlarda doğru kişilerden yardım ister.					
11.	Ayakkabısını düzenli bırakır.					
12.	Ayakkabısını temiz tutar.					
13.	Dişlerini düzenli fırçalar.					
14.	Elbiselerini temiz kullanır.					
15.	Elini yüzünü yıkar.					
16.	Eşyalarını düzgün bir şekilde yerine yerleştirir.					
17.	Kirli elbiselerini çamaşır sepetine atar.					
18.	Kişisel eşyalarını dağıtmadan kullanır.					
19.	Odasını temiz tutar.					
20.	Okul çantasını hazırlar.					
21.	Okula zamanında gider.					
22.	Hikâye kitabını okur.					
23.	Ödevlerini zamanında yapar.					
24.	Saçlarını tarar.					
25.	Tabağındaki yemeği bitirir.					
26.	Yatağını toplar.					
27.	Zamanında uyur.					

EK 10: GÖRÜŞME FORMU

Araştırma Sorusu:
Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada değer öğretimi yaklaşımlarının etkisi nedir?

Okul: Tarih ve Saat: Görüşmeci:

Merhaba, ben Fehmi DEMİR. Binatlı İlkokulunda çalışıyorum. Hayat Bilgisi Dersinde sorumluluk değerini kazandırmada, değer öğretim yaklaşımlarının etkisini araştırıyorum. Sizinle, sınıfınızda beraber işlediğimiz derslerle ilgili konuşmak istiyorum. Bu görüşmede amacım, beraber işlediğimiz derslerle ilgili ne düşündüğünüzü ortaya çıkarmaktır. Bu araştırmada; ortaya çıkacak sonuçların, bundan sonra yapılacak değerler eğitimi ile ilgili etkinliklerin niteliğini artırmada katkı sağlayacağını ümit ediyorum. Bu nedenle, işlediğimiz derslerle ilgili düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

- Görüşme sürecinde söyleyeceklerinizin tümü gizli tutulacaktır. Bu bilgileri araştırmacıların dışında herhangi bir kimsenin görmesi mümkün değildir. Ayrıca, araştırma sonuçlarını yazarken, görüştüğüm öğrencilerin isimlerini kesinlikle rapora yazılmayacaktır.
- Başlamadan önce, bu söylediklerimle ilgili belirtmek istediğiniz bir düşünce ya da sormak istediğiniz bir soru var mı?
- İzin verirseniz görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Bunun sizce bir sakıncası var mı?
- Görüşmenin yaklaşık 8-10 dakika süreceğini tahmin ediyorum. İzin verirseniz sorularıma başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Beraber işlediğimiz derslerde adres ile ilgili neler öğrendin?
   Bu konuda nasıl davranıyorsun?
   Nelere dikkat ediyorsun?
2. Evde hangi sorumlulukları yerine getiriyorsun?
   Kendine karşı?
   Ailene karşı?
3. Kişisel eşyalarınızı nasıl kullanıyorsun? Neden?
4. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat ediyorsun? Neden?
5. Yakın akrabalarına karşı nasıl davranıyorsun? Neden?

EK 11: ARAŞTIRMA İZNİ

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 40456018-480.99-E.21552209 14.12.2017
Konu : Araştırma İzni

MÜDÜRLÜK MAKAMINA

İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Bilim Dalı doktora öğrencisi Fehmi DEMİR'in il merkezinde bulunan 19 Mayıs ilkokulunda **"Değerler Öğretimi Yaklaşımlarına Göre Hayat Bilgisi Dersinde Değerler Eğitimi"** isimli tezi kapsamında uygulama yapma isteğine ilişkin kurum yazısı ve araştırma formları ekte sunulmuştur.

Söz konusu uygulama etkinliklerinin ve araştırma formlarının, araştırma amaçları doğrultusunda kullanılması ve öğrenci kişisel bilgilerinin verilmemesi koşuluyla eğitim kurumlarımızda uygulanması birim komisyonumuzca uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Mehmet IŞIK
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR
<...>
Mahmut KURTARAN
İl Milli Eğitim Müdürü

Ziya Gökalp Mah. 1706 sk.
Elektronik Ağ: www.meb.gov.tr
e-posta: sinavbizimeller@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için:Murat KILINÇ V.İ.K.İ
Tel: (0 488) 280 72 25
Faks: (0 488)21

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evrakkontrol.meb.gov.tr adresinden 192b-aa06-379c-a718-d0f7 kodu ile teyit edilebilir.

EK 12: TEZ UYGULAMA YAZISI

T.C.
BATMAN VALİLİĞİ
19 Mayıs İlkokulu Müdürlüğü

Sayı : 75524738-622.03-E.11635013 13.06.2018
Konu : Fehmi DEMİR'in Uygulama Çalışması

İLGİLİ MAKAMA

Dilekçe sahibi 22016756740 T.C. kimlik numaralı Fehmi DEMİR, Batman İl Milli Eğitim Müdürlüğünün14.12.2017 tarih ve 40456018-480.99-E.21552209 sayılı araştırma izni ile 30.10.2017-01.12.2017 tarihleri arasında doktora tezi kapsamında 2/A-B-C-E şubelerinde, beş hafta süreyle, uygulama yaparak veri toplamıştır. Bu belge, ilgiliye isteği üzerine verilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Mehmet Şerif ÖZDEMİR
Okul Müdürü

Adres: 19 Mayıs Mahallesi Kazım Arıca Cad. No:162
Elektronik Ağ: http://batman19may.meb.k12.tr/
e-posta: 701212@imeb.k12.tr

Bilgi için: Abdurrahman ÇİFTÇİ
Tel: 0 (488) 215 60 16
Faks:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. http://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden c85c-23b3-3055-8373-51db kodu ile teyit edilebilir

EK 13: DEĞER AKTARMA YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ

1.

Ö2'nin cevabı

Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir, aşağıdaki alana yazınız?

Evimizi tanımaya yapılabilir
kaybolduğumuzda işimize yarar
Acil durumda işimize yarar
Evimizi tanımamızda işimize
yaraya bilir

Ö5'in cevabı

Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir, aşağıdaki alana yazınız?

Evimizi tanımaya yarabilir
kaybolduğumuzda
ölebiliriz yada bizi
birşeyler bizi oldüre
bilir

2.

Ö8'in cevabı

1. Evimizde kullandığımız kaynakları yazarak nasıl kullanılması gerektiğini karşılarına yazınız.

Evdeki kullandığımız kaynaklar	Nasıl kullanmalıyız?
Su	düzenli, tasarruf
elektrik	tasarruflu, düzenli
Sabun	özenli, düzenli
diş fırçası	özenli, düzenli
kömür	Tasarruflu, özenli
ödun	özenli, tasarruflu
diş macunu	özenli, tasarruflu
tül	tasarruflu, düzenli

Ö12'nin cevabı

1. Evimizde kullandığımız kaynakları yazarak nasıl kullanılması gerektiğini karşılarına yazınız.

Evdeki kullandığımız kaynaklar	Nasıl kullanmalıyız?
Su	Gözenli gtasarrufla
Fırın	güzel gözenli
Elektrik	temiz gdüzenli
Odun	düzenli gkullanmg
Elbise	temiz düzenli
Ağaç	büzenli temiz
defter	düzenli temiz
İskelemlik	güzel temiz

3. Ö4'ün cevabı

Soru: Yakın akrabalarımızı karşı Sorumluluklarımız nelerdir?

Cevap: Saygı duymak – onlara – yardım – etmek
Selam – vermek – Onların – sözünü – dinlemek
Ziyaret – etmek

Ö7'nin cevabı

soru: Yakın akrabalarımıza Sorumluklarımız nelerdir
cevap: saygı
selam vermek yadımetmek

4. Ö16'nın cevabı

2. Aşağıdaki tabloya evde kime hangi konuda yardım edip destek olduğunuzu yazınız?

Yardımcı ve destek olduğun kişi	Hangi konularda yardımcı ve destek olursun
Ablam	bana yardım eder.
Abim	bana bulmacada yardım eder.
Anem	bana yardım edel.
Babam	bana yardımcı olur.
Teyzam	bana çok güzel test de verir.

Ö22'nin cevabı

2. Aşağıdaki tabloya evde kime hangi konuda yardım edip destek olduğunuzu yazınız?

Yardımcı ve destek olduğun kişi	Hangi konularda yardımcı ve destek olursun
Kardeşim	Bisiklete yardım ederim
annem	odayı temizlerı yardım ederim
ablama	bulmacada
abime	eşyalarını toplarım
Babama	işlerinde

5. Ö8'in uygulamadan önce cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Evde annemize yardım etmeliyiz.
Evde ablamız yardım etmeliyiz.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Güzelce ödevimi yapmalıyım.
Güzelce okumamız yapmalıyız.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Odamızı temiz tutmalıyız.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemize yardım etmeliyiz.

Ö8'in uygulamadan sonra cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemizin babamızın sözünü dinlemiliyiz
Annemize yardım etmek
Halamıza işini yapmak
Ablamıza babamıza yardım etmek
Yengemize işinden yardım etmek

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Odamı temiz tutarım
Ödevimi yaparım
Makine işi yapıyım
Evdeki herşeyi yapıyım

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Kardeşime yardım ederim
Kız kardeşime yardım ederim
Babama yardım ederim
Anneme yardım ederim

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

bulaşıkları yıkarım
Evi süpürüp gelmeliyiz
Ayak kabıları toplarım
Elbi Semi dolabı güzelce yerleştirim

Ö18'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemize yardım etmeliyiz babamıza yardım etmeliyiz
Ablamıza yardım etmeliyiz abimize yardım etmeliyiz
Kardeşimize yardım etmeliyiz amcamıza yardım etmeliyiz teyzemize yardım etmeliyiz dedemize yardım etmeliyiz

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ödevimizi yapmak
okuma yapmak
yazımız küçük yalmalıyız
yazımızı küçültmeliyiz

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

bulaşık yıkamalıyız
Evi süpürmeliyiz
Evi makimeliyiz
halıyı yıkamalıyız

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ö18'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Babama yardım etmek
Aneme yardım etmek
Ablama yardım etmek
Teyzeme yardım etmek
Amcama yardım etmek

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Odama temiz tutmak
Bahçeyi temiz tutmak
Tuvaleti temiz tutmak
Banyoyu temiz tutmak

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme yardım etmek
Ablime yardım etmek
Kardeşime yardım etmek
Bayno yapmak

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çamaşır yıkamak
Halıyı yıkamak
Yeleği yıkamak
çatamızı yıkamak

6. Ö25'in cevabı

Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir, aşağıdaki alana yazınız?

Kaybolduğumuzda komşularımıza söyleyebiliriz.
Okuldaki polise söyleyebiliriz. Pazarda kaybolursak bilirler.

Ö14'ün cevabı

Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir, aşağıdaki alana yazınız?

Evimizi tanımak
kaybolduğumuz zaman
Acil durumda
işimize yarayabilir

Ö26'nın cevabı

Adresimizi bilmek ne işimize yarayabilir, aşağıdaki alana yazınız?

Kaybolduk zaman...
Ailemize gitmeliyiz...
Çünkü onlar kötü insanlar...
Onların oradadır Bilmeliyiz...
Çünkü onlar bizi kaçırlar...
onlar bizi öldürürler...

7. Ö19'un cevabı

Evdeki Sorumluluklarımız

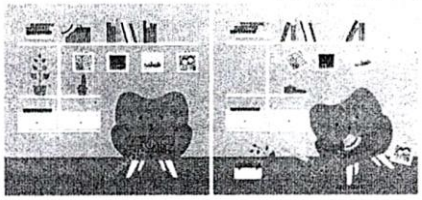

Odamızı ..toplamalıyız.. ve
..düzen..... kullanmalıyız.

Ö23'ün cevabı

Evdeki Sorumluluklarımız

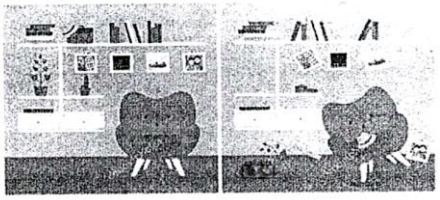

Odamızı ..temiz.. ve
..tutmalıyız.. kullanmalıyız.

8. Ö13'ün cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Çanta	Okulda	Özenli kullanırım
Tarak	evde	Saçıma tutarım
kalem	okulda	Düzenli kullanırım
Silgi	okulda	kirletmem
Ayakab.	her yerde	yıkarım
Pantolon	her yerde	Yıkarım
Diş Fırçası	evde	Saçıma tutuyorum

Ö22'nin cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Tarak	Banyoda	yerine koyarak onu
çanta	okulda	dolaba koyarım
Kalem+silgi	Okulda	çöp kutusuna atıyorum
ayak kabı	Her yerde kullanı	mendille silerim
Kalem	okulda	yere düşürmüyorum
Diş macunu	Banyoda	yerine düşürmüyorum
Havlu	Banyoda	yerine bırakıyorum

9. Ö12'nin cevabı

Evinizdeki işlerden hangisini hoşlanarak yapıyorsunuz.

Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Hikaye okumak
Evi temizlemek
Annemle babamla vakit
Etmek işareti ile
Oynamak evi toplamak
Televizyon izlemek

Ö14'ün cevabı

Evinizdeki işlerden hangisini hoşlanarak yapıyorsunuz.

Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Bulaşık yıkamaktan
Elbise yıkamaktan
kahve bahçıvanlık
dişimizi fırçalamak
Odam temiz tutmak
Ödevimizi yapmak

10.

Ö7'nin cevabı

Bulduğunuz sözcükleri sorumlulukla ilgili bir cümle içinde kullanınız.

1. Annemiz işlemiz yapmak.
2. Düzenli çalışak.
3. Ödevimiz yapmak.
4. çalışmı ödevimizi yapmak.
5. temizlik yapmak.
6. Babamızın işi yapmak.
7. kardeşimize yardımetmek.
8. Ablamıza yardımetmek.

Ö8'in cevabı

Bulduğunuz sözcükleri sorumlulukla ilgili bir cümle içinde kullanınız.

1. Annemize yardım etmeliyiz
2. Babamızın işlerini yapmam
3. Her gün Ödevlerimi düzenli yapar
4. Çalışmak Ödevlerimizi
5. temizlik yapmak
6. Ablamıza hikaye okumak
7. Kardeşimizin işini yapmak
8. Evde düzenli çalışmak

11.

Ö18'in cevabı

Evdeki eşyaları toplamalıyız

Ö26'nın cevabı

Evdeki eşyaları düzetmeliyiz

12.

Ö5'in cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Çanta	Okulda	Özeni kullanıyorum
Diş macunum	evde	kirletmiyorum
Diş fırçası	evde	yıkıyorum
Ayakkabı	okulda	ıslak mendille
pantolon	Okulda	yıkıyorum
silgi	Okulda	kirletmiyorum
[illegible]	Okulda	[illegible]

Ö24'ün cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Çanta	Okulda	Özeli kullanmalıyız
Ayakkabı	her yerde	kirletmem
Diş fırçası	evde	suya tutarım
Pantolon	her yerde	yıkarım
Çorab	her yerde	Evde temiz tutarım
bavlu	evde	yıkarım
Gömlek	her yerde	temiz tutarım

13.

Ö2'nin cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Çanta	Okulda	Özenli kullanıyorum
Ayakkabı	Her yerde	Kirletmiyorum
Gömlek	Evde	Yıkıyorum
Silgi	okulda	Az kullanıyorum
Masa örtüsü	Okulda	Yıkıyorum
Etiket	Okulda	Yıkıyorum
Kazak	Evde	Yıkıyorum

Ö19'un cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Elbise	Okulda	Özen kullanırım
Çanta	Okulda	Çizmiyorum
Sözlüğ	Okul	Kirletmiyorum
Masa örtü	okulda	Temizli kulanıyorum
Defter	Evde	Suya tutarım
Gömlek	Evde	Kirletmiyorum
Kalem	Okulda	Temiz tutuyorum

14.

Ö9'un cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullaniyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Kalem	okulda kullanıyorum	düzgün kullanıyorum
Çanta	Okulda kullanıyorum	düzgün kullanıyorum
Kaleteş	okulda	yere düşürmüyorum
Ayak kabı	Hava kuruyor	düzgün kullanıyorum
Havlu	ev kullanıyo	düzgün kullanıyorum
Tarak	Banyo kuruyor	düzgün kullanıyorum
Gömlek	evde kullanıyo	düzgün kullanıyorum

Ö10'un cevabı

Aşağıdaki tabloda örnekteki gibi kullandığınız kişisel eşyalarınızı yazarak temiz kullanmak için neler yaptığınızı yazınız.

Kişisel Eşyan	Nerede kullanıyorsun	Temiz kullanmak için ne yapıyorsun?
Çanta	Okulda	Düzgün kullanmakiyim
Elbisem	Dolapta	Yikarim
Tarak	Taramak	Yikarim
Kalem	Kitapta	Temiz tutarim
Cetvel	Kirmadan	Kullanmakiyiz
Kalemtıraş	Temiz	Bir şekilde kullanmayiz
Masa	Örtüyü	Yikarim

15.

Ö25'in cevabı

Tarakı ne için temiz ve güzel olsun diye

Ö26'nın cevabı

Saçımızı taramak için

16.

Ö3'ün cevabı

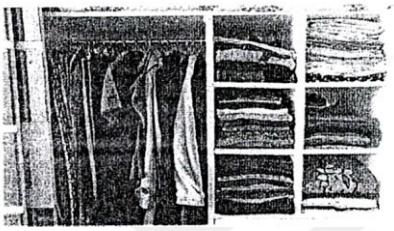

Elbiselerimizi düzgün bir şekilde dolaba yerleştirmeliyiz

Ö4'ün cevabı

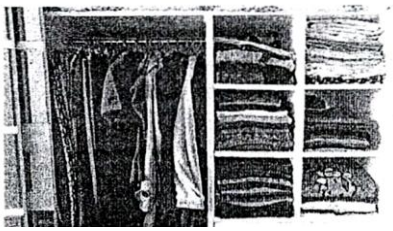

Elbiselerimizi düzgün bir şekilde dolaba yerleştirmeliyiz

17.

Ö16'nın cevabı

Sabunla ellerim kirlenmez:

Ö22'nin cevabı

Sabun eli temiz olmas için

18. Ö13'ün cevabı

Dişlerimizi temiz tutmak için

Ö18'in cevabı

Dişlerimizi fırçalamazsak kötü koku alması diye

19. Ö1'in cevabı

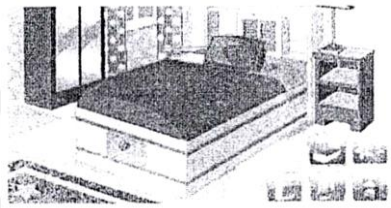

Yatağımızı güzel ve temiz bir şekilde yapmalıyız.

Ö2'nin cevabı

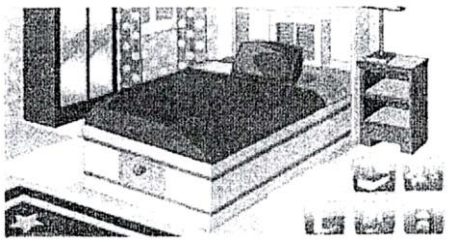

Yatağımızı temiz bir şekilde kullanmalıyız.

20. Ö9'un uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ailemize yardım etmeliyiz annemize babamıza yardım etmek babamız ablamız abimiz evde yardım etmek iyi bişey!

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ödevimizi güzel yapmak dersimizde uslu durmak vedersimiz iyi olmak derslerimizde iyi davranmak.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

odayı toplamak evi temizlemek annemize yardım etmek.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Evde değilsiz yemek güzel yapmak! ödevimizi güzel yapmak derslerimizi güzel yapmak düzenli yapmak!

Ö9'un uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemə yardım edərim
Babama yardım edərim
Abimə yardım edərim
Kardeşimə yardım edərim
Abləmə yardım edərim

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Odamı təmizləyirəm
dişlərimi fırçalayıram
ödevlərimi yapıram
okul üçün çantamı hazırlarım

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

evdə hər zaman yardım edərim
babama yardım edərim
Abimə yardım edərim
Ablamə yardım edərim

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

halıyı yerinə qoyarım
su açıq olsa kapatırım
diş macunumu yerinə qoyarım
sabunu yerinə qoyarım

Ö25'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Odamızı toplamak
Annelerimize ve babalarımıza yardımə
Ettəkte

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ödevimi yapmaktə
Yazımızı güzel yazmak

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ablalarımıza abimizə
yardım etmək

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ödevimizi yapaktən
yazımızı güzel yazalım

Ö25'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme yardım ederim.
Elbiselerimi temiz tutarım
Babamın kantinde babama yardım ederim. Alışverişte ablama yardım ederim
Kardeşim bisiklet sürmeyi bilmiyordu öğretim.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Banyo yaparım.
Kirli elbiselerimi kirli sepetine tarım. Elbiselerimi, ten tem temiz tutarız
Elbiselerimi düzenli kullanırım

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

.....
.....
.....
.....

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

.....
.....
.....
.....

EK 14: DEĞER AÇIKLAMA YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ

1. Ö10'un cevabı

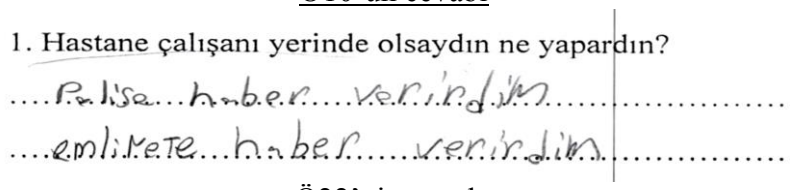

Ö22'nin cevabı

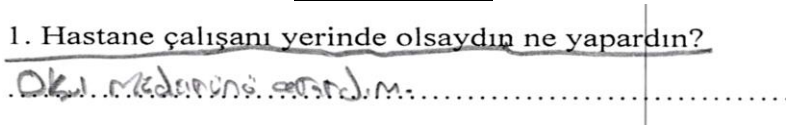

2. Ö16'nın cevabı

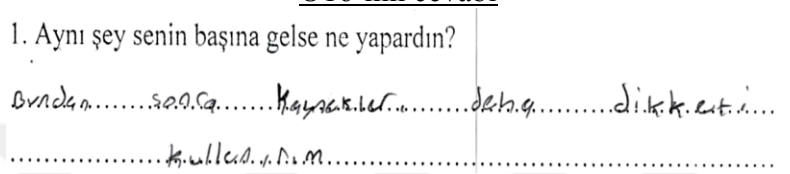

Ö19'un cevabı

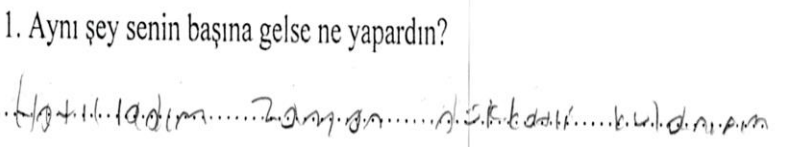

3. Ö4'ün cevabı

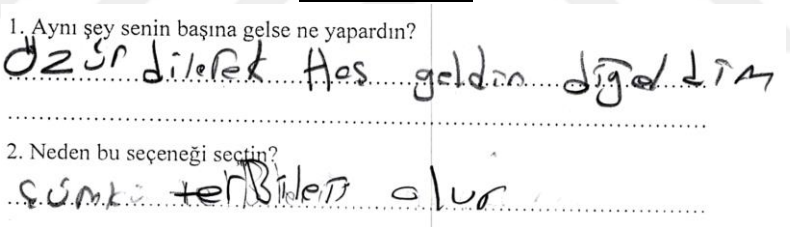

Ö24'ün cevabı

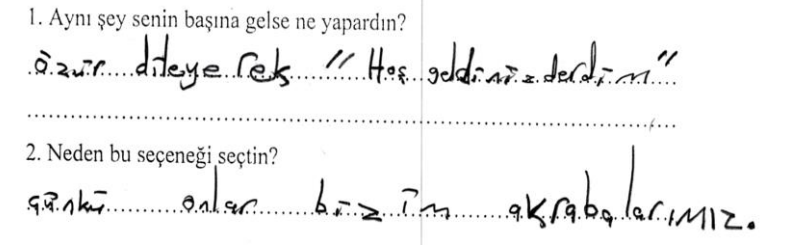

4. Ö6'nın cevabı

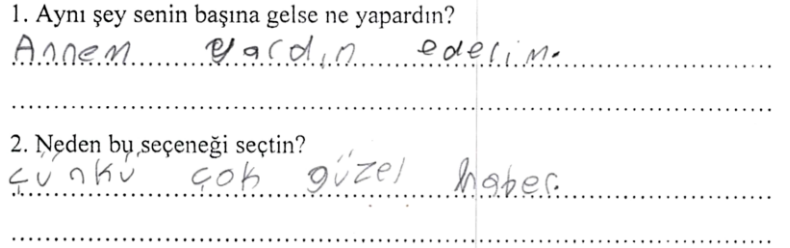

Ö23'ün cevabı

1. Aynı şey senin başına gelse ne yapardın?

Annemi çok severdim

2. Neden bu seçeneği seçtin?

Çünkü hem babam bana iyi davranır ben onlara kötü davranırım

5. Ö16'nın cevabı

1. Aynı şey senin başına gelse ne yapardın?

Annem e yardım ederim

2. Neden bu seçeneği seçtin?

bu seçenek daha iyi

3. Sizce anneniz bu seçiminize ne diyecek, onun ne diyeceği önemli mi?

Evet der annemin üzülmesini istemem

6. Ö1'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

annem bana tasc odası toplatır toplarım
annem tasc kardeşini yatırır yatırırım
annem bana dasdeki bi+ benim odami toplatır toplarım
annem bana dasdeki bi+ hemen bana masayı sil
annem bana bi+ bahçeyi temizlet temizlerim

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ben gidenim odamı toplarım
ben gidenim bahçeyi temizlerim
ben gidenim annemin odasını toplarım
ben gidenim kardeşimi yatırırım

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

annem dasdeki bi+ bakkala gidenim
annem dasdeki bi+ yemek yap yaparım
annem dasdeki bi+ bana kahve yap yaparım
annem

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ben gidenim kendime yemek yaparım
ben kendim su katarım
ben kendime elbise alırım
ben kendim ev işi yaparım

Ö1'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

annemdese bulaşıkları ben yıkarım
annem dese kardeşime bakarım
annem dese bahçeyi yıka ben yıkarım
annem dese beni lütfen masayı temizle temizlerim.
annem dese bir bardak su getir getirirm

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ben bahçeyi temizlerim
ben bulaşıkları yıkarım
ben kendime su getiririm
ben masayı temizlerim

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

annem demese ben onun için masayı temizlerim.
annem demese benonun için kardeşime bakarım
Annem demese ben onun için ellerimi yıkarım
annem demese herkes onun için dişini yıkarım

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ben kendime bir bardak su alarım
ben kendime paylmış mısın paylarım
ben kendime odamı toplarım
ben kendime kardeşime bakarım

Ö5'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ANNE ANNEM EVE BAKMAMI YAR
ANNEM YEMEK YAPMAMI YAR
KARDEŞİME BAKMAMI YAR
ANNEM İSTEDİĞİ ŞEYİ YAPMAK

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

EVİMİZİ DÜZENLEMEK
KARDEŞİMİ YATIRMAK
ODAMI TOPLAMAK

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

EVİMİZİ TEMİZLEMEK
ODAMI TOPLAMAK
YEMEK YAPMAK

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

YEMEK YAPMAK
EVİMİZİ TEMİZLEMEK
ODAMI TOPLAMAK

Ö5'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

yumurtaları toplarım camaşırları asarım.
bitişikleri yıkarım odamı toplarım. sofrayı severim.
pencereyi kapatır açarım. etrafı toplarım. elbisemi yerim

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

yıkanırım kazınırım ütümü yıkarım evi temizlerim
etrafı temiz yutarım pislikleri yerim. elbisemi yerim

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Babama ve anneme yardımcı olurum bulaşıkları yıkarım süpürgeyi yaparım
mantarı eşerim sağı mıyıdarım şapırlene no. 2 yıkarım
annemi babamı severim Bakkaldadır ekmeği alırlar

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

yatak odamı yatıp kalkarım eşyalarımı yerim
eşyaları toplarım yemeklerimi yerim

7. Ö7'nin cevabı

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 2

1. Aynı şey senin başına gelse ne yapardın?

Pazara dönüp güvenilir birisinden yardım etmesini is-
terdim.

Ö19'ün cevabı

1. Aynı şey senin başına gelse ne yapardın?

Pazara dönüp tanıdık birisinden yardım
İsterdim

8. Ö12'nin cevabı

ÇALIŞMA KÂĞIDI – 8

1. Aynı şey senin başına gelse ne yapardın?

Burdan sonra odamı temizler ve düzenli bırakırım

9.

Ö13'ün cevabı

Çocukların Evdeki Sorumlulukları	Evde Yapmaktan Hoşlandığım İşler
1. Odasını temiz ve düzenli kullanmak.	1. Odamı temiz ve düzenli kullanmak
2. Yatağını düzgün bir şekilde toplamak	2. Evi dağıtmamak
3. Evi dağıtmamak	3. Oyuncaklarımı düzgün bir şekilde toplamak
4. Sofrayı ve masayı toplamak	4. Sofrayı ve masayı toplamak
5. Elbiselerini düzenli yerleştirmek	5. Elbiselerimi düzenli yerleştirmek
6. Ödevlerini yapmak	6. Ödevlerimi yapmak
7. Okul çantasını hazırlamak	7. okul çantamı hazırlamak
8. Oyuncaklarını toplamak	

Ö9'un cevabı

Çocukların Evdeki Sorumlulukları	Evde Yapmaktan Hoşlandığım İşler
1. Odasını temiz ve düzenli kullanmak.	Konar odalarını temiz tutarlar
2. Yatağını düzgün bir şekilde toplamak	Zorun annelerini onlar
3. Evi dağıtmamak	odalarını Anneleri kızmaz
4. Sofrayı ve masayı toplamak	
5. Elbiselerini düzenli yerleştirmek	
6. Ödevlerini yapmak	
7. Okul çantasını hazırlamak	
8. Oyuncaklarını toplamak	

10.

Ö11'in cevabı

Çocukların Evdeki Sorumlulukları	Evde Yapmaktan Hoşlandığım İşler
1. Odasını temiz ve düzenli kullanmak. X	1 Odamı temiz ve düzenli kullanmak
2. Yatağını düzgün bir şekilde toplamak	2 Evi dağıtmamak
3. Evi dağıtmamak X	3 Oyuncaklarımı toplamak
4. Sofrayı ve masayı toplamak	4 okul çantası hazırlamak
5. Elbiselerini düzenli yerleştirmek X	5 Elbiselerimi düzenli
6. Ödevlerini yapmak X	ödevlerimi yapmak
7. Okul çantasını hazırlamak X	
8. Oyuncaklarını toplamak X	

Ö4'ün cevabı

Çocukların Evdeki Sorumlulukları	Evde Yapmaktan Hoşlandığım İşler
1. Odasını temiz ve düzenli kullanmak.	Odamı temiz tutmak
2. Yatağını düzgün bir şekilde toplamak	
3. Evi dağıtmamak	
4. Sofrayı ve masayı toplamak	
5. Elbiselerini düzenli yerleştirmek	
6. Ödevlerini yapmak	
7. Okul çantasını hazırlamak	
8. Oyuncaklarını toplamak	

11. Ö24'ün cevabı

No	Kullandığın Kişisel Eşyanın Adı	Nasıl Kullanıyorsun?
1	tarak	Düzenli ve temiz
2	toka	temiz tutmak
3	elbise	elbiseleri temiz
4	ayakkabı	ayakkabımızı temiz kullanmak
5		

12. Ö6'nın cevabı

Evde kullandığınız kişisel eşyalar	Nasıl kullanıyorsunuz?
Elbise	Temiz ve düzenli
Diş fırçası	Temiz ve düzenli
oyun cak	Temiz ve düzenli
Ayakkabı	Temiz ve düzenli
çorap	Temiz ve düzenli
havlu	Temiz ve düzenli
kürek	Temiz ve düzenli
fırça	Temiz ve düzenli

Ö26'nın cevabı

No	Kullandığın Kişisel Eşyanın Adı	Nasıl Kullanıyorsun?
1	Tarak	Temiz ve güzenli
2	Ayakkabı	Merdiven e silecim
3	Sulak	Temiz içerim
4	Elbise	Giyerim
5	Savan	Düzenli tuvaletim

13. Ö16'nın cevabı

Evde kullandığınız kişisel eşyalar	Nasıl kullanıyorsunuz?
havlu	düzenli ve temiz
elbise	düzenli ve temiz
Ayakkabı	düzenli ve temiz
diş Fırçası	düzenli ve temiz
Çanta	düzenli ve temiz
Kalem	düzenli ve temiz
silgi	düzenli ve temiz
musa	düzeni ve temiz

Ö23'ün cevabı

Evde kullandığınız kişisel eşyalar	Nasıl kullanıyorsunuz?
Elbise	Temiz ve düzenli
Diş Fırçası	Temiz ve düzenli
Tırnak Makası	Temiz ve düzenli
Ayakkabı	Temiz ve düzenli
Çorap	Temiz ve düzenli
Kurlu	Temiz ve düzenle
Pantolon	Temiz ve düzenli
Pijama	Temiz ve düzenli

14.

Ö7'nin cevabı

Seçenekler	Sonucu
Bundan sonra kirli elbiselerimi değiştirir değiştirmez çamaşır sepetine atarım. ✱	Annesi mutlu olur. Elbiseleri temiz kalır. Annesi yorulmaz.
Anneme unuttuğumu söyler, onun yapmasını isterim.	Anne yorulur, Annesi yalan söylemiş olur.
Anneme elbiseleri yıkayacağı zaman bana hatırlatırsa atarım.	Annesi onu uyarmak zorunda kalır.
Elbiselerimi eskisi gibi kullanmaya devam ederim.	Bazen annesi bazen o yorulur.
Eğer hatırlarsam atarım, hatırlamazsam atmam.	Annesi uyarır onu.

Ö11'in cevabı

Seçenekler	Sonucu
Bundan sonra kirli elbiselerimi değiştirir değiştirmez çamaşır sepetine atarım.	Annem mutlu olur elbisesi temiz kalır Annem yorulmaz
Anneme unuttuğumu söyler, onun yapmasını isterim.	Annem yorulur Annemin mutlu olmaz
Anneme elbiseleri yıkayacağı zaman bana hatırlatırsa atarım.	Sevda Sen hatırlatırsın tamam anne ben sonra hatırlarım
Elbiselerimi eskisi gibi kullanmaya devam ederim.	Sevda her zaman bana hatırlat olmuş
Eğer hatırlarsam atarım, hatırlamazsam atmam. X	Sevda her zaman Sana hatırlatırım

15. Ö2'nin uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anem bana kardeşimi salasa söylersebe a yaparım sonra

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ben evde ders çalışıyorum ve sonra biraz televizon izliyorum ve yatıyorum

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anem bana ben Anem yardımederi ve yemek yaparen yrdmedeirm

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

mesela Ablam derse bitti ödevini getirip bend getyiritim

Ö2'nin uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

masa kurmak Anama yardımeetmek ve Annem bana söylerse ekmek almaya gitt bende almaya giderim ve okula gidarim başına yaparım ve dişimi fırçalarım

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ödevimi yapıyorum ben okuma yaparım Anema yardım ederim ve babama sarıl- ım ederim dişimi fırçaları Anneme sofraya Hazırlarım

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anam ban gitt ekmek almaya gitt değer se ben gideriim ve babam bana söylerse Araba anaktarını getir bende geti yorum

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

misafirlere hoşgeldiniz ve onlar ikram ederiz ve onlar gitiinde onlara güle güle deriz

Ö11'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Annem bana çöpü yerden alırsa ben onu alacam babam bana şunu yap görevlerim şudur, anneme yardım ediyorum onunla, ben bazı dizi yorum yatağımı toplıyorum

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Ben yatağımı toplıyorum bazen kardeşimi sarkıyorum bazende cüzdanımı atıyorum görevlerim tabakları yerine koyuyorum

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
annem bana bu çöpü atarsa ben çöpü yerden alıp çöp kutusuna atacam babam bana şunu yap derse öyle kardeşini sarkı

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
babam annem bana şunu derse yatağımı masayı temizliyorum bulaşıkları annemle yıkıyorum yatağımı toplıyorum

Ö11'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Annem bana git kardeşini sarla derse ben sallıyorum görevlerim bulaşıkları yıkıyorum, bardakları diziyorum tabakları diziyorum eşyalarını yerleştiriyorum. yatağımı düzeltiyorum

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Sorumluklarım yatağımı toplıyorum dolabımı toplıyorum perdelerimi düzeltiyorum, anneme yardım ediyorum. en sevdiğim masamı düzenliyorum

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
annem mutlu olsun diye her şey yaparım bulaşıkları yıkarım evi temizlerim evi süpürürüm odamı süpürürüm masamı düzeltirim.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Sorumluklarım odamı temizlerim masamı düzeltirim odamı

EK 15: DEĞER ANALİZİ YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ

1.

Ö25'in cevabı

4. Umut, kaybolduğunu anladığında kimlerden yardım alabilir?

Polislere ve güvenlik

Ö27'nin cevabı

4. Umut, kaybolduğunu anladığında kimlerden yardım alabilir?

Polislere insanlara

2.

Ö3'ün cevabı

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Suyu boşa harcarsak para harcarız
Elektriği açık bırakırsak daha çok para harcarız
Doğal gazı gereksiz kullanırsak para harcarız

Ö14'ün cevabı

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Paraya dikkat ederim tasarruf
dikkat ederiz.

3.

Ö15'in cevabı

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Paraya dikkat ederiz

Ö23'ün cevabı

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Suyu boşa akıtmamaya dikkat ederim.
Elektriği boşa akıtmamaya dikkat ederim.

4.

Ö8'in cevabı

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Suyu boşa açmamaktan.
Doğalgazı boşa harcamamaktan.
Televizyonu boşuna açmamaktan.
Elektriği boşa açmamaktan.

Ö19'un cevabı

6. Evdeki kaynakları kullanırken nelere dikkat edersin, neden?

Elektirik boşuna gitmesin diye

5. Ö2'nin cevabı

Yakın akrabalarımıza nasıl davranmalıyız?

1- Saygılı davranmalıyız.
2- Hoşgörülü olmalıyız.
3- Kaba olmamalıyız.

Ö5'in cevabı

Yakın akrabalarımıza nasıl davranmalıyız

1. Saygılı davranmalıyız
2- Hoşgörülü olmalıyız
3. kibar davranmalıyız

6. Ö17'nin cevabı

5. Aile bireylerinize ve akrabalarınıza hangi konularda yardımcı ve destek olursunuz?

Aile bireyi ve akraba	Hangi yardım ve destek
Yatak	Annemize yatak toplamakta yardımcı olurum.
Yemek	Annemize yemekte yardım ederim.
Kişisel eşyalarına	Kişisel eşyalarımızı alırım.
Ev	Evde annemize yardım ederim.
Teyze	Teyzemize yardım ederim.
Dayı	Dayıma yardım ederim.

Ö22'nin cevabı

5. Aile bireylerinize ve akrabalarınıza hangi konularda yardımcı ve destek olursunuz?

Aile bireyi ve akraba	Hangi yardım ve destek
Annem	Yatağımı toplarım
Yengem	Yengemde sofrayı yardım e
Teyze	Teyzemi yardım edeim
Dayı	Dayımı yanında işte yardım
Baba	Babama yardım edeim
Abla	Anneme yardım edeim

7. Ö9'ün Cevabı

5. Aile bireylerinize ve akrabalarınıza hangi konularda yardımcı ve destek olursunuz?

Aile bireyi ve akraba	Hangi yardım ve destek
Anneme yardım ederim.	Sofrayı kurmaktan.
Babama yardım ederim.	İşlerine yardım ederim.
Abime yardım ederim.	Odamızı toplarken.
Ablama yardım ederim.	Ablamın işlerinde yardımcı olurum.
Kardeşime yardım ederim.	Ödevlerinde yardım ederim
Anneanneme yardım ederim.	Sopasını getirirken.

Ö28'in Cevabı

5. Aile bireylerinize ve akrabalarınıza hangi konularda yardımcı ve destek olursunuz?

Aile bireyi ve akraba	Hangi yardım ve destek
Baba	alış veriş tekerlekli arabayı almakta.
Anne	ekmek almakta herzaman.
Abla	istekelerini yerine getirmekte herzaman
Kardeş	ödevlerine yardım etmekte herzaman.
Teyze	sokakta yardım etmekte herzaman.
Hala	elbiselerini katlamakta herzaman.

8. Ö3'ün uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Elbiselerimizi katlamak babalarınıza annelerinize yardım etmek yemeği kuruyo'rum

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Ödev yapmak Ders çalışmak hikaye okumak çok çalışmak

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
annemize yardım etmek Babamıza yardım etmek ablamıza yardım etmek kardeşimize yardım etmek

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?
Ödevlerimizi eksiksiz yapmamak ödevimizi yarım bırakmamak zardandıklarımızı anne yada babamıza sormalıyız ve birkişi evde işleri yapamadığı için onlara yardım etmeliyiz

Ö3'ün uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme odaları toplamak bahçeyi yemek yaparken yardım ediyorum kardeşime ödevlerinde yardım ederim Çünkü yardım etmek çok güzel bir şey

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Hikaye okumak ödevlerimi yapmak kendi yatağımı kendim toplamalıyım ayakkabımı kendim boyamalıyım bir şeyim kaybolursa kendim bulmalıyım elbiselerimi katlarım Çünkü çalışmak çok güzel

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöpü atmak annemizin sözünü dinlemek annemin dediklerini yapmak anneme Zarar verdiğinde onu yardım etmeliyim çünkü iş yapmak çok güzel

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

odamı toplamak kendi işlerimi kimseye bırakmamalıyım kendi ayakkabımı ben giymeliyim tüm işlerimi ne ? me bırakmamalıyım Çünkü herkese yardım etmek çok güzel bir şey

Ö18'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöpleri atmak Görevlerimiz yapmak
Çöpleri çöp kutusuna atmak
Çöpleri atmak bizim görevimiz

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yatağımızı toplamak ve çöpleri atmak
Yataklarımızı düzenlemek

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annem ve babam alış verişe çıkış onlara yardım Ederim Ben ve ablam odamızı toplarız

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Sofrayı kurmak ve yemekleri kaymak
Sofrayı ve yemekleri kurmak

Ö18'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Sofrayı kurarım.
Annemizin dediklerini yaparız.
Ev ve babamın sorumluluklarını yerine getiririm.
Annemden kitap alıp okurum.
Annem ve babam sofrayı kurarken onlara karşı saygılıyım.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Kitap okurum. defterimi okurum.
Yatağımı toplarım. kitabımı aşık okurum.
Hikaye kitabı okurum. test çözerim.
Ellerimi ve yüzümü yıkarım. ödevimi yaparım.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Babamın çakkabısını temizlerim. kitap
Babamın çeketini getiririm.
Annemin söylediği sorumluluklarını yerine getiri
Annemin ve babamın sözünü dinlerim.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Dersimi yaparım. Çantamı akşamdan hazırlarım.
Yüzümü yıkarım. Sorumluluklarımı yerine getiririm.
Yatağımı toplarım. Sofrayı kurarım. yemekleri yerim.
Çantamı hazırlarım beslenmemi hazırlarım. Ödevi dağıtma

9. Ö16'nın cevabı

3. Nedim bu sorundan kurtulmak için neler yapabilir?

Polise haber vermeli.

Ö9'un cevabı

3. Nedim bu sorundan kurtulmak için neler yapabilir?

Numarayı yada adresini ezberliyecegiz.

10. Ö17'nin cevabı

Önerilerim		Sonuçları
1. Odasını toplamalı.	1.	Oda temiz ve düzenli oldu
2. Düzenli kalmadıkları için	2.	Eşyaların düzenli kalmadı
3. Ağabeyi eşyalarını düzenli kalmıyor	3.	Odası odanın ve kirli oldu
4. Ağabeyi annesini dinlemiyor	4.	Anne ve babası onlara kızıyor

Ö21'in cevabı

Önerilerim	Sonuçları
1adaşının....toplaması....	1. ada....temiz.....kalır.
2. Düzenli....kullanması	2. Eşyalar.....değişmez.
3. Ağabeylerim...eşyalarını	3. ada...dağınık...kalır.
4. kalkmaması.....	4.ve..kirli....kalmaması..

11. Ö15'in cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Ödev.....yapmak.....	Halı....yıkamayı.....
Çöp.....atmak.....	Çantamı...hazırlamak.....
Yatağı.....toplamak.....	...Sulumu.....dar durmalı....
Elbiselerini.....toplamak....	kıyafetlerini.....giymeli.....

12. Ö10'un cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Ö..devimi....yapmak.....	temizlik....yapmak.....
Yatağımı....toplamak.....	Sofrayı....kurmak.....
Elbiselerimi....katlamak.....	.....

Ö8'in cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
.....Çiçekleri....sulamak....	Anneme.....yadım...etmeyi
Ödevimi.....yapardım.....	Ödevimi.....yapmaktan.....
Ders.....çalışırdım....	Kitap.....okumaktan.....
Çöp.....atmak.....	Der.....çalışmak.....

13. Ö5'in cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
...Göp....atmak.....	Yatagımı.....toplamak...
....Oyuncaklarımı..tap-	Ödevimi.....yapmak...
..lamak.Yatağımı...topl-	....Hikaye.....okumak.....
.amak...Oddyı..toplam-	Göp.....atmak.....
.ak...Gamaşırları.toplamak	Çiçekleri....sulamak

Ö18'in cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Çöpleri çöp kutusuna atmak	Sofrayı kurmak
Çiçekleri sulamak	Anneme yardım etme
Yatağımı toplamak	Babamla Alışverişe çıkmam
Anneme yardım etmek	Annemle çarşıya gitmek
Sofrayı toplamak	Ders çalışmam

14.

Ö28'in cevabı

3. Bu sorunun çözümü için önerilerin nelerdir?

a. Elbiselerini temiz kalanmaması

b. Düzenli ve temiz kalanmaması

c. Bahçe yapmaması

Ö1'in cevabı

3. Bu sorunun çözümü için önerilerin nelerdir?

a. Elbiselerini kirletmemeli

b. Elbiselerini temiz tutmamaları

c. Yalanmaması

15.

Ö24'ün cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Çöp atmak	Elbisemi toplamak
Annemize yardımetmek	Oyuncaklarımı toplamak
Çiçekleri sulamak	Anneme Yardım etmek
Evde işleri	Annemi toplama
Evdekilerle Paylaşmak	Çöp atmak

Ö23'ün cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Anneme yardımedecim ödevimi yaparım	
Evimizi toplarım	Çöpü atarım
yatağımı toplarım	elbiselerimi katlarım

16.

Ö13'ün cevabı

2. Evdeki kişisel eşyalarınızı nasıl kullanmayı tercih edersiniz, neden?

Temiz ve düzenli çünkü en güzel elbise olur.

Ö21'in cevabı

2. Evdeki kişisel eşyalarınızı nasıl kullanmayı tercih edersiniz, neden?

Temiz ve düzenli, dikkatli en güzel elbise alırım.

17.

Ö10'un cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Ö. devsini yapmak	temizlik yapmak
Yatağımı toplamak	Sofrayı kurmak
Elbiselerimi katlamak	

Ö20'nin cevabı

Evdeki Sorumluluklarım	Evde yapmaktan hoşlandığım işler
Ek bisemi toplamak	Çiçekleri sulamak
Odamı toparlamak	Anneme babama yardım etmek
Ev ödevimi yapmak	Annemi üzmemek
kitaplarımı almak	temizlik yapmak
Alış veriş çıkmak	Çöpleri dökülüşsünü almak

18.

Ö4'ün uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Sofrayı Hazırlamak
Annemize yardım etmek

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Hikaye okumak
Ödev yapmak
Derse katılmak

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöp atmak
Bizim görevlerimiz ders çalışmak

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Hergün ders çalışmak
Hergün hikaye okumak
Ödevimizi geç yapmamak

Ö4'ün uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöpü atmak. Saf kayı kurmak.
Evi toplamak. anneye babamın verdiği görevleri yerine getirmek.
Okul eşyalarımı yerleştirirm.
Eve geldiğimde çantamı sağ sola atmam.
Okulda ders çalışırım.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Okulda işlediğimiz konuları tekrar işlemeliyiz.
Dolabımı toplarım.
Pijamamı katlarım.
Ayakkabımı boyarım.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöp atmak benim görevim. Sa

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ödevlerimi yapmam.
Ders çalışırım.
Hikaye okurum.

Ö9'un uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöp atma annemle saf kaya yardım edeyim sara
a götürme.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yatağım yastığım götürmek batniyeı götürmek döşeğimi g
ötürmek.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annem Baba yardım ediyorum

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Çöp atmak

Ö9'un uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme babama yardım ederim.
Akrabalarıma saygı sevgi göstermeliz.
Anneme sofra hazırlarken anneme yardım ederim.
Dedeme saygı gösteririm.
Ana anneme yardım ederim.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yatağımı düzeltirim.
Ödevimi yaparım.
Ders çalışırım.
Hikaye okurum.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemin sözünü dinlerim.
Baba saygı sevgi gösteririm.
Babamın sözünü dinlerim.
Aile bireylerime saygı gösteririm.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Odamı dahil bırakmam.
Elbiselerimi temiz kullanırım.
Yatağımı düzeli kullanırım.
Sorumluluklarımı yerine getiririm.

EK 16: EYLEM ÖĞRENME YAKLAŞIMI ÖĞRENCİ ÇALIŞMA ÖRNEKLERİ

1.

Ö7'in cevabı

Kaybolduğumuzda kimlerden yardım isteyebiliriz?	Kaybolduğumuzda kimlerden yardım istememeliyiz?
Polisten ve jandarmadan yardım istenelidir.	Tanımadığı birisinden yardım istememeli.

Ö17'nin cevabı

Kaybolduğumuzda kimlerden yardım isteyebiliriz?	Kaybolduğumuzda kimlerden yardım istememeliyiz?
Polis yardımcı jandarma	tanımadığımız bililerden yardımisteme meliyiz

2.

Ö12'nin cevabı

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

Televizyonu gereksiz yere kullanmamalıyız 2
Suyu gereksiz yere kullanmamalıyız
Çok fazla fatura gelmez.

Ö23'ün cevabı

4. Örnek olayı belirlediğiniz adımlara göre tamamlayınız.

Suyu açık bırakmamışlar.
Lambayı gerek siz yere harcamışlar ve faturaları az gelir.

3.

Ö13'ün cevabı

3. Cumanın ailesi, hangi önlemleri alırsa faturaları düşebilir, Sırayla belirleyelim?

Tasarrufa dikkat etmeli. Cumanın Ailesi suyu dikkat etmiyorlar elektriği boşa harcıyorlar

Ö22'nin cevabı

3. Cumanın ailesi, hangi önlemleri alırsa faturaları düşebilir, Sırayla belirleyelim?

1. Suyu boşa harcamamak
2. Kalorifer boşu boşuna açmamalıyız
Tüpü açık bırakmamalıyız
Yemeği boşa açmamalıyız

4.

Ö14'ün cevabı

3. Faturaları yüksek gelen aile, hangi önlemleri alırsa faturaları düşebilir, Sırayla belirleyelim?

1.Suyu...açık...bırakmamalı.....
2.Sabunu...açık...bırakmamalıyız.....
3.Parayı...açık...bırakmamalıyız
4.Televizyonu...fazla...açık...bırakmamalıyız

Ö25'in cevabı

3. Faturaları yüksek gelen aile, hangi önlemleri alırsa faturaları düşebilir, Sırayla belirleyelim?

1....suyu.....açık.....bırakmamalıyız.....
2....lambayı.....açık.....bırakmamalıyız.....
3....elektrik.....sağlasın.....açık.....bırakmamalıyız
4.ütüyü.....açık.....bırakmamalıyız.....

5.

Ö3'ün cevabı

3. İsmail, sorununu çözmek için neler yapabilir. Sırayla belirleyelim?

1.Akrabalarına.....arasın.....
2.Arkadaşlarının.....bayramını.....kutlasın
3.Oyun.....oynasın.....
4.Evde.....eğlensin.....

Ö23'ün cevabı

3. İsmail, sorununu çözmek için neler yapabilir. Sırayla belirleyelim?

1.Akrabalarını...arasın.....
2.Arkadaşların.....bayramını.....kutlasın.....
3.Oyun.....oynasın.....
4.Evde...eğlensin.....

6.

Ö8'in cevabı

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Annesine.....yardım.....etmemesi.....

Ö22'nin cevabı

1. Örnek olaydaki sorun nedir?

Melisa.....sessiz.....ve.....ismail.....annesine.....yardım.....etmemesi.

7.

Ö14'ün cevabı

6. Çocuklar, yardımlaşmak için bundan sonra neler yapmalı?

Odalarını.....toplasın.....
Annelerine.....yardım.....etsinler.....
.....

Ö21'in cevabı

6. Çocuklar, yardımlaşmak için bundan sonra neler yapmalı?

odasını toplamak ellerini yıkamalı
yıkamalı sandığa Annelerine
yardım etmeli

8. Ö1'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemi yardım ederim babamızla yardım

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemle Banka Hafta sonu yanına Gidiyorum

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ödevimi yapıyorum

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Akşam duş alıyorum

Ö1'un uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annem yemek yapar ben
onu yardımetmem
babamla yardım ederim
Abimle iş yapar ben onu
yardım ederim

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Okuldan geldiğimde elbiselerimi
çıkartırım sonra dişlerimi
yıkarım yatağıma gidip yatarım

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annem yardım ederim
Babamla iş yapar ben onu
yardım ederim

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

okuldan geldiğimde elbiselerimi
çıkartırım ödevlerimi yaparım
Banyo yatağıma gidip yatarım

Ö6'nın uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Kendi yatağımızı toplamalıyız. Kendi kıyafetlerimizi kendimiz giymeliyiz

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme yardım ediyorum. kardeşime yardım ediyorum

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yardım ediyorum.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Kendi kıyafetlerim kendim giyiyorum

Ö6'nın uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yataklarımızı kendimiz toplamalıyız.
Annemize yardım edeceğim.
Kardeşimle birlikte odamızı topluyoruz.
Elbiselerimizi asıyoruz.
Odamı toplıyorum.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Saçlarımı kendim tarıyorum.
Kendim yatağımı topluyorum.
Elbiselerimi kendim katlıyorum.
Dişlerimi kendim fırçalıyorum.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme yardım ederim.
Annemle birlikte ev temizliklerini birlikte topluyoruz.
Annemle birlikte çok olan işleri yapıyoruz.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yatağımı kendim topluyorum.
Odam kendim toplıyorum. Elbiselerimi katlıyorum ve dolabıma yerleş tiriyorum.
Dişlerimi kendim fırçalıyorum.

9.

Ö6'nın cevabı

Kaybolduğumuzda kimlerden yardım isteyebiliriz?	Kaybolduğumuzda kimlerden yardım istememeliyiz?
Polisten yadım istemeliyiz. Jandamalardan	Hırsızlardan yardım istememeliyiz.

Ö21'in cevabı

Kaybolduğumuzda kimlerden yardım isteyebiliriz?	Kaybolduğumuzda kimlerden yardım istememeliyiz?
Birisinden telefonunu Alıp numarayı yazarım ve onlar gelip beni alır	konsumoz varsa ondan. isteyip babamı Ararım

10.

Ö20'nin cevabı

Evdeki Sorumluluklar	Evde yerine getirdiğim sorumluluklar
* Odamızı Temiz ve düzenli kullanmalıyız. * Evi düzeli bir şekilde toplamalıyız. * Sofrayı veya masayı * Elbiselerimizi dolabı bir şekilde yerleştirmeliyiz. * Ödevlerimizi yapmalıyız. * Oyuncaklarımız yerine koymalıyız	önce ödevlerimizi yapmalıyız yatağımızı toplamalıyız Elbiselerimizi dolaba yerleştirmeli odamızı düzenli tutmalıyız. elbiselerimizi düzenli tutmalıyız ....

Ö13'ün cevabı

Evdeki Sorumluluklar	Evde yerine getirdiğim sorumluluklar
* Odamızı düzenli ve güzel kullanmalıyız. * Evi düzenli bir şekilde toplamalıyız. * Sofrayı veya masayı * Elbiselerimizi katlamalı bir şekilde yerleştirmeliyiz. * Ödevlerimizi yapmalıyız * Oyuncaklarımız toplamalıyız	annemi yardım etmeliyiz elbiselerimizi katlamalıyız oyuncaklarımızı toplamalıyız ....

11.

Ö15'in cevabı

3. Ferdi'nin sorununun çözümü için neler yapılabilir, sırayla belirleyelim?

..Odasını...toplamalı.....
..Çantasını...toplamasını yeretirir.....
..Oyuncaklarını...toplamalıa.....
..Elbiselerini...güzel bir...şekilde...dolaba koymalı.....

Ö6'nın cevabı

3. Ferdi'nin sorununun çözümü için neler yapılabilir, sırayla belirleyelim?

..Babasına...verdiği...sözü...tutmalıydı.....
..Odasını...çok...düzenli...tutmalı.....
..Düzenli...bir...şekilde...toplardım.....
..Odam...çok...dağınık...olsaydı...annemden...yardım alırdım.....

12.

Ö16'nın cevabı

Evdeki Sorumluluklar	Evde yerine getirdiğim sorumluluklar
* Odamızı temiz ve düzenli kullanmalıyız. * Evi düzenli bir şekilde toplamalıyız. * Sofrayı veya masayı * Elbiselerimizi dolabo bir şekilde yerleştirmeliyiz. * Ödevlerimizi yapmalıyız * Oyuncaklarımız yerine koymalıyız	...Oyuncaklarımızı temiz tut- -mak. Annemize yardımcı- -olmalıyız. Çantamızı düzenli bir şekilde yerine koymalıyız dolabımızı düzenli bir şekil- de toplamalıyız. .....

Ö18'in cevabı

Evdeki Sorumluluklar	Evde yerine getirdiğim sorumluluklar
* Odamızı büzgün tutmalıyız kullanmalıyız. * Evi büzgün bir şekilde toplamalıyız. * Sofrayı veya masayı düzgün bir * Elbiselerimizi büzgün bir şekilde yerleştirmeliyiz. * Ödevlerimizi yaparız * Oyuncaklarımız toplarız	yatağımı toplarım. evimi toplarım. Sofrayı Annemkurar. elbisemi toplarım. ödevimi yaparım. oyuncaklarımı toplarım. .....

13.

Ö7'in cevabı

6. Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?

Ayakkabını temiz tutmalı. kişisel eşyalarını temiz tutmalı.

Ö11'ün cevabı

6. Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?

Bundan sonra temiz ve düzenli olmalı

14.

Ö12'nin cevabı

6. Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?

kıyafetlerini temiz tutmalı
Ayakkabımı temiz tutardım
Dişlerimi temiz tutardım

Ö17'nin cevabı

6. Selin, bundan sonra kişisel eşyalarının temizliği için neler yapmalı?

elbiselerini yıkamalı ayakkabılarını yıkamalı

15.

Ö15'in cevabı

3. Defne ve Dilara, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyelim?

Odamı toplardım.
Oyuncaklarımı toplardım.
Odamı dağıtmazdım.
Odalarınızı hiç kirletmeyin.

Ö23'ünn cevabı

3. Defne ve Dilara, neler yapsaydı bu sorun ortaya çıkmazdı. Sırayla belirleyelim?

Yatakları toplardı. kirli elbiselerini makinaya atardım. Çantasını düzenli bir şekilde yerine koyardım.

16. Ö10'un uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

yatakların toplıyorum.
odamı toplıyorum.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ayakkabımı düzenli tutuyorum.
Saçımı kendim tarıyorum.
Ellerimi güzelceği yıkıyorum.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Anneme yardımcı oluyorum.
Babama yardım ediyorum.
Ağlıyan yardım ediyorum.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

kendimi oyun çeğirmiş oynuyorum toplıyorum
Arkadaşımla oyun oynuyorum.
Babamla ödevimi yapıyorum.
tek başıma ödevimi yazıyorum.

Ö10'un uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Yatamız toplamayız.
işyapmasofranı kırmalı.
Kalı.

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

akşam eve gidince.
yatağımı toplıyorum odamı toplıyorum
odamı temizliyorum annemi
yardım ediyorum.

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annem evde anneme.
yardım ediyorum.

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

ödevimi yapıyorum yatağımı.
toplıyo odamı temizliyorum.

Ö15 'in uygulama öncesi cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Oda temizlemek kendi işlerini
Yemek yapmak Annemle babamızın yardım etmek
Misafirleri ağırlamak ve dinlemek

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Kendi işlerimizi kendimiz yapmak Odamızı temiz
tutmak Annemle yardım ediyorum babama
yardım ediyorum

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemle babamızın yardım etmek
masamı düzenlemek Yemek yemek
Odamı temizlemek yardım ediyorum

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemle babaya kardım ediyorum ağaçları büyütmek
Yağmur Odamı temizlemek Ev işlerini
İşyorum

Ö15'in uygulama sonrası cevabı

1. Evde aileniz ile ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemle yardım etmek Annemle birlikte yemeği
hazırlamak Ödevimi yapmak Babama
yardım ediyorum Annemle birlikte evi yıkıyorum

2. Evde kendinizle ilgili sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Ödevimi yapmak
kitaplığımı düzenlemek
Yatağımı toplamak
Ders çalışmak

3. Evde aileniz ile ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Annemle birlikte çiçekleri sulamak
Annemle birlikte evi yıkıyorum
Annemle birlikte yemek yapıyorum
Annemle birlikte yemek hazırlıyorum

4. Evde kendinizle ilgili yerine getirdiğiniz sorumluluklarınız (görevleriniz) nelerdir?

Babamla işte yardım ediyorum
kitaplığımı düzenlemek
kitaplığı düzenlemek
Sonra ödevimi yapıyorum